

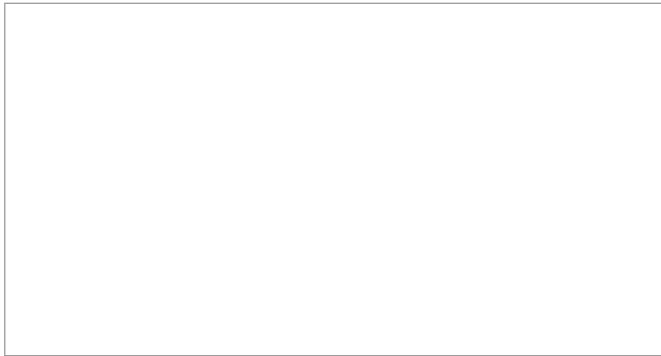
เยาวชน กับความรอด ของสังคม

Phomrathorn

พุทธทาสธรรม (๘)

เยาวชนกับความรอดของสังคม

พุทธทาสภิกขุ

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน ๒๕๔๖

พิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

๑๔/๓๔๙-๓๕๐ หมู่ ๑๐ ถ.พระราม ๒ (ซอย ๓๘)

แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗, ๐-๒๔๑๕-๖๗๙๗

โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

ราคา ๑๒๐ บาท

เยาวชน กับความรอด ของสังคม

คุณหมอ ธีระเกียรติ

สุขภาพใจ

Wnom [Seal] [Handwritten]

สารบัญ

ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน	๑
การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน	๓๕
ความรอดตัวของวัยรุ่น	๘๕
อริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน	๑๐๕
อริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน (ต่อ)	๑๕๕

ปัญหาทั่วไป เกี่ยวกับเยาวชน

จาก ธรรมเนียมของพุทธทาส “เยาวชนกับศีลธรรม”
หมวดที่ ๒ ชุดปกกรณีพิเศษ อันดับที่ ๑๘.ง บนพื้นแถบสีแดง

หินโค้ง ๑ ม.ค. ๒๐

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

(คำปรารภ)

การบรรยายวันนี้ เป็นวันเสาร์แรกของภาคมาฆบูชา ตามที่เราตกลงกันมาหลายปีแล้ว ว่าจะมีการบรรยายเป็นภาค ๆ; ปีหนึ่งมีเพียง ๓ ภาค คือ ภาคมาฆบูชา วิสาขบูชา และอาสาฬหบูชา, ส่วนอีกภาคหนึ่งนั้น เป็นฤดูฝน ต้องงดการบรรยาย.

บัดนี้ฤดูฝนก็ได้ผ่านไปแล้ว ก็มาถึงภาคมาฆบูชา มีอยู่ ๓ เดือน คือ เดือนมกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ตามปกติก็มักจะบรรยายได้ ๑๓ ครั้งต่อหนึ่งภาค. ถ้าท่านทั้งหลายเป็น

ผู้สังเกต ก็จะได้เห็นแล้วว่า มีการกระทำอย่างนี้มาตามลำดับ. บัดนี้เป็นปีใหม่ ขึ้นภาคแรกของปีใหม่ จะได้ทำการบรรยายกันต่อไป ในลักษณะเดียวกัน.

ที่นี้ ทำไมเราจะต้องบรรยายวันเสาร์ กันเช่นนี้? บางท่านก็ทราบ, และบางท่านก็ยังไม่ทราบ, แม้ที่ทราบแล้วก็ควรจะทราบให้ถึงที่สุด; อย่างน้อยก็ต้องทราบว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานี้ ยังไม่อยู่ในฐานะที่น่าพอใจ พุทธบริษัทยังไม่เป็นพุทธบริษัทที่สมบูรณ์, หรือจะเรียกว่า ไม่สมบูรณ์แบบ, ยังเป็นพุทธบริษัทที่หลับตา หรือลืมตาก็น้อยเกินไป เป็นสิ่งที่น่าวิตก.

เมื่อพุทธบริษัทยังไม่ลืมตา แล้วจะให้ใครลืมตา โลกนี้ก็เป็นโลกที่ไม่ปลอดภัย ไม่น่าไว้วางใจ; พุทธศาสนาก็อยู่ในฐานะที่ไม่ปลอดภัย, ไม่น่าไว้วางใจ คือมันจะสาบสูญไปก็ได้. อย่างดีก็จะเหลืออยู่แต่ตัวหนังสือเป็นตู้ ๆ; ส่วนความรู้ที่แท้จริงในหัวใจของคนนั้น มันไม่มี. ฉะนั้น การที่จะดึงเอาของมีค่าในตัวพระไตรปิฎก มาใส่ไว้ในหัวของคนนี้ มันต้องมีการกระทำอีกขั้นตอนหนึ่ง คือมาพูดกันให้รู้เรื่อง พยายามชี้แจงกัน ให้มีการปฏิบัติจนกว่าจะมีธรรมะอยู่ในหัวใจของมนุษย์; พระธรรม หรือพระศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์แก่มนุษย์; มิฉะนั้น ก็อยู่ในตัวหนังสือ ไม่เท่าไรก็เป็นประโยชน์แก่มอด แก่ปลวก ที่มันจะกินกระดาษเหล่านั้น.

เอาละ, เป็นอันว่า เราจะต้องทำกันโดยแน่นอน ในการ

ที่จะทำให้พระธรรมมาอยู่ในหัวใจของคนเรา; และให้ทันแก่เหตุการณ์ในโลก, ที่กำลังหมุนไปหาความลุ่มจม หรือความวินาศ ที่เรียกว่า มิคสัญญี ยิ่งขึ้นทุกที คือมนุษย์ไม่มีธรรมะแล้ว ก็ประหัดประหารกัน อย่างไม่มีความหมายอะไรเลย ก็เกิดมาตายเปล่า ๆ.

นี่แหละคือ ความมุ่งหมายส่วนใหญ่ ของการที่จะมีการบรรยายธรรม; ไม่ว่าจะที่นี้ หรือที่ไหน ถ้ามีการบรรยายธรรมโดยแท้จริงแล้ว ก็จะต้องมีการกระทำที่มุ่งหมายอย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น; ไม่เชื่อก็ขอให้ไปสังเกตดู ว่าถ้าสักแต่ว่าพูด ๆ กันอย่างเครื่องจักร มันก็ไม่ได้ผลอะไรมากไปกว่า ที่ว่าทำกันอย่างละเมอ ๆ. ดังนั้นจึงต้องขอร้อง ให้ท่านทั้งหลายกระทำกันอย่างที่เรียกว่า มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติปัญญา ที่จะใช้ความรู้เหล่านี้ ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองก่อน, ก่อนคนอื่น; จึงค่อยมีประโยชน์ที่ขยายออกไปถึงคนอื่น คือที่เราสามารถจะทำได้ ในเมื่อเราสามารถจะช่วยตัวเองได้แล้ว.

ที่นี่ ดูถึงเรื่องที่จะบรรยายต่อไปว่าจะบรรยายเรื่องอะไรกันดี; มีคนถามมาเรื่อย ๆ มา นี่เป็นความจริง จนกระทั่งเมื่อวานนี้ จนกระทั่งเมื่อคืนนี้ ก็บอกว่ายังนึกไม่ออกว่าจะพูดเรื่องอะไรดี. นี่ก็เป็นความจริง ที่มันไม่ใช่ก็ไม่ออก; มันนึกออกมากจนไม่รู้ว่า จะพูดเรื่องอะไรดี ในที่สุด ก็เพิ่งจะแน่ใจเมื่อเข้านี้ ว่าเราจะต้องพูด เรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรมกันอีกสักชุดหนึ่ง เป็นอย่างน้อย.

พอพูดว่า “ศีลธรรม” หลายคนที่เป็นขาประจำ คงจะรู้สึกเฉียน เหมือนกับจะอาเจียนออกมาแล้ว; เพราะว่าจะได้พูดเรื่องศีลธรรมนี้ มาเกือบ ๑๐๐ ครั้งแล้ว, และที่พูดโดยเจาะจง ก็มีอยู่ ๓ ชุด ชุดละ ๑๓ ครั้ง; คิดดูเถอะว่า มันจะตั้ง ๓๐ ครั้ง หรือ ๔๐ ครั้ง เรื่องศีลธรรมโดยเจาะจง. วันนี้ จะมาพูดเรื่องศีลธรรมกันอีก; อาจารย์นี่จะเป็นบ้าแล้วหรืออย่างไร เพราะว่าคนทั้งหลายเขาคงจะเฉียนเรื่องศีลธรรมกัน.

อาดมาคิดว่า คนที่เฉียนเรื่องศีลธรรมนั้นแหละ คือคนไม่มีศีลธรรม; ไม่เชื่อก็ขอให้ฟังดู จะพูดให้เห็นว่า คนที่รู้สึกเฉียนเรื่องศีลธรรมนี้จะไม่ศีลธรรมเลย เพราะว่า เขาไม่รู้จักศีลธรรม. ถ้าอย่างนั้น ขอตั้งต้นท้วงพูดเรื่องศีลธรรมอีก ทั้งที่มีคนเฉียน จะให้ข้อคำบรรยายชุดนี้ว่า “เยาวชนกับศีลธรรม”, และสำหรับครั้งแรก เป็นครั้งที่ ๑ นี้ จะพูดโดยหัวข้อว่า “ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน”. ขอให้ท่านฟังให้ดีว่า “ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน” ในฐานะเป็นเรื่องแรก ของการบรรยายชุด ที่เรียกว่า “เยาวชนกับศีลธรรม”.

คนโดยมาก คงจะมีความคิดว่า จะเอาข้อความอะไรมาพูดกัน เรื่องเยาวชนกับศีลธรรม นี่เป็นสิบ ๆ ครั้ง คงจะเพื่อจ้อเต็มทีแล้ว อย่างนี้ก็ได้อ; แต่อาดมาก็ขอยืนยันว่า มันยังมีที่เหลืออยู่ ที่ยังไม่ได้พูด, หรือจะพูดแล้วไม่ชัดเจน, หรือพูดแล้วมันไม่เข้าไปในจิตใจของผู้ฟัง, ก็ต้องพูดกันต่อไปจนกว่าจะเป็นเรื่องที่แจ่มแจ้ง. ฉะนั้น โดยหัวข้อสั้น ๆ ว่า “เยาวชนกับศีลธรรม”

ซึ่งอยู่ในขอบเขตอันจำกัดนี้ ยังจะพูดกันได้อีกหลายครั้ง.

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

ทีนี้ ในวันนี้จะพูดโดยหัวข้อว่า **ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน.**

ขอให้ทุกคนนึกถึงความหมายของคำว่า เยาวชน หรือถึงสิ่งที่เรียกว่า “เยาวชน” กันก่อนก็แล้วกัน ว่าเยาวชน นั้นมันคืออะไร ? ท่านคงเห็นแก่ตัวมากเกินไป จนไม่ได้มองดูไปยังสิ่งที่เรียกว่า “เยาวชน”.

อาตมาอยากจะปรารภกว้าง ๆ ทั่ว ๆ ไปก่อนว่า “เยาวชน” นั้นแหละ คือโลกของเราในอนาคต; โลกของเราในอนาคตนี้ ไม่มีอะไรนอกจากเยาวชน เขาจะสร้างขึ้นมา, ไม่เท่าไร เขาก็ตาย สำหรับคนแก่ ๆ แล้วเหลืออยู่แต่เยาวชน เขาก็จะสร้างโลกอะไรชนิดหนึ่งของเขาขึ้นมา คือ นั่นเป็นอย่างไร โลกนี้ก็เป็นอย่างนั้น. เพราะฉะนั้นขอให้มองกันในแง่ที่ว่า เยาวชนนั้นคือโลกในอนาคต; ในระยะอันใกล้นี้แหละ ไม่ถึง ๑๐๐ ปีหรือสัก ๔๐ – ๕๐ ปีก็ได้ โลกนี้จะเป็นโลกของเยาวชนรุ่นใหม่ ที่ออกจะประหลาด ๆ จนไม่รู้จะทำนายกันว่าอย่างไร.

[ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนที่จะต้องสนใจอย่างยิ่ง]

ทีนี้ ถ้าจะมองกันอีกแง่หนึ่ง เยาวชนนั้นแหละ คือปัญหาในปัจจุบัน; ปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้จากเยาวชน ที่เราควบคุมเขาไม่ได้ ที่เขากำลังจะแตกแยกออกไป ตามความคิด-ความเห็นของเขา; เพราะว่า ความโง่เขลาของผู้ใหญ่ที่ไม่สอนให้เยาวชนรู้จักสิ่งที่ควรระวัง และอยู่ในร่องในรอย ผลออกไปนิดเดียว ไม่ได้ทำการสอนการอบรม เยาวชนให้เพียงพอ, เขาก็มีความคิดเห็นของเขาอีกแบบหนึ่ง แทนจะตรงกันข้ามกับความคิด ความเห็น หรือการประพฤติ การกระทำของบรรพบุรุษ; เลยทำให้สิ่งที่ดีงาม ที่มีค่าสูงสุด ของบรรพบุรุษนั้นเป็นหมันไป; ก็ต้องมาปะทะหน้ากันกับเยาวชน ที่มีความคิดอีกแบบหนึ่งต่างหาก. อย่างนี้ก็เพื่อข้อเท็จจริง ซึ่งควรจะมองควรจะมองให้เห็นว่า เยาวชนนั้น คือปัญหาในปัจจุบัน.

ทีนี้ ถ้าจะขยับมองออกไปอีกสักแง่มุมหนึ่ง ก็จะพบว่า เยาวชนนั้น คือความหวังของเรา. นี้พูดถึงการมีโลก การอยู่ในโลก หรือว่าการหายใจกันอยู่ในโลก ยังไม่ตายนี้; เยาวชนนั้นคือความหวังของเรา; จะหวังได้ หรือไม่ได้มันอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่ามันเป็นความหวังของเรา.

โลกนี้ จะดี จะเลว จะวินาศ หรือจะเจริญรุ่งเรือง ก็คือแล้วแต่ว่าเยาวชนเขาจะกระทำอย่างไร. เราจะไปหวังผีสิงเทวดาที่ไหน ก็โง่เต็มที; อย่าไปมัวอ่อนนอนเทวดาที่นอนอยู่เลย

ว่าจะให้ช่วยให้เป็นอย่างนั้น ช่วยให้เป็นอย่างนี้.

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุด มันจะอยู่ที่การกระทำของเยาวชน ในอนาคตอันใกล้นี้เอง; มันควรจะหวังกันที่นี่ คือเอาใจใส่กับเยาวชนของเราให้ดี หรือถูกต้อง; แล้วเขาสามารถทำโลกนี้ให้มันน่าอยู่ หรือปลอดภัย. ความหวังของเราอยู่ที่เยาวชน ไม่ใช่อยู่ที่ผีสังเวทดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในสากลโลกที่ไหน; ลองทำให้ผิดในเรื่องเยาวชนเถอะ โลกนี้ก็จะวินาศ อย่างที่พระเจ้าก็ช่วยไม่ได้.

เพียงเท่านั้น ก็จะเป็นเครื่องสังเกต โดยย่อ ๆ แล้วกระมัง ว่าเรื่องของเยาวชน หรือปัญหาของเยาวชนนั้น มันสำคัญเพียงไร.

แม้ที่สุดแต่ในบ้านเรือนหนึ่ง ๆ ครอบครัวหนึ่ง ๆ ปัญหาเยาวชนเมื่ออยู่ที่มากน้อย : บิดามารดากำลังมีจิตใจร้อนผ่าวเป็นไฟ วิตกกังวลทั้งวันทั้งคืน; ดูจะเป็นปัญหาเรื่องเยาวชนเสียมากมาย. แม้คนที่ไม่เชื่อ ก็ยังมีหลาน มีเหลน; มีอาการที่ไม่น่าไว้ใจมากมากขึ้น. บิดามารดาก็อยู่ด้วยความร้อนใจ มีหวังจะให้ดีมาก มันก็ยิ่งมีวิตกกังวลมาก. ที่พูดกันไม่รู้เรื่องอยู่ในบ้านเรือนนี้ กำลังเป็นเหมือนกับยักษ์มาร ที่ทำอันตรายบิดามารดา; หรือเป็นผู้ที่ทำให้บิดามารดาร้อนใจเหมือนกับตกอยู่ในนรก ก็เพราะเยาวชนในบ้านเรือน ที่อบรมไม่ถูกต้อง.

เอาตามาคิดว่าเพียงเท่านั้น ก็พอแล้วสำหรับเป็นเหตุผล หรือเป็นน้ำหนักที่เราจะต้องสนใจปัญหา ที่เกี่ยวกับเยาวชน ซึ่งจะ

ขอทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า เยาวชนนั้น คือโลกของเราในอนาคต, จะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับเยาวชน

เยาวชนนั้น คือปัญหาในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ และโดยเฉพาะแม่ในประเทศไทยเรา; ปัญหากำลังเกิดอยู่เนื่องมาจากเยาวชน ที่กำลังมุง หรือพุ่ง จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง. และเยาวชนนั้น คือความหวังของเราในอนาคต; จะหวังให้โลกนี้เป็นอย่างไร ก็แก้ไขกันที่เยาวชนนั้นแหละ.

นี่สรุปความว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนนี้ เป็นปัญหาที่ควรสนใจเป็นอย่างยิ่ง

....

ดูความหมายของคำ “เยาวชน”

ที่นี้ขั้นต่อไป จะดูที่ความหมายของคำว่า “เยาวชน” อดมาอยากจะใช้คำว่า “เยาวชน” ให้มันชัด เป็นภาษาไทย ซึ่งแปลว่า ผู้เยาว์. ถ้าภาษาบาลี มันมีว่า “ยุ-ว” ไม่ใช่ “เยา-ว”; ยุ-ว นี้แปลว่า ยังหนุ่ม ยังสาว คือ วัยรุ่น. ยุว เป็นเพศชาย, ยุวดี เป็นเพศหญิง; นี้เราเรียกว่า คนหนุ่มสาว.

แต่ถึงอย่างไรก็ดี คำว่า “ยุว” นั้น ก็ยังแปลว่า “อ่อน” อยู่ นั่นแหละ, อย่างน้อยก็อ่อนต่อโลก; เกิดมาในโลกไม่กี่ปี มัน

ยังอ่อนต่อโลก มันยังพร้อมที่จะทำผิดอยู่เรื่อย เมื่อบิดามารดาไม่ประดับประดาให้ดี. ความอ่อนต่อโลกของเขานั้นแหละจะเป็นปัญหาขึ้นมา จะทำลายตัวเขาเองด้วย, และมันยอมจะทำลายบิดามารดาเป็นธรรมดา; นี่แหละความหมายของคำว่า “เยาวชน” มันน่ากลัวอย่างนี้.

คำว่า “ยุ-ว” ก็แปลว่า “อ่อน” ความหมายคาบเกี่ยวไปถึงคำว่า “พา-ล”, พา-ล ก็แปลว่า “อ่อน”; อ่อนยิ่งไปกว่า “ยุ-ว” เสียอีก. เด็กทารกนอนแบเบาะอยู่ที่นี่ เขาเรียกว่า “พา-ล” ซึ่งมาเป็นภาษาไทยว่า “คนพาล” หรือ “พา-ล” พาล นั้นแหละ

คำว่า “พาล” นั้นแปลว่า “อ่อน” เป็นชื่อของเด็กทารกแบเบาะ; แต่เดี๋ยวนี้เอามาใช้เป็นชื่อของคนโต ๆ ที่อ่อนด้วยสติปัญญาอย่างมาก จึงเรียกว่า “พา-ล” หรือ “คนพาล”; ถ้ามากเกินไป ก็เลยเรียกว่า “อันธพาล” ไปเสียเลย.

มีอีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “มัน-ท” มอ ม้า ไม่ผิด นอ หนู ทอ ทหาร; มันท อย่างนี้ ก็แปลว่า “อ่อน” คือ เวลาเพราะอ่อนด้วยสติปัญญาเหมือนกัน แต่ถ้าไปเทียบกับคำว่า “อันธ” ที่ ธอ ธง อยู่ท้าย; แล้วนั้นก็คือ มีดบอด หรือ ตาบอด; มันอ่อนจนไม่มีปัญญาเหลืออยู่เลย มันก็เหมือนกับตาบอด, เหมือนกับมีดที่ปราศจากแสงสว่าง.

อย่างไรก็ดี จะสรุปใจความของคำว่า “ยุ-ว” ได้ จากคำเหล่านี้ ก็คือ “อ่อน”: ร่างกายก็อ่อน จิตใจก็อ่อน สติปัญญาก็อ่อน อะไรมันก็อ่อน, ยังอ่อน. อ่อนนี้เป็นอันตรารายง่าย, แล้ว-

อ่อนนี่คือไหวไปง่าย; ไหวทางผิด มันก็ผิดมาก เพราะมันไหวง่าย. นี่คือการหมายตามตัวหนังสือของคำว่า “เยาวชน” หรือใครจะเรียกว่า “ยุวชน” ก็ได้ แล้วแต่นั้น.

ที่นี้ คำว่า “ยุวชน” หรือ เยาวชน” ก็ดี มันมีความหมายอยู่ ๒ ระดับ ระดับภาษาอย่างหนึ่ง, ระดับภาษารธรรมนี้อย่างหนึ่ง.

อาตมาอยากจะขอรับรองว่า ท่านทั้งหลาย จงกำหนดจดจำหลักที่เกี่ยวกับภาษาคน และภาษารธรรมนี้ไว้ให้ดี ๆ; มันจะช่วยได้มากในการที่จะเข้าใจอะไร. พอจะวินิจฉัยคำใด หรือสิ่งใด ก็ตั้งปัญหาขึ้นมาก่อนว่า ในภาษาคนว่าอย่างไร? ในภาษารธรรมว่าอย่างไร?

ในการนี้ คำว่า “ยุวชน” ในภาษาคน หมายถึง คนอายุน้อย; แต่ในภาษารธรรม คำว่า “ยุวชน” หมายถึง อ่อนด้วยคุณสมบัติ.

สรุปอีกทีหนึ่งว่า ถ้าภาษาคนนี่ เขาถือเอาตามอายุตามวัย; วัยน้อย อายุน้อย ก็เรียกว่า “ยุวชน”. ถ้าเป็นภาษารธรรมก็ถือเอาตามคุณสมบัติ ถ้าคุณสมบัติน้อย ก็เป็น ยุวชนตามภาษารธรรม; ฉะนั้น ยุวชน ตามภาษารธรรมนี้อาจจะเป็นคนแก่ หัวหงอก ฟันหัก อยู่แล้วก็ได้. เข้าใจเอาเองก็แล้วกันว่า หัวหงอกแล้ว ฟันหักแล้ว หนัγγนแล้ว มันก็ยังเป็น “ยุวชน” อยู่, เป็น “เยาวชน” อยู่ ในความหมายของภาษารธรรม.

คิดดูให้ดี แล้วเดี๋ยวปัญหามันก็จะเข้ามาถึงพวกเรา ที่นั่งอยู่ที่นี้ละหัวหงอกแล้ว ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ มันยังเป็น

“ยูวชน” หรือ “เยาวชน”; เพราะฉะนั้นการที่เอาตมาเอาปัญหาของเยาวชนขึ้นมาพิจารณานี้ มันเหมาะสมแล้วแก่โอกาส; เพราะว่า คนหลายคน อาจจะกำลังเป็นเยาวชนอยู่แล้ว ทั้งที่หัวหงอกแล้วก็ได้.

เป็นอันว่า เยาวชน ในความหมายของภาษาคน ก็คือคนอายุน้อย, ความหมายในภาษาธรรม ก็คือคนที่ยังมีคุณธรรมน้อย.

ที่นี้เอามาเปรียบเทียบกันดู ความหมายก็ยังเหมือนกัน คือมันยังน้อยอยู่ด้วยสิ่งที่ควรจะมี มันยังน้อยด้วยสิ่งที่ควรจะมี. เด็กมันยังน้อยอยู่ด้วยสิ่งที่ควรจะมี, คนแก่ที่ไม่รู้อะไร ที่เป็นเยาวชนผมหงอกนี้ ก็ยังน้อยด้วยสิ่งที่ควรจะมี; ความหมายเลยเหมือนกัน ว่ามันยังน้อยอยู่ ต่อสิ่งที่ควรจะมี. พูดตรง ๆ ก็คือว่า น้อยด้วยวิชาความรู้ หรือความสามารถ; เราจึงถือเอาเป็นปัญหาสำหรับพิจารณากัน จะเล็งถึงว่าอายุน้อย หรือคุณค่าน้อย. ปัญหามันก็ยังเป็นปัญหาเดียวกัน เพราะว่า คนที่มีอะไรน้อยนี้ มันทำอะไรไม่ได้

....

ดูจุดหมายปลายทางของ “เยาวชน”

เอ้า, ที่นี้ ก็ดูว่า เยาวชนทั้งหลายนี้ มันมีจุดหมายปลายทาง

ทางที่ไหนกัน : เยาวชนที่ยังเด็ก ๆ โดยภาษาคนนี่ มันจะหายไปไหน, และคนแก่ ๆ หัวหงอกแล้วยังไม่รู้จะอะไรนี้ มันจะไปไหน. มันคงจะไปที่เดียวกันอีก คือ จะไปยังที่ที่จะหมดปัญหา, ไปยังที่ที่จะทำให้รู้อะไร แล้วก็หมดปัญหา; เกิดเป็นผลขึ้นมาคือ ความสงบสุข. ทุกเรื่องมันจบไม่ได้ ถ้ามันยังไม่ถึงความสงบสุข.

นี่ขอให้ช่วยกันสังเกตดูให้ดี ๆ, ช่วยกำหนดกันไว้ให้ดี ๆ; ทุกเรื่องมันหยุดไม่ได้ ถ้ามันยังไม่ไปจนถึงความสงบสุข; มันจะตื่นอยู่เรื่อย, มันจะตอสู้อยู่เรื่อย, มันจะสร้างปัญหาเรื่อย, มันจะยุ่งเหยิงไปหมด; จนกว่าเมื่อไรมันจะไปถึงจุดจุดหนึ่ง คือ สันติ หรือ ความสงบสุข.

มนุษย์โดยทั่วไป ก็มีจุดหมายปลายทางที่นั่น : ยังเป็นเด็ก อยู่ เป็นเยาวชนอยู่ ก็มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่นั่น; แต่เขายังไม่รู้จัก เขาก็มุ่งหมายอย่างอื่นไปก่อน : มุ่งหมายเรื่องสวยงาม เรื่องรวยเรื่องงาม เรื่องกิน เรื่องเกียรติ เรื่องอะไรก็ตามใจเขา. เขายังมองเห็นเพียงเท่านั้น; แต่ว่ามันจบไม่ได้ จนกว่าเมื่อไร เขาจะไปถึงสันติ คือความสงบ.

เยาวชนแก่ ๆ จวนจะเข้าโลงอยู่แล้ว นี่ก็เหมือนกัน ไปที่อื่นไม่ได้ มันไม่รู้จะไปอย่างไร มันก็ต้องไปหาจุดสงบ; จะทันแก่เวลาหรือไม่ มันก็อีกเรื่องหนึ่ง. ถ้าเขาเก่งจริง เขาก็ทำได้ทันแก่เวลา; ถ้าเขาได้รับการแนะนำสั่งสอนที่ดีอาจจะถึงได้ในวินาทีสุดท้าย ที่จะดับสังขารร่างกาย นั่นก็ได้

จุดหมายปลายทางของมันจึง คือ สันติสุข ซึ่งมีอยู่เป็นขั้น,

เป็นชั้น, หลายระดับ หลายชั้น, นี้แหละ คือความหมายของ คำว่า “ศีลธรรม”; บางทีเราจะเรียกว่า “สันติสุข” ก็ได้, เรียกว่า “สันติ” เฉย ๆ ก็ได้; สันติก็แปลว่า “สงบ”, สันติสุข ก็ สุขเกิดมาจากความสงบ. ถ้าได้สิ่งนี้ มันก็พอ; และมันจะจบ มันจะหยุด ของมันเอง.

ที่นี้ คำว่า “ศีล” ก็แปลว่า ปกติ; คุณค่าก็เหมือนกับ ความสงบ, ศีลธรรม – ธรรม คือความสงบ

คำว่า “ศีลธรรม” คำนี้ อาตมาขอรับรองให้ท่านทั้งหลาย จดจำไว้อย่างแม่นยำที่สุด; ถ้าใครลืมแล้ว ก็ช่วยฟื้นความจำ ขึ้นมาใหม่ ว่า มันมีความหมายได้ ๓ ประการ :-

(๑) ศีลธรรม ในฐานะที่เป็นเหตุ คือ การประพฤติปฏิบัติ ที่จะทำให้เกิดความสงบ นี้อย่างหนึ่ง.

(๒) ศีลธรรม ในฐานะที่เป็นผล ก็คือ ตัวความสงบที่ได้ เกิดขึ้นแล้ว เพราะการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้อง นี้อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ อีกอย่างหนึ่งที่เป็นอย่างสุดท้าย (๓) ก็คือ ภาวะปกติ ตามธรรมชาติ ตามธรรมดา ที่มันจะเป็นอยู่ของมันเองตาม ธรรมชาติ จนกว่าจะมีอะไรไปกวน; บางทีมนุษย์นี้แหละไป รบกวน ไปรื้อถอน ความปกติหรือความสงบของธรรมชาติ.

ย้ำอีกทีหนึ่งว่า : -ศีลธรรม คือ เหตุแห่งความสงบ. - ศีลธรรม คือ ผล ที่เป็นความสงบ. -ศีลธรรม คือ ความสงบอยู่ ตามธรรมชาติ. จะใช้คำว่า สงบก็ได้ จะใช้คำว่า ปกติ ก็ได้.

....

ต้องช่วยให้เยาวชนทั้งเด็กและคนแก่ รู้จักเดินทางสงบ

ที่นี้ ก็ดูให้ดี เด็ก ๆ เยาวชน เด็ก ๆ อายุน้อย ๆ เขาก็มีความปกติ หรือความสงบ ไปตามแบบของเขา. อย่าไปตัดบทเสียว่า เด็ก ๆ นี้มันไม่รู้จักความสงบ. มันไม่จำเป็นจะต้องมีความสงบ. ถ้าคิดอย่างนี้แล้วคนแก่จะโง่งเอง; คือจะสร้างความวุ่นวายขึ้นมาในครอบครัว, หรือในวงแห่งความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับตัวนั้นแหละ; เพราะไปเห็นเสียว่าเด็ก ๆ ไม่ต้องการความสงบ, ให้เด็ก ๆ มันต้องการความวุ่นวาย.

เราจะต้องมองเห็น และยอมรับว่า เด็ก ๆ เขาก็มีความเป็นปกติ, หรือความสงบไปในระดับของเด็ก. ถ้าเด็กมันดี มันก็จะเป็นอย่างนั้นได้จริง, และก็ค่อยสูงขึ้นตามลำดับ กว่าที่จะถึงระดับสูงสุด.

เรื่องนี้ ขอให้เปรียบเทียบกับคำว่า “นิพพาน” ซึ่งแปลว่า “เย็น” : นิพพาน ของวัตถุสิ่งของก็มี, นิพพานของสัตว์เดรัจฉานก็มี, และนิพพานของคนก็มีอยู่ตั้งหลายระดับ กว่าที่จะถึงนิพพานสูงสุดตามหลักของพระพุทธศาสนา; ก็เพราะว่าเย็น-เย็น นี้มันมีหลายระดับ หลายความหมาย หลายทิศทาง.

เรื่องปกติ หรือเรื่องสงบนี้ ก็เหมือนกัน; เด็กก็จะสงบได้ปกติได้ ในระดับของเด็ก. ฉะนั้น เราจะต้องพยายามให้เยาวชน

นี่ เดินเข้ามาสู่คลองของความปกติ หรือความสงบ, หรือ พุดอีก อย่างหนึ่งก็คือ ความถูกต้องซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยของความปกติ หรือความสงบ.

หลักเกณฑ์อย่างนี้ เคยพูดมาแล้วหลายครั้ง แต่กลัวจะ ลืมเสีย ก็เอามาพุดอีก. วันนี้ก็ต้องเอามาเน้นกันอีก; เพราะ ว่า มันเป็นปัญหา ที่เกี่ยวกับเยาวชน, และเขียบออกไปว่า ขอให้ช่วยกันพยายามทำให้เยาวชน เดินมาในคลองของความ ปกติ; อย่านอกไปสู่ความวุ่นวาย ซึ่งมันไม่ใช่ทำนองคลองธรรม. มันต้องมาสู่ความเป็นปกติ ตามความมุ่งหมายของวิวัฒนาการ ของความเป็นมนุษย์ ที่จะสูงสุดขึ้นไปตามลำดับ จนเป็นพระ- อรหันต์.

เดี๋ยวนี้ยังเป็นพระอรหันต์ไม่ได้; แต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะไม่สนใจกับเรื่องของพระอรหันต์. ถ้าเราจะไม่สนใจในเรื่อง ของพระอรหันต์ เราก็จะพลัดลงไปในเหวของพญามาร ของ กิเลสเป็นแน่นอน; ควรจะรู้ทิศทางของพระอรหันต์คือยอดสูงสุด ของมนุษย์กันไว้ให้ทุกคน และช่วยดูแลซึ่งกันและกัน ให้เดิน ไปตามทางนั้น. และให้ดูแลเด็ก ๆ ของเราเป็นพิเศษ, รวมทั้ง เด็กวัยอ่อน และเด็กหัวหงอกด้วย; ว่าให้เขารู้จักเดินไปตาม ทิศทางของความปกติ หรือความสงบ.

อ้าว, ที่นี้ วันนี้ จะพุดกันแต่ปัญหาทั่ว ๆ ไป, หรือพุดกัน อย่างคร่าว ๆ พุดกันแต่หัวข้อ ไม่พุดโดยรายละเอียด เพราะ เป็นวันแรก.

ทางเดินของเยาวชนที่กำลังพุ่งเร็ว

ที่นี้ ก็ดูต่อไปถึงว่า ทางเดินของเยาวชน โดยเฉพาะ เยาวชนที่อ่อนด้วยอายุ. เยาวชนนี้เป็นของอ่อน เป็นเหมือนกับหน่ออ่อน ที่เจริญงอกงามไปตามเหตุ ตามปัจจัย.

ขอให้สังเกตความต่างกัน ที่ตรงนี้หน่อยหนึ่งว่า “ของที่มันยังอ่อนนั้นมันงอกเร็ว”. ไปดูหน่อไผ่ที่ในกอไผ่; พอมันเริ่มออกมาเป็นหน่อไผ่นี้ ขณะที่ยังเป็นหน่อไผ่นี้ มันยาวเร็วมาก. อดมาเคยวัดดู บางวันยาวตั้งฟุตหนึ่งก็มี, วันหนึ่งคืนหนึ่งยาวตั้ง ๒ ฟุตก็มี, ในบางระยะ ที่หน่อไผ่มันพุ่งออกไป; แต่พอมันเป็นต้นไผ่ที่แก่แล้ว มันทำอย่างนั้นไม่ได้.

ฉะนั้น ความที่งอกออกไปเร็วนั้น มันเป็นอยู่ในขณะที่มันกำลังเป็นหน่ออ่อน, จะเป็นหน่อของอะไรก็ได้. ถ้ามันยังเป็นหน่ออ่อนแล้ว มันก็พุ่งเร็วมาก; เพราะฉะนั้นจึงเป็นระยะที่อันตราย เพราะมันอ่อน มันถูกทำลายได้ง่าย, เพราะมันอ่อน มันพุ่งเร็ว มันอาจจะผิดทางก็ได้.

ที่นี้ ทางเดินของเยาวชนที่ยังอ่อนนี้ มันก็จะเร็วไปตามประสาของความอ่อน; นี่จะต้องระวังให้ดี แต่มันมีความลับหรือ สิ่งที่จะต้องรู้มากไปกว่านั้นอีก ก็ตรงที่ความอ่อนนั้นแหละ มันจะเป็นความอ่อนที่ไปถูกทาง หรือไม่? มันจะเป็นความอ่อน ที่ดัดแปลงได้หรือไม่? ถ้าว่ากันโดยที่แท้แล้ว ความอ่อน

นี่เป็นสิ่งที่ตัดแปลงได้, ถ้าแข็งมันตัดแปลงไม่ได้; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็ต่างกันแล้วแต่เหตุปัจจัยอย่างทีกล่าวนั้น. เราต้องการความเปลี่ยนแปลงไปในทางดี ที่เรียกกันว่า “วิวัฒนาการ” – เปลี่ยนแปลงไปในทางดี.

ทีนี้ เราก็ดูว่า อย่างไหนมันเปลี่ยนแปลงได้มาก; จะดูตัวอย่างที่เมล็ดพืช หรือ พืชที่จะใช้ทำพันธุ์.

พืชที่เราจะใช้ทำพันธุ์นี้ ตามปกติทั่วไป เราก็จะเห็นได้ว่า เราใช้หน่อก็มี, เราใช้เมล็ดก็มี. อย่างเราจะปลูกต้นไม้ บางทีเราก็ปลูกด้วยหน่อของมัน, บางทีเราก็ปลูกด้วยเมล็ด; แต่ปลูกด้วยหน่อ หรือ ปลูกด้วยเมล็ดนี้ ไม่เหมือนกัน.

ปลูกด้วยหน่อ เช่น หน่อกล้วย ตัดออกมา แล้วปลูก มันก็จะเหมือนเดิม; แต่ถ้าเราเอาเมล็ดกล้วยมาปลูก นี่มันก็อาจจะต่างไปจากเดิมมากทีเดียว.

ถ้ากิ่งตอน เราตอนมาจากต้นไม้ต้นไหนมาปลูก มันก็ยังเหมือนต้นแม่ของมัน; แต่ถ้าเราเอาเมล็ดมาเพาะ มาปลูกแล้ว มันต่างไปได้มาก : ในทางดีขึ้นก็ได้ ในทางเลวขึ้นก็ได้.

ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงพืชพันธุ์ให้ดีขึ้นนี้; จะเป็นเรื่องดอกไม้ กล้วยไม้ ผลไม้ อะไรไม่ก็ดี; เขาจึงมีการผสมพันธุ์ที่ทำให้เกิดเมล็ดใหม่ขึ้นมา แล้วเพาะเมล็ดนั้น แล้วก็จะได้พันธุ์ใหม่ที่มีคุณค่าดีไปกว่า ตามที่ต้องการ. ถ้าเอากิ่งตอนมาปลูกเอาหน่อมาปลูก มันก็เท่าเดิม มันก็เหมือนเดิมอยู่นั้นแหละ.

ทีนี้ เยาวชนของเรา เราต้องการให้เขามีการเปลี่ยนแปลง

ไปในทางที่ดีขึ้น; ฉะนั้น เราจึงทำกับเขาเหมือนกับว่า เมล็ดที่มี การผสมพันธุ์มาอย่างดี : ให้พ่อมันดีให้แม่มันดี แล้วลูกมัน คงจะออกมาดีกว่าเดิม; เพราะมัน ๒ ดีรวมกัน; เหมือนกับต้นไม้ ที่เอาเมล็ดต่างต้นมาผสมกัน มันได้พันธุ์ที่แปลกออกไปและก็จะดีกว่าเดิม. มันเป็นการถ่ายเทกัน ทำให้มนุษย์ดีกว่าเดิม ยิ่ง ๆ ขึ้นไป, หรือที่เลวอยู่ ก็จะพลอยหายไป จะหมุนไปแต่ในทางดี. เช่น แม่มันบ้า ๆ บอ ๆ; ถ้าพ่อมันดี ลูกออกมามันจะเป็นไปในทางที่ดี มากกว่าที่จะเป็นไปในทางบ้า ๆ บอ ๆ. ฉะนั้น ผสมกันหลายครั้งเข้า; มันก็จะเป็นไปในทางดีมากขึ้น.

ที่นี่ เยาวชนของเรา เราจะทำให้ดียิ่งกว่าพันธุ์ เรายังต้อง ดูแลกันให้ดี; จะให้ลูกให้หลานให้เหลนแต่งงานนั้น ก็ต้องดูแลให้ดี ให้มีผลเหมือนกับว่า เอาพันธุ์ที่ดีมาผสมกัน แล้วให้เกิดพันธุ์ที่ดีกว่า. เหมือนกับว่าเราเพาะเมล็ด ที่ผสมพันธุ์มาดีแล้ว; อย่าให้คงที่ตายตัว เหมือนกับว่าเอากิ่งตอนมาปลูก. แต่ถึงอย่างไรก็ดี กิ่งตอนมันก็เปลี่ยนแปลงได้ ไปในทางดีเหมือนกัน; แต่มันเปลี่ยนช้ามาก ไม่เหมือนกับการผสมพันธุ์ใหม่ทาง เมล็ด; เพราะว่า ทั้งสองอย่างนี้ มันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยอีกที หนึ่ง. เหตุปัจจัยอย่างอื่น มันจะช่วยให้เร่งให้ดีขึ้นด้วย ก็ได้; แต่ที่ดีแล้ว ก็ควรจะเลือกพันธุ์ให้ดี แล้ว ๒ พันธุ์ดี มาผสมกัน ก็จะกลายเป็นดียิ่งขึ้นไป.

เราจะดูแลเยาวชนของเราอย่างนี้ได้ไหม? คือว่าให้มีพันธุ์ ดี ถ้าเป็นผู้ที่ผสมพันธุ์ คือ เป็นพ่อเป็นแม่ ที่จะจัดให้ลูกหลาน

แต่งงานให้มีพันธุ์ดี.

ที่นี่ เมื่อมีพันธุ์ดีออกมาแล้ว ก็แวดล้อมให้มันได้เจริญ ออกงามอย่างดีในดินดี น้ำดี อากาศดี, หรือวิธีการที่เป็น เคล็ดลับอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เราสามารถทำให้มันดียิ่งขึ้นไป กว่า. เช่น เขามีวิธีที่จะทำให้ ต้นไม้มันหวานมากขึ้น ให้ เมล็ดมันหายไปจนไม่มีเมล็ดเป็นต้น; มันล้วนแต่ทำได้ทั้งนั้น. มันเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่เราควรจะทำได้กับคนเรานี้แหละ คือ ทำได้เหมือนกับที่ทำแก่ต้นไม้ หรือแก่สัตว์.

ที่นี่ เราจะทำแก่คน ทำให้เยาวชนของเรามันดีขึ้น ๆ นี่แหละคือ ทางเดินของเยาวชน ที่จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ๆ. เพราะฉะนั้นระวัง, พ่อแม่ทั้งหลาย แม้จะเป็นเยาวชนหัวงอก ก็ช่วยกัน ระวัง-ระวัง-ระวังให้มาก ที่จะให้หน่อของเรานี้ มัน เป็นไปในทางดี ให้ลูกหลานออกมาดีกว่าพันธุ์เดิม.

ที่นี่ ปัญหาที่จะไปอยู่ที่คำว่า “ดีกว่า” นั้น คืออย่างไร ? ถ้าดีกว่าจริงก็ต้องไม่มีปัญหา, ต้องไม่มีความทุกข์ยากลำบาก อะไรเกิดขึ้น, จึงจะเรียกว่า ดีกว่า. ถ้าทำผิด มันก็ไปในทาง ตรงกันข้าม, ถ้าทำถูก ก็ดีกว่าได้จริง ๆ.

เราเป็นเหมือนกับว่า เป็นกัปตัน หรือท้ายเรือ ให้เรือมัน เล่นไปถูกทาง; นี่คือการให้เยาวชนของเราในโลกนี้ มันเดินไปถูก ทาง. มันก็จะไม่มีปัญหา มันจะลดปัญหา, มันจึงจะมีความ เจริญออกงาม ก้าวหน้าได้ ตามที่เราควรจะต้องการ; คือจะ เป็นเยาวชนที่สร้างความสงบสุข สันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

แต่เดี๋ยวนี้ปัญหาอื่นมันมาแทรกแซง คือว่า คนทั้งโลกเขาไม่ต้องการความสงบสุข หรือปกติสุขที่แท้จริง; เขาต้องการความสุขสนุกสนาน ความเอร็ดอร่อย ทางวัตถุ ทางเนื้อ ทางหนัง ละทิ้งศาสนา ละทิ้งธรรมะ; แม่พ่อแม่อีกเป็นอย่างนั้น, ลูก ๆ ก็จะเป็นอย่างนั้น. โลกนี้ทั้งโลกก็จะเป็นโลกของเนื้อหนังไปหมด คือเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง; มันก็จะเพิ่มความเห็นแก่ตัว. เมื่อความเห็นแก่ตัวมากพอแล้ว มันก็จะทำลายซึ่งกันและกันให้วินาศ. นี่เป็นปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่ เป็นปัญหาสำหรับพุทธบริษัทโดยเฉพาะ.

เราเป็นพุทธบริษัท เราต้องการเรื่องที่ถูกต้องตามทางของธรรมะ; แต่เมื่อคนส่วนใหญ่ในโลกเขาไม่ต้องการอย่างนั้น; เขาต้องการเรื่องทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง. เขาก็ทำไปในลักษณะที่มันตรงกันข้าม; หรือว่ามันขัดขวางกันกับความประสงค์ของเรา. นี่ปัญหาเฉพาะหน้า ของพวกที่ถือธรรมะ, หรือพวกที่ถือศาสนา มันเผชิญกันอยู่กับการกระทำของพวกที่เขาไม่ถือศาสนา ไม่ถือธรรมะ.

ทีนี้ เรื่องมันก็จะไปอยู่ที่ว่า แล้วแต่เยาวชนของเราจะสร้างขึ้นมาใหม่ได้สำเร็จหรือไม่. ถ้าเราดึงเยาวชนกลับมาสู่ทางธรรมะได้ ก็มีหวังที่จะให้โลกนี้ มันมีความสุข; ถ้าเราสู้ไม่ได้ มันพ่ายแพ้แก่เรื่องทางวัตถุ ทางเนื้อหนังแล้ว โลกนี้มันก็จะวินาศ. แต่เราก็มีทางออก ตรงที่เรามีธรรมะ สำหรับจะไม่มีความสุขเลย; แม้ว่าโลกนี้มันจะบ้าบออย่างไร

จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร จะผิดเลวร้ายอย่างไร เราก็ยังมีธรรมะ สำหรับดำรงจิตใจของเรา ไม่ให้มีความทุกข์ได้. นี่แหละคือ ประโยชน์ของพระศาสนา หรือประโยชน์ของธรรมะ มันเป็นอย่างนี้.

สรุปอีกทีหนึ่งว่า ประโยชน์ของธรรมะ หรือ ศาสนานั้น จะช่วยโลกให้ดำเนินไปในทางของความสงบ. ทีนี้ถ้าว่า ทำไม่ได้เพราะโลกเขาไม่เอากัน; เราก็อยู่ได้ตามลำพังของเรา ไม่ต้องเป็นทุกข์ไปตามเขา; แม้ว่าจะต้องตายลงไป ก็ไม่มีความทุกข์. เพราะมีจิตใจที่ได้ฝึกฝนไว้ดีแล้ว; มันทุกข์ไม่ได้, มันทุกข์อีกไม่เป็น. นี่ประโยชน์ของธรรมะ มันเป็นอย่างนี้.

ทีนี้ เราถือกันอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เยาวชนเป็น ความหวังของเรา. เราช่วยกันสร้างเยาวชน ให้ถูกต้องเสียแต่ เดี่ยวนี้; ความหวังของเรามันก็จะอยู่ในลักษณะที่สมหวังได้. ขอให้ช่วยกันเอาใจใส่เยาวชนเกิด; ให้พ่อแม่ทั้งหลายเอาใจใส่ เยาวชน แก้ปัญหาของเยาวชนให้ได้.

... ..

ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนโดยเฉพาะ

อ้อ, เวลาเหลืออีกเล็กน้อย นี้ ก็พูดถึงเรื่องถัดไป คือว่า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยเฉพาะ. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ

เยาวชนโดยเฉพาะ ที่มีอยู่ในเวลานี้ อยากจะพูดอย่างคร่าว ๆ ว่า : – เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง, – เยาวชนไม่ได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกต้อง, – เยาวชนไม่ได้รับการร่วมมือหรือโอกาสที่ถูกต้อง.

ข้อแรก ที่ว่า **เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง** หมายความว่าพอเด็ก ๆ คลอดออกมาจากท้องแม่ ลืมตาขึ้นมาในโลกนี้ การแวดล้อมไม่ถูกต้อง; คือไม่เป็นไปในทางที่ให้เด็ก ๆ นั้น มีธรรมชาติได้ง่าย, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามหลักของธรรมชาติในพุทธศาสนา.

สิ่งที่แวดล้อมเด็ก ๆ นับตั้งแต่วันแรกคลอดออกมานี้ มันเป็นไปในทางที่จะให้เห็นแก่ตัว ให้ยึดถือตัวกู, ยึดถือของกู นี้ยิ่งขึ้นไป-ยิ่งขึ้นไป; นั่นก็คือ ลงรากให้แก่กิเลส, นี้เราเรียกว่า เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง : ไม่ได้มีคำพูดจา หรือ ขนบธรรมเนียมประเพณี อะไรที่จะทำให้เด็ก ๆ นี้มีความคิดนึก รู้สึกขึ้นมา ในลักษณะที่ไม่เห็นแก่ตัว.

เราแวดล้อมเขาแต่ในทางให้เห็นแก่ตัว : แม่ของกู พ่อของกู บ้านของกู เรือนของกู เงินของกู, อะไรอย่างนี้ มันรอกหูเด็ก ๆ มาตั้งแต่แรก ๆ ที่เดี๋ยว; นี้เราเรียกว่า “สิ่งแวดล้อม”; ไม่ใช่ตั้งใจจะอบรมสั่งสอน. แต่มันเป็นการแวดล้อมที่มันเป็นมาเอง จะเรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็ไม่เชิง; มันยิ่งกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีเสียอีก เพราะมันทำไปอย่างนั้น. ฉะนั้น ลูกเด็ก ๆ จึงเจริญขึ้นมาในโลกนี้ ด้วยความคิดประเภท

ตัวกูและของกู, นี่เป็นข้อแรก ว่า “แวดล้อมไม่ถูกต้อง”; ไม่มี
ความคิดว่า ทุกอย่างเป็นของธรรม หรือของพระเจ้า.

....

ที่นี่ **ข้อที่สอง การศึกษาอบรมไม่ถูกต้อง** ก็หมายความว่า
เดี๋ยวนี้เจตนาจะสั่งสอน จะอบรม จะตัดแปลง จะแก้ไข;
แล้วมันก็ไม่ถูกต้อง.

เราให้เรียนกันแต่ในเรื่องที่จะให้เห็นแก่ตัว ให้ติดใจความ
เอร็ดอร่อยสวยงาม ซึ่งเรียกกันว่า กามารมณ์นี้; แม้ยังไม่มี
ความหมายแก่เด็ก ๆ แต่ก็ได้แวดล้อมมาในทำนองนั้น. ให้เขา
หลงใหลในเรื่องกิน ในเรื่องกาม ในเรื่องเกียรตินี้; จำง่าย ๆ
ว่า สาม ก. คือ กิน กาม เกียรติ; ยิ่งวันจะยิ่งติดแน่น หรือ
หลงใหลใน ๓ เรื่องนี้; ไม่อบรมธรรมะ สำหรับควบคุมสิ่งทั้ง ๓
นี้.

ดูการศึกษาชั้นอนุบาล ดูการศึกษาชั้นประถม ดูการศึกษา
ชั้นมัธยม ดูการศึกษาชั้นวิทยาลัย ชั้นมหาวิทยาลัย; หรือถ้า
มันจะมีอีก เป็นบรมมหาวิทยาลัยอะไรก็ตามใจ. มันก็เป็นเรื่อง
ให้ลุ่มหลง ในเรื่อง กิน กาม เกียรติทั้งนั้น; อย่างดีที่สุดก็ให้
สามารถในอาชีพ ก็ได้อาชีพแล้ว ได้เงินแล้ว ให้ทำอะไร ?
ให้ไปบูชาเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ มันไม่มีอะไรไปกว่านี้.
นี่แหละคือ การศึกษาที่โลกนี้ให้แก่เยาวชน ทุกประเทศในโลก
ก็ว่าได้. ประเทศไทยเราไปทำตามกันเขา เป็นประเทศเล็ก ก็เลย

ตามกันประเทศใหญ่ ๆ เพราะฉะนั้น ก็จึง เป็นเหมือนกับ ประเทศใหญ่ ๆ : เรียนไป เพื่อไปบูชาเรื่องกิน กาม เกียรติ.

ที่นี่ คนทุกคนก็เลยเป็นทาสของกิเลสตัณหา; พูดอย่าง อูปมา ก็ว่า ไปเข้าพวกกับพญามาร หรือซาตาน, ไม่มาอยู่กับพระธรรม หรือพระเจ้าเสียเลย. นี่การศึกษามันไม่ถูกต้อง นี่เป็นปัญหาใหญ่ที่เราจะต้องพูดกันในวันต่อไป; เพราะเดี๋ยวนี้ เรากำลังจะช่วยกันปรับปรุง แก้ไข การศึกษาของเยาวชน ให้ประกอบไปด้วยศีลธรรม ให้ยิ่งขึ้น.

....

ที่นี่ **ข้อที่สาม** อีกข้อหนึ่ง เป็นข้อสุดท้าย ก็ว่า **เยาวชน ไม่ได้รับการร่วมมือหรือโอกาส ที่ถูกต้องและเหมาะสม.**

เขาไม่ได้รับโอกาส หรือความร่วมมือ ที่ให้เป็นไปในทาง ที่ถูกต้อง; โอกาสนั้นมันมีแต่ในทางที่จะให้ทำผิด. ความร่วมมือจากบิดามารดา ครูบาอาจารย์ก็ล้วนแต่จะผลักไสเขาไปในทางที่ไม่รู้จักสิ่งที่ดีรู้จัก, ก็คือ ไปเป็นเหยื่อของกิเลสอีกนั่นเอง, หาโอกาสยาก ที่เด็กเขาจะพลัดออกมารู้จักความถูกต้องเหล่านี้; ความร่วมมือ แนะนำ ชักจูง สนับสนุน มันก็ไม่มีในรูปแบบอย่างนี้; เลยทำให้เด็ก ๆ ของเรา ไม่มีโอกาสที่จะดำเนินไปในคลองของพระธรรม หรือของศีลธรรม.

ฝากไว้ให้เขาไปคิดดู และช่วยกันแวดล้อมเด็ก ๆ ของเรา ให้มีความคิดนึกรู้สึกที่ถูกต้อง, ให้การศึกษาบรมที่อบรมที่

ถูกต้อง, ให้ความร่วมมือ หรือโอกาสที่มันถูกต้อง, สำหรับจะเป็นผู้ที่ีมีธรรมะ หรือมีศีลธรรม.

....

มุ่งหมายแก้ปัญหายาวชน แต่ยังไม่ได้

เอาละ, ทีนี้ ก็จะทำให้ดูไปเสียเลยว่า มันมีระบบอะไรบ้างที่เราจัดกันขึ้นมาแล้วในโลกนี้ที่เกี่ยวกับเยาวชน. มันก็มีอยู่แล้วหลายระบบ ล้วนแต่มุ่งหมายจะแก้ปัญหายาวชน แต่มันยังแก้ไม่ได้; คือมันทำไปอย่างหลับตา มันก็เลยไม่มีผลเกิดขึ้นตามที่เราปรารถนา.

ดูตั้งแต่ว่า **ระบบนักเรียน**, จัดให้มีการเรียน เป็นนักเรียน แล้วก็ประสบความสำเร็จในการที่จะให้นักเรียนมีศีลธรรม. นักเรียนมีศีลธรรมอยู่บ้าง ในชั้นอนุบาล สอนง่ายพูดง่าย มีศีลธรรมอยู่บ้าง; พอขึ้นมาชั้นประถมก็ชักจะจวนเร; พอถึงชั้นมัธยม แล้วก็ศีลธรรมที่เคยมีอยู่ในระบบอนุบาลนั้นหายไปหมด; พอขึ้นระดับมหาวิทยาลัยแล้ว เป็นอิสระแก่ตัวเต็มที ไปทางไหนก็เหลือที่จะกล่าว. แต่ที่กล่าวได้ ก็คือว่าไปในทางที่มีตัวกู-ของกู อย่างแข็งกร้าว. นี้ เรียกว่า ระบบนักเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จ.

ทีนี้ **ระบบลูกเสือ** จัดขึ้นในโลกสำหรับจะแก้ปัญหานี้

ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ; และก็หันเหไปในทางที่จะส่งเสริมกิเลสโดยไม่รู้ตัวเหมือนกัน. ทั่วโลกมีระบบลูกเสือ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ; พิสูจน์ได้ง่าย ๆ ตรงที่ว่า มันไม่ได้เกิดสันติสุขขึ้นมาจากระบบลูกเสือ.

ที่นี้ ยังมีระบบ **ยุวชน ยุวนารี**. ยุวชนนี่ก็คือเป็นเรื่องทางการเมืองเสียมากกว่า; ก็เลยไม่เกี่ยวกับศีลธรรม.

ที่นี้ มีระบบ**เยาวพุทธ** : ยุวพุทธ ยุวพุทธิกสมาคม ก็มีอยู่ในศาสนาพุทธ ทั่วทั้งโลก และศาสนาอื่นเขาก็มี ยุวศาสนิกนี้ ของเขาก็มีเหมือนกัน; แต่ก็ยังไม่ได้ผลอย่างเดียวกัน ยังจะต้องปรับปรุงกันอีกมาก อย่าให้เป็นเพียงสักว่าพิธี หรือ เท่อ ๆ ไปตาม ๆ กันไป.

เอา, ที่นี้ ก็มาถึง ระบบยุวชนที่ออกจะประหลาดสักหน่อย ที่อยากจะเรียกว่า **ระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า** นี่พุทธบริษัททุกคนก็ฟังออกแหละ ว่า ระบบสามเณร แล้วก็ของพระพุทธเจ้า คือมันของในพระพุทธศาสนา.

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้บวชเณร; นี่แปลว่า พระองค์ทรงแก้ไขระบบโบราณบ้าง. ระบบโบราณนั้น เขาเป็นนักบวชกันแต่คนแก่ที่ผ่านโลกไปแล้วทั้งนั้นแหละ; พอผ่านโลก จบโลก จบเรื่องโลก มีชีวิตในโลกพอแล้ว คนแก่ก็ไปเป็นนักบวช.

เดี๋ยวนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เด็ก ๆ บวชเณรได้; คล้าย ๆ กับว่า ปฏิวัติ หรือ ปฏิรูป อะไรบางอย่าง เพื่อให้เยาวชนที่เขามีโอกาสที่จะเข้าสัมผัสธรรมะได้โดยง่าย จึงมีระบบ

สามเณร สามเณรี แล้วแต่จะเรียก. แต่ผลก็ยังไม่ได้ตามที่เราหวังกัน; จะไปโทษใครก็โทษไม่ได้.

พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงวางระบบไว้ดีแล้ว แต่คนปฏิบัติมันมันปฏิบัติไม่ได้ นี่มันก็คาราคาซังกันอยู่; ระบบสามเณรสมัยนี้ ก็เลยเป็นเรื่องธรรมดาสามัญไป. เหมือนกับเด็กนักเรียนอะไรชนิดหนึ่งเสียโดยมาก. ทางศาสนา ก็ไม่ค่อยได้ศึกษา; อยากรจะศึกษาทางโลก เหมือนกับเด็ก ๆ ทั่วไป; ระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า ก็ไม่เกิดผลอะไรแปลกออกมา.

ฉะนั้น จึงขอให้พ่อแม่ พี่น้องทั้งหลายนึกถึงข้อนี้บ้าง ให้เณรของเราเป็นเณร, เป็นสามเณรที่ถูกต้องขึ้นมา; ช่วยกันสนับสนุน ผลักไส ขึ้นไปให้เป็นสามเณรที่ดีในพระพุทธศาสนา.

นี่ยกมาเป็นตัวอย่าง : ระบบนักเรียนในโรงเรียน ระบบลูกเสือ ระบบยุวชนยุวนารี ระบบยุวพุทธ กระทั่งระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า นี่สำหรับประเทศไทยของเรา.

รวมความแล้ว ก็คือว่า เราต้องการให้มีอภิชาตบุตร คือ “บุตรที่ดีกว่าบิดามารดา”. คำนี้มีอยู่ในพระคัมภีร์ ในพระบาลีในพระพุทธภาษิต เรียกว่า “อภิชาตบุตร” –คือบุตรที่ดีกว่าบิดามารดา, อนุชาตบุตร –บุตรที่เสมอกับบิดามารดา อวชาตบุตร –บุตรที่เลวกว่าบิดามารดา. นี่เรามีระบบอภิชาตบุตร ที่จะสร้างบุตรให้ดีกว่าบิดามารดา ยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามขั้นตอน.

เหมือนกับว่า เราผสมเมล็ดพันธุ์ให้ดี แล้วก็เพาะพันธุ์ให้

ออกมาเป็นพืชพันธุ์ที่ดีกว่าเดิม, เหมือนเราประสบความสำเร็จในการที่มนุษย์รู้จักทำให้มีทุเรียนพันธุ์ดีเกิดขึ้นมาในโลก. ข้อนี้ก็ยอมรับได้ว่า ก่อนนี้ ทุเรียนพันธุ์นี้ไม่เคยมีในโลก; โดยน้ำมือของมนุษย์ พยายามจนกระทั่งว่า ทุเรียนพันธุ์ดีที่สุด ที่มันมีอยู่ในโลกเวลานี้, มันได้เกิดขึ้นมาในโลก. ไปเทียบกับทุเรียนป่าพันธุ์เดิม ๆ ในป่าแต่ดึกดำบรรพ์ แล้วมันผิดกันลิบ มันไม่มีทางจะเปรียบเทียบกันได้. นี่มนุษย์ประสบความสำเร็จ ในทางวัตถุอย่างนี้; แต่ในทางจิตวิญญาณ เรายังไม่เคยประสบความสำเร็จอย่างนี้.

นี่ขอฝากไว้ ว่าถ้าอย่างไรเสีย ก็ขอให้พุทธบริษัททั้งหลาย พยายามที่จะให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติ ในการปฏิรูปจิตใจของมนุษย์เรา โดยเฉพาะเยาวชนของเรา ให้มีความเจริญก้าวหน้าดี ในอัตราที่เทียบกันได้กับการที่เราสามารถทำให้เกิดไม้พันธุ์ดี ดอกไม้พันธุ์ดี อะไรพันธุ์ดี ขึ้นมาในโลก ด้วยน้ำมือของมนุษย์แท้ ๆ; คือ ให้เกิดอภิชาตบุตร – บุตรที่ดีกว่าบิดามารดา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่มีที่สิ้นสุด.

ทีนี้จะมีวิธีอย่างไรที่จะสร้างอภิชาตบุตรนั้น เอาไว้พูดกันในโอกาสต่อไป ในวันแรกนี้ โดยเฉพาะวันนี้ ไม่ใช่โอกาสเสียแล้ว เห็นได้ว่าฝนมันตกคามแล้ว เราจะพูดกันต่อไปอีกก็คงจะไม่สนุกแล้ว

.... ..

[บทพวน]

อาตมาก็ขอยุติในเรื่องที่จะบรรยายเป็นครั้งแรกเริ่มนี้ ไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน ซึ่งจะขอทบทวนว่า เรามีปัญหาเรื่องเยาวชน; เยาวชนนั้นคือโลกในอนาคต; เขาจะสร้างโลกในอนาคต; และเดี๋ยวนี้เขากำลังเป็นปัญหาในปัจจุบัน เราไม่มีที่หวังอย่างอื่น นอกจากการกระทำของเยาวชนที่ถูกต้อง.

เรามีเยาวชนที่เป็นปัญหา คือเด็กอ่อนทั้งหลาย, และคนแก่ที่ยังมีไอคิว (I.Q.) ต่ำ มีความรู้สึกอะไรเหมือนเด็ก ๆ ก็ต้องเรียกว่าเยาวชนด้วย; คือถ้าพูดตามทางธรรมทางศาสนาแล้ว ถ้ายังไม่บรรลุอุบายมรรคอริยมรรค อยู่เพียงไร ก็เรียกว่า ยังเป็นเยาวชน อยู่เพียงนั้น, คือบุญคุณทั้งหลายยังเป็นเยาวชนอยู่เพียงนั้น. แม้แต่หัวอกพันหนักร แล้ว ยอมรับเสียแต่ดี ๆ ดีกว่า; จึงเป็นอันว่า เรามีเยาวชนเต็มโลกไปหมดทั้งโลก จะต้องแก้ไขกัน.

จุดหมายปลายทาง คือสันติสุข หรือ ปกติสุข เราจะให้เยาวชนของเราเป็นพันธุ์ใหม่ ดีกว่าพันธุ์เดิม; เหมือนกับเราเพาะเมล็ดพันธุ์ใหม่ ภายหลังที่มีการผสมพันธุ์ที่ดีแล้ว. จึงหวังว่ามนุษย์นี้จะประสบความสำเร็จ สักวันหนึ่ง, คือเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐที่สุด ไม่มีปัญหาเหลืออยู่.

ขอให้ปรับปรุงการแวดล้อม, หรือว่าการอบรมสั่งสอน, หรือว่าโอกาสสนับสนุนแก่เยาวชนนั้น ให้ถูกต้อง. ให้ช่วยกันจัดระบบนักเรียน ระบบลูกเสือ ระบบยุวชน ระบบยุวพุทธ

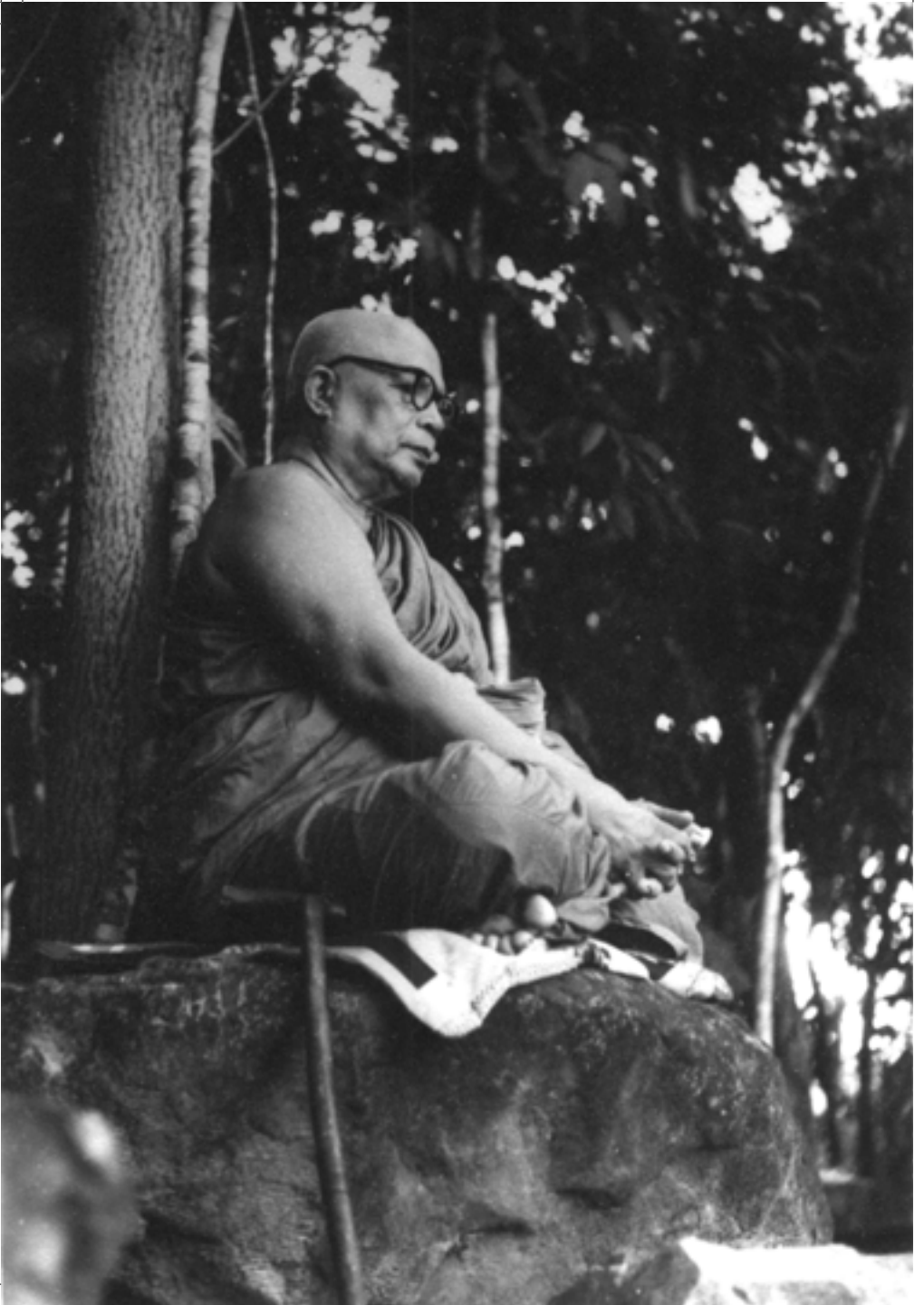
แม้กระทั่งระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า ในพระพุทธศาสนา
นี้ ให้ถูกต้อง.

นี่คือสิ่งที่ปรารถนาอย่างคร่ำ ๆ ท้ว ๆ ไป ในวันแรกของการบรรยาย โดยหัวข้อว่า ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน เป็นการบรรยายครั้งแรกของชุด “เยาวชนกับศีลธรรม”. ขออย่าเพ่อ
รู้สึกเอียนกันเลย

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ ด้วยความสมควรแก่เวลา
ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย ท่านได้สวดบทสวดขยาย ที่จะ
ช่วยส่งเสริมกำลังใจ ของพุทธบริษัทให้กล้าหาญ ให้เข้มแข็ง
ในหน้าที่ของตน ๆ สืบต่อไป.

การสร้างเยาวชน แห่งยุคปัจจุบัน

จาก ธรรมเนียมของพุทธทาส “เยาวชนกับศีลธรรม”
หมวดที่ ๒ ชุดปกกรณีพิเศษ อันดับที่ ๑๘.ง บนพื้นแถบสีแดง

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๓ แห่งภาคมาฆบูชา นี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ที่ว่า เยาวชนกับศีลธรรมต่อไปตามเดิม; แต่สำหรับหัวข้อย่อยโดยเฉพาะในวันนี้ นั้น จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน.

(คำปฐกถาและทบทวน)

การกล่าวถึงเยาวชนอย่างซ้ำ ๆ ซาก ๆ นี้ คงจะเป็นที่เบื่อหน่ายแก่หลาย ๆ คน, แต่ท่านลองคิดดูว่า เรื่องของเด็ก ๆ นั้นมันไม่จบไม่สิ้น. บ้านเรือนไหนมีลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ มันมีเรื่อง

ที่จะต้องดูแล ว่ากล่าวกันไม่รู้จั๊กจบไม่รู้จั๊กสิ้น; มันเป็นอย่างนั้นเอง. เพราะฉะนั้นเราก็จะพูดกันถึงเรื่องเยาวชนซึ่งดูเหมือนจะไปไม่รู้จั๊กจบจักสิ้น กันอีกสักพักหนึ่ง.

ขอให้ท่านทั้งหลายมองอย่างยุติธรรมกันบ้าง ว่าการช่วยกันทำให้เด็ก ๆ หรือเยาวชนดีขึ้นมา มันเป็นเรื่องที่โดยตรงของมนุษย์. ท่านจะคิดว่า เกิดมาหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานไปได้แล้ว มันก็พอแล้ว; มันยังต้องระวังอยู่อีกข้อหนึ่งว่า ลูกหลานมันดีขึ้นมาหรือเปล่า? ถ้าลูกหลานไม่ดีขึ้นมา การกระทำของพ่อแม่ก็ไม่ผิดอะไรกับการกระทำของสัตว์, ที่เรียกกันว่า สัตว์เดรัจฉานทั่ว ๆ ไป. มนุษย์ต้องเป็นมนุษย์ คือมันดีขึ้นมา แปลว่า ใจมันสูงขึ้น. ถ้าลูกหลานมาแล้ว ใจมันไม่สูงขึ้น; มันก็เหมือนกับม่ได้มี.

ฉะนั้น ขอให้ถือเป็นหน้าที่สำหรับบิดามารดาทุกคน ว่าจะต้องทำลูกหลานให้มันดีขึ้นมา. บิดามารดาในภาษาคน คือพ่อแม่ที่ดี, บิดามารดาในภาษารธรรม เช่น อุปัชฌาย์ อาจารย์ ครูผู้สั่งสอนนี้ก็ดี, ก็เรียกว่า บิดามารดา; จะต้องทำลูกหลานจะเป็นลูกหลานโดยตรง หรือลูกหลานโดยความเป็นศิษย์เป็นต้นนี้ให้มันดีขึ้นมา. นี่เป็นหน้าที่อย่างลึกซึ้งซ่อนเร้นอยู่ในนั้น; เพราะถ้าเราไม่ทำอย่างนั้นโลกนี้ก็จะแตกสลายไป.

การทำให้โลกนี้เจริญขึ้นมา มันเป็นเรื่องที่ เพราะว่าทำให้โลกนี้มันยังคงอยู่. แต่ความเจริญนั้น มันมิได้มีอยู่อย่างเดียวเพียงเรื่องทางวัตถุ; เรื่องทางจิตใจก็ต้องเจริญขึ้นด้วย. และถ้า

เรื่องทางวัตถุมันเจริญจนเฟ้อ, เรื่องทางจิตใจก็จะเสียหายหมด. เราจึงต้องมีความเจริญที่ควบคู่กันไป จึงจะเรียกว่าโลกนี้มันดีขึ้นไป; และลูกหลานนั้นแหละมันเป็นผู้ทำให้เป็นอย่างนั้น คือให้มันดีขึ้นไป. ถ้าลูกหลานมันไปทำให้เลวลง; มันก็เลวลง ซึ่งจะถึงความวิनाศก็ได้.

โลกในอนาคตนี้ มันขึ้นอยู่กับเยาวชน. ถ้าเยาวชนเขาทำผิดไป วัฒนธรรมทั้งหลายก็จะสูญสิ้นไป; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม้แต่พระพุทธศาสนาก็ไม่มีเหลือ. ขอให้ฟังดูให้ดีว่า อาตมา กำลังกล่าวว่ แม้แต่พุทธศาสนาก็ไม่มีเหลือ; ถ้าหากว่า เยาวชนของเราในอนาคต มันไม่ได้ดีขึ้น คือไม่ได้ถูกต้องยิ่งขึ้นไป. เพราะฉะนั้นควรจะถือว่า การทำให้เยาวชนของเราดีขึ้นนั้น มันเป็นการกุศลที่แท้จริงและอย่างยิ่ง, ทั้งแท้จริง และทั้งอย่างยิ่ง, คือสูงสุด.

ขอให้ดูให้ดี ว่าการกุศลไหนมันจะเป็นการกุศลที่แท้จริง หรือสูงสุด มักจะคิดกันแต่เรื่องทำบุญทำทาน ซึ่งมันเป็นของง่ายและสำหรับคนโง่. ขออภัยที่ต้องกล่าวอย่างนี้; อย่าได้โกรธเลย ว่าของง่าย มันต้องสำหรับคนโง่เสมอ; ของยากมันต้องสำหรับคนมีสติปัญญา. และของง่ายนั้น มันจะมีประโยชน์ที่ลึกซึ้ง ประเสริฐสุดได้อย่างไร; มันต้องของยากต่าง ที่มันมีผลประเสริฐ สูงสุด ลึกซึ้ง. นี้ก็ได้แก่การที่จะทำให้ลูกเด็ก ๆ หรือเยาวชนของเราในอนาคตมันดีขึ้น.

มันเป็นการกระทำที่ทำได้ยาก แม้จะเอามาพูดกันให้จบ

ให้สิ้น มันก็ยิ่งยาก; พุดกันมาหลายครั้งแล้ว มันก็ไม่รู้จักจบ สักที มันยังมีแ่งนั้น แ่งนี้ ที่ยังรู้สึกเป็นห่วงอยู่เสมอ. ใครไม่รู้รู้สึกก็ตามใจ; แต่อาตมามันรู้สึก มันอดไม่ได้ มันนอนคิดนอนนึก อยู่แต่ว่า “เยาวชนในอนาคต เขาจะทำลายโลกนี้เสียอย่างไร; หรือว่าเขาจะช่วยกันทำโลกนี้ให้เจริญงอกงาม ให้มีศาสนายังคงอยู่ได้อย่างไร”; จึงเอามาพุด.

ประจวบกับว่า สมัยนี้ประเทศไทยเรา มีปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนเป็นอันมาก หลายแ่งหลายมุม; จึงถือโอกาสเอามาพุดกันเสียคราวเดียว พร้อมกันไป ทั้งเรื่องที่บ้าน ทั้งเรื่องที่วัด ให้กลมเกลียวกันไป มันจะได้งายขึ้น. การแยกดูหรือแยกพุดทีละเรื่อง มันดูจะลำบากแม้ในการพุด หรือการทำความเข้าใจ; ก็เลยถือโอกาสพุดกันเสียในคราวเดียว.

ขอให้ทบทวนถึงคำที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นหัวใจของเรื่องว่าเยาวชนนั้นแหละคือโลกในอนาคต; และโลกในอนาคตจะเป็นอย่างไร มันก็แล้วแต่เยาวชน. ถ้ายังมองไม่เห็น ก็ไปคิดดูเสียบ้าง มันเป็นเรื่องง่าย ๆ. เพราะมนุษย์นี้ มันเป็นคนทำโลก หรือสร้างโลก; ถ้ามนุษย์มันเป็นอย่างไร มันจะสร้างโลกอย่างนั้นในอนาคต มันก็คือมนุษย์ในอนาคตจะสร้างขึ้นอย่างไร.

เดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นเยาวชนอยู่; เยาวชนกำลังเป็นปัญหาอย่างหนักอยู่ในเวลานี้ ในข้อที่ว่า ไม่รู้ว่าเขาจะเดินไปทางไหน จะไปสู่ความล่มจม หรือจะไปสู่ความรอด. นี้ความหวังของเรา

ก็อยู่ที่เยาวชนนั่นเอง; เพราะฉะนั้น ขอให้ใช้เวลาเท่าที่จะมีเท่าที่จะเจียดได้ เอามาคิดนึก ศึกษา ปรัชษาหรือ และพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ซึ่งอาตมายืนยันว่า เป็นการบำเพ็ญกุศลที่สูงที่สุด ยากสักหน่อย ก็ขอให้ทนเอา.

เราต้องการเยาวชนที่เรียกว่า อภิชาติบุตร มีลักษณะอย่างไร ก็ได้กล่าวไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมานี้เอง. อภิชาติบุตร แปลว่า บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา; ถ้าเราได้บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา ในทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ หรือการกระทำ โลกนี้ก็ต้องดีขึ้นกว่าโลกในสมัยบิดามารดา.

ถ้านึกถึงปู่ ย่า ตา ยาย ที่แล้วมาแต่หนหลัง มันมีปัญหาที่จะพูดลงไปได้ดีขึ้น หรือ เลวลง. ที่เห็นได้โดยง่าย ก็คือว่าทางวัตถุ สิ่งของนี้ มันดีขึ้น; แต่ทางจิตใจมันเลวลง; เลยต้องแบ่งแยกกันว่าดีบางอย่าง เจริญบางอย่าง เจริญจนเพื่อ, แต่บางอย่างนั้น มันขาดไปที่เดียว. ฉะนั้น เราจะทำให้มันเต็มได้อย่างไร.

คำว่า อภิชาติบุตร บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา นี้ ต้องดีกว่าทั้งในทางฝ่ายวัตถุและทั้งทางฝ่ายจิตใจ; ถ้าพูดให้สั้นที่สุด ก็พูดว่า โลกนี้มีสันติมากยิ่งขึ้นนั่นเอง.

จะขอใช้คำง่าย ๆ สักคำหนึ่งว่า “เป้าหมาย”. เป้าหมายของเราในการสร้างเยาวชน: เราต้องการอภิชาติบุตร ที่จะทำใ้บุคคลที่ดีขึ้น บ้านเมืองที่ดีขึ้น โลกทั้งโลกที่ดีขึ้น คนแต่ละคน

ดีขึ้นก็เป็นคนมีศีลธรรมมากขึ้น.

ที่นี้ บ้านเมือง คือสังคม ที่แวดล้อมเราในระยะใกล้ ๆ นี้ ก็ดีขึ้น, จนกระทั่งว่าโลกทั้งโลกก็ดีขึ้น. ขอให้ช่วยกันจำคำว่า โลก ไว้สักหน่อย ถ้าเราเห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่โลก เราไม่ใช่พุทธบริษัท; ถ้าเราเป็นพุทธบริษัท เราต้องเห็นแก่โลก คือ “สัตว์มีชีวิตทั้งหลาย ทั้งเทวดา ทั้งมนุษย์ ทั้งสัตว์เดรัจฉาน” ฉะนั้น เราจึงมีสิ่งๆ เรียกว่า โลก เป็นหลักเกณฑ์ในการที่จะมีเป้าหมาย สำหรับการทำให้มันดีขึ้น.

สำหรับคำว่า “โลก” นี้ อาตมาอยากจะแนะนำให้ทุกคน สนใจว่า มีกันสัก ๓ โลกเถอะ จะได้ทำให้มันครบถ้วนจริง ๆ. สามโลก ก็คือ โลกแผ่นดิน นี้อย่างหนึ่ง, แล้วก็โลกบ้านเมือง คือเกี่ยวกับมนุษย์นะ. การบ้านการเมืองนี้ เรียกว่าโลกการเมือง ก็แล้วกัน นี่ก็เป็นโลกหนึ่ง, ที่นี้โลกที่สาม คือ โลกของพระธรรม. ทั้งสามโลกนี้ มันซ้อนกันอยู่อย่างสนิท; แต่มันก็ยังเป็น ๓ โลก อยู่นั่นเอง. มันจะจัดการเหมือน ๆ กัน อย่างเดียวกันไม่ได้; มันต้องแยกกันจัดการ.

โลกแผ่นดิน เกือบจะไม่ต้องอธิบายกระมัง. แผ่นดิน ก้อนหิน ต้นไม้ ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ทะเล ภูเขา อะไร ก็ตาม; เหล่านี้ เรียกว่า โลกแผ่นดิน. นี่มันก็ควรจะดีขึ้น; อย่า ให้มันถูกทำลายลง. ถ้าเยาวชนมันดีขึ้น มันก็จะสร้างโลก แผ่นดินนี้ให้ดีขึ้น; ไม่ทำลายโลกแผ่นดิน ให้สูญหายไป หรือ แม้แต่ให้มันสกปรกไม่น่าดู, หรือว่า เกือบจะใช้ประโยชน์อะไร

ไม่ได้. ขอให้เยาวชนในอนาคตช่วยทำให้โลกแผ่นดินให้มันดีขึ้น.

ที่นี้ **โลกบ้านเมือง** คือ บรรดาสิ่งที่มีได้เป็นไปตามธรรมชาติ ที่มนุษย์ต้องทำขึ้นมา. บ้าน หรือ เมือง แล้วก็ การบ้าน การเมือง การเป็นอยู่ การทำมาหากิน, การเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บ้านเมืองมันรุ่งเรืองและมีสันติ; นี้เราเรียกว่า โลกบ้านเมือง. เรายังหวังว่า เยาวชนในอนาคตที่เป็น อภิชาติบุตรนั้น มันจะช่วยทำให้ดีขึ้น. อย่าให้บ้านเมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม, เต็มไปด้วยอันตราย; เป็นโลกการเมืองที่หลอกลวง สารพัดอย่าง อย่างกับว่า ไม่มีใครจะไว้วางใจใครได้ ไม่มีทางที่จะนอนตาหลับ; เพราะโลกบ้านเมือง หรือ โลกการเมืองนี้มันไม่ดี. ขอให้เยาวชนในอนาคตของเรา ช่วยกันสร้างโลกบ้านเมืองนี้ให้มันดี มีบ้านเรือนดี มีผู้คนดี มีการเมืองการบ้านที่ดี.

ที่นี้ มาถึงโลกที่สาม คือ **โลกพระธรรม** อยู่ที่ไหน? ถ้าฟังเทศน์กันมาหลายสิบครั้ง หลายร้อยครั้ง แล้วยังไม่รู้ว่า โลกพระธรรมอยู่ที่ไหน มันก็เป็นกรรมของคนนั้น. ขอให้พยายามคิดดู สนใจให้รู้ว่า โลกพระธรรมนั้น มันอยู่ที่ไหน? มันจะอยู่ที่ไหนได้ ถ้าไม่อยู่ที่ตัวคน.

ตัวกรรมะของกรรมชาตินั้น มันก็เป็นเรื่องของกรรมชาติ; มันไม่เกี่ยวกับคน ก็ปล่อยมันไปตามเรื่อง. แต่ว่ามันเกี่ยวกับคน ต้องมีในคน; ไม่มีแล้ว คนไม่เป็นคน, หรือคนไม่เป็นมนุษย์นี้.

มันอยู่ที่คน ไม่ได้อยู่ที่แผ่นดิน ไม่ได้อยู่ที่บ้านเมือง ไม่ได้อยู่ที่เรื่องของกิเลส หรือเรื่องทางโลกทั่ว ๆ ไป; แต่ว่าอยู่ที่การประพฤติที่ถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ของคน.

ท่านอาจจะแยกออกมาได้หรือไม่ นั่นมันเป็นความสามารถของท่านเอง. แต่อยากจะให้มองดูอย่างง่าย ๆ ว่า ถ้าทุกคนในโลกนี้มีธรรมะ แล้วโลกนี้จะมีธรรมะ แล้วส่วนที่มันเป็นอย่างนั้นแหละ เรียกว่าโลกพระธรรม ต่างจากโลกของหมู่คนที่ไม่มีความดี. ถ้าสมมติว่าพวกไหน มนุษย์พวกไหน คนพวกไหน เขาไม่มีธรรมะกันเลย; เขาอยู่กันอย่างไร? เขาก็อยู่กันได้ ตามแบบของเขา; แต่เขาไม่มีโลกธรรมะอยู่เลยในใจของเขา หรือในการเป็นอยู่ของเขา เขาก็ไม่มีโลกธรรมะ.

ส่วนเราที่ประพฤติอยู่นี้ มันมีโลกของธรรมะเป็นระบบ เป็นระเบียบ เป็นระบอบ เป็นอะไรต่าง ๆ อยู่ในจิตใจ เป็นหลักธรรมะที่แท้จริง; แล้วมันก็แสดงออกมาทางภายนอกบ้าง ให้คนอื่นได้รู้ได้เห็น. เพราะว่าธรรมะมันมีอยู่ข้างใน มันจึงได้ออกมาในรูปร่างนี้; เช่น สภาพที่สงบสุข เยือกเย็น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุจริต ยุติธรรม อะไรก็ตาม มันแสดงอยู่ทั่ว ๆ ไป ในหมู่คนที่มีธรรมะ. ส่วนนี้เราเรียกว่า โลกของพระธรรม จะมีอยู่แต่ในหมู่บุคคลที่ประพฤติธรรม.

แม้โลกพระธรรมนี้ เราก็หวังอยู่ว่า เยาวชนในอนาคตที่เป็นอนาคตบุตร เขาจะช่วยกันรักษาไว้, เขาจะช่วยสร้างขึ้นมาให้ดีกว่าเดิม หรือว่าให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกว่าจะถึงจุดสูงสุดที่

เขาได้สมมติเรียกกันไว้ว่า โลกของพระศรีอาริย์. โลกของพระศรีอาริย์, พระศรีอาริย์เมตไตรย เรียกเต็ม ๆ, เรียกสั้น ๆ ว่า พระศรีอาริย์.

โลกของพระศรีอาริย์นี้ คงจะแปลกมาก คือไม่มีความผิด ไม่มีความชั่ว ไม่มีใครทำร้ายใคร; และที่แปลกมากที่สุด ก็คือว่า ไม่ต้องมีใครช่วยใคร. ใครมองเห็นว่า สภาพที่ใครไม่ต้องช่วยใครนี้ มันจะมีได้อย่างไร. เดียวนี้ก็ต้องช่วยกันไปหมด แม้แต่เรื่องเจ็บป่วย เรื่องขาดแคลน เรื่องอะไร ก็ต้องช่วยกันไปหมด. เมื่อเราจะมีโลกพระศรีอาริย์ ที่ไม่มีความขาดแคลนเลย, ไม่มีความทุกข์ยากลำบากที่ใครจะต้องช่วยกันอีก; นั่นแหละคือโลกของพระธรรมที่สมบูรณ์, มีศีลธรรมทุกกระเบียดนิ้ว อยู่ที่ตัวของคนทุกคน.

ขอให้มีความหวังสักหน่อยว่า เยาวชนในอนาคตของเรา จะช่วยกันสร้างโลกชนิดนี้ขึ้นมา โดยการรับช่วง ถ่ายทอดกันไปตามลำดับ, ตามลำดับ. ถ้าไม่ยอมวางมือกันเสีย คือจะช่วยกันให้มันยิ่งขึ้นไปทุกลำดับ; สักวันหนึ่งมันจะถึงเป็นแน่ ๆ คือเกิดโลกพระธรรมถึงขนาดที่เรียกว่า โลกพระศรีอาริย์เมตไตรยขึ้นมา.

นี่ก็เป็นเหตุผลพอแล้ว ที่ว่าเราควรจะทำใจใส่เรื่องเยาวชน. คนแก่ ๆ มักจะบดทิ้งไปเสียว่า “ไม่รู้ไม่ชี้, ปล่อยมันไปก็แล้วกัน กูก็จะตายแล้ว กูก็จะหาความสงบของกู”. ถ้ามีแต่คนแก่อย่างนี้ เข้าใจว่า โลกนี้จะวินาศในเวลานอนหลับ; เพราะ

คนแก่ ๆ ไม่คอยช่วยเหลือ ไม่คอยชักจูงชี้แจง ให้เด็ก ๆ เขาช่วยกันสร้างโลกที่มันดี.

ตรงนี้ มันมีปัญหาคิด ที่ว่า ถ้าคนแก่ชี้โมโห ก็คงทำอะไรไม่ได้, คนแก่โง่ ๆ ก็ทำอะไรไม่ได้; พอไปโมโหลูก โมโหหลานเสีย มันก็ทุกซั้วอน เป็นไฟ เป็นนรก ไปเสียอีก ก็ทำไม่ได้จริงเหมือนกัน. ฉะนั้น คนแก่จะต้องมีความรู้พอในทางธรรมะสำหรับแก้ปัญหาของตัวเอง, อย่างน้อยก็ควบคุมกิเลสได้ ไม่ใช่โมโห โทโส. ถ้าเด็ก ๆ เขารบกวณ ก็ต้องชี้แจงสั่งสอนกันวันละร้อยครั้ง พันครั้งก็ทนได้, จะยิ้มแย้มแจ่มใส สั่งสอนกันไปได้; คนแก่อย่างนี้ จะช่วยสร้างโลกในอนาคต จะช่วยเด็ก ๆ เยาวชน สร้างโลกในอนาคต.

ถ้ามาคิดเสียว่า ไม่เท่าไร มันก็จะตายแล้ว มันก็แก่มาแล้ว จะทำอะไรให้ดีที่สุดกันสักที; มันก็น่าจะคิดถึงเรื่องนี้ให้มากที่สุด, คือ วางหลักกว้าง ๆ ลงไปว่า จะช่วยเด็ก ๆ เขาสามารถสร้างโลกที่ดีกว่าที่แล้วมา ให้ยิ่งขึ้นไป.

ทำไมจะต้องยกให้เป็นเรื่องของคนแก่ ? มันก็เห็นอยู่แล้วว่า คนแก่มันเกิดนานแล้ว มันรู้อะไรมาก มันเห็นอะไรมาก มันผ่านอะไรมามาก; ฉะนั้น มันก็ควรจะสอนเด็ก ๆ ได้อย่างถูกต้อง.

เอาเป็นอันว่า ให้คนแก่สร้างกุศลอันแท้จริงกันขึ้นมาสักอย่างหนึ่ง คือช่วยให้เด็ก ๆ เขาเดินถูกทางให้ดีขึ้น เป็นเยาวชนอภิชาติบุตร; แล้วก็จะได้รับประโยชน์ทั่วกันไปหมด คือ ตัวเขา

ก็ดีขึ้น บ้านเมืองของเขาก็ดีขึ้น โลกทุกโลกก็ดีขึ้น คือดีขึ้นทั้งโลกแผ่นดิน โลกบ้านเมือง และโลกของพระธรรม ดังที่กล่าวมาแล้ว.

นี่คือเป้าหมายที่เรามุ่งหวัง หรือมองว่าจะต้องไปให้ถึง ในการสร้างเยาวชนต่อไปในอนาคต.

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า อย่าเห็นว่าไม่ใช่หน้าที่. ถ้าเป็นมนุษย์จริง นี่แหละคือ หน้าที่ที่จะต้องสร้าง ให้มันเป็นมนุษย์กันมากขึ้น; และถ้าอยากจะทำบุญทำกุศล ก็ไม่มีกุศลอะไรจะยิ่งไปกว่านี้, คือ ช่วยกันสร้างโลกนี้ให้ดีขึ้น; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ทำลูกเด็ก ๆ ให้มันมีความรู้ ความเข้าใจถูกต้อง มีความปลอดภัย แล้วก็สร้างบ้าน สร้างเมือง สร้างโลก ให้มันดีขึ้น.

นี่เป็นการปรารถนาในเบื้องต้น ซึ่งขอปรารถนาอยู่เสมอ ไม่กลัวว่าใครจะรำคาญ; เพราะได้บอกแล้วว่า ทำกับเด็ก ๆ มันก็ต้องทนรำคาญ; มันเหมือนจับปูใส่กระดิ่ง มันคอยป็นขอบอยู่เรื่อย ก็ต้องทนรำคาญกันหน่อย เป็นเรื่องธรรมดา.

....

(เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้)

ที่นี้ ก็มาถึง**ปัญหาที่จะสร้างเยาวชน** ให้ก้าวหน้าตามที่เราหวัง, หรือมีเป้าหมายเอาไว้.

ปัญหาการสร้างเยาวชนนี้ มันไม่ใช่จะเพ็งมี; มันมีมาตั้งแต่

สร้างโลกแล้วแหละ; เพราะบิดามารดาก็สร้างเด็กให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ มา. แต่มันไม่มีเรื่องยุ่งยาก ไม่มีอะไรแทรกแซง; มันเป็นไปตามธรรมชาติธรรมดาอยู่มาก เพราะว่าโลกนี้ยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก เหมือนอย่างทุกวันนี้.

โลกอย่างสมัยโบราณ มันเหมือนกับว่า ค่อย ๆ คลานไปอย่างนั้น; แต่โลกอย่างสมัยวันนี้ คือ เหมือนวิ่ง หรือบินไป มีอะไรรวดเร็วมาก มีการเปลี่ยนแปลงมาก; ทุกอย่างก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปหมด. ถ้าว่าหลักการแล้วก็ไม่ต่างกัน คือจะต้องทำให้เจริญขึ้น ๆ ๆ; แต่การ หรือวิธีการที่จะทำให้เจริญขึ้นนั้นมันจะต่างกันมาก. หลักการคงเดิม ทำให้เจริญขึ้น; แต่วิธีการที่จะทำให้เจริญขึ้นนี้ มันต้องต่างกันมาก เมื่อเทียบถึงยุคปัจจุบันกับดึกดำบรรพ์. เอายุคดึกดำบรรพ์ มาเทียบกับยุคปัจจุบัน วิธีการที่จะใช้นี้จะต่างกันมาก; มันเป็นคนละยุคของอารยธรรม.

เขาเป็นอยู่อย่างง่าย ในสมัยดึกดำบรรพ์ เรื่องมันก็ง่าย; เดียวนี้มันเป็นอยู่กันอย่างยาก อย่างลำบาก แม้แต่จะเรื่องกินเรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม มันก็ต้องการอย่างที่ยาก ๆ; มันไม่เอาอย่างง่าย ๆ เหมือนสมัยดึกดำบรรพ์.

สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย ขนาดสัก ๕๐ ปี ๗๐ ปี ๑๐๐ ปี มันก็ยังไม่พอมองเห็นได้ ว่ามันต่างกันมาก. เมื่อ ๖๐ - ๗๐ ปี มานี้เขาอยู่กันอย่างง่าย ไม่ต้องมีอะไรมาก เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม เรื่องสนุกสนาน อะไรก็ตามเถอะ มันไม่ต้องยุ่ง

ยากมาก, ไปชนทรายที่วัด ก่อพระเจดีย์ ก็สนุกจะตายอยู่แล้ว.

เดี๋ยวนี้ต้องไปดูหนัง ดูละครลามกอนาจาร เสียเงิน เสียเวลา เสียแรง เสียอะไรให้มาก จึงจะสนุกสนาน คำว่า “สนุกสนาน” นี้ มันก็ยุ่งยากมากกว่าเสียแล้ว; เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม ก็คล้ายกันอีก.

นี้เรียกว่า วัฒนธรรมมันเปลี่ยน, อารยธรรมมันเปลี่ยน, ความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์นั้นแหละมันเปลี่ยน; เปลี่ยนมาเป็นยุคที่มีเหยื่อของกิเลสเต็มไปหมด. แล้วไปเทียบดูกันกับยุคที่ไม่มีเหยื่อจะมีเหยื่อของกิเลส คือมีเท่าที่จำเป็นตามธรรมชาติ ไม่มีเหยื่อของกิเลส มันก็ต่างกันถึงอย่างนี้; ฉะนั้น เยาวชนของเราสมัยนี้ มันเกิดมาในท่ามกลางโลกชนิดนี้ มันก็คงจะสอนยาก เพราะเขาเป็นทาสของความเอร็ดอร่อย สนุกสนาน อย่างสมัยนี้.

นี้เรียกว่า วิธีการมันต่างกันมาก เพราะมันเป็นคนละยุคของอารยธรรมทางวัตถุ, ทางเนื้อหนัง ทางจิตใจ อะไรมันเปลี่ยน ผิดกันไปหมด.

ที่นี้ ดูคืบหน้าออกไปอีกสักนิด ก็เห็นทันทีที่เดียวว่า เราสมัยนี้ หรือ โลกสมัยนี้ ได้มอมเมาเด็ก ๆ ของเราให้มัวเมาด้วยประชาธิปไตย หรือ เสรีภาพนี่จนเฟ้อ และก็มอมเมาเขาด้วยวัตถุนิยมจนเฟ้อ : มันสองเรื่องอยู่จะระวังให้ดี.

เราไม่ได้เจตนาด้วยซ้ำไป แต่ว่าการกระทำนั้นมันมอมเมาให้เด็กมันเมาในเสรีภาพ จนเฟ้อ; ถ้าใครไม่ให้เสรีภาพแก่

เด็ก ๆ เพื่อนฝูงเขาหาว่า มันไม่ทันสมัย มันป่าเถื่อน มันโง่. พ่อแม่กลัวจะถูกหาว่าอย่างนั้น; ก็ตามใจลูก ให้เสรีภาพแก่ลูกจนพ่อ; ขนบธรรมเนียมมันเลยกลายเป็นตามใจลูกจนพ่อด้วยเสรีภาพ.

การศึกษาที่โรงเรียน ที่วิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัย นั้นไม่ต้องพูดถึง กำลังหลับตาสอนให้มัวเมาในเสรีภาพ หรือประชาธิปไตยจนพ่อ. เขาไม่เข้าใจความลดหย่อนผ่อนตามความเสียดสี; เรียกร้องแต่เสรีภาพและประชาธิปไตย จนไม่รู้จะมาเก็บไว้ที่ไหน จึงเรียกว่ามันพ่อ. ถ้าเด็กเป็นอย่างนี้เสียแล้ว จะสร้างโลกของพระธรรมได้อย่างไร. ปัญหามันก็เกิดขึ้น : เด็ก ๆ เล็ก ๆ ในสมัยก่อน ดีได้ ต่ำได้ ว่าได้ ใช้งานได้; แต่เด็กสมัยนี้ ไม่ได้, และไม่ได้ยิ่งขึ้นทุกที.

ที่นี้ ที่ว่าถูกมอมเมาด้วยวัตถุนิยมจนพ่อ นี้ก็หมายความว่าเราพ่อแม่นั่นแหละเป็นผู้เปลี่ยนมาตรฐานการเลี้ยงดู : การบำรุงบำเรอ การเล่นหัว การเอาอกเอาใจ อะไรหมด; ตามใจหามาให้ ซึ่งวัตถุสำหรับกิน สำหรับใช้ สำหรับเล่น สำหรับอะไรอีกหลาย ๆ อย่าง; ล้วนแต่สวยงาม หวานหอม สนุกสนาน เอร็ดอว้อย; ดูอาหารการกิน, การแต่งเนื้อแต่งตัว, การเล่นเกมการหัว ของเด็กสมัยนี้ ก็พอจะรู้ได้ นี้พ่อแม่ทำให้ทั้งนั้น.

พ่อแม่ไปเอาความโง่นี้มาจากไหน ? มันก็เป็นเรื่องเห่อตาม ๆ กันไป; เมื่อพ่อแม่ชอบความเอร็ดอว้อยอย่างแบบใหม่ มันก็จำเป็นอยู่เองที่ต้องหามาให้ลูก. ฉะนั้นความสวยงาม

หรือความเอร็ดอร่อย มันจึงเปลี่ยนแปลงเร็วมาก จนไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรดี.

ของที่เอามากินมาใช้ เดี่ยวนี้ จนไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรดีแล้ว; ถ้าไปเปรียบกับสมัยเมื่อ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ไม่ต้องเปรียบเทียบถึงสมัยดึกดำบรรพ์ดอก. เด็กเขาก็หลงใหลแต่เรื่องรสอร่อยของวัตถุ ที่เราเรียกกันว่า วัตถุนิยม, คือหลงความอร่อย สนุกสนานอะไรก็ตาม ทางวัตถุ.

เราอมเมาเด็กให้เขาเป็นอย่างนี้เสียแล้ว ก็ยากที่จะให้เขาช่วยกันสร้างโลกให้เป็นโลกพระธรรม; แม้แต่จะให้บ้านเมืองที่ดี ก็ยังไม่ได้เพราะเขาพร้อมที่จะเอาเปรียบ และเห็นแก่ตัว.

การศึกษาของเรามีแต่สอนให้หาให้ได้มาก ๆ หาให้ได้มาก ๆ, แล้วก็มาใช้ให้สมอกสมใจ ถึงอกถึงใจ. นี่เป็นเสียอย่างนี้ นี่ก็เป็นปัญหาอันหนึ่ง ที่จะให้เยาวชนช่วยกันสร้างโลกพระศรีอาริยมตไตรย. ปล่อยไปตามนั้น เขาก็ไปสร้างโลกของยักษ์ของมาร หรือที่ร้ายยิ่งไปกว่ายักษ์มาร ก็ได้.

อ้อ, ที่นี้ดูต่อไป ในที่สุด ก็จะเห็นว่า มันก็ไม่มีทางที่จะเฉยได้ หรือจะเลือกเป็นอย่างอื่น; มันจะถึงอย่างไรก็ตามเถอะ มันก็ต้องพยายามอยู่นั่นแหละ. แม้ว่า เด็ก ๆ ของเราจะเสพติดสิ่งมีนเมาเหล่านี้ ถึงขนาดหนักแล้ว เราก็ปล่อยตามนั้นไม่ได้; ก็ต้องพยายามที่จะดึงกลับมา ดึงกลับมา ไปก็ได้ ไปหาที่มันถูกนะ กลับมาก็มาหาที่ถูก กลับไปก็ไปหาที่ถูก ไม่มีทางเลือก

อย่างอื่น.

พ่อแม่ก็ต้องตั้งใจ บักรใจ อธิษฐานใจ ที่จะดึงลูกหลาน ให้เข้ามาสู่แนวของความถูกต้อง ให้จนได้; เป็นของยาก เป็นปัญหาหนัก แต่ไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากต้องฝ่าเข้าไปให้ได้ แก่ปัญหานั้นให้ได้.

....

ที่นี้ก็มาถึง**ปัญหาฝ่ายพ่อแม่** : พ่อแม่ต้องมีสัมมาทิฐิ เพียงพอ และจะต้องมีสมรรถภาพที่เพียงพอ; สองสิ่งอยู่ในระว่างให้ดี.

พ่อแม่ต้องมีสัมมาทิฐิ คือความเข้าใจอันถูกต้องนั้นเพียงพอ และพ่อแม่จะต้องมีสมรรถนะ คือความสามารถที่จะทำให้ได้ตามที่สัมมาทิฐิมันบอกให้ ว่าจะต้องทำอะไร พ่อแม่ต้องสามารถทำได้.

ที่นี้ บรรดาผู้ที่เป็นพ่อแม่ทั้งหลายมีสัมมาทิฐิพอแล้วหรือยัง ? มีแต่ปาก มันก็อาจจะมาก อาจจะเพื่อก็ได้ มีมากจนเพื่อก็ได้; แต่ถ้ามีกันอย่างแท้จริง เห็นอยู่อย่างแท้จริง คบคุมจิตใจได้จริงนี้มันอาจจะไม่ค่อยจะมี. สัมมาทิฐิแท้จริงขนาดนั้น อาจจะไม่มี หรือไม่ค่อยจะมี; เมื่อไม่ค่อยจะมี มันก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร. มันก็ไม่ต้องมีสมรรถนะที่ไหน; จะมีมาทำอะไร ถ้าไม่รู้ว่าจะทำอะไร.

เดี๋ยวนี้เอากันว่า พ่อแม่บางคนก็มีสัมมาทิฐิเพียงพอ

แต่สมรรถนะคือความเข้มแข็ง เป็นต้นนั้น มันไม่พอ คือความ
เอาจริงกับลูกกับหลาน ก็ไม่พอ สัมมาทิฏฐิในเรื่องนี้ ก็คง
ค้างเติ่งอยู่ คือเป็นหมั่นอยู่. ดังนั้นขอให้ช่วยกันปรับปรุงกันเสีย
ใหม่ ให้เข้าใจถูกต้องในเรื่องนี้, แล้วเข้มแข็งพอที่จะปฏิบัติให้
สำเร็จตามความถูกต้องในข้อนี้.

เดี๋ยวนี้ เรายังไม่ประสีประสา ไม่ฝันถึงกันด้วยซ้ำไป.
พ่อแม่ทั้งบ้านทั้งเมือง ทั้งประเทศ หรือทั้งโลกก็ได้ ไม่ได้ฝันถึง
ข้อนี้; มีแต่ว่ารู้สึกอย่างไรก็ปล่อยไปอย่างนั้น : ตัวเองชอบ
สนุกสนานเอร็ดอ่อยอย่างไร ก็ปล่อยให้ลูกหลานเป็นอย่างนั้น
ด้วยความรักอย่างหลับหูหลับตา. นี้ก็เลยไม่มีทั้งสัมมาทิฏฐิ
และไม่มีทั้งสมรรถนะ หรือสมรรถภาพ ที่แข็งแกร่ง ที่จะดึงลูก
หลานมาอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง.

จะยกตัวอย่างมาดูกันอีก ไม่กลัวใครจะโกรธดอก ใครจะ
โกรธก็โกรธไป คืองานวันเด็ก. งานวันเด็ก ก็จัดเพื่อเด็ก จัดเพื่อ
เยาวชน เพื่อเยาวชนเป็นอย่างไร ก็ดูเขาก็แล้วกัน. เมื่อดูเห็น
แล้ว ก็จะมีผู้ได้ทันทีว่า พ่อแม่ หรือผู้รับผิดชอบอย่างพ่อแม่
เขาทำกับลูกเขาอย่างไร.

ในงานวันเด็ก ที่จัดกันอยู่ทุกปี ๆ มีแต่เรื่องบันเทิง หา
ความบันเทิงให้เด็ก ซึ่งที่แท้ มันกับบันเทิงอยู่ตลอดเวลาแล้ว
ยังจะให้ความบันเทิงอยู่อย่างนั้นซ้ำซากอีก.

ให้ดูให้เห็นความแปลก วันเด็ก จัดให้ดู ให้เห็น ของแปลก
เข้า, มันก็เป็นพิธีที่ต้องสักหน่อย เท่านั้นแหละ; มันก็ดูอยู่แล้ว

ไอ้ของไหนมันก็เห็นอยู่แล้ว มันอ่านอยู่แล้ว.

ให้ได้รับความรู้รอบตัว ก็ไม่มากไปกว่าที่มันรู้อยู่แล้ว; แต่ทำให้มันเป็นพิธี ทำให้มันยุ่งยากลำบาก จนรทราติดกัน ไปหมด.

การปลุกใจ ปลุกใจนี่มันก็เกินวิสัยเด็ก; เรื่องปลุกใจผู้ใหญ่ เอามาปลุกใจเด็กนี่ มันเกิน มันรับไม่ได้. นอกนั้นก็ยังมีเรื่องยั่ว เรื่องยุ ให้มันตื่นเต้น ยั่วยุให้มันตื่นเต้นอย่างนั้นอย่างนี้.

เรื่องให้รักชาติ ให้หลงชาติ อะไรต่าง ๆ มันจะเป็นเรื่อง ซึ่งสนุกก่อนท่าม เสียมากกว่า แล้วเด็กมีอะไรดีขึ้น ทุกคนลง สังเกตดู.

ที่อย่างสุภาพที่สุด ในวันเด็ก ก็มีเรื่องอวมสินให้รู้จัก ประหยัด แล้วเท่านั้นมันพอหรือไม่พอ; ที่รู้จักเพียงเท่านั้น มันพอหรือไม่พอ.

บางทีก็มีเรื่องสุภาพบ้างแต่น้อยเต็มที ที่จะอบรมเด็กให้ มีความรู้เรื่องสุภาพ. ในวันเด็ก ถ้าสอนเด็กให้รู้เรื่องสุภาพ, ให้รู้เรื่องสิ่งอื่น ๆ แวดล้อมเป็นพิษ มาช่วยกันป้องกัน มาช่วย กันกำจัด; อย่างนี้ก็จะได้มาก แต่มีน้อย หรือไม่มี ไปมีเรื่อง ยั่วยุอย่างอื่นเสียมาก.

ส่วนอีกทางหนึ่ง คือเรื่องศีลธรรมนั้น ไม่มีเลย, ไม่มีเลย ไม่มีวันเด็กที่ไหน ที่เขาจัดกันว่า : เด็ก ๆ มาทำความเคารพพ่อแม่, เด็ก ๆ มาพรรณนาพระคุณพ่อแม่ ให้เด็ก ๆ พรรณนา พระคุณของพ่อแม่ ตามความสามารถของตน ๆ, เด็กเล็ก เด็ก

กลาง เด็กใหญ่ ใครจะพรรณนาพระคุณของแม่ได้ดี จะให้รางวัล. ให้เขาได้พยายามคิดนี่ก็อย่างลึกซึ้งว่า พ่อแม่มีคุณอย่างไร, พ่อแม่คืออะไร; ที่เป็นลูก ๆ ๆ นี้ ลูกนี้มันคืออะไร. ให้มันรู้ ให้มันลึกซึ้งถึงที่สุด คือความหมายของคำว่าพ่อ ว่าแม่ ว่าลูก ว่าหลาน ว่าพี่ ป้า น้า อา อะไรก็ตาม ในฐานะที่ว่าเขาเป็นผู้มีพระคุณ.

เดี๋ยวนี้ รู้จักเพียงร้องเรียก; มีปากก็ร้องเรียกได้ มีไว้สำหรับร้องเรียก, แล้วก็เรียกเท่านั้นเอง; แล้วก็เรียกเพื่อขอ เพื่อบิบบิ้น เพื่ออะไรมากกว่า ไม่ได้รู้ว่า มีพระคุณอย่างไร.

ขอให้ไปคิดกันเสียใหม่เถอะ ว่าเรายังไม่ได้สำนึกในข้อนี้ ยังไม่ได้อบรมเด็กของเรา เพื่อความเป็นเยาวชนที่ก้าวหน้า ในทางจิตใจ เพื่อจะสร้างโลกของพระธรรม. ที่ทำกันอยู่ก็ไม่ได้มีประโยชน์อะไรมากไปกว่าที่ไม่ทำ; อยากรจะพูดอย่างนี้ ใครจะว่าอย่างไรก็ว่า. ว่าที่จัดอย่างนี้นะ มันมีผลอะไรเกิดขึ้น ผลนั้นก็ไม่มีมากไปกว่าที่ไม่ได้จัด; เพราะเด็ก ๆ เขาก็ทำอย่างนั้น อยู่แล้ว หรือเขาจะเพ้ออยู่แล้ว ด้วยซ้ำไป.

แต่แม้ทำได้เต็มที่อยู่อย่างนั้น มันก็ไม่พอ ที่จะสร้างเด็ก ๆ นี้ ให้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์; มันยังเป็นเด็กที่เกะกะระราน, ไม่เคารพพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่ พระเจ้าพระสงฆ์ อยู่นั่นเอง; ไม่ได้มีความรู้เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เพิ่มขึ้น.

สอนกันอย่างไร, อบรมกันอย่างไร ก็ไม่รู้; มันไม่ได้มีความ

รู้แบบนี้เพิ่มขึ้น มันก็คงอย่างเดิม : เพื่อในทางเสรีภาพ, เพื่อในทางวัตถุนิยม, เพื่อในทางเห็นแก่ตัว. แต่ถ้าเรามาจัดให้เขานึกคิดอย่างลึกซึ้งว่า พ่อแม่มีบุญคุณอย่างไร; เพียงเท่านี้ก่อนเถอะ เขาจะหยุดชงักในการทำสิ่งที่ไม่ควรจะทำ.

เอาละ, นี่เราคงบังคับใครไม่ได้. แต่เราก็พูดไว้ เพื่อว่าเขาจะไปคิดไปนึก เขาเห็นด้วยเขาก็คงจะช่วยกันดัดแปลงแก้ไขของเขาเอง; เราบังคับเขาไม่ได้.

ทั้งหมดนี้เราเรียกว่า ปัญหาที่มีอยู่ในการสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน. อย่าลืมคำว่า “ยุคปัจจุบัน”. ปัญหาแห่งการสร้างเยาวชนยุคปัจจุบัน มันกำลังมีอยู่อย่างนี้; เมื่อไม่มอง ก็ไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไรเลย, เมื่อไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไรเลย; ก็ปล่อยไปตามเรื่อง เรื่องมันจึงเป็นอย่างนี้.

เอาละ ทีนี้ ก็จะพูดเรื่องถัดไปอีก.

....

การสร้างเยาวชนในรูปอุปมา

อุปมาของการสร้างเยาวชน คือ จะพูดถึงการสร้างเยาวชนโดยวิธีอุปมา. อุปมา คือ คำเปรียบ ของเปรียบ หรืออะไรที่สำหรับเปรียบให้เข้าใจสิ่งที่ยากได้โดยง่าย ให้เข้าใจสิ่งที่ลึกได้โดยง่าย, หรือให้มันจำไม่ลืม มันจำได้ง่าย. นี่เขาเรียก

ว่า อุปมา มีประโยชน์มาก.

ถ้าจะให้อุปมาการสร้างเยาวชน อาตมาคิดว่า อุปมาด้วยการปลูกต้นไม้กันดีกว่า เพราะมันเห็นง่าย. ต้นไม้ชนิดไหนก็ตาม เมื่อปลูกถูกวิธีแล้ว มันเจริญงอกงามน่าดูยิ่ง น่าดูจนถึงกับว่า เจ้าของไปดูเข้าดูเย็น บางทีค่าแล้ว จุดตะเกียงไปดูก็มีว่ามันเจริญงอกงามอย่างประหลาด ผิดหูผิดตา; เพราะฉะนั้นมันทำถูกวิธี. ทำไมเราจะทำให้เยาวชนของเราเจริญงอกงามอย่างนั้นได้บ้าง? เอ้า, ก็ลองคิดดู ว่าจะอุปมาด้วยต้นไม้ และการปลูกต้นไม้.

ในการบรรยายครั้งที่แล้ว ปีกลายโน้น เราก็พูดถึง ต้นไม้ศีลธรรม พฤษภาแห่งศีลธรรม. ใครยังจำได้จุดไว้ก็เอามาดู, หรือว่าต่อไปวันหน้า เขาพิมพ์เรื่องนี้เป็นตัวหนังสือขึ้นมา ก็ควรจะศึกษาโดยรายละเอียด. วันนี้ไม่อาจจะพูดโดยรายละเอียด; แต่วันนั้นเราได้พูดกันโดยรายละเอียดว่า ต้นไม้ต้องการอะไรบ้าง และต้นไม้ศีลธรรมในจิตใจคน นี้มันต้องการอะไรบ้าง อะไรคือแผ่นดิน อะไรคือน้ำ อะไรคืออาหาร อะไรคือแสงแดด อะไรคือสิ่งแวดล้อม การป้องกันที่ดี.

เดี๋ยวนี้จะพูดถึงการปลูกต้นไม้มันจะต้องมีสัก ๓ หัวข้อ :-

หัวข้อที่หนึ่ง ต้องเพาะพันธุ์ที่ดียิ่งขึ้นไปกว่าพันธุ์เดิม แล้วก็ปลูกลงไป. อย่าหลับตาให้ปลูกพันธุ์นั้น ซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนมันเลวลง ๆ จนเกือบจะใช้อะไรไม่ได้. พ่อแม่ที่ดีคือพันธุ์ที่ดี; แล้วที่ดีในการที่จะระมัดระวัง ให้เกิดพันธุ์ที่ดียิ่ง ออกมา

เป็นลูกเป็นหลาน.

ชาวสวนเขาจะปลูกต้นไม้อะไรลงไปสักต้นหนึ่ง เขาคิดถึงประโยชน์ คิดถึงกำไรมาก ๆ; เขาจึงเลือกพันธุ์. ถ้าเป็นของที่ต้องปลูกด้วยเมล็ด เขาก็ผสมพันธุ์อย่างยิ่ง ทำให้เกิดของแปลก ใหม่ ออกมา ขายได้แพง; แม้แต่เรื่องเล่นของเล่นเช่น ต้นบอน ต้นหน้าวัว ต้นอะไรต่าง ๆ นี้ หรือผลไม้ที่มีรสแปลก ๆ ออกไป เขาก็ผสมพันธุ์ให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่ดีกว่าเดิม. แม้จะเป็นกิ่งตอน เขาก็พยายามที่จะให้มันดีกว่าเดิม โดยวิธีเทคนิคเฉพาะของเขา. เราได้กิ่งพันธุ์ที่ดี เมล็ดพันธุ์ที่ดีมา แล้วเขาก็ปลูกลงไป คือทำให้มันเจริญจากเมล็ดเป็นต้นไม้ขึ้นมา.

ที่นี้ **หัวข้อที่สอง** คือการบำรุงรักษา นี่เป็นของธรรมดาที่สุด คงจะเข้าใจกันได้โดยง่าย บำรุงรักษา เรื่องน้ำ เรื่องอาหาร เรื่องแสงแดด เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องอะไรทุกอย่างแหละ ที่จะให้ต้นไม้มันงอกงาม นี้เราไม่ต้องพูด.

จะพูด**หัวข้อที่สาม** คือการตัดแต่ง คนทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่ นักศึกษาเรื่องนี้ จะไม่สนใจคำคำนี้คือ การตัดแต่ง ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Pruning. คนที่ฉลาดเขาจะคอยตัด หรือปลิด หรือตัด ตัดกิ่ง. กิ่งที่เป็นโรค ก็ต้องตัดออก, กิ่งที่ถ่วงความเจริญก็ต้องตัดออก, กิ่งที่ทำให้ล่าช้าในการจะมีผล มีอะไรก็ตัดออก. พวกจีนเขามีความรู้เรื่องนี้ดี.

เคยอ่านหนังสือของจีน – จีน เมื่อพูดถึงเรื่องต้นไม้แล้ว เขาจะยกเอาคำว่า Pruning การตัดกิ่งนี้ ขึ้นมาพูดมากกว่า;

เหมือนกับว่าปลูกต้นกุหลาบเพียงแต่จะใส่ปุ๋ย ใส่อาหาร ใส่อะไรให้ดี ไม่มี pruning คือ ไม่คอยตัดกิ่งที่ควรจะต้องตัดออกนั้น จะได้กุหลาบที่เลว หรือน้อยกว่าด้วย. ต้องคอยดูให้ดีว่า อันไหนจะต้องตัดออก อันไหนจะคงไว้ หรืออันไหนจะตัดออกเพื่อให้ตาใหม่ หรือหน่อใหม่ มันขึ้นมา งามกว่าเก่า ใหญ่กว่าเก่า โตกว่าเก่า.

Pruning หรือการตัดแต่งนั้นสำคัญมาก. พ่อแม่เลี้ยงเด็ก เหมือนกับเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงอะไร ที่ตามใจมากเกินไป เรื่อง Pruning โดยไม่เรี่ยรวนนั้นไม่ค่อยจะมี.

เมื่อเป็นอย่างนี้ มันจะขาด : ขาดสิ่งที่ต้องการ ขาดผลที่เราต้องการ. กิ่งที่เป็นโรค หรือกิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ เพราะมันถ่วงความเจริญ ไม่ถูกตัดออก; ต้นไม้ก็ไม่เจริญงอกงามให้ผลดีฉันใด; เด็ก ๆ ที่ไม่มี Pruning คือไม่มีการควบคุม การตัดแต่ง ที่ไม่ใช่การตามใจ หรือบำรุงบำเรอ มันก็จะเป็นอย่างนั้น เช่นเดียวกัน.

นี่เราเรียกว่า อุปมาการสร้างเยาวชน เหมือนกับการปลูกต้นไม้ ต้องมีการปลูกลงไป ต้องมีการบำรุงรักษา และก็มี การตัดแต่ง ต้องคอยตัดอะไร ที่มันควรจะตัดออก อยู่เสมอเหมือนกับหม้อ. เขาจะรู้จักตัดส่วนที่เป็นโรค หรือเป็นอันตรายออก แม้ว่าบางทีก็เจ็บปวดมาก หรือน่ากลัวมาก.

ต้นไม้ในวัดนี้ก็ไม่ได้รับการตัดแต่ง ขอสารภาพ ว่าเจ้าของมันยังโง่ หรือยังไม่มีเวลา; ฉะนั้น ต้นไม้ในวัดนี้ก็ไม่ได้สมบูรณ์

งอกงาม ที่มีผลเต็มที่ เต็มตามทีควรจะได้. ดูเถอะ บางต้น โกอโรโกโส แกร็น ๆ อยู่อย่างนั้น; ฉะนั้นถ้าไปตัดแต่งส่วนทีควร จะตัดออก แล้วมันจะเขียวเป็นพุ่ม ออกดอก ออกอะไรขึ้นมา.

ขอให้คิดกันเสียใหม่ว่า ถ้าจะสร้างเยาวชนแล้วก็ขอให้ เหมือนกับปลูกต้นไม้ ให้มันงอกงามและยิ่งกว่างอกงาม ก็คือ มันมีผลดีออกมาเต็มที่.

พิจารณาตุการอบรมขัดเกลาของคนโบราณ

อ้า, ทีนี้ทีจะชี้อะไรบางอย่าง ให้เห็นต่อไปอีก เกี่ยวกับ สิ่งทีจะต้องทำกับเด็ก ๆ และทียังเนืองอยู่กับคำว่า ตัดแต่ง เหมือนกัน คืออยากจะพูดถึงชีวิตเด็กวัดสมัยโบราณ, เพราะ ว่าอาตมาเคยเป็นเด็กวัด แล้วก็ในสมัยก่อนนั้น; ฉะนั้น ไม่ใช่ เอาเรื่องไม่จริงมาพูด หรือว่า หลับตาพูด ยกเมฆมาพูด. มัน เคยเป็นเด็กวัดมาแล้วจริง ๆ คือมันมีอะไรบางอย่าง ทีน่าสนใจ อยู่ในนั้น.

เด็กวัดนี้ มันมีอะไรมากกว่าเด็กนักเรียนมาก ถ้าพูดตาม ความรู้สึก; มันอยู่กับอาจารย์ทั้งกลางวันและกลางคืน, มันอยู่ใน ความควบคุมของอาจารย์ทั้งกลางวันกลางคืน, มันมิใช่เพียง แต่เด็กไปอยู่เรียนหนังสือ แต่มันต้องทำอะไรทุกอย่าง ทุกประการ. และทีร้ายทีสุดก็คือว่า ต้องไปเป็นเหยื่อแห่งความ

โมโหโทโสของอาจารย์ด้วย; บางที่อาจารย์ก็ตีอย่างไม่มีเหตุผล, หรือว่าตีอย่างไม่ทันรู้เท่าถึงการณ์ เข้าใจผิดแล้วก็ตี ก็มี. พวกเด็กวัดก็ยอมรับได้ รับได้ ยอมรับได้ ไม่คัดค้าน ไม่อุทธรณ์ ไม่อะไร.

ที่นี่ มันก็มีเรื่องถูกตีมาก เพราะมันต้องทำทุกอย่าง ต้อง ตักน้ำ ต้องทำอาหาร ต้องปฏิบัติพระ ต้องทำงานทั่วไปทั้งวัด. นี่หมายถึงเด็กวัดสมัยอาตมา จะเล่าให้ฟัง ไม่ใช่เด็กวัดสมัยนี้ มันต่างกันลิบลับนะ; จะต้องดูแลผลไม้ในวัด, จะต้องดูแลสัตว์ เช่น ไก่ เป็นต้น, จะต้องทำทุกอย่างแหละ, และหนังสือก็ต้องเรียน, ฉะนั้น ชีวิตเด็กวัดนี้ มันเหมือนกับเข้าโรงเรียนสารพัด อย่าง, โรงเรียนสารพัดอย่าง สวดมนต์ไหว้พระก็ต้องทำ.

ถ้าเป็นวันพิเศษ วัน ๗ คำ วัน ๑๔ คำ เด็กวัดต้องหา ดอกไม้มาเสียบเป็นพวง เป็นช่อ ตามแต่จะทำได้ แล้วก็ชิงกัน ไปถวายพระ. เพราะว่าพระก็ไม่ใช่ขี้เกียจเหมือนพระสมัยนี้ เพราะว่า เขาทำวัตรสวดมนต์; จะรับเอาดอกไม้ของเด็กไปเพื่อใช้ในพิธีการทำวัตรสวดมนต์ ทั้งเช้าทั้งค่ำ. นี่มันทำสารพัด อย่าง.

ชีวิตเด็กวัด นี่ถ้าผ่านไปได้แล้ว มันจะมีความรู้สึกอะไรครบถ้วนบริบูรณ์ ทุกอย่าง; ไม่ใช่เพียงแต่เรียนหนังสือ. ถ้าจะพูดกันว่า เรียนหนังสือ มันก็สู้เรียนหนังสือในโรงเรียน ในวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัย อะไรไม่ได้ดอก; เพราะมันเรียนหนังสืออย่างพอให้รู้ แล้วมันก็บวชเณร หรือมันก็บวชพระ; แต่ว่าเรียนอย่าง

อันนี้ มันมีมากเหลือเกิน. การที่ฝึกฝนจิตใจ ให้เสียสละ ให้อดกลั้นอดทน ให้เป็นนักกีฬา มีตลอดวันตลอดคืน; ฉะนั้น ถ้าเป็นเด็กวัดที่ถูกต้องแล้ว จะมีน้ำใจนักกีฬา ยิ่งกว่านักกีฬาสมัยนี้ ซึ่งชกต่อยกันในสนามกีฬา.

แต่ว่าเรื่องที่ต้องการจะพูดนั้น, มันมีเพียง ๒ หัวข้อ คือว่า เราเป็นเด็กวัดนี้ เราได้รับทั้งพระเดชและพระคุณ.

พระเดช คือการถูกเขียน ถูกตี ถูกทารุณอะไรบางอย่างก็มี; เพราะมันไม่มีใครจะช่วยกันนักได้ มันทารุณกันเองก็มีเหมือนกัน, หรือว่า พระณเรเขาเป็นคนไม่มีศีล ไม่มีธรรม เขาก็ทารุณแก่เด็กวัด อย่างนี้ก็มี แต่ระบุไปยังอาจารย์ดีกว่า อาจารย์คนเดียวก็มีการใช้พระเดช คือ เขียนตี ดุด่า.

อีกทางหนึ่ง ท่านก็ใช้พระคุณ คือ เอาอกเอาใจ อบรมสั่งสอน ชี้อบรมที่ดี. แบบพระเดชพระคุณครบนี้ มีในชีวิตเด็กวัด.

ฟังดูมันเป็นคำครีณะ, ฟังครีคระดี. คำว่า พระเดชพระคุณนี้ ฟังดูแล้วมันครีคระดี; เอามาพูดเดี๋ยวนี้ มันเป็นคำครีคระ; ก็จะมีให้เห็นว่า สมัยนี้เขาใช้พระคุณกันจนเพื่อ, พระเดชใช้ไม่ได้ด้วยเหตุหลาย ๆ อย่าง : เพราะกฎระเบียบของผู้ที่อยู่เหนือเขาก็ไม่ให้ใช้; และกับเด็กสมัยนี้ มันก็ใช้กับมันไม่ได้ มันก็ชกปากครูก็ได้. การใช้พระเดชจึงเป็นไปได้ไม่ค่อยจะได้; การเขียนตีลูก มันก็จะต้องน้อยลงไป เพราะความนิยมมันเปลี่ยน.

อุบายฝึกคนของพระพุทธเจ้าก็มีทั้งหยาบ, ละเอียด

ที่นี่ เรานึกถึงคำตรัสของพระพุทธเจ้า อุบายสำหรับฝึก หรืออบรมคนนั้น พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า มันมีอยู่ ๒ อย่าง; โดยหลักใหญ่ ๆ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ อุบายหยาบ, และอุบาย ละเอียด หรือมันอาจจะมียุบายกลาง ๆ คือเจือกันทั้งหยาบ ทั้งละเอียดนี้ก็มี แต่ไม่ต้องพูดก็ได้ คือท่านใช้อุบายหยาบกับ อุบายละเอียด; อุบายปลอมโยน ให้ไปในทางสวรรค์ ทาง บรรลุนิพพานนี่ก็เรียกอุบายละเอียด, อุบายให้มันกลัวนรก ให้ มันกลัวโทษ กลัวผลของบาปนี่ก็เรียกว่า อุบายหยาบ.

ข้อสำคัญ คือ บางที่ท่านใช้พร้อม ๆ กัน ทั้งอุบายหยาบ และทั้งอุบายละเอียด บอกให้เห็นฝ่ายที่น่าเกลียด น่ากลัว; แล้วก็ให้มันกลัวหาญในฝ่ายที่น่าชื่นอกชื่นใจ. อย่างนี้เรียกว่า ใช้กันทั้งอุบายหยาบ, และทั้งอุบายละเอียด.

ถ้ารู้จักใช้อุบายหยาบและอุบายละเอียด จะเจริญแน่, คือจะทำให้ยูวชนดีได้แน่, เด็ก ๆ นี้ มันก็แปลกเหมือนกัน มัน มีความคิดของมัน บางอย่างก็เตลิดเปิดเปิง ก็ต้องเขี่ยน ต้องตี กันบ้าง, หรือไม่ถึงกับเขี่ยนตี มันก็ต้องชู้ ต้องดู ต้องว่า อะไร กันบ้าง.

อาดมาเคยเห็นคนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นนักเรียนนอก สำเร็จการศึกษากลับมา ก็ยังใช้อุบายหยาบ คือ ตีลูก ชนิดที่

ว่าให้คว่ำลงแล้วเขียนบนหลัง; แต่คงจะถูกเข้าสักทีหนึ่ง ก็เซ็ดกันจนตาย. แล้วลูกของท่านผู้นี้ดีทุกคน ด้อย่างไม่น่าเชื่อ, หรือว่า เขาตัวรอดได้นะ. นี่ก็จะพูดว่าแม่ไปเรียนเมืองนอกเมืองนา มา ถ้าไม่หลงฝรั่ง ก็ยังใช้วิธีการอย่างไทยโบราณ; เพราะเราไม่หลงฝรั่ง ก็ใช้วิธีการอย่างไทยโบราณ ใช้ทั้งพระเดชพระคุณ.

เมื่อใช้เป็น ก็ไม่ต้องใช้กี่ครั้งก็ติดอก; ไม่ถึงกับทำให้ตายหรือเสียหาย แล้วมันก็มีประโยชน์. แต่ต้องดูว่า ถ้าใช้เกินไป มันก็คงตาย หรือว่าพิการไป เสียคนไปเลย; อย่างนี้เรียกว่ามันไม่ใช่การอบรม มันเป็นเรื่องคนบ้าตีเด็ก; ไม่ใช่อบรมโดยอุบายหยาบ หรืออุบายละเอียด.

ฉะนั้นอยากจะพูดว่าในวงการนักศึกษา ที่จัดการศึกษาให้แก่ยุวชนนี้ ควรจะนึกถึงอุบายหยาบ อุบายละเอียดนี้กันเสียใหม่; เพราะว่าดู ๆ แล้ว มันไปหลงอุบายละเอียดกันมากเกินไป จนละทิ้งอุบายหยาบโดยสิ้นเชิง. เพราะมันโง่เอง หรือเพราะมันโง่ตามใคร ตามฝรั่ง หรือตามอะไรก็รู้ไม่ได้. แต่เมื่อเราดูผลแล้ว เราเห็นว่าเด็กไม่เคารพครูบาอาจารย์, เด็กไม่สละอะไรบางอย่างที่ควรจะได้ ความประพฤติชั่วอะไรต่าง ๆ ที่มันควรจะสละได้ มันก็ไม่สละ.

ที่เขาชีวิตเด็กวัดในสมัยโบราณมาพูดให้ฟัง ก็เพื่อให้เข้าใจคำ ๒ คำ คืออุบายหยาบและอุบายละเอียด. ถ้าเรียก

ภาษาครีคระสักหน้อย ก็เรียกว่า พระเดชและพระคุณ ใครไม่ชอบก็ไม่ต้องเรียก, หรือจะเรียกว่า อุบายหยาบและอุบายละเอียด. เพราะว่า อุบายที่จะสร้างเยาวชนของเรา ในอนาคตนั้น มันคือ ๒ อย่างนี้ มันต้องอาศัย ๒ อย่างนี้ คืออาศัยทั้งอุบายหยาบ และอุบายละเอียด; หรือจะเอามาเจอกัน มันก็ไม่พ้นไปจาก ๒ อย่างนี้, ฉะนั้น เราไม่พูดถึงเจอกันก็ได้ว่าอย่างหนึ่งมันหยาบ, อย่างหนึ่งมันละเอียด, ถ้ามาเจอกัน มันก็คนละครึ่ง จะใช้ ๒ อย่างรวมกัน.

ถ้าจะใช้อุบายละเอียด, ก็ใช้ให้มันถูกต้อง. ถ้าจะใช้อุบายหยาบ ก็ใช้ให้มันถูกต้อง.

....

ทีนี้ วันนี้ก็อยากจะพูดโดยรายละเอียด ยิ่งกว่าที่แล้วมาสักหน้อย เพื่อให้เข้าใจคำ ๒ คำนี้ เท่านั้นแหละ : ว่าอุบายละเอียดในการสร้างยุวชน กับ อุบายหยาบในการสร้างยุวชน

ประเภทที่หนึ่ง อุบายละเอียด

อุบายละเอียด ก็คือ ประคับประคอง ประคบประหมดยกย่องขึ้นมา. อุบายหยาบก็คือว่า ชมเชย เชียร์ หรือว่าบีบบังคับลงไป. มันสวนทางกันอยู่ ระหว่างอุบายละเอียดกับอุบาย

หยาบ, มันสวนทางกันอยู่.

พูดถึงอุบายละเอียดก่อน อุบายละเอียดนี้ ควรจะพยายามแยกออกไปเป็นข้อ ๆ อย่างละเอียด มันจึงจะเอามาใช้ประโยชน์ได้. ถ้ามันยังปน ๆ กันอยู่ มันยากที่จะเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้.

อุบายละเอียดจะแยกเป็นว่า การศึกษา แล้วก็การอบรม
แล้วก็สิ่งแวดล้อม แล้วก็โอกาส แล้วก็สิ่งกระตุ้น.

ข้อที่หนึ่ง คือ การศึกษา.

เราจะต้องให้ศึกษาอย่างที่เขานิยมกันทั่วไปแหละ : เรื่องโลกนี้ก็ให้ศึกษา, เรื่องธรรมะก็ให้ศึกษา, แล้วก็เรื่องประยุกต์สิ่งที่ศึกษามานั้น ให้มันสำเร็จประโยชน์ขึ้นมาจริง ๆ นี่ก็ให้ศึกษา. ส่วนสำคัญ มันจะอยู่ที่เรื่องประยุกต์วิชา ให้สำเร็จประโยชน์ตามที่ได้ศึกษา.

เดี๋ยวนี้ เราศึกษา, หรือให้เขาศึกษา, แล้วก็อยู่ในสมุด; หรือศึกษาอยู่ในการศึกษา ไม่สามารถจะปฏิบัติตามนั้นได้. เรื่องนี้ เวลานี้ กระทรวงศึกษาธิการก็รับรู้อยู่; ก็กำลังแก้ไขว่าจะจัดการศึกษาชนิดที่ให้มันปฏิบัติได้จริง ๆ. แต่ว่า ถ้าฟังกระทรวงศึกษาธิการ หรือเรื่องของชาวบ้านนั้น มันเป็นเรื่องโลก ไม่มีเรื่องธรรมะ; ฉะนั้น ยังไม่พอ จนกว่าเมื่อไรเขาจะบรรจุเรื่องของธรรมะเข้าไปให้ผสมส่วนกันกับเรื่องโลก ๆ นั้น เรา

จึงจะกล่าวได้ว่า เยาวชนของเรามีการศึกษาที่ถูกต้อง และเพียงพอ.

ขอให้คิดเสียว่า คนคนหนึ่ง มันไม่ได้มีแต่ร่างกาย หรือเนื้อหนัง มัน มีจิตใจด้วย; เพราะฉะนั้น มันจะต้องมีการศึกษาให้ถูกต้อง ทั้งเรื่องของร่างกายและเรื่องของจิตใจ. แต่เราศึกษาแต่วิชาซีพีเพื่อร่างกายกันโดยส่วนเดียว เรื่องธรรมชาติเรื่องจิตใจ ไม่ได้ศึกษา; ฉะนั้น เด็กเหล่านั้น แม้จะดีอย่างไร มันก็กลัวอยู่ครึ่งหนึ่ง มันเป็นโพรง, หรือว่ามันกลัวอยู่ครึ่งหนึ่ง มันเต็มอยู่ครึ่งหนึ่ง คือครึ่งนอกก็ได้ ครึ่งในมันกลัว. ต้องให้การศึกษากันเสียใหม่ ให้มันครบทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายกาย และฝ่ายใจ. คือให้ศึกษาอย่างไร แล้วก็ต้องสอนวิธีประยุกต์ คือว่าให้ปฏิบัติให้ได้.

ที่นี้ เรื่องเยาวชนโดยเฉพาะนั้น มันยังมีอะไรปลีกย่อยมากกว่านั้น เราต้องให้เขารู้ของจริง ที่เป็นอยู่จริง; เขาจะได้พอใจในสิ่งที่เขามีอยู่แล้วจริง ๆ หรือว่าจะช่วยได้จริง ๆ. เดียวนี้เยาวชนของเราไม่รู้จักของจริงที่มีอยู่แล้วจริง ๆ และที่เคยช่วยให้รอดมาได้จริง ๆ; เขาเลยหลงไป หันไปหาสิ่งที่แตกต่างกันบ้าง หรือคาดคะเนกันบ้าง ว่ามันจะดีกว่าที่เรามีอยู่แล้วจริง ๆ.

เยาวชนของเราควรจะศึกษาให้รู้ ให้ชัดเจนอย่างยิ่ง ข้อหนึ่งว่า บรรพบุรุษของเราเคยอยู่กันมาอย่างไร จึงมีสันติสุข; เรื่องนี้ไม่ได้สอน, ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเอามาสอน; ฉะนั้น เด็ก ๆ จึงไม่รู้เรื่อง ปู่ ย่า ตา ยาย บรรพบุรุษที่เคยอยู่กัน

มาแล้ว อย่างสันติสุข.

หรือว่า เรื่องที่ว่า ประเทศไทยเราได้รอดมาทุกครั้ง ที่มันควรจะมีล่มจม มันรอดมาได้ทุกครั้ง นี่เพราะอะไร; เราที่ไม่ได้สอน. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เร็ว ๆ นี้ประเทศไทย พิสูจน์ได้ว่า ไม่ต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของชนชาติมหาอำนาจ; เหมือนกับประเทศรอบ ๆ บ้านเรา นี้ ตกไปเป็นเมืองขึ้นหมด เราไม่ได้สอน ว่าอะไรมันช่วยให้ประเทศของเรารอดได้; ถึงจะสอนก็พูดแต่ปากสักคำสองคำ มันไม่เข้าใจ มันมองไม่เห็น มันจึงไม่รัก ไม่พอใจในวิธีการอันนั้น.

หรือว่าเด็ก ๆ ของเราไม่ได้รับคำสอน ให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างอารยธรรม. คือวัฒนธรรมแท้ในทางวัตถุ ที่มันต่างกับวัตถุนิยม ซึ่งเป็นอารยธรรม เนื้อหนัง อย่างกิเลสตัณหา. เขามักจะเหมา ๆ กันเสียว่า ถ้ามันเกี่ยวข้องกับเรื่องวัตถุแล้ว ก็เป็นวัตถุนิยมไปทั้งนั้น : การทำบุญ ทำกุศล ก็จะถูกหาว่าเป็นวัตถุนิยมไปเสียด้วย.

ควรที่จะแยกออกจากกัน ให้เข้าใจเห็นชัดว่า อารยธรรมที่เชื่อด้วยธรรมะในศาสนานั้น ไม่ใช่วัตถุนิยม. เมื่อเขารู้แล้ว เขาอาจจะชอบ, แล้วก็ไม่ใช่หลงในเรื่องวัตถุนิยมปัจจุบันที่เป็นเรื่องของกิเลสตัณหา. นี้เขาก็ไม่รู้จักสิ่งเหล่านี้.

เขา “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว”, กำลังเห็นกงจักรเป็นดอกบัว : ไปเอาลัทธิที่จะทำลายล้างตัวเองมาเป็นของชอบใจ. นิยมลัทธิใหม่ชนิดที่มันจะทำลายล้างตัวเอง มาเป็นของชอบใจ; กลาย

เป็นความรู้ลึกกว่า โชคดีที่สุดที่ได้พบสิ่งเหล่านี้, ที่ได้รับรู้สิ่งเหล่านี้, ได้เอาสิ่งเหล่านี้มาศึกษา มาประพุดติปฏิบัติอยู่. ที่จริงสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่จะฆ่าตัวเอง ทำลายล้างตัวเอง ก็ไม่รู้.

ความผิดพลาดเหล่านี้ รวม ๆ กันเข้าก็ทำลายศีลธรรมหมด. เมื่อเราไม่ได้ให้เขาศึกษาอย่างถูกต้อง เขาไปบูชาเรื่องของกิเลสตัณหา เป็นของดีไปหมด; ไม่เข้าใจสิ่งที่ตรงกันข้าม ไม่นึกไม่ฝันว่า มันยังมีสิ่งที่ตรงกันข้าม ที่จะเกิดผลดีอะไร.

นี่เรียกว่า การศึกษา คำเดียวเท่านั้นแหละ มันมีขอบเขตกว้างมากถึงอย่างนี้ เราจะต้องให้เยาวชนของเรามีการศึกษา.

ที่นี่ **ข้อที่สอง ให้มีการอบรม.** การอบรมคือการศึกษานี่ไม่ต้องใช้คำพูด ดูจะบัญญัติความหมายอย่างนี้ จำกัดความหมายอย่างนี้ จะพอแล้ว.

การอบรมนั้น คือการศึกษาที่ไม่ต้องใช้คำพูด ไม่ต้องใช้ตำรับตำรา ไม่ต้องใช้ดินสอ ปากกา. นี่เราเรียกกันว่า การอบรมคือให้เขาประพุดติกระทำอยู่ ตามที่เขาได้ศึกษามานั่นแหละไปเรื่อย ๆ; แล้วมันจะเป็นเรื่องที่เรียนอย่างเรียนวิชา; เป็นเรื่องที่เขาต้องศึกษาประพุดติ กระทำให้ทันเวลา ด้วยสติสัมปชัญญะอยู่ทุก ๆ คราว ที่สิ่งนั้นมันเข้ามาเกี่ยวข้อง.

ยกตัวอย่างกันอย่างนี้ดีกว่า มันฟังง่ายดี : เกี่ยวกับกรากินกินอาหารจะต้องอบรมเด็ก ๆ ของเรา ให้รู้ว่า คนธรรมดานั้น

พอกินอาหาร เขาก็นึกถึงความเอร็ดอร่อยเท่านั้น; จิตของเขาก็มุ่งหมายแต่ความเอร็ดอร่อย. หรือจะไปซื้ออะไรมากิน ก็มุ่งความเอร็ดอร่อย ส่งเข้าไปในปากเคี้ยวอยู่ในปาก ก็มุ่งแต่ความเอร็ดอร่อย; ไม่ได้มุ่งอะไรมากไปกว่านั้น. ฉะนั้น เขาก็เป็นทาสของความเอร็ดอร่อย ซึ่งจะทำให้เกิดกิเลส เกิดตัณหา เกิดอุปาทาน เกิดอะไรหนักเข้า ๆ จนกระทั่งมีปัญหายุ่งยากเพราะเหตุนี้.

ถ้าอบรม ก็อบรมให้เขารู้จักควบคุมความรู้สึกที่เอร็ดอร่อย ว่าเราทุกคนพอเคี้ยวอะไรอยู่ในปาก จงควบคุมความเอร็ดอร่อยนะ อย่าให้ความเอร็ดอร่อยมาเป็นนายเรา บังคับเรา; และว่าเมื่อไม่ได้เอร็ดอร่อยแล้ว มันก็โกรธเป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นผี เป็นไฟ.

มีจิตใจที่ฟูขึ้นก็มี, มีจิตใจที่แฟบลงก็มี, ให้เขารู้จักควบคุมจิตใจ อย่าให้มันเกิดการฟูขึ้น หรือแฟบลง ทุก ๆ เรื่องในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายสิบเรื่อง.

ให้เขามีสติทั้ง ๓ เวลา : เวลาก่อนหน้านั้น เวลานั้น และเวลาหลังจากนั้น; อย่างกินอาหารนี้ ก็มีสติก่อนแต่ที่จะกิน เมื่อกำลังเคี้ยวอยู่ และหลังจากกินแล้ว ก็ล้วนแต่มีความระลึกได้ว่า อย่างไรถูกต้อง, อย่างไรไม่ถูกต้อง, อย่างไรให้โทษ, อย่างไรมีประโยชน์.

ยังมีเรื่องเบ็ดเตล็ดปลีกย่อยอีกมาก; แม้เกี่ยวกับเรื่องการกินอาหารอย่างเดียว คนโดยมาก มักจะมีอุปาทานยึดมั่นว่า

ต้องหวานนะ, หรือว่าต้องร้อน ๆ นะ; มันมีอุปาทานยึดมั่นอย่างนี้แล้ว มันก็ต้องมีความผิดหวัง เพราะมันจะได้เช่นนั้นไปทุกทีไม่ได้. พอผิดหวัง มันก็แพบลง จิตใจมันก็แพบลง, พอได้อย่างต้องการ มันก็ฟูขึ้น.

แม้ว่าเป็นเรื่องที่จะเสียประณีต ไม่ต้องฟูต้องแพบอะไรมากนัก ก็ไม่ควรมี. ถ้าได้กินของที่มันไม่สมหวัง ไม่สมอยาก ก็อย่าได้มีจิตใจที่ผิดปกติ; ให้ถือว่ามันอย่างนี้เอง. ของที่เคยหวาน แล้วมาคราวนี้ไม่หวาน ก็น่าจะถือเสียว่า นี่มันเป็นอย่างนี้เอง, หรือมันเป็นอีกชนิดหนึ่งก็ได้; มันเป็นขนม หรือเป็นอะไรอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งมันมีรสเพียงอย่างนี้ รสเพียงเท่านั้น. อย่าได้ไปยึดอัดขัดใจว่า นี่มันไม่หวาน อย่างที่เราเคยหวาน. แม้ที่สุดแต่ผลไม้ บางที่มันจืด บางที่มันเปรี้ยว; เราก็ถือเสียว่ามันเป็นผลไม้ชนิดหนึ่ง มันอย่างนี้เอง.

นี่ตัวอย่าง ที่ว่าจะต้องอบรม มีสติทั้งก่อนหน้า และขณะนั้น และทั้งลับหลัง, เวลาก่อนหน้า เวลาขณะปัจจุบัน และเวลาลับหลัง และในทุกสิ่งที่มีมันจะเปลี่ยนขึ้น หรือเปลี่ยนลง. เช่น มันหวานมากเกินไป, หรือมันไม่หวาน, หรือมันร้อนเกินไป, หรือมันเย็นเกินไป อย่างนี้.

เรื่องอะไรที่ว่า ทำจิตใจให้วุ่นวายมาก ในชีวิตประจำวันของคนเราแล้ว อบรมให้ลูกเด็ก ๆ เขาประพฤติในทางที่ถูกที่ควรต้องไว้เสมอ. นี่เป็นเรื่องใจความสำคัญ. มันก็เลยกินความมาถึงเรื่องกิริยามารยาท อะไรทุก ๆ อย่างด้วย; เพราะล้วนแต่มัน

ทำให้เกิดการฟูขึ้น หรือแพบลงทั้งนั้น.

นี่ยกตัวอย่างเท่านั้น มันมีอีกมาก เอามาพูดไม่ไหว ว่าเราจะต้องมีการอบรม กล่าวคือ การศึกษาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องพูดจา ไม่ต้องใช้ดินสอ ปากกา เหมือนอย่างการศึกษาที่เรียนกันอยู่เป็นปกติ.

ที่นี้ **ข้อที่สาม** ว่า **สิ่งแวดล้อม** ต้องช่วยกันระวังสิ่งแวดล้อม.

สิ่งแวดล้อมนี้ ก็มีอิทธิพลมาก จนถึงกับคนโบราณเขากล่าวว่า แม้มันจะเกิดพิษพันธุดี แต่พอเกิดมาแล้ว มันได้รับการแวดล้อมที่เลว มันก็เลว; นี่มันก็มีส่วนจริง. แต่ก็พูดกันตายตัวไม่ได้ ว่าก็มากน้อย มักจะถือกันว่า คนละครึ่ง : ถ้าสิ่งแวดล้อมดี มันก็ดีครึ่งหนึ่ง, ถ้าพิษพันธุมันดีมาแล้ว มันก็รวมกันได้ ๑๐๐ เปอร์เซนต์.

แต่ถ้าถือตามหลักของพระพุทธเจ้า อาจจะถูกได้อย่างอื่นว่า การแวดล้อมสำคัญกว่า; เพราะอาจจะแก้ไขกรรมพันธุได้; เพราะการแวดล้อมนี้ มันเป็นกรรมใหม่. กรรมใหม่ที่ทำขึ้นมากมา ๆ แล้ว มันแก้ไขกรรมเก่า คือ กรรมพันธุได้.

เราต้องสนใจสิ่งแวดล้อม จะต้องลงทุนให้มันเกิดการแวดล้อมที่ดีแก่เด็ก ๆ ของเรา วัดถูกดี บุคคลก็ดี เหตุการณ์ก็ดี สบายอย่างนี้เป็นสิ่งแวดล้อม.

วัตถุประสงค์ของนี้แหละ ที่มันเห็นอยู่ทุกวันนี้ มันก็สิ่งแวดล้อม

สร้างความรู้สึกรู้สึกนึกทางจิตใจ; แม้แต่พระพุทธรูป หรือรูปอะไรก็ตาม เป็นวัตถุล้วน ๆ มันก็สร้างความรู้สึกรู้สึกทางจิตใจ เรียกว่า วัตถุแวดล้อม.

ที่นี้บุคคลนี้ นับตั้งแต่บิดามารดา พี่เลี้ยง หรือว่าคนข้างเคียง อะไรก็ตาม; ถ้ามันดี มันก็ดี มันแวดล้อมดี.

ที่นี้เหตุการณ์ที่ได้พบ ได้เห็น นี้ก็เหมือนกัน; มันแวดล้อมให้เกิดความรู้สึกรู้สึกว่า ที่ชั่ว หรือที่ดีได้.

เราก็แวดล้อมให้เขาได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้ง ๓ อย่าง คือ วัตถุที่ดี บุคคลที่ดี เหตุการณ์ทั้งหลายที่ดี.

ที่นี้ มาอีกทีหนึ่ง เป็น**ข้อที่สี่** ก็คือ**โอกาส**.

โอกาสนั้น มันไม่ใช่สิ่งแวดล้อม มันแยกออกมาจากสิ่งแวดล้อม. เราต้องช่วยให้เขามีโอกาส : โอกาสที่จะศึกษา ค้นคว้า, และโอกาสให้เขาได้กระทำ. ไม่มีโอกาส เขาก็ไม่ได้กระทำ; ให้เขามีโอกาสกระทำมาก ๆ เท่ากับโอกาสศึกษาค้นคว้า แล้วก็ให้โอกาสให้เขาได้แสดงผลงานที่เขาทำ. นี่มันเป็นการส่งเสริมกำลังใจ.

โอกาสนี้ ก็จำเป็น คือสำคัญมาก. ถ้าไม่มีโอกาสแสดงผลไม้ไม่ลายมือเสียเลย; คนนั้นมันหดหู่ มันถอยหลังกลับ. ฉะนั้นจึงให้โอกาสให้เขาเรียน, โอกาสให้เขาประพฤติและกระทำ, และโอกาสให้เขาได้แสดงผลของการกระทำ.

ที่จริง เรื่องนี้มันก็เป็นอยู่ ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว

แต่เราไม่ค่อยสังเกตกัน จึงไม่ค่อยครบถ้วน หรือสมบูรณ์; ฉะนั้น จัดเสียใหม่ ให้เขามีโอกาส อย่างน้อยก็ ๓ ประการนี้.

ข้อที่ห้า ก็คือ สิ่งกระตุ้น.

เป็นคำธรรมดาสามัญ เรียกว่า สิ่งกระตุ้น จะเรียกให้ไพเราะกว่านั้นก็มิแล้วแต่จะเรียก เรียกว่าให้กำลังใจ หรืออะไรก็แล้วแต่จะเรียก; นี่มันก็กระทำกันอยู่ แต่ไม่ได้ปรับปรุงให้ดี.

การให้รางวัล ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี การสรรเสริญ ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี, การปลอบโยน ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี, กระทั่งการชี้แจงด้วยพระธรรม คำสอนในพระศาสนา เรื่องบุญ เรื่องบาป เรื่องอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นเครื่องกระตุ้นที่ดี, ฉะนั้น ถ้าว่า มีเวลาเมื่อใด ก็เล่าเรื่องธรรมะ เรื่องศาสนา ให้ลูกเด็ก ๆ ฟังสนุกด้วย, และกระตุ้นให้อยากทำดีด้วย.

สมัยเมื่ออาตมาเป็นเด็กวัด เด็ก ๆ เล็ก ๆ นี้ ตอนค่ำมีเวลามากที่สุด ที่อาจารย์เขาจะได้บอกกล่าว เรื่องเกี่ยวกับธรรมะ เกี่ยวกับศาสนา; แต่ว่าคิดคำธรรมนิยมคือให้ทุบขาไปพลาง, ให้นวดขาไปพลาง, แล้วก็เล่าเรื่องหลาย ๆ เรื่องหลาย ๆ อย่าง ซึ่งล้วนแต่มันกระตุ้นชอบกล : ให้อยากจะทำดี. เราก็ทำแก่เด็ก ๆ ในหลักการอย่างนี้ คือ เป็นการกระตุ้น ด้วยรางวัล ด้วยคำสรรเสริญ ด้วยการปลอบโยน ด้วยการชี้ชวนทางพระศาสนา.

นี่อุบายละเอียด ตามที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ๕ อย่างนี้ก็จะ

พอแล้ว มากนักมันก็เฟือ; หรือว่ามันก็ไม่มากไปกว่านี้สัก เพราะอาจจะสงเคราะห์รวมลงในหัวข้อเหล่านี้ได้. ให้การศึกษา ให้การอบรม ให้สิ่งแวดล้อมที่มีอำนาจ หรือมีกำลัง ให้โอกาส ทุกคราวที่มันจะให้โอกาสได้ แล้วก็ให้สิ่งกระตุ้น. นี่คือสรุปรวม เรียกว่า อูบายละเอียด ที่จะสร้างเด็ก ๆ ในปัจจุบัน.

ที่นี้ **ประเภทที่สอง** คือ **อูบายหยาบ** หรือที่เรียกว่า **พระเดช**.

นี่มันน่ากลัว. นี่เราก็ได้พูดกันมาแล้วว่า จำเป็นจะต้องมี พระเดชอยู่ ตลอดเวลาที่คนมันยังมีกิเลสอยู่; และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังเป็นเยาวชน ยังไม่รู้จักตัวเอง ยังไม่รู้จักปกครอง ตัวเอง.

ข้อที่หนึ่ง คือ **การตักเตือน ดีเตือน** หรือแม้แต่ **การเยาะเย้ยที่ถูกต้อง**.

บางทีเพียงขนาดตักเตือน ซึ่งเขาก็ไม่ชอบนะ เพราะว่า คนเราไม่ชอบให้ใครตักเตือน; แม้แต่ตัวเล็ก ๆ มันก็ยังไม่ชอบ. ถ้ามากขึ้นไปอีก มันก็ต้องดีเตือน ซึ่งมันจะรวมลักษณะของ คำตำหนิอะไรอยู่ในนี้; หรือแม้แต่ช่วยกันทำให้เขาละอาย เยาะเย้ย แต่ต้องถูกต้องนะ; ถ้าผิดวิธี ใช้ไม่ได้ มันจะเตลิดไป ทางอื่น. ตักเตือน ดีเตือน เยาะเย้ย นี้ต้องถูกต้องเสมอแหละ.

ที่นี้ ถ้ามันยังไม่พอ พระเดชเท่านั่นยังไม่พอ ก็ต้องเขยิบ
ขึ้นมาถึง **ขั้นที่สอง** คือ **ขั้นที่ขู่** .

ใช้คำขู่ หรือคำกรรโชก อะไรก็ตาม, หรือคาดคั้นจะลงโทษ;
นี่ หน้าตาไม่ค่อยน่าดูขึ้นมาแล้วตอนนี้. แต่ถ้าเมื่อถึงคราว
ทำอย่างนั้น มันก็ต้องทำ เมื่อมันถึงคราวที่ต้องทำอย่างนั้น มัน
ก็ต้องทำ : ต้องขู่ แสดงความโกรธให้ปรากฏ, คาดคั้นที่จะ
ลงโทษ.

ถ้ายังไม่พออีก มันก็เลื่อนขึ้นมาถึงระดับ **ขั้นที่สาม** คือ
การลงโทษ, ลงโทษลงไปจริง ๆ.

การลงโทษนี้ก็มีหลายวิธี ในวิธีหนึ่ง ๆ ก็มีหลาย ๆ ระดับ
: ระดับอ่อน ระดับกลาง ระดับแข็งกระด้าง, แล้วก็มีหลาย ๆ
วิธีด้วย. ไปศึกษาจากวิชาครูบางที่จะดีกว่า.

ที่นี้ต่อไปอีกเป็น **หัวข้อที่สี่** ก็ให้กระทำคืน **กระทำคืน**
คือใช้เวรใช้กรรม.

พวกใช้เวรใช้กรรม ก็อยู่ในคำนี้ กระทำคืน เหมือนกับพระ
แสดงอาบัติ นี้. ถ้าพูดว่า กระทำคืน ทำกลับเสียให้ถูก อาจะ
แปลกหูสำหรับชาวบ้าน; แต่ถ้าในวัดในวานี้เป็นคำธรรมดา
คือแสดงอาบัตินั้นเองเรียกว่า กระทำคืน. ให้เปิดเผยความผิด
ของตัวเองต่อหน้าธรรมาภิบาล ให้ประธานตัวเองต่อหน้าธรรมาภิบาล
ให้ทรมานตัวเอง ให้คนอื่นเขาเห็นอยู่ ว่าเรามันได้ทำผิด;

อย่างนั้นมันแรงขึ้นไปอีก เรียกว่า ให้กระทำคืนโดยเปิดเผย.

ถ้ามันยังไม่ได้อีก มันก็ดูจะหมดแล้ว ไม่มีวิธีแล้ว ก็มาถึงขั้นสุดท้าย **ขั้นที่ห้า** ก็คือ **ฆ่าเสียตามวิธีของอริยวินัย.**

ท่านใช้คำอย่างนี้ว่า “**ฆ่ามันเสียตามวิธีอริยวินัย**” อย่าให้เสียชื่อของบิดามารดา. คนโบราณเขาเรียกว่า “ตัดหางปลอยวัด” คือ ไม่ยุ่งด้วย ไม่เกี่ยวของด้วย เอาไปเสียให้พ้น, ไปที่ไหนสุดแท้. หรือว่าอย่างสมัยนี้ ก็ไปขอให้ศาลสั่งประกาศความไม่เป็นลูก เป็นหลาน เป็นอะไรก็ตาม.

ตรงนี้อาจจะบอกสั้นหน่อยว่า การที่ไปขอให้เจ้าหน้าที่ทางบ้านเมือง หรือศาลอะไรก็ตาม สั่งว่าคนนี้เป็นลูกของฉันอีกต่อไป. นี่มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล; เป็นเรื่องที่อ่านพบและเป็นเรื่องที่ในชาติก และจะก่อนพุทธกาลไปเสียอีก. อย่าเข้าใจว่า คนโบราณเขาโง่ ไม่รู้วิธีเพียงเท่านี้. อ่านพบในเรื่องตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อลูกคนนั้นพูดกันไม่รู้เรื่อง ก็ไปให้เจ้าหน้าที่เจ้าพนักงานรับทราบไว้ว่า เราไม่ยอมรับว่านี่เป็นลูกของฉันอีกต่อไป เรียกว่า “**ฆ่าเสียตามแบบของพระอริยเจ้า**”.

ทั้งหมดนี้มันเป็นอุบายหยาบ ที่หยาบ คือ เจ็บปวด ไม่สงบ ต้องเลือกใช้เท่าที่จำเป็นหรือให้เหมาะให้สม ให้ตรงกับเรื่อง.

.... ..

การวัดผลว่าดีขึ้นหรือยังน่ารังเกียจ

ทีนี้ เวลาเหลืออีกนิดหนึ่ง ก็จะไปพูดเสียเลยว่า มันมีอะไรอีก ? เรื่องนี้ก็คือ เรื่องการวัดผล.

คำว่า การวัดผล สมัยนี้ เขาถือเป็นสิ่งสำคัญ; แต่ว่า อาจจะเป็นเรื่องเห่อ หรือตื่น ๆ เกินไปได้. เรื่องวัดผล นี้ มันวัดยาก โดยเฉพาะ เรื่องทางจิตใจแล้ว วัดยาก. แล้วเรื่องเกี่ยวกับคนแล้วยิ่งวัดยาก เพราะคนมันโกหกเป็น คนมันโกหกเก่ง มันแสดงออกมาอย่าง, มันพูดออกมาอย่าง, แต่ข้างในมันไม่เป็นเช่นนั้น. การที่จะไปวัดคนนั้น มันยาก จึงต้องอาศัยสังเกตดูโดยทั่วไป ดูภายนอก, ดูโดยไม่ต้องไปวัดที่ตัวเขา หรือไปจัดวัดที่ตัวเขา.

เรามีเป้าหมายอยู่แล้วนะ ว่าเยาวชนที่เราต้องการนั้นคือ เยาวชนที่เจริญถึงกับสร้างความก้าวหน้าให้แก่บุคคล บ้านเมือง หรือโลก ทุกโลก นั่นมันมีเป้าหมายอยู่แล้วอย่างนั้น. ทีนี้ วัดผลก็คือวัดดูว่า มันได้อย่างนั้นก็มากน้อย. มันไม่ใช่สอบไล่ได้เหมือนกับสอบไล่วิชาหนังสือ; เลยต้องวัดด้วยการดูว่าอะไร มันเกิดขึ้น : ทางส่วนตัวเขา มันมีอะไรดีขึ้นบ้าง, ทางสังคม มันมีอะไรดีขึ้นบ้าง, ทางการเมืองมันก็มีดีอะไรดีขึ้นบ้าง, ทางศาสนามีดีอะไรดีขึ้นบ้าง.

ทางส่วนตัวเขา ก็ไม่มีความผิดพลาด ที่น่ารังเกียจ โดยตัวเอง. ทางสังคม ก็ไม่มีอะไรที่น่ารังเกียจ. ทางเรื่อง

การบ้านการเมือง เขาก็ไม่มีอะไร ทำผิด ไม่ทำผิด ไม่ถูก
 ลงโทษ ไม่เสียหาย. และทางธรรมหรือทางศาสนา เขาก็ดีขึ้น
 มีเนื้อตัวเป็นธรรมะมากขึ้น. นี่จะวัดผลกันบ้าง ก็เพียงอย่างนี้,
 เพียงเท่านั้น.

เป็นอันว่าเรามีหลักการคร่าว ๆ ในการที่จะสร้างเยาวชน
 แห่งยุคปัจจุบันตามหัวข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปแล้วมีเรื่อง ๒
 เรื่อง ที่สำคัญ : เรื่องการใช้อุบายหยาบ และอุบายละเอียด.

....

ปัญหาสำหรับพ่อแม่ที่ตั้งใจจะสร้างเยาวชน

เหลือบดูปัญหาอีกชนิดหนึ่ง เป็นเรื่องปัจจุบันหยก ๆ ที่
 จ่อหน้าอยู่ มันมีมากจนพรรณนาไม่ไหว. จะขอพูดกันแต่ว่า
 พ่อแม่ที่ตั้งใจจะสร้างเยาวชนนี้ จะมองดูปัญหาอะไรก่อน.

ข้อแรก เด็ก ๆ ของเราขาดความรู้ที่ถูกต้อง. ความรู้
 ทุก ๆ อย่างที่ถูกต้องนะ เขาขาด. ที่จริงเรื่องรักชาติ, เรื่อง
 ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นี้ เป็นความรู้ที่จำเป็น
 ที่ต้องรู้; แต่เขาขาดความรู้ที่ถูกต้อง, ได้รับความรู้ที่ไม่ถูกต้อง;
 พูดอย่างนี้ดีกว่า. เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่ทำอย่างนั้นได้ คือ
 ไม่ได้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และไม่มีชาตินิยมที่
 ถูกต้อง; คือไม่ประกอบไปด้วยธรรม เลยกลายเป็นเรื่องบ้าชาติ

หลงชาติ อลละวาด มุทะลุ ดุร้าย อะไรทำนองนั้น. มันขาดความรู้ที่ถูกต้อง เรื่องชาตินิยม; นี่เป็นตัวอย่างของการที่เขาขาดความรู้ที่ถูกต้อง.

ข้อที่สอง ข้อถัดไป เขาก็ขาดความรู้เห็นที่เป็นความรอดอันแท้จริง ของตัวเขาก็ดี ของประเทศชาติก็ดี. เราไม่ได้สอนให้เขา ได้รู้จัก และเข้าใจ เห็นทางรอดที่แท้จริง และที่เคยรอดมาแล้ว และที่จะรอดต่อไปข้างหน้าด้วย.

ข้อที่สาม ถัดไป เด็กเขาเสียนิสัยเสียแล้ว ในเรื่องเสรีภาพ ประชาธิปไตยเพื่อ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน. ในบ้านนี้ก็เรียกร้องเสรีภาพจากบิดามารดามากเกินไป, นอกบ้านก็เรียกร้องเสรีภาพจากประชาชนเพื่อนฝูงทั้งหลายมากเกินไป.

ข้อที่สี่ ถูต่อไปอีกที เด็กเขาเสียนิสัยในการที่ถูกอบรมให้เข้าใจว่า ผู้อื่นจะต้องยอมให้เขา; จะต้องเอาอกเอาใจเขาในทางวัตถุ,

นี่เด็กมันเสียนิสัยทางวัตถุนิยม; ถ้าไม่ได้เช่นนั้น อย่างนี้แล้วก็โกรธ. อะไร ๆ สักหน่อยก็บอกว่า ไม่อบอุนเสียแล้ว; อยู่กับพ่อแม่ ไม่อบอุนเสียแล้ว, ไปดึกกว่า, หนีไปเสียดึกกว่า; เพราะนิสัยของเขามันเป็นวัตถุนิยมมากเกินไป.

แล้วเดี๋ยวนี้ ก็ดูเหมือนสอนให้เข้าใจผิดในเรื่องนี้กันมากขึ้น; อะไร ๆ ก็โทษพ่อแม่ ว่าให้ความอบอุนแก่เด็ก ๆ ไม่พอ. และเด็ก ๆ ก็เป็นอย่างนั้น; มันมีส่วนถูกน้อยเหลือเกิน. ส่วนใหญ่ ส่วนแท้จริง มันไม่ใช่อย่างนั้น; มันเป็นส่วนที่เด็กนั้น

ถูกทำให้เสียนิสัยแล้ว. อะไร ๆ ก็เรียกร้อง ไม่ได้อย่างใจก็ว่า ไม่บอюн แล้วก็นิ่งไป.

ที่นี่ อีกข้อหนึ่ง **ข้อที่ ๕** ก็เห็นว่า **เด็กนี้อยู่ในท่ามกลาง สิ่งเข้ายวนมากเกินไป :-**

การปลุกกระดมที่มากเกินไป, ความเข้ายวนทางกามารมณ ก็มากเกินไป, การปลุกกระดมโดยลัทธิแปลก ๆ แปลกจนน่า สนใจ นี่มันก็มากเกินไป; เพราะฉะนั้น เด็ก ๆ ของเราจึง ไม่มี สัมมาทิฏฐิ ที่เพียงพอ หรือทันแก่เวลา คือ เป็นเด็กที่ไม่รู้จัก ผิดชอบชั่วดีเพียงพอ และทันแก่เวลา.

นี่คือปัญหาที่พ่อแม่จะต้องเอาไปคิดไปนึก และกำมันให้ หลุดเพื่อจะสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน; เป็นส่วนบุคคลไปก็ได้; เป็นส่วนหมู่คณะก็ได้, เป็นส่วนรวมของประเทศ โดยถือว่า รัฐบาลนั้น เป็นแม่ หรือเป็นพ่อ ก็ได้; รัฐบาลที่เป็นแม่หรือ เป็นพ่อ จะต้องแก้ปัญหาของเยาวชนในประเทศนี้ให้ได้. ถ้า ทุกประเทศเขารู้ข้อนี้ ช่วยกันแก้ไขหมดทั้งโลก ก็ยิ่งดีเท่านั้น ไม่มีอะไรจะดีกว่า.

นี่เยาวชนของโลก ก็เป็นมนุษย์ที่ดี ทำให้เกิดความก้าวหน้าตามแบบของมนุษย์ จนบรรลุถึงโลกของพระศรีอารียเมตไตรย ได้เป็นแน่นอน. ใครจะว่าครีคระบَابอย่างไรก็ตามใจ. อาตมายังคงยืนยันคำว่า มาตฺรฐานสูงสุด คือ โลก หรือศาสนาของพระศรีอารียเมตไตรย นั่นเอง; ไม่มีปัญหาเหลือ อยู่แก่ฝ่ายใด จนถึงกับว่า ไม่มีใครต้องการความช่วยเหลือจาก

ใคร. ทุกคนเอาตัวรอดได้หมด จนเหมือนกันไปหมด ก็เรียกว่า มาตรฐานของโลกพระศรีอารีย์.

เอาละ, เป็นอันว่า การบรรยายในวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลา แล้ว เรื่องการสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน.

ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทสาธยาย เพื่อสร้างกำลังจิตใจในการประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อตนเองบ้าง เพื่อผู้อื่นบ้าง เพื่อทั้งสองฝ่ายบ้าง ตามสมควรแก่เวลาต่อไปอีก.

ความรอดตัวของวัยรุ่น

จาก ธรรมเนียมของพุทธทาส “ค่ายธรรมบุตร”
หมวดที่ ๔ ชุมนุมธรรมบรรยาย อันดับที่ ๓๗ บนพื้นแถบสีน้ำเงิน

๑๖ มกราคม ๒๕๑๕

บรรยายให้โอวาท แก่คณะลูกเสือจังหวัดตรัง
ซึ่งมาพักแรมที่ค่ายธรรมบุตร

การพูดกันในครั้งนี้มีความเห็นว่าจะพูดเรื่อง
ธรรมะสำหรับคนวัยรุ่น จะเป็นการเหมาะสม.

๑ เดียวนี้ตามที่ตั้งใจเห็นทั่วไปก็คือว่า มีคำพูดที่เป็น
ที่เสียหายแก่ยุวชนวัยรุ่น อยู่คำหนึ่งที่เขาเรียกว่า
ปัญหาเกี่ยวกับคนวัยรุ่น ซึ่งมันหมายความว่า เมื่อ
ก่อนนี้คนวัยรุ่นไม่ค่อยมีปัญหา. เดียวนี้กลายเป็นว่า คนวัยรุ่น
มีปัญหา โดยเฉพาะรัฐบาลหยิบขึ้นไปเป็นปัญหาสำหรับ
พิจารณา; แล้วประชาชนก็บ่นกัน. ดังนั้นขอให้คนวัยรุ่นเองนั้น
รู้ว่า เรากำลังเป็นผู้ที่ถูกหยิบขึ้นมาเป็นปัญหา; เมื่อก่อนนั้น
ไม่เคยมี หรือมีก็เหมือนกับไม่มี คือมันมีน้อยเกินไป เดียวนี้
กลับมีมากขึ้น.

ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่พวกเราที่นั่งอยู่ที่นี้ ก็ยังต้องพลอยเสียเกียรติเสียชื่อร่วมกัน เพราะพูดว่า วิทยุรูนกำลังเป็นปัญหา; ยิ่งกว่านั้นก็ถือว่า เขาว่าวิทยุรูนกำลังเป็นปัญหาทั่วทั้งโลก, ทั่วทั้งโลกเป็นปัญหา. ในที่นี้หมายความว่า ทำความยุ่งยากลำบากขึ้นหลายอย่างหลายประการ นับตั้งแต่ว่า : เป็นอันธพาล, ชกต่อยตีกัน แม้ในโรงเรียน แม้ในมหาวิทยาลัย; ซึ่งเมื่อก่อนนี้หาดูไม่ได้. เดี่ยวนี้กลายเป็นมีมากขึ้น และที่มากไปกว่านั้นก็คือ อาละวาดบนรถประจำทาง บนยานพาหนะ; กระทบกระทั่งที่เป็นอาชญากรรมหนัก ๆ ไปกว่านั้น, เรื่องการตีรันฟันแทงบ้าง เรื่องขู่สาवบ้าง เรื่องที่เป็นสิ่งที่เรียกว่าอาชญากรรมเต็มตัว และก็อย่างแรงด้วย; น้ำมันกำลังมีอยู่พวกหนึ่งและจะมากขึ้นทุกที; อีกพวกหนึ่งก็ยังรักษาตัวดีมีอยู่เหมือนกัน.

นี่เราก็คิดดูให้ดีก็แล้วกันว่า เรากำลังจะเป็นอย่างไร จะไปเข้าพวกไหน ? กำลังจะไปเข้าพวกไหน ? โรคภัยชนิดนี้เป็นโรคภัยที่ติดต่อกันได้ง่าย และก็โดยไม่รู้สึกรู้ตัวด้วย. การที่จะเปลี่ยนไปเป็นอันธพาลนั้นเป็นได้ง่าย และโดยไม่รู้สึกรู้ตัวด้วย; ดังนั้น อย่าได้ประมาทเลย เพราะเหตุว่าถ้ามีความประมาทเสียแล้ว ก็เห็นว่าความเป็นอันธพาลนั้น หาใช่ความเป็นอันธพาลไม่; มันเป็นเสียอย่างนั้น. เมื่อเกิดประมาทมีตัวแล้วจะเห็นว่า ที่เป็นอันธพาลนั้นแหละคือถูกต้อง ถือว่าดีไม่ใช่เป็นอันธพาล จึงเลยเป็นกันมาก.

เดี๋ยวนี้มันกลายเป็นการทำตามอย่างกัน เหมือนกับแฟชั่น

ที่เขาเรียกแพ้นชนิดหนึ่ง แพ้นไว้มม แพ้นเสื้อผ้า แล้วมันก็มีแพ้นอันตราย; ใครได้แสดงลักษณะอันตราย เขาก็รู้สึกว่าจะเกิด หรือว่าถึงกับมีเกียรติ; เป็นอันตรายสูบบุหรี่ นี่ก็คิดว่าเกิด. เขาไม่เห็นว่ามันเป็นสิ่งที่น่าดีใจ และงั้นเขาเปลืองเปล่า ๆ ให้โทษแก่ร่างกาย. นี่ขอให้รู้ไว้เถิดว่า ความชั่วนั้นมันครอบงำเราได้ง่าย เพราะเราไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความชั่ว; เรื่องที่เห็นง่ายที่สุด เช่นเรื่องสูบบุหรี่ เปลืองก็เปลือง, ให้โทษแก่ร่างกายก็ยังไม่คิด.

เมื่อเข้านี้ ท่านอาจารย์องค์หนึ่งท่านเล่าให้ฟังว่าพอเลิกสูบบุหรี่ น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นได้โดยอัตโนมัติก็โลดครั้ง พอลองกลับไปสูบบุหรี่ใหม่ น้ำหนักตัวก็ลดลง ๑ กิโลกรัม; ท่านว่าอย่างนี้, ท่านยืนยันว่าอย่างนี้. การที่น้ำหนักตัวเพิ่ม น้ำหนักตัวลดนี้ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งเล็กน้อยนะ มันมีเหตุผล เพียงสูบบุหรี่อย่างเดิมน้ำหนักตัวก็ลดลงก็โลดครั้ง, เพียงไม่สูบบุหรี่ ๆ กลับเพิ่มขึ้นก็โลดครั้ง. การสูบบุหรี่เป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัย เปลืองด้วย และไม่มีความดีว่าทำไมเราจะต้องสูบบุหรี่; นอกจากจะเห่อตามแพ้นที่เขาสูบกันว่าเกิด เป็นลูกผู้ชายต้องกินเหล้าต้องสูบบุหรี่. นี่เรามันก็ไปเข้าใจเสียอย่างนั้น ก็เป็นอันว่า : เข้าใจว่าที่ชั่วนั้นคือดี มันก็ไม่ละเลิกเท่านั้นเอง.

อีกประการหนึ่งการที่ว่าจะไปชกต่อยกัน หรือทำระเบิดขวด หรือทำอะไรที่มันร้ายกว่านั้น ก็เห็นเป็นของดีไปหมด; นี่ย่าทำเล่นกับสิ่งที่เรียกว่ากิเลส, กิเลสมันต้องเก่งกว่าคนนั้นเสมอ

ไป มันจึงหลอกคนให้ทำอะไรที่ไม่น่าทำได้; จึงต้องถือว่า ปัญหาแรกที่สุดของคนวัยรุ่น ก็คือที่ การนิยมไปทำสิ่งซึ่งไม่ควรทำ; จนต้องมีการบังคับให้ตัดขาทางเกวให้ถูกต้องบ้าง ให้ตัดผมให้ถูกต้องบ้าง อะไรเช่นนี้แสดงว่า เมื่อปล่อยตามความต้องการของความรู้สึกแล้ว มันเป็นไปกับแพ้นของคนอันธพาลบ้าง ของแพ้นที่อยากจะเปลี่ยนเรื่อยบ้าง.

ขออย่าได้มองข้ามสิ่งเหล่านี้: ความเห็นผิดเป็นชอบ นี่คือต้นเหตุของความล้มละลาย ต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ต้นเหตุของความที่จะทำลายตัวเรา แล้วเราก็ไม่รู้จะทำลายตัวเรา เห็นเป็นของดีไปได้. เช่นเห็นกงจักรเป็นดอกบัว ปรากฏชัดไปว่า : การเล่าเรียนเอาดีไม่ได้, เป็นเจ้าชู้ตั้งแต่เล็ก, ใช้เงินเปลืองตั้งแต่เล็ก, ไม่มีบิดามารดาครูอาจารย์, ไม่มีบุญ ไม่มีบาป; วัยรุ่นก็พากันเป็นเสียอย่างนี้. บางที่เขาจะถือว่า นี่เป็นเครื่องหมายของคนดี หรือเครื่องหมายของคนสมัยใหม่ที่เจริญหรืออย่างไร.

วัยรุ่นฝรั่งที่มาที่วัดนี้ชอบพูดว่า “ผมไม่มีศาสนา”, พูดว่าผมไม่มีศาสนา ก็รู้สึกว่าพูดอย่างนั้นถูกต้องที่สุด และเก่งด้วย และเก๋ด้วย มีเกียรติด้วย; พูดว่าผมไม่มีศาสนา. ไม่เท่าไรแพ้นอย่างนี้จะมาถึง พวกคนไทยที่ตามกันฝรั่ง ในแง่หนึ่งส่วนหนึ่งคนไทยตามกันฝรั่งเหมือนสุนัขตัวผู้ตามกันสุนัขตัวเมียอย่างนั้นแหละ; เขาทำกันอย่างไรก็ทำตาม, ก็ไปได้ด้วยกัน. นี่ขอให้ระวังให้ดี; ถ้าเราจะไปตามกันฝรั่งที่ถือว่าเจริญนั้นต้องเลือกดู

สิ่งที่ดีมีประโยชน์ อย่าให้ทำลายวัฒนธรรมศีลธรรมอะไรของคนไทยเรา. **คนเรา ถ้าไม่มีศาสนาก็หมายความว่าทำอะไรได้ตามใจตามชอบใจ; คิดดูเถอะมันจะเป็นอย่างไร.**

เรื่องกางเกงไม่มีขา หรือว่าไม่ต้องปิดกายกันแล้ว, หรือไว้ผมบ้า ๆ บอ ๆ พวกฝรั่งนำทำทั้งนั้น; คนไทยใจ ก้มหัวตามกันเขา มันก็มีปัญหาด้วย; คือลำบากยุ่งยากด้วย และไม่เป็นไทยด้วย. ถ้าเป็นไทยต้องเป็นอิสระ; เดี่ยวนี้ใจ ก้มหัวไปตามกันเขา หรือจะเป็นอิสระได้ ก็ไม่ใช่ไทย; และสิ่งนั้นก็ผิด ๆ ด้วย. ดังเช่นชอบไว้ผมยาว เหมือนพวกฝรั่งฮิปปี หรือพวกอะไรก็ไม่รู้ เรียกยาก.

พวกนักศึกษาไทย ชั้นมหาวิทยาลัยไว้ผมยาวเป็นฮิปปีมาที่นี้ เป็นนักศึกษาก็มี เป็นครูก็มี ก็เลยถามดูว่าทำทำไม? ประโยชน์อะไร? เขาว่าทำตามความพอใจ เพื่อไม่ให้มีอะไรมาบังคับบัญชา มาผูกมัดเขา, เขาต้องการจะเป็นอิสระ. เราก็เลยบอกเขาว่า เป็นอิสระชนิดที่คนอื่นไม่ลำบาก นั่นจึงจะเป็นอิสระที่ถูกต้องควร; ถ้าอิสระชนิดที่คนอื่นต้องลำบากละก็ ไม่ถูกไม่สมควร, ไม่ใช่อิสระที่สมควร.

ที่นี้เขาถามว่า ไว้ผมยาวนี้มันทำให้คนอื่นลำบากอย่างไร? ผมก็ของผมนี่ อยู่บนหัวผม. ผมไว้ผมยาวมันจะลำบากอย่างไร? นี้เขาตอบคำถาม เขาแย้งขึ้นมาอย่างนั้น. เขาบอกว่า : ผมยาวของคุณนั่น มันทำให้พวกเราเสียเวลามองดูเพื่อสังเกตให้รู้ว่า “คุณนี่เป็นคนบ้าหรือคนดี”; เพียงเท่านี้ก็ถือว่า

ทำให้เราเดือดร้อน เราต้องเสียเวลาคอยสังเกตว่าคนนั้นมันบ้า หรือดี. พอดูครั้งแรกเราเห็นเข้าก็กลัว, เกรงว่าจะเป็นคนบ้า มันจะทำอันตรายเอา เพราะฉะนั้นการไว้ผมยาวของคุณนี่ มันทำให้คนอื่นลำบากเสียแล้ว ถ้าต้องการเสรีภาพก็ทำอย่างอื่นเถอะ ชนิดที่คนอื่นไม่ต้องลำบาก จึงจะเรียกว่าสมควรหรือเป็นอิสระที่น่านับถือ. ในที่สุดก็ตกลงกันไม่ได้ แล้วก็ไม่ต้องพูดกันหยุดไว้แค่นี้.

อยากจะทำเรื่องอย่างนี้แหละมาเป็นหลักว่า ทำไมเราจะต้องไปทำให้มันแปลก หรือไปทำให้คนอื่นยุ่งยากลำบาก จนคนอื่นไม่รู้ว่าคุณบ้าหรือดี? ในเรื่องแต่งเนื้อแต่งตัว เรื่องผมเผ้า เรื่องอะไรก็ตาม, จนกระทั่งแม้แต่เรื่องเล่าเรียน เล่นหัว ร้องเพลง ก็ควรจะไม่ต้องทำให้คนอื่นพลอยลำบาก. เหล่านี้เป็นเรื่องวัยรุ่น เป็นปัญหาของวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นกำลังจะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งอยู่ คือยังเป็นไม่สมบูรณ์; เขาเรียกว่ารุ่น, รุ่น ๆ ๆ จะเป็นผู้ใหญ่ก็ยังไม่ใช่ จะเป็นเด็กก็ยังไม่เชิง มันก็อยู่ในระหว่างที่เรียกว่าจะเป็น หัวเลี้ยวหัวต่อ. ถ้ามันเลี้ยวไปถูกทางก็นับว่าดี ถ้าเลี้ยวไปผิดทางก็ต้องลำบากแน่; ถ้าผิดทางมากเกินไปต้องฉิบหาย ถ้าอย่ามีเรื่องอย่างนี้ การเรียนจะดีกว่านี้.

ทุกคน ๆ ที่นั่งอยู่ที่นี้ ถ้าอย่ามีเรื่องบ้า ๆ บอ ๆ อย่างนี้ การเรียนจะดีกว่านี้. เดี่ยวนี้เราไปเสียเวลา ไปคิดไปนึกอะไรในเรื่องที่ไม่ควรต้องสนใจ; และบางที่ถึงขนาดที่เรียกว่า ไปใช้เงินเปลืองเพื่อสิ่งเหล่านี้ก็มี, นักเข้าก็กลายเป็นเรื่องเพศ เรื่องเจ้าชู้

เรื่องอะไรตั้งแต่อยู่ในวัยเรียน; การเรียนมันก็เสีย. ถ้าเราเคารพ ศาสนา นับถือศาสนา เคารพบิดามารดา นับถือครูบาอาจารย์ มันก็ไม่ทำอย่างนี้ได้; ฉะนั้น ถ้าเรียกว่า วัยรุ่น ก็ขอให้เดินตาม ผู้ใหญ่ คือเดิมตามกฎระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด.

เพื่อให้จำง่ายก็อยากจะบอกให้ทราบว่า คนฉลาดที่สุดแต่ โบราณเขาพูดไว้เป็นหลักจนกระทั่งบัดนี้ก็ไม่มีใครค้านได้ ไม่มีใครเอาเหตุผลมาพิสูจน์ว่ามันผิดเสียแล้ว, คือคนโบราณเขาพูดไว้ว่า : **คนเราเกิดมากกว่าจะตายนี้ ให้แบ่งเป็น ๔ ระยะ.**

ตั้งแต่เกิดมาหรือวัยรุ่นอย่างนี้ เขาเรียกว่า พรหมจรรย์ อย่าเพิ่งเข้าใจผิด ๆ คิดเอาเองว่า พรหมจรรย์คืออะไร; เดี่ยวจะ ว่าให้ฟัง. ตั้งแต่เกิดมา ตั้งแต่หนุ่มสาวก่อนแต่งงาน เขา เรียก **พรหมจรรย์**. พอแต่งงานแล้วเขาเรียกว่า **คฤหัสถ์** เป็น คฤหัสถ์ไปจนพอใจถึงที่สุด. ที่เขาเรียกว่าเกษียณอายุนั้น อายุ ๖๐ ปีเขาก็ไปเป็นผู้หาความสงบเรียกว่า **วนปรัสถ์**; ไปหาความ สงบส่วนตัว ไม่ยุ่งด้วยเรื่องนั้นนี่. ถ้ายังอยู่ต่อไปได้อีกอายุ ๘๐ - ๙๐ ปี ถึง ๑๐๐ ปี เขาเรียกว่า **สันยาสี** เป็นผู้นำแสงสว่างให้ แก่ผู้อื่น พุดจาให้เป็นประโยชน์แก่เด็ก ๆ.

ถ้าทำได้อย่างที่กล่าวมานี้ เรียกว่าถูกต้องครบบริบูรณ์; ถ้าไม่ได้อย่างนี้เรียกว่าเกิดมาได้ไม่ครบ ไม่เต็ม, ไม่เต็มคน, เขาเรียกว่าไม่เต็มคน, เกิดมาไม่เต็มคน, เกิดมาไม่เต็มคน, ถ้าเต็ม ก็ต้องเป็นพรหมจรรย์ คือตั้งแต่เกิดมาถึงหนุ่มสาวที่ดี เป็นพ่อ บ้านแม่เรือนไปถึงที่สุดมันก็ดี นับว่าไม่หลงจนเข้าโลง, อายุ

มากพอสมควรแล้วก็รู้จักหาความสงบ, ได้รับความสงบส่วนตัว ก็รู้จักทำผู้อื่นให้ได้รับแสงสว่าง ด้วยการพูดจา.

ที่เราเกิดมาเป็นหนุ่มสาว อายุสมมติว่า ๒๐ ปี, ๒๐ ปีนี้ ควรจะเป็นพรหมจารี, ๒๐ ปีถึง ๖๐ ปี เป็นคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน, เหลือนั้นก็เป็นผู้สงบ เป็นวนปรัสถ์บ้าง, เป็นสันยาสิ อบรมสั่งสอนพูดจาหรือเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นบ้าง. ๑ ปี ถึง ๒๐ ปี นี่คือจุดเริ่มต้น; คือว่าตั้งต้นดีก็ดี ตั้งต้นไม่ดีก็ไม่ดี. ฉะนั้นจึงขบออกพวกเธอทุกคนที่เห็นว่า เธอกำลังอยู่ในระยะที่อันตราย เป็นระยะตั้งต้น; ถ้าตั้งไม่ดีก็ไม่ดี, ตั้งดีก็ดี. อย่าไปคิดเรื่องอื่นให้คิดแต่ในเรื่องตั้งต้นให้ดี, ตั้งต้นให้ดีก็คือ เป็นพรหมจารีที่ดี. พรหมจารี ในที่นี้เขาเรียกว่า ประพฤติดี ประพฤติประเสริฐ : พรหม แปลว่า *ประเสริฐ*, จารี แปลว่า *ผู้ประพฤติ*, พรหมจารี แปลว่า *ผู้ประพฤติประเสริฐ*.

ตรงนี้สำคัญมาก ต้องให้ประพฤติให้ดีที่สุดเอาไว้ก่อน; เพราะฉะนั้นจึงเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี, ระเบียบวินัย ที่เขามีไว้สำหรับคนรุ่นสำหรับคนหนุ่มสาว; ดังนั้นอย่าเหยียบย่ำ ระเบียบขนบธรรมเนียม วินัยเหล่านั้นเป็นอันขาด. พอเธอเหยียบย่ำเธอก็เป็นอันพาลผีสิง ไม่ต้องมีใครมาพูดมากแล้ว พอไปทำเข้ามันก็เป็นเท่านั้น, การเหยียบย่ำกฎประเพณี วินัยอะไรต่าง ๆ ของนักเรียน นี่ก็เป็นอันพาลแบบผีสิง : คือต่อสู้ ตีตึงตีต้าน ไม่ยอมที่จะประพฤติตามกฎระเบียบ, ถือว่าการตีหรือการฝืนกฎระเบียบนั้นได้ นั่นดี นั่นแก่; นั่นเป็นอันพาล

ผีสิง. แล้วเรื่องต่อไปมันจะเป็นอย่างไร; เราดูเอาเองก็แล้วกัน. เด็กคนนี้เป็นอย่างนี้ เด็กคนหนึ่งมันเป็นตรงกันข้าม; อย่างนี้จะเหมือนกันไม่ได้ มันจะต้องต่างกันลิบ. ดังนั้น อยากรจะขอ ร้องวิงวอนทุกคนว่า ขอให้ช่วยตั้งหน้าตั้งตาสังเกตดู เด็กบางคนที่เขาดี ๆ ให้มากสักหน่อย. อย่าไปหัวเราะเยาะเขา อย่าไปล้อเลียนเขา อย่าไปแกล้งขัดคอเขา, กลัวว่าเขาจะดีกว่าเรา แล้วก็หาทางให้มันเสื่อมเสียไป; นี่มันก็ไม่ถูก.

ถ้าสังเกตดูแล้วจะเห็นได้ว่า คนที่รอดตัวไปได้, เรียนได้ดี มีความเจริญเร็ว นั่นเพราะเขาเป็นคนดี. คนดีในที่นี้ คือเป็น พรหมจรรย์ที่ถูกต้อง คือไม่ประพฤติกระทำสิ่งที่มันนอกคอกนอกเรื่อง ทำแต่ในสิ่งที่มันเป็นที่โดยตรง : ชั้นแรกก็คือ ศึกษาเล่าเรียนอย่างดีที่สุด ไม่ไปเสียเวลา ไม่ต้องไปทำนั่นนี่ ไม่ต้องเปิดวิทยุพลาซงทำการบ้านเขียนหนังสือพลาซง, เดี่ยวนี้มีกันมาก ทำบทเรียน หรือทำการบ้าน ก็เปิดวิทยุพร้อมกันไป, มือเขียนไป; อย่างนี้เป็นคนที่มีจิตใจเลื่อนลอย. จริงอยู่ฟังวิทยุพลาซง ทำงานพลาซงก็ได้เหมือนกัน; แต่มันไม่ดี. นี่เรียกว่าเราตามใจกิเลสมากเสียแล้ว, ไม่เคารพระเบียบ.

ที่นี้ตามใจกิเลสไม่เท่าไรก็กลายเป็นนิสัย เป็นคนชอบนั้น ชอบนี้ ชอบดนตรี ชอบเพลง ชอบอะไรมากขึ้น, แล้วมันก็ชอบเกินขอบเขตจนมาเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม. เหมือนกับผู้หญิงคนหนึ่ง ที่แรกนุ่งผ้าพอนเข้า ละอายกระดาก; แล้วก็ขึ้นไป. ที่นี้ก็ถกขึ้นมา; ที่แรก ๆ รู้สึกกระดาก ที่หลังมันก็ไม่กระดาก;

แล้วไปนั่งชุดบิกินี อะไรก็ได้, ไม่กระดาก ผลสุดท้ายเปลือยก็ได้ ไม่ละอาย ไม่กระดาก; คือค่อย ๆ เลื่อนขึ้นไปทีละนิด ๆ; แล้วเขาก็เป็นคนเหมือนเรานี่ ไม่ใช่จะเลวกว่าเรา หรือวิเศษวิโสอะไร, เขาเกิดมาในพ่อแม่ที่เป็นอย่างนี้ ในที่สุดมันก็ไม่มี ความละอาย.

ความลับในเรื่องนี้ มันมีอยู่คือ ค่อย ๆ ทำไปที่ละนิด ๆ คือ เลวลงทีละนิด; มันไม่รู้สึกหรอก. อะไร ๆ ที่ว่าทำไปที่ละนิดจะไม่รู้สึก; ถ้าเป็นไปในทางที่ดีก็ดีไป ไม่รู้สึก, ถ้าเลวก็เลวไปไม่รู้สึก. เหมือนที่แรกเราเดินเท้าเปล่าไม่ได้, ปวด. แต่ถ้าเรา ขยันเดินไป มันก็เดินได้ที่หลัง; หินขรุขระก็เดินได้ไม่ปวด เป็นไปในทางดี มันต่อต้านได้เอง. ดังนั้น ขอให้อดทนให้มีความดี ไปในทางดี คืออดทนให้มันดี ไปในทางดี. อย่าให้มันค่อย ๆ รูดไปในทางหน้าด้าน ไม่ละอาย, ไม่มีหิริโอตตบปะ แม้เป็นผู้หญิงก็ไม่ละอายยังทำได้เช่นนั้น; พวกผู้ชายก็ไปก้มหัวบูชา คนที่นุ่งผ้าน้อย, หรือคนไม่ละอายนั้น. นี่พวกวัยรุ่นผู้ชายต้องระวังให้ดี อย่าไปบูชาสิ่งชนิดนั้น; มันจะเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง, แล้วก็จะมีการเรียนที่เลว.

วัยรุ่นผู้หญิงก็เหมือนกัน ก็ต้องระวังอย่างเดียวกัน; คือจะต้องมีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์อะไรเป็นหลัก, แล้วก็ประพฤติ อย่างดีที่สุด. อย่าเพื่อแหกคอกแหกวินัยกฎระเบียบ; ถ้าทำอะไร ผิดระเบียบแล้ว จักต้องละอาย ให้รู้จักละอายให้มาก นี่เรียกว่าจิตใจมันยังอยู่ในความดี อยู่ในขอบเขตของความดี; พอ

ไม่ละอายต่อความผิด ก็ถือว่าเลวแล้ว เป็นผู้ชั่วไปแล้ว.

นี่คือปัญหาวัยรุ่น ไม่ใช่อย่างอื่น; อย่าไปหวังอย่างอื่น. เรื่องเล่าเรียน เรื่องไม่ได้เล่าเรียนนั้น มันไม่ใช่ปัญหา, ปัญหา มันอยู่ที่ แม้มีที่เล่าเรียน มันก็เรียนไม่ได้; หรือเรียนได้อย่าง เลว. บางคนก็ขีดไปว่า ไม่มีเงิน พ่อแม่จน เรียนไม่ได้ ไม่ได้ เรียน; นี่มันก็โง่ มันก็โกหกด้วย. เราไปเห็นคนที่พ่อแม่ไม่มี เงินเลย ไม่ได้ส่งเสียเลย เขายังเรียนกันได้จนสำเร็จ, และ ดึกว่าเด็กที่พ่อแม่เงินมากส่งเสียเสียอีก; คือว่าเขา ตั้งต้นดี จนทุกคนเอ็นดูสงสาร ทำให้มีคนช่วย พระเณรช่วย เขาก็ได้ เล่าเรียนดีเสียอีก ดีไปกว่าพวกแรก, ได้ผลดี โดยไม่ต้องใช้เงิน มาก ใช้เงินน้อย หรือแทบจะไม่ได้ใช้เลย.

คนที่ตั้งต้นดีการเรียนของเขากลับดี ดึกว่าเด็กที่พ่อแม่มีเงิน มาก ส่งเสริมมาก. เด็กที่เรียนไม่ดีแล้วยังหลอกต้มพ่อแม่สูง แล้วสูงอีก; ในที่สุดมันก็จะเหลว พ่อแม่ก็เดือดร้อน. ไปเรียน ในกรุงเทพฯ ก็หลอกพ่อแม่ตลอดเวลา, พ่อแม่ส่งเงินไปให้ดูลง เพราะท่านไม่รู้; การเรียนก็เหลว. พ่อแม่ก็เกิดความลำบากเดือด ร้อนเป็นหนี้เป็นสิน; นี่เป็นอย่างนี้. ที่แรกก็รักพ่อแม่ ทำไม่ลง, มันทำไม่ลงในทันที; แต่แล้ว มันค่อย ๆ ทำได้ที่ละนิด ๆ; มัน ไปคบเพื่อนชั่ว, มันทำได้ทีละนิด ๆ จนเรียกว่าทำอย่างต้ม พ่อแม่สูงเปื่อยก็ทำได้, นี่เขาเรียกว่า ไม่บังคับตัวด้วย, เพราะ ไปคบเพื่อนชั่วด้วย, มันก็อย่างนี้เอง.

นี่คือปัญหาวัยรุ่น; ไม่ใช่ปัญหาไม่มีเงิน หรือไม่มีที่เรียน

ไม่มีการเรียน. ถ้าดีจริงจะต้องมีที่อยู่ที่เรียน มีโอกาสประพาศิตนเป็นคนดี, และจะต้องมีโอกาสช่วยได้. เดียวนี้เหลวไหลก็ไปแก้ตัวว่า ไม่มีที่เรียน ไม่มีเงินเรียน ไม่มีใครช่วย; ใครจะไปช่วยคนเลว ๆ แบบนั้น, เทวดาก็ไม่ช่วย, ฝีก๊วยไม่ช่วย คนเลวแบบนั้น; อย่างว่าแต่คนจะช่วย. เพราะฉะนั้น เราจะต้องทำตัวให้เป็นคนดี มนุษย์ก็เอ็นดูสงสาร; แม้เทวดาถ้ามี ก็เอ็นดูสงสาร; แม้แต่ผีซึ่งเป็นสัตว์ที่เลวมันก็ยังเห็นด้วย ว่าคนนี่ดี. มันยังจะเอาใจช่วยได้เหมือนกัน. เพราะฉะนั้นปัญหาว่าวัยรุ่นนี้ มันอยู่ตรงที่ไม่ประพาศิตดี นี่ไม่ใช่อยู่ที่ไม่มีอะไร หรือว่าบ้านเราไม่มีมหาวิทยาลัยพอ หรืออะไร.

สรุปสั้น ๆ ปัญหาเรื่องวัยรุ่นคือบังคับตัวเองไม่ได้; นี่คือความล้มเหลวของวัยรุ่น คือบังคับตัวเองไม่ได้. จำแต่คำนี้ คำเดียวไว้ก่อนว่า : มันบังคับตัวเองไม่ได้; บังคับตัวเองให้เป็นพรหมจารีที่ดีไม่ได้, บังคับให้เป็นนักเรียนที่ดีไม่ได้. บังคับตัวเองไม่ได้ เพราะเหตุอะไรบ้าง ก็มีหลายอย่าง :

เช่น คบเพื่อนชั่ว ทำให้บังคับตัวเองไม่ได้, แล้วไม่พยายามจะบังคับ; เพราะมันบังคับตัวเองไม่ได้ มันบังคับตัวเองให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ก็ได้, จะบังคับตัวเอง อย่าไปคบเพื่อนชั่ว มันก็บังคับไม่ได้. ลงได้บังคับจิตใจตัวเองก็ไม่ได้, คืออย่าทำเลว ก็บังคับไว้ไม่ได้, พออยากสูบบุหรี่ สูบ, อยากดูหนัง ดู, อยากไปทำอะไร ทำ, โดยไม่ต้องมีเหตุผลว่าควรหรือไม่ควร, ที่ถูก เราจะทำอะไร เราต้องมีเหตุผล, อยู่ในอำนาจของเหตุผล

เสียก่อนว่าควรหรือไม่ควร. แต่ง่ายกว่านั้นคือ พ่อแม่นั้นดีที่สุด; อย่าอวดดีว่าเราเข้าโรงเรียน เราเก่งกว่าพ่อแม่, พ่อแม่โง่. อย่างนี้ก็อย่างนั้นเป็นอันขาด; ไปถามเถอะว่า อะไรควรทำ ไม่ควรทำ พ่อแม่จะบอกได้ดีที่สุด; เพราะเขาเกิดก่อนเรามาก. อย่าดูถูกพ่อแม่ และอย่าถึงขนาดว่า ต้มพ่อแม่ให้สุก.

นี่ความสำคัญมันอยู่ที่ความเคารพบิดามารดา ครูบา-อาจารย์ หรือคนที่ควรเคารพ; มันก็เลยบังคับตัวเองได้. เมื่อบังคับตัวเองได้ ก็อยู่ในร่องในรอยของความคิด ทั้งการเรียนก็ได้ดี ความประพฤติดี คนรักใคร่ เอ็นดูสงสารมาก; เรียกว่า สังคมดี มันก็มีความเจริญ เท่านั้น.

ขอให้บังคับตัวเองให้ได้ เพื่อประโยชน์สัก ๔ - ๕ อย่าง ก็พอ : คือเพื่อให้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดาให้ได้, ให้เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ให้ได้, ให้เป็นเพื่อนที่ดี ของเพื่อนให้ได้, ให้เป็นพลเมืองที่ดี ของประเทศชาติให้ได้, ให้เป็นพุทธบริษัท หรือพุทธมามกะที่ดีของพระพุทธเจ้าให้ได้. นี่เรียกว่า ๕ ดี เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา, เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์, เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนด้วยกัน, เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ, และเป็นพุทธมามกะ พุทธบริษัทที่ดีของศาสนาของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นถ้าเธอจำดี ทั้ง ๕ ดีนี้ไว้ได้; ปัญหาวัยรุ่นหมด; แต่ว่าทั้งหมดนั้นมันขึ้นอยู่กับบังคับตัวเอง.

ถ้าบังคับตัวเองไม่ได้ มันจะดี ๕ อย่างนี้ไม่ได้, ถ้าบังคับตัวเองได้ มันจะดีได้ทั้ง ๕ อย่างนี้ : เป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี

เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี เป็นพุทธมามกะที่ดี. เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดสนใจ ที่ว่าจะแก้ปัญหาของตัวในวัยรุ่น ก็จงจำคำ ๕ คำนี้ ๕ ดินไว้ให้ได้; แล้วก็จำคำที่ว่า ได้หรือไม่ได้. มันอยู่ที่ การบังคับตัวเองได้หรือไม่ได้. ถ้าบังคับตัวเองได้ มันก็ต้องดี, บังคับไม่ได้ มันก็ตีไปไม่ได้.

ขอให้สนใจใน ๕ อย่างนี้ ให้มากเป็นพิเศษ, ถ้ามตัวเอง อยู่อย่าง โดยตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียงว่า : เราเป็นลูกที่ดีของ พ่อแม่หรือยัง ? ต้องถามด้วยความซื่อตรง, ต้องตอบด้วยความ ซื่อตรง. เราอยู่คนเดียวไม่ต้องมีใครได้ยิน ภูเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่หรือยัง ? ถ้ามันเลวข้อไหนก็เชกหัวมันเข้า. บุตรที่เลวคือ ว่าเหลวไหลในการเรียน, ซี้เกียจในการเรียน; ก็เชกหัวมันได้, เป็นเจ้าชู้ตั้งแต่เล็ก ก็เชกหัวมันเข้า, ใช้เงินของพ่อแม่ ที่ได้มา ด้วยเหื่อโคลนั้นเปลือง ไม่เห็นใจไม่สงสาร ก็เชกหัวมันเข้า. ตัวหาเงินยังไม่ได้ก็ไปใช้สุรุษสุร่าย. เรื่องการสูบบุหรี่ เรื่องดูหนังนี้ ตัวหาเงินยังไม่ได้; แต่ก็ใช้เงินของพ่อแม่ ที่หามาด้วยเหื่อโคล; อย่างนี้มันใช้ไม่ได้.

ทดสอบอย่างนี้ : เราเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่หรือยัง ? เรา เป็นศิษย์ที่ดี; ของครูบาอาจารย์หรือยัง ? รู้ได้ง่าย ๆ เดียวนี้ ที่นี้ แม่ในห้องเรียน ในอะไรก็รู้ได้; เป็นผู้ซื่อตรงต่อระเบียบ วินัย คำสั่ง การบังคับบัญชา เป็นศิษย์ที่ดี. นี้โดยมากยัง รวมหัวกันเพื่อแอนด์ครูบาอาจารย์ก็มี, เรียกครูบาอาจารย์ว่าไอ้ ว่าอีก็มี, พอโกรธขึ้นมา มันก็ลำบากกันไปหมด; ยิ่งครูอาจารย์

เป็นหญิงด้วย นักเรียนเป็นผู้ชายอย่างนี้ มันยากที่จะดีได้; เพราะฉะนั้นต้องระวัง เมื่อปัญหามันมีขึ้นมา.

นี่เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน ถ้าเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน มันชกต่อยกันไม่ได้ นี่ยังมีตา มีตี มีชกมีต่อย อะไรกันอยู่ก็พิสูจน์อยู่ในตัวแล้ว; มันยังมีมึง ๆ กู ๆ กันอยู่ก็เป็นเพื่อนดีต่อกันไม่ได้.

นี่เรื่องของเด็ก ๆ : เป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี; นี่ฟอโตหน่อยมันยังเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นพุทธมามกะที่ดีของพระพุทธศาสนาด้วย แล้วจึงค่อยศึกษาต่อไป.

ขอให้อธิบายปัญหาวัยรุ่นนี้แก้ได้ ด้วยการดี ๆ สัก ๕ อย่างนี้ : ลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี พลเมืองที่ดี พุทธมามกะที่ดี; นี้ได้เพียง ๕ อย่างนี้ แก้ปัญหาวัยรุ่นทั้งหมดได้เลย. ผิดจากนี้เป็นอันธพาล, เป็นวัยรุ่นอันธพาล. ดีทั้ง ๕ อย่างนี้ ได้มาโดยการบังคับตัวเอง อดกลั้นอดทน บังคับตัวเอง; มีสัจจะ จริงใจที่จะทำได้ดี, มีทมะ บังคับตัวเองทำได้ดี, มีขันติ อดทนเมื่อจะต้องอดทน; การทำดีมันต้องทน ไม่มีการทำดีที่ไหนที่ไม่ต้องทน ยิ่งดีมากยิ่งขึ้นต้องทนมาก, มีจาคะ ละสิ่งเลว ๆ สิ่งใดละออกไป, สิ่งใดเลว ละออกไป นี่เรียกว่า จาคะ คือละ; ก็เป็นคนดีได้ตามความปรารถนา.

ปัญหาวัยรุ่นหมดไป เพราะดี ๕ ดีนี้. ทำได้ด้วยมีความจริงใจ คือมีสัจจะ บังคับตัวเองคือมีทมะ มีความอดทนคือ

มีขันติ สละความชั่วคือมีจาคะ. นี่พระพุทธเจ้าสอน สำเร็จอยู่ที่การบังคับตัวเอง คืออดทนนั่นแหละ, นอกนั้นมันแหวดล้อมความบังคับตัวเอง, สำเร็จอยู่ที่การบังคับตัวเอง.

ถ้าเราไม่มีจริงใจ เราก็ไม่บังคับตัวเอง, เราไม่อดทน เราก็บังคับอยู่ไม่ได้. เราไม่สละความชั่วเสียบ้าง เราก็บังคับไม่ไหว, มันกดดันสูงมากไป. ดังนั้นขอให้มี สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ บังคับตัวเองให้ได้, ให้เป็นคนดี ๕ ประการ. ปัญหาวิญญูหนมด จะมีการเรียนที่ดี ความประพฤติที่ดี สังคมที่ดี; คนทุกคนจะรักจะเอ็นดู ฝึสางเทวดา ถ้ามีก็เอ็นดู, ไม่มีก็แล้วไป, ถ้ามีก็จะเอ็นดูแก่คนเด็ก ๆ ชนิดนี้.

การที่ขอร้องให้พูดเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของคนวิญญูหนมด อย่างนี้, แล้วก็พูดตรง ๆ อย่างนี้ ไม่ต้องเสียเวลาอ้อมค้อม แล้วก็ได้พูดระบุเฉพาะพวกเธอที่นั่นอยู่ที่นี่ ระบุวิญญูหนมดทั้งโลกเลย ไม่ใช่แต่ประเทศไทย มีปัญหาอย่างเดียวกันหมด. โลกกำลังจะล่มจมเพราะว่าวิญญูหนมดเป็นอณูพาลมากขึ้น, **โลกทั้งโลก กำลังจะล่มจม เพราะว่ววิญญูหนมดเป็นอณูพาลมากขึ้น** ในประเทศเราก็เหมือนกัน ประเทศอื่นก็เหมือนกัน เมื่อมันเกิดแบ่งแยกกันเป็น ๒ พวกอย่างนี้แล้ว; เราอยู่ฝ่ายนี้เถอะ อยู่ฝ่ายที่พระพุทธเจ้าแนะนำนี้ อยู่ฝ่ายดี; อย่าไปอยู่ฝ่ายที่บาปหรือกิเลส หรือผีหรือพญามารมาแนะนำเลย.

ก็เป็นอันว่า ได้พูดโดยหัวข้อเกี่ยวกับความรอดตัวของวิญญูหนมด อย่างครบถ้วนโดยหัวข้อ โดยแนวสังเขป, รายละเอียด

สุพจน์

ก็ไปคิดเอาเองได้ไม่ยาก; ถ้าไม่ลืมหิวข้อเหล่านี้เสีย. ถ้าลืมหิวข้อเหล่านี้เสีย ก็เป็นอันเลิกกัน.

ขอให้ผู้ที่ตั้งใจดี มีความปรารถนาดี จงมีความสุขความเจริญงอกงามก้าวหน้า ทั้งทางโลกและทั้งทางธรรม. ทุกทิวาราตรีกาลเทอญ.

อริยศีลธรรม สำหรับเยาวชน

ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส “อริยศีลธรรม”
หมวดที่ ๒ ชุดปกรณ์พิเศษ อันดับที่ ๑๘.ค บนพื้นแถบสีแดง

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เรื่อง อริยศีลธรรม เป็นครั้งที่ ๑๑ ในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า อริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน.

เราได้กล่าวถึงอริยธรรมในแง่มุมต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นศีลธรรมกันมามากมายแล้ว นับตั้งแต่ให้รู้จักชื่อ และความหมาย ของสิ่งเหล่านี้ซึ่งมันกำกวม เพราะเข้าใจได้ต่าง ๆ กัน, แล้วก็เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย และรับถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกัน ระหว่างสังคมหรือระหว่างชาติแล้ว.

ในที่สุดในโลกนี้เปลี่ยนไปอยู่ในลักษณะที่เป็นข้าศึกต่ออริยศีลธรรมที่แท้จริง จนกระทั่งมนุษย์เลือกเอาฝักฝ่าย ที่มีใช้

ศีลธรรมยิ่งขึ้นทุกที จึงเกิดปัญหาขึ้นแก่มนุษย์ทั้งโลก เป็นความทุกข์ เป็นความเดือดร้อน. แต่แล้วก็ไม่มีใครมองเห็นหรือยอมรับ ว่าเพราะความเสื่อมศีลธรรม กลับไปมุ่งแก้ปัญหาเหล่านั้นในทางอื่น; เช่นทางเศรษฐกิจ เป็นต้น มันก็ยิ่งเพิ่มปัญหาให้ทับถมซึ่งกันและกันมากขึ้น.

ปัญหาทางศีลธรรมมิได้รับการแก้ไข เพราะไม่มองเห็นไปแก้ไขปัญหาในแง่มุมอื่น ๆ; ก็ไม่สำเร็จ เพราะว่ารากฐานอันแท้จริง มันอยู่ที่ปัญหาทางศีลธรรม. ที่โลกอยู่ในลักษณะที่สับสนวุ่นวาย พลัดตกลงไปในความมืดทางจิตใจ ทางศีลธรรมนั่นเอง จะต้องมีการรื้อฟื้น ปรับปรุง ส่งเสริมกันอย่างไรบ้างก็ได้กล่าวไปแล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา.

.... ..

ในวันนี้ก็จะพูดถึงปัญหานี้ เฉพาะในแง่ที่เกี่ยวกับเยาวชนซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง.

การที่มนุษย์เราในอนาคตจะมีฐานะทางศีลธรรมดีขึ้นก็เพราะเยาวชนมีศีลธรรมดีขึ้น; มิฉะนั้นแล้ว มันจะไม่มีมนุษย์อยู่ในโลก พร้อมกับที่ไม่มีศีลธรรม. เรื่องนี้ขอเตือนซึ่งกันและกันไว้ให้ระลึกถึงอยู่เสมอว่า มนุษย์อยู่ได้เพราะศีลธรรม, หมดศีลธรรมเมื่อไร ก็ไม่มีมนุษย์.

สำหรับคำว่า มนุษย์ ก็เตือนแล้วเตือนเล่า เตือนอีก ว่าให้ถือเอาความหมายตามตัวหนังสือ นั้นเองว่า มนุษย์นี้มาจาก

คำว่า มนะ + อุษยะ แปลว่า ใจสูง, ใจสูง จึงจะเรียกว่ามनुषย์. บางคนก็แปลคำว่า “มनुषย์” นี้ว่า เป็นเหล้ากอกแห่งมनु ก็ได้เหมือนกัน; มนุก็ยังคงมีใจสูง และสูงพิเศษเสียด้วย จะเป็นเหล่าแห่งมनु หรือจะเป็นผู้มีใจสูงด้วยตนเอง ก็ได้ทั้งนั้น ก็เรียกว่ามनुษย์.

เดี๋ยวนี้เราพัฒนากันแต่วัตถุ ไม่พัฒนาทางจิตใจเลย. ลองเปรียบเทียบดูว่า ทางวัตถุนี้ มันสูง ๆ ๆ จนน่าประหลาดมหัศจรรย์อย่างยิ่งทุกแขนง : เรื่องโรคภัยไข้เจ็บก็ดี, เรื่องกินเรื่องอยู่ เรื่องเล่น เรื่องสนุกสนาน กระทั่งกามารมณ์ในที่สุดนี้. มีการพัฒนาในแง่ของวัตถุ สูงเหมือนกับวิ่งไป; ส่วนเรื่องทางจิตใจนี้ไม่มีพัฒนา หรือแต่เพียงจะรักษาสถานะเดิม ๆ ไว้ให้ได้ อย่างนี้ก็ยังไม่ได้. จิตใจจึงตกต่ำลงไป เพราะไม่ได้รับความสนใจ; เพราะไปมัวหลงไหลเพลิดเพลินแต่เรื่องทางฝ่ายวัตถุหรือทางฝ่ายเนื้อหนัง เรียกว่า ตกหลุมพรางของธรรมชาติฝ่ายที่เป็นเหมือนกับพญามาร.

เมื่อวัตถุมันสูงแทนจิตใจเสียอย่างนี้ ใจมันก็ไม่สูง เมื่อใจไม่สูงก็เรียกว่ามनुษย์ไม่ได้; นั่นแหละคือข้อที่กล่าวว่า เดี่ยวนี้เหมือนกับไม่มีมनुษย์ เพราะไม่มีศีลธรรมที่ทำให้จิตใจสูง. คนที่เป็นทาสของวัตถุ หลงในวัตถุ มุ่งพัฒนาแต่ในวัตถุนี้ เขามี “ข้อแก้ตัว” หรือถ้าจะพูดให้ดี ก็ “ข้อแก้แค้น” ว่า ถ้าวร่างกายสบายดี แล้วจิตใจมันก็ดีเอง.

นี่ขอให้ไปนึกดูทุก ๆ คน ว่ามันเป็นไปได้ไหม ? ตามที่

เขาว่า ถ้าร่างกายของเขานั้น จะได้รับการกินดี อยู่ดี สนุกสนาน เอร์็ดอร่อย เพลินเพลิน สมบูรณ์ เหมือนกับเทวดา หรือบางที จะยิ่งไปกว่าเทวดาก็ได้ สำหรับมนุษย์สมัยนี้ ซึ่งมีอะไรน่าเล่น น่าใช้ น่าสนุกยิ่งกว่าเทวดามี อย่างที่เราทราบกันอยู่; แล้วใจของมนุษย์สมัยนี้มันสูงขึ้นหรือเปล่า? ก็ควรจะลองพิจารณากันดู.

ถ้าดูให้ดีกันแล้ว แม้แต่เทวดา ตามเรื่องราวที่เราทราบกันมา ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้น เทวดาใจไม่สูงเลย; ลุ่มหลงมัวเมาแต่เรื่องรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ, ซึ่งรวมเรียกว่า ด้วยคำ ๆ เดียวว่าเป็นทาสของอายตนะ

คำ ๆ นี้เอาตมาได้กล่าวมาหลายครั้งหรือหลายสิบครั้งแล้ว ก็ขอรับรองให้จำอยู่เสมอคือว่า เป็นทาสของอายตนะ; นี่คือสิ่งเลวร้ายที่สุดสำหรับพุทธบริษัท : เป็น ทาสตา ทาสหู ทาสจมูก ทาสลิ้น ทาสกาย เป็นทาสของจิตใจ ที่เนืองกันอยู่กับกายนี้เรียกว่าเป็นทาสของอายตนะ; ออกเสียงว่า “ทาส” อย่างนี้อาจไปหลง เป็นคำว่า “ธาตุ” ก็ได้; ไม่ใช่ ธาตุ, แต่เป็น ทาส คือเป็นขี้ข้า เป็นบ่าวเป็นไพร่ ของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

ถ้าอย่างนี้แล้ว ใจจะสูงหรือไม่สูง? ถ้าใจไม่สูงแล้วจะเป็นมนุษย์กันที่ตรงไหน? เพราะคำว่า “มนุษย์” นี้แปลว่า ใจสูง; เมื่อใจไม่สูง ก็ไม่เป็นมนุษย์ มันมีศีลธรรมอยู่ตรงไหนก็หาไม่พบ; ก็เลยเป็นอันว่าไร้ศีลธรรม, ไร้ศีลธรรมก็คือว่าไร้ความเป็นมนุษย์. เพราะฉะนั้น จึงสรุปความสั้น ๆ ว่าเมื่อไม่มี

ศีลธรรม ในโลกนี้ก็ไม่มีมนุษย์ มีแต่คนที่ทำอะไรปะ ๆ ปะ ๆ ไปตามกิเลสตัณหาของตัวเอง, ซึ่งมันยังไม่พอที่จะเรียกว่ามนุษย์.

แต่เขาก็ได้วางหลักเกณฑ์ไว้แล้วแต่บรมโบราณดึกดำบรรพ์ ว่ามนุษย์ คือ มีใจสูง แล้วก็ต้องเป็นอย่างนั้น ๆ; ครั้งหนึ่งมันก็จะเป็นอย่างนั้นจริงได้เหมือนกัน คือ มนุษย์มีจิตใจประกอบไปด้วยศีลธรรม. แต่มาบัดนี้เปลี่ยนไปมากถึงกับวัตถุนิยมเข้ามาแทน มนุษย์ก็เผลอมาแต่เรื่องวัตถุ; ปัญหาที่มีอยู่ว่า จะยอมรับศีลธรรมเดิม ๆ, หรือจะแก้ไขศีลธรรมกันใหม่ ตั้งระบบศีลธรรมขึ้นมาใหม่ให้ถูกต้อง, คือให้ตรงตามความต้องการของมนุษย์ในสมัยนี้.

เท่าที่สังเกตดูเวลานี้ รู้สึกว่า ศีลธรรมเปลี่ยนไป กระทั่งมีศีลธรรมหลายข้อที่มนุษย์ ซึ่งที่แท้ก็เป็นเพียงคนในสมัยนี้ จะไม่ยอมรับว่าเป็นศีลธรรม. ยกตัวอย่างเช่นว่า การเผลอมาในเรื่องกินเรื่องอยู่ ซึ่งไม่มีศีลธรรม; มันผิดศีลธรรมเท่ากับการลักขโมยเหมือนกัน; แต่คนสมัยนี้เขาก็ไม่ยอมรับอย่างนั้น. เรื่องเผลอมา เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องเล่นหัว เขาจะอย่างไรก็ได้ตามใจเขา ตามกิเลส ตัณหาของเขา; เขาไม่ยอมรับว่าผิดศีลธรรมเลย.

แต่เมื่อดูตามหลักเกณฑ์ของศีลธรรมแล้ว มันเป็นไปได้ มันผิดศีลธรรม; ถึงกับเราจะพูดได้เลยว่า เผลอมา ในเรื่องกินเรื่องอยู่ นี้ก็ผิดศีลธรรมเท่ากับเรื่องลัก เรื่องขโมย. ถ้าเป็นการทำไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นมา ในเรื่องกิน เรื่องกาม

เรื่องเกียรติ นั้นคือศีลธรรมเต็มที.

ปัญหาของมนุษย์ มีอยู่ ๓ อย่างนั้น ก็เตือนแล้ว เตือนอีก ว่าจำไว้ให้ดี ว่ามันเป็นปัญหามาก : เรื่องกิน เป็นปัญหาที่แรก, ถ้าอิ่มแล้ว ก็เรื่องกาม, เรื่องกามอิ่มแล้วก็เรื่องเกียรติ; เป็น ๓ เรื่อง : เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ. ถ้าเรื่องเหล่านี้ วุ่นวายขึ้นมา ก็เรียกว่าไม่มีศีลธรรม; ถ้ามันสงบเรียบร้อยไป ในทุกแง่ทุกมุม เกี่ยวกับเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ของมนุษย์เราแล้วก็เรียกว่าเรายังมีศีลธรรม. ฉะนั้นจะมาพูดว่า ใครจะทำอะไรตามความพอใจใน เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ เมื่อไม่ผิดกฎหมายแล้วก็ไม่มีศีลธรรม; อย่างนี้มันไม่ได้ เพราะว่ากฎหมายนี้ ก็ออกโดยคนบ้าคนหลงในเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ฉะนั้น จึงไม่มีการห้ามปราม ในเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ชนิดที่ไม่มีศีลธรรมว่าผิดกฎหมาย เขายกให้เป็นเรื่องส่วนตัวไปเสียเลย.

แต่ผู้ที่เป็นพุทธบริษัทนั้น ยังจะต้องนึกถึงมากทีเดียว ว่า มีชีวิตเป็นอยู่ อย่าให้มีอะไรผิดปกติ : ผิดปกติสุข ในเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ. ให้เรื่องศีลธรรมนี้มีความหมายกว้างขวาง นับไปตั้งแต่เรื่องวัตถุ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ในชั้นสูงสุด :-

วัตถุในบ้านเรือนนี้ก็ต้องเป็นระเบียบ ถ้าไม่เป็นระเบียบ ก็เรียกว่าผิดศีลธรรม ไม่มีความปกติได้.

ร่างกายนี้ก็เหมือนกัน ต้องถูกต้อง คือไม่มีอะไรที่ผิดปกติ.

เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องอาบ เรื่องถ่ายนี้ ก็ต้องถูกต้อง จึงจะเรียกว่ามีความปรกติ แล้วก็เรียกว่าศีลธรรมของร่างกาย.

เรื่องส่วนที่เป็นความประพฤติ ที่เกี่ยวกับกายวาจาก็ต้องปรกติ.

ส่วนที่เกี่ยวกับจิตใจ ก็มีใจคอปรกติ เกี่ยวกับสติปัญญา คือความคิด ความเชื่อ ความปรารถนาอะไรต่าง ๆ มันก็ต้องปรกติ; อย่างนี้เรียกว่ามีศีลธรรม.

นี่มีความผิดพลาดอีกอันหนึ่ง ซึ่งเห็นว่า เป็นความเสียหายอันใหญ่หลวง เช่นแยกเรื่องศีลธรรมออกไปเสียจากเรื่องทั้งหลาย.

ที่จริง ความถูกต้องของเรื่องทั้งหลายนั้นแหละ คือศีลธรรม เราไม่มองกันในแง่นี้; ยกตัวอย่างเรื่องที่เขาแยกออกไปโดยเจตนา เช่นเรื่องการเมือง แล้วก็ไม่ได้พูดกันเลยว่า การเมืองนี้คือศีลธรรม. เขาสงวนเอาโอกาสหรือความหมายไปไว้ ให้การเมืองนี้เป็นเรื่องหลอกลวง โทกโก เขาเปรียบ กลิ้งกลอก อะไรก็ตามประสาของนักการเมือง แล้วก็ไม่ได้คิดศีลธรรม.

ถ้าว่าโดยแท้จริง ลองคิดดูให้ดี ๆ การเมืองนั้นแหละก็คือศีลธรรมอันหนึ่ง เป็นศีลธรรมในระหว่างสังคม ไม่ว่าจะดูกันในแง่ไหน เมื่อถูกต้องตามพยานะ และอรรถะแล้ว จะเห็นว่า การเมืองก็คือศีลธรรม คือความปรกติ หรือความถูกต้องในการสัมพันธ์กันระหว่างสังคม; คือคนหลายคนหมู่หนึ่ง กับคนหลายคนอีกหมู่หนึ่ง มีความประพฤติต่อกันถูกต้อง เป็น

อยู่ร่วมบ้านร่วมเมือง ร่วมโลกกันได้ด้วยความผาสุก นั่นคือ การเมือง.

ดังนั้น การเมืองก็คือ ศีลธรรม ในความหมายที่ลึก, คือความหมายทางสังคม. เดียวนี้เราก็ไม่ยอมรับหลักเกณฑ์ อันนี้; แยกออกไปจากกัน จนว่าการเมืองมันไม่ต้องมีศีลธรรม ไปเลย ก็เป็นอย่างนั้นหนักขึ้น ๆ. โลกนี้ก็เปลี่ยนไปอย่างกับวิ่ง ด้วยเหมือนกัน; เมื่อความเจริญทางวัตถุ มันเปลี่ยนแปลง ก้าวหน้าอย่างกับวิ่ง อื่น ๆ ก็พลอยเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอย่าง กับวิ่ง.

ปัญหาที่จะต้องคิดสำหรับผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว ก็คือคิดถึงว่า โลกนี้มันจะไปในรูปแบบไหนกัน; เมื่อมองดูไปยังสิ่งที่สำคัญที่สุด คือกิเลสทั้งหลาย ที่สรุปใจความได้สั้น ๆ เพียงคำ ๆ เดียว ว่า “ความเห็นแก่ตัว” นี้แล้ว ก็รู้สึกว่ โลกนี้น่าจะเป็นห่วงมาก เพราะคนในโลกนี้ กำลังเห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ ตามความเจริญ ของวัตถุ ที่มนุษย์ผลิตขึ้นมา สำหรับช่วยยวนหรือมอมตัวเอง ให้มันเมา. ผู้ที่ได้รับบาปในข้อนี้มากที่สุด ก็คือยุวชน; เพราะ ลูกเด็ก ๆ เขาเกิดขึ้นมาในโลกนี้ มันก็ยังไม่รู้อะไร ไม่ประสี ประสาอะไร มันแล้วแต่ว่าในโลกนี้มีอะไร เข้าไปเกี่ยวข้องกับ เขา.

เด็ก ๆ ลืมตาขึ้นมาในโลกนี้ ในลักษณะอย่างไร มันก็แล้ว แต่ว่าสิ่งใดมันแวดล้อมเขาอยู่. ฉะนั้น เขาเกิดมาก็เลยเป็นไป ตามสิ่งแวดล้อม เขาจึงไม่รู้สึกรู้ว่า เขาได้กลายเป็นคนที่

เห็นแก่ตัว เข้าไปที่ละนิดทีละนิด, เห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ จนมาอยู่ในรูปของยุวชนวัยรุ่นหนุ่มสาวอะไรก็ตาม ที่กำลังทำอะไรด้วยความมูทะลุตุตัน ด้วยความไม่รู้รู้สึกตัว; แต่เป็นความเห็นแก่ตัว, เป็นความไม่รู้จักสิ่งทีเรียกว่าศีลธรรม.

เพราะฉะนั้นเราพูดกันถึงเรื่องศีลธรรมของยุวชนกันเสียบ้าง ก็เป็นสิ่งที่สมควร, หรือว่ามันมีเหตุผล ที่จะต้องเอามาพูดกันแล้ว

ถ้าจะสังเกตดูจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ ที่พอจะนำมาใช้เป็นมาตรฐานมาตรฐานแล้วแต่จะเรียก สำหรับการวินิจฉัยเรื่องนี้ว่ามีน้ำหนักมากน้อยเพียงไร นำอันตรายหรือน่ากลัวมากสักเท่าไร ก็ดูตามที่เป็นปรากฏอยู่จริง ๆ จะดีกว่า เช่น :-

เรายังมีปัญหา เรื่องนักเรียน นักศึกษา วิวาทกัน; ยิ่งสูงขึ้นขึ้นไป ก็ยิ่งวิวาทกันหนัก ถึงกับใช้อาวุธ ถึงกับเผาอาคารเรียน และอื่น ๆ ในระดับนั้น. นี่ก็เป็นเพราะว่าเขาไม่มีความสำนึก ในความหมาย อันแท้จริงของสิ่งที่ว่าศีลธรรมนั่นเอง. ถ้าเป็นเด็กรุ่นสัก ๑๐๐ ปีมานี้ ไม่มีปัญญาจะทำอย่างนี้ :- นี้ก็เรียกว่า ความผิดพลาดได้ครอบงำจิตใจของยุวชนโดยไม่รู้รู้สึกตัวมากขึ้น, เห็นแก่ตัวมากขึ้น.

ทีนี้ดูสิ่งที่แนบชิดกันอยู่อีกอย่างหนึ่ง กับการศึกษาของนักเรียน ก็คือ การกีฬา เป็นการศึกษาที่ทำลายความเป็นนักกีฬา จนไม่มีความเป็นนักกีฬาเลย; พูดแล้วมันก็น่าหวั่นว่า เขาเล่นกีฬากัน “เพื่อความไม่เป็นนักกีฬา” เพราะไม่รู้จักศีลธรรมของ

กีฬา ไม่รู้จักว่ากีฬาก็คือ เครื่องมือสำหรับฝึกฝนศีลธรรม. แต่เขาก็ไม่ใช้กีฬาสำหรับเป็นเครื่องฝึกฝนศีลธรรม; เพราะกิเลส คือความเห็นแก่ตัว มันเข้ามาอย่างเต็มที่ ก็เล่นกีฬาเพื่อกิเลส ไม่ใช่เล่นกีฬาเพื่อฝึกฝนอบรมศีลธรรม.

กีฬาทั่วไปมีตั้ง ๓ ชนิด : เล่นกีฬาเพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน ตามกิเลสตัณหาของตัว นี่ก็อย่างหนึ่ง; เล่นกีฬาเอาแพ้เอาชนะ เพื่อเอาเกียรติ, อีกอย่างหนึ่ง; เพื่อความมีพลานามัย นี่ก็อีกอย่างหนึ่ง; แต่อันสุดท้ายสูงสุด ก็เล่นกีฬาเพื่อให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา คือน้ำใจแห่งการให้อภัย น้ำใจแห่งการไม่ถือสากับผู้อื่น เมื่อเขาล่วงเกินตน นี่เป็นเจตนารมณ์ หรือสปีริตของกีฬา โดยแท้จริง.

เดี๋ยวนี้ไม่ได้เล่นกีฬา โดยน้ำใจนักกีฬา แห่งบุคคลผู้ให้อภัยเลย; แล้วยังไม่ได้หวังพลานามัยอะไรนัก หวังแต่แพ้และชนะ เพื่อเกียรติของตัวและพวกของตัว มันก็เลยไม่ใช่กีฬาเพื่อศีลธรรม หรือไม่ใช่ตัวกีฬา ซึ่งเป็นตัวศีลธรรม หรือตัวศีลธรรม ซึ่งเป็นตัวกีฬา เหมือนอย่างความมุ่งหมายที่แรกเสียแล้ว. นี่การกีฬาชนิดนี้ ต้องปรับปรุงให้เป็นกีฬา ที่ถูกต้องกันเสียใหม่ ให้เป็นศีลธรรมขึ้นมาในการกีฬา, แล้วส่งเสริมความมีศีลธรรมอื่น ๆ ข้ออื่น ๆ ออกไปให้กว้างขวาง กระทั่งให้มีศีลธรรมประจำชาติ เพราะความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา.

ศีลธรรมนั้นเราต้องการผล คือความรู้สึกรู้สีกให้อภัย ไม่ตรีร่วมสุข ร่วมทุกข์ กระทั่งเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อน

ตาย อย่างนี้. ถ้าเล่นกีฬาด้วยความรู้สึกอย่างนี้ จะเป็นนักกีฬา
ประเสริฐที่สุด, เป็นกีฬาของพระอริยเจ้า, และควรจะเรียกว่า
กีฬาของมนุษย์ที่มีจิตใจสูง; ไม่ใช่สัตว์ป่ามันกัดกัน, ไม่ใช่
สัตว์ป่ามันกัดกันเพื่ออดเพศตรงข้าม คือกองเชียร์. กองเชียร์
นั้น มีลักษณะเหมือนเพศตรงข้าม, มาช่วยเป็นกำลังใจให้
ตัวผู้มันกัดกัน.

นี่กีฬามันได้เปลี่ยนมาใหม่ ๆ อย่างนี้ มาเป็นชนะเพื่อ
เกียรติ, แล้วก็ชนะด้วยกำลัง, ของคนที่เห็นแก่ตัว, แล้วก็ชนิด
ด้วยกำลังที่ใช้ไปอย่างทุจริตผิดระเบียบต่าง ๆ.

เยาวชนของเรา กำลังเล่นกีฬาในความหมายไหน ? ก็ลอง
ไปดูเอาเอง; มันจะเป็นการฟุ้งตัวเอง เป็นพยานอยู่ในตัวเอง,
เป็นการวินิจฉัยเด็ดขาดอยู่ในตัวมันเอง ว่าผู้เล่นกีฬานั้น เขา
แสดงปรากฏการณ์ออกมาอย่างไร; ซึ่งเราเห็นกันอยู่ว่า การเล่น
กีฬาของยุคนี้นักกลายเป็นมูลเหตุ แห่งการทะเลาะวิวาท ถึงกับ
ฆ่าฟันกัน หรือว่าเผาอาคารเรียน. ตามที่เราทราบมาจากข่าว
สื่อสารมวลชนทั้งหลาย มันก็เริ่มต้นมาด้วยการกีฬาทั้งนั้น
นี่เรียกว่าเยาวชนของเรา กำลังมีกีฬาชนิดไหน ? เป็นศีลธรรม
อยู่ในตัวหรือไม่ ? ก็ควรจะดูกันในคราวนี้.

ที่นี้มาพูดถึง ความเป็นประชาธิปไตย ที่เยาวชนของเรานิยม
กันนัก ก็คือความเป็นฮิปปี้นานาแบบ นานาชนิด ที่จะเป็น
อิสระไม่ให้ใครทักท้วงว่ากล่าว วิพากษ์ วิจารณ์ ที่จะกินจะอยู่
จะแต่งเนื้อแต่งตัว จะมีการสัมพันธ์กันระหว่างเพศ หรืออะไร

ที่สุดแท้; เขาต้องการความเป็นอิสระไม่มีขอบเขต. ถ้าเยาวชนของเราเป็นอย่างนี้กันไปหมดแล้ว ต่อไปข้างหน้านี้ โลกจะเป็นอย่างไร ?

แล้วอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งกำลังจะมีปัญหาเพิ่มขึ้น มันก็คือเรื่องเพศศึกษา หรือ เรื่องคุมกำเนิด เป็นต้น.

เรื่องคุมกำเนิดทางฟิสิกส์ อย่างที่กำลังจัดกันอย่างกว้างขวางนี้ ส่งเสริมศีลธรรมหรือทำลายศีลธรรมกันแน่ ? ขอให้ไปลองพิจารณาดู. แล้วเนื่องมาถึงเยาวชนอย่างไร; ถ้ามันเป็นที่ปรากฏว่า บัดนี้หรือต่อไป ในกระเป่าเสื้อ กระเป่ากางเกงของเยาวชนเต็มไปด้วยวัตถุเครื่องคุมกำเนิด แล้วศีลธรรมมันจะอยู่ในรูปไหน ?

การคุมกำเนิดมีทำได้หลายทาง : ทางยากก็ได้, ทางเมคานิกส์ คือใช้เครื่องมือประกอบ ก็ได้. แล้วทางอื่น ๆ อีกมากมาย แต่ต้องเรียกว่าทางฟิสิกส์ คือเกี่ยวกับทางวัตถุทางกาย ไม่ได้เกี่ยวกับทางศีลธรรม; ควบคุมกำเนิดทางฟิสิกส์อย่างนี้ ต่อไปจะเป็นอย่างไร ?

อาดมาไม่เป็นหมอ แต่เชื่อเอาตามความรู้สึกเขาเวลา ๆ เค้า ๆ ว่า ต่อไปจะเพิ่มปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ทั้งแก่ทางร่างกาย และทางระบบประสาท กระทั่งระบบจิตใจของคนเรา : ทางร่างกายแท้ ๆ ที่กินยาอย่างนั้นอยู่ตลอดปี ตลอดชีวิตนั้น มันต้องสร้างอะไรขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นปัญหาทางกาย; ซึ่งจะเรียกว่าโรคภัยอันใหม่ทางกายก็ได้, ทางระบบประสาทด้วย.

ส่วนทางจิตใจนั้นเป็นที่แน่นอน; เพราะมันตั้งต้นทำผิดมาตั้งแต่ที่แรกแล้ว เจตนาของกิเลส ที่เป็นเหตุให้ใช้เครื่องมือชนิดนี้ นี่จะมีปัญหาแทรกซ้อนมีโรคร้ายแทรกซ้อน มีความรำคาญอย่างลึกซึ้ง ที่รบกวนจิตใจอยู่เสมอ ไม่มีความผาสุกใจโดยธรรมชาติเลย; แล้วมันก็จะเพิ่มปัญหาอื่น ๆ ที่เคยมี. แล้วมนุษย์เราจะเป็นอย่างไร? ยูวชนของเราจะเป็นอย่างไร?

เรื่องนี้ไม่ยอมถอยหลัง มันก็ดันหน้าไปเรื่อยไป ก็เลยแก้ไขทางศีลธรรม กระทั่งว่าการทำแท้งไม่ผิดกฎหมาย หรือว่าทำอะไรรู้ก็ไม่ผิดกฎหมาย แล้วอันสุดท้ายก็จะเลยไปถึงกับการฆ่าลูกของตนเองเสียซึ่ง ๆ หน้า นี่ก็ไม่ผิดกฎหมาย เพราะต้องการควบคุมจำนวนคน. นี่คือการไร้ศีลธรรมในอนาคต ซึ่งมันจะขยายตัวออกไปจากความไร้ศีลธรรมในปัจจุบัน คือการเสียหายทางจิต มีโรคจิตทรมานเพิ่มขึ้นโดยไม่รู้ตัว.

ไม่มีใครนิยมควบคุมการเกิดโดยทางจิต หรือโดยทางศีลธรรม อย่างที่บรรพบุรุษแต่โบราณเขาเคยใช้: ให้มีความกลัวบาปกลัวกรรม กลัวอะไรต่าง ๆ, รู้ว่าการหมกมุ่นในทางเพศทางกามารมณ์นี้เป็นบาปชนิดหนึ่ง แล้วยิ่งทำมากจนเกินไปจากความจำเป็นแล้ว ยิ่งเป็นบาปเหลือที่จะกล่าวได้. ความรู้สึกอย่างนี้ทำให้เกิดความอดกลั้นแล้วหาทางออกอย่างอื่น บังคับจิตใจอยู่ในร่องในรอยของศีลธรรม; มันจึงกลายเป็นเรื่องตรงกันข้าม มีผลตรงกันข้ามกับการคุมกำเนิดทางฟิสิกส์ ทางวัตถุ.

ควรจะนึกถึงการคุมกำเนิดทางจิตใจ หรือทางศีลธรรมให้

เพียงพอกัน มันจะช่วยให้มีศีลธรรมดี มันก็ลดการเกิดได้ เหมือนกัน คนที่มีศีลธรรมดี ยิ่งหลงไหลในทางศีลธรรม ก็ยิ่งเกลียดการตามใจกิเลส; เดี่ยวนี้ยิ่งชอบตามใจกิเลส มันก็ยิ่งเกลียดศีลธรรม. ถ้าให้คนศึกษาปรมาตธรรมกันมากขึ้นไปตั้งแต่เยาว์วัย ก็ยิ่งจะรู้จักบังคับจิตใจในทางนี้ดีขึ้น : ให้เป็นผู้สันโดษในกามารมณ์ ตามที่จะสันโดษได้, และหาวิธีต่าง ๆ ที่มันไม่ผิดศีลธรรม, ไม่ฝืนความรู้สึกของตัวเองนั่นแหละ มาควบคุมการเกิด.

แต่เดี๋ยวนี้คนในโลกทำไม่ได้ ไม่ทันอกทันใจ หรือไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ที่มันเปลี่ยนไปเสียมากแล้ว; แล้วเด็ก ๆ ยุวชนของเรา ก็เกิดมาในท่ามกลางความรู้สึกอย่างนี้ ในท่ามกลางการยอมรับกันอย่างนี้; มันก็มีปัญหาว่า ต่อไปในอนาคต ศีลธรรมของยุวชนจะอยู่ในรูปใด ? คือมันจะมีศาสนาเหลืออยู่หรือไม่นั่นเอง. จะมีศีลธรรมอยู่หรือไม่? ยิ่งเราหลับตาตามกัน ตามหลังวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้นทุกทีแล้ว ก็ยิ่งน่าห่วงว่าจะถึงสภาพไร้ศีลธรรม หรือไร้ศาสนาเร็วขึ้น.

มีเรื่องน่าหว่วที่ขอโอกาสเอามาเล่าให้ฟังกันที่นี่ : หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนนี้ เขาลงชื่อระบุนุชต์ ที่รัฐฟลอริดาในประเทศอเมริกา เขาฟ้องหลวงพ่อสมภารเจ้าวัดเรียกค่าเสียหาย ว่าหลวงพ่อได้ชักชวนเขาทำบุญ, และว่าเมื่อทำบุญแล้ว ก็จะมีบุญเจริญ พระเจ้าช่วย. ที่นี้เขารอมาตั้ง ๓ ปีแล้วไม่มีลาภผลไม่มีอะไรเกิดขึ้น; แล้วเขาก็ได้ทำบุญไปถึง

หนึ่งในสิบของทรัพย์สมบัติที่เขามี. เขาก็เลยฟ้องศาล หาวว่า หลวงพ่อสมภารที่ชักชวนให้ทำบุญนั้นเป็นผู้หลอกลวง, และ พระเจ้าก็เป็นผู้หลอกลวง คือไม่ให้อะไรตอบแทนเงินที่เขา ทำบุญไปเลย. ที่นี้ศาล ซึ่งจะต้องถือว่าเป็นศาลที่ประหลาด ไม่เคยมีมาก่อนก็ได้ ก็ยอมรับฟ้องพิจารณา; ก็มีเศรษฐีคนหนึ่ง มาขอแทรกแซงว่า จะขอชดเชยเงินรายนี้ให้ทั้งหมด ขอให้ โจทก์ถอนฟ้อง โจทก์ก็ถอนฟ้องไป เรื่องก็ยุติ.

สิ่งที่เราจะต้องดูกันก็คือว่า เดียวนี้ยังมีคนที่ไม่รู้ว่พระเจ้า คืออะไร, ศาสนาคืออะไร, ทำบุญคืออะไร, อย่างถูกต้อง. เขา หาวว่าพระเจ้าหลอกลวง ไม่ช่วยตามที่เขาทำบุญไป จนกระทั่ง สมภารก็คือคนหลอกลวงชักจูงให้คนทำบุญ; แล้วมันก็น่าจะ พิจารณาไปถึงคำว่า “ศาล” ด้วย. ผู้ที่ทำหน้าที่ศาลในปัจจุบัน นี้ ยอมรับฟ้องกรณีอย่างนี้ นี่เป็นศาลชนิดไหน? มันต้องมี แน่นในโลกนี้ เมื่อสิ่งต่าง ๆ มันเปลี่ยนไป.

ที่เราเอามาพูดไม่ใช่ว่าจะดูถูกดูหมิ่นนินทาอะไรเขา; แต่ เราเอามาพูด เพื่อให้รู้ว่าโลกได้เปลี่ยนแปลงไปก็มากน้อย? แล้วต่อไปเมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไป ถึงกับไม่รู้จักพระเจ้า ไม่รู้จัก ศาสนา ไม่รู้ความหมายของการทำบุญว่าอะไรกันอย่างนี้แล้ว; โลกนี้จะเป็นอย่างไร; อย่างนี้เป็นต้น. ขอให้คิดดู แล้วก็ฝึกกัน ไว้: สำหรับอนาคตข้างหน้า ว่าเด็ก ๆ ของเราจะเป็นอย่างไร.

ตัวอย่างที่ยกมานี้ มันพอแล้ว สำหรับที่จะเป็นห่วง หรือ วิตกว่าเยาวชนจะเป็นอย่างไรในอนาคต; ก็ควรจะได้พิจารณากัน

ถึงเรื่องศีลธรรมของเยาวชน กันเสียที ตามความมุ่งหมายของการบรรยายในวันนี้.

เรากำลังมุ่งหมายไปยังเยาวชน ที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดี สำหรับรักษาความเป็นมนุษย์ในโลกนี้ หรือของประเทศชาตินี้โดยเฉพาะไว้ได้; เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่เคยเป็นเยาวชนที่ดี ก็ควรจะฟัง, หรือเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่เคยผ่านการมีศีลธรรมไม่เคยเป็นเยาวชนที่ดีก็ควรจะฟังเรื่องของเด็ก ๆ; แม้จะเป็นเรื่องที่พูดสำหรับเด็ก ๆ ว่า เยาวชนนี้ควรมีศีลธรรมอย่างไร. เยาวชนบางคนอาจจะหัวงอกแล้วก็ได้ ถ้าไม่มีความรู้สึกเต็มตามมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ ที่ว่าคนเราจะต้องมีความรู้สึกอะไรบ้าง.

สำหรับศีลธรรมของเยาวชนนี้ ก็ต้องใช้คำว่าอริยศีลธรรมต่อไปตามเดิม ทั้งคำว่า “อริยะ” ประกอบเข้าข้างหน้าแล้วมันแกว่งเหลือเกิน, กำกวมเหลือเกิน เหมือน ๆ กับเท่าที่พูดว่า ศีลธรรมอันดีของประชาชน ว่า อยู่ดี กินดี ตามใจเกลสไม่ผิดศีลธรรมเลย อย่างนี้เป็นต้น. อาตมาจึงต้องขอโอกาสพิเศษว่า จะต้องสงวนคำว่า “อริยะ” เติมไว้ข้างหน้าเสมอไปว่า “อริยศีลธรรม”. เพราะฉะนั้น แม้แต่ศีลธรรม เพื่อเด็ก ๆ เพื่อเยาวชนวัยรุ่น ก็ต้องเติมคำว่า “อริยะ”; หมายความว่าศีลธรรมที่ถูกต้อง ตามแบบแผนของพระอริยเจ้า; ยังไม่ถึงกับให้เด็ก ๆ กลายเป็นพระอริยเจ้า; แต่ให้รู้จักับเอาระบบการสั่งสอน และปฏิบัติ ของพระอริยเจ้าเท่านั้น.

เมื่อพูดกันถึงคำว่า ศีลธรรม แล้วมันก็น่าเศร้าอยู่อย่างหนึ่ง

ด้วยเหมือนกัน คือเราให้ความหมายของคำว่า ๆ นี้ น้อยเกินไป. แม้แต่อาตมาเองก็เคยเข้าใจอย่างนั้น แล้วเคยทำผิดอย่างนั้น; แต่ไม่ค่อยมากนัก คือขยายขอบเขตของศีลธรรมออกไปถึงความดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้; ก็ไม่น้อยนัก.

แต่เดี๋ยวนี้เราอยากจะให้ศีลธรรมเป็นเรื่องทุกเรื่อง ของทุกสิ่ง แม้แต่ของวัตถุ ของสัตว์เดรัจฉาน ของคน ของทุกระดับ เป็นเรื่องศีลธรรมไปหมด; โดยถือเอาความหมายว่า *สึละ* แปลว่า *ปรกติภาวะ*, *ธรรมะ* แปลว่า *สิ่ง* หรือ *สภาพ*, *ศีลธรรม* คือ *สภาพที่เป็นปรกติ*, คือเป็นปรกติสุข. หรือถ้าคำว่า *ธรรม* ในที่นี้หมายถึง *เหตุ*, ก็หมายถึงการประพฤติปฏิบัติที่นำมาซึ่ง *ความเป็นปรกติสุข*, คือความเป็นอยู่ปรกติ นับตั้งแต่ก่อนหินขึ้นไปเลยไปถึงต้นไม้ ถึงสัตว์เดรัจฉาน ถึงมนุษย์ ถึงใครก็ตามที่อยู่ได้โดยความปรกติก็เรียกว่า ปรกติภาวะ ตรงกับคำว่า *สึละ*; ศีลธรรมก็คือเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปรกติภาวะอย่างนี้.

ที่แล้วมาเราก็ให้ความหมายกันในวงแคบ แล้วก็ระบุหัวข้อเป็นธรรมะไม่กี่ข้อ ที่เรียกว่า ศีลธรรมสำหรับเด็ก ๆ, แล้วไม่เกี่ยวกับผู้ใหญ่ก็มี, แล้วเป็นเรื่องทาสสังคัมถัน ๆ ก็มี; โดยมาก ไม่เกี่ยวกับตัวเอง; โดยเฉพาะเรื่องศีล สมานธิ ปัญญา มรรคผล นิพพาน ไม่มารวมอยู่ในความหมายนี้เลย. แต่เดี๋ยวนี้เราก็จะพูดกันถึงยุวชน เท่าที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า ควรจะพูดในระดับที่พอสมควรแก่ปัญหา แต่ก็ให้ความหมายกว้างไปกว่าเดิม.

เมื่อถามขึ้นมาว่า ศิลธรรมสำหรับเยาวชนมีอะไรบ้าง ? คำตอบนี้เคยมีดমন; อาตมาก็เคยมีดমন เพราะไม่ค่อยจะมีใครบัญญัติไว้เฉพาะ ว่ามันมีอะไรบ้าง เป็นระบบที่จัดไว้ชัดเจน. เราก็ตอบยาก ที่จะชี้ให้มันเป็นระบบชัดเจน แม้กระทั่งเดี๋ยวนี้; แต่ว่าเนื่องจากที่ได้สนใจเรื่องนี้มานานเป็นสิบ ๆ ปี แล้วก็มองเห็นนั่นนี่อยู่ เพิ่มขึ้น ๆ; ก็เลยอยากจะทำเอาเอง. ไหน ๆ ก็ถูกตำหนากว่าทำอะไรว่าเอาเอง ทำเอาเองอยู่มากแล้ว; เรื่องนี้ก็ขอโอกาสทำเอาเองอีกครั้งหนึ่ง ก็จะจัดระบบหรือหมวดหมู่ของศีลธรรมสำหรับเยาวชนกันขึ้นมา พอสะดวกแก่การที่จะพูดจะอบรมสั่งสอนลูกหลาน.

.... ..

เมื่อยังไม่มีระบบอะไรที่แน่นอน เราก็มีโอกาสที่จะวางระบบนี้ ตามที่เราเห็นว่าดีที่สุด. อาตมาอยากจะให้มี **หัวข้อสำหรับศีลธรรมที่เป็นหมวดใหญ่ ๆ สัก ๘ หมวด** แล้วก็ถึงคำที่เราพูดกันอยู่ติดปากนั่นแหละดีที่สุดอยู่แล้ว ก็เอามาใช้ได้เลยเช่น :-

หลักธรรม ๔ ข้อ ที่ใช้ได้ทั่วไปนับตั้งแต่พระโพธิสัตว์ลงมา ถึงคนธรรมดาสามัญ ที่พูดให้ฟังอยู่เสมอว่า **สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ**; ๔ ข้อนี้ ขอเน้นหนักยิ่งขึ้นไปอีก และขอให้ช่วยกันจดจำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาทุกกรณี โดยเฉพาะแต่ของเยาวชน. สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ นี้มาก่อน;

๔ ข้อ : สุทธิ ก็คือ ความบริสุทธิ์ มีความหมายขยายออกไปได้มาก, ปัญญา ก็คือ รู้ที่ควรจะรู้ เมตตา นี้คือ ความรักผู้อื่น, ขันติ นี้ อดกลั้นอดทน; ๔ ข้อนี้พูดมานานแล้ว.

ที่ขอ อีก ๔ ข้อ ก็คือว่า **สังวร หิริ วิริยัง วุทฒิ** : **สังวร** ก็คือว่า **บังคับตัว** การบังคับตัวเอง **สังวรระวัง**, **หิริ** เป็นคนละอาย **ต่อบาป** หิรินั่นเอง ถ้าเป็นคนก็เรียกว่าหิริ ถ้าเป็นธรรมก็เรียกว่าหิริ, แล้ว **วิริยัง** ก็คือ **ความพากเพียร**, และ **วุทฒิ** ก็คือ **ความเจริญก้าวหน้า** หรือการพัฒนา.

เลือกคำที่พอดี สัมพันธ์คล้องจองกันไปได้ โดยทางเสียง ก็จำง่ายขึ้นอีก ว่า **สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ สังวร หิริ วิริยัง วุทฒิ** ๘ คำ เป็นชื่อของหมวด ๘ หมวด; แต่เราต้องเข้าใจความหมายของคำ ๘ คำนี้ ที่เป็นหัวหน้าหมวดนี้ให้กว้าง จึงจะเข้าใจข้ออื่น ๆ ได้ง่าย.

สำหรับคำว่า “สุทธิ” ท่านทั้งหลายก็พอจะนึกเอาเองได้ว่ามันจะมีความหมายไปถึงไหน. คำว่า “สุทธิ” นี้ มันก็ประหลาดอยู่ด้วยตัวหนังสือแล้วแปลว่า บริสุทธิ์ ก็ได้ แปลว่า ล้วน ๆ ไม่มีอะไรปนก็ได้; นี้เหมือนกันทั้งภาษาไทย หรือภาษาบาลี กระทั่งภาษาต่างประเทศ. มันมีคำอยู่คำหนึ่งซึ่งมีความหมายว่า ไม่มีอะไรเจือปน คือมันเป็นอย่างนั้นล้วน ๆ แล้วเขาก็เอาคำนั้นที่เข้ามาแต่ก่อนในภาษาชาวบ้าน มาใช้ในภาษาศาสนาก็กลายเป็น “สุทธิ” คือ บริสุทธิ์, บริสุทธิ์ แห่งกาย วาจาใจ ก็แล้วแต่จะต้องการ.

หมวดที่ ๑. ก็คือ สุทธิ มีความบริสุทธิ์ นี้ก็ออกมาเป็นหัวข้อศีลธรรมย่อย ๆ เช่น :-

ข้อ ๑. ลูกเด็ก ๆ ของเรา **จะต้องเป็นคนที่มีธรรม** เป็นผู้ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ คือมีศาสนาอะไร แล้วแต่จะเรียก. ต้องทำให้ยุวชนเล็ก ๆ ของเรา รู้จักดำรงตนอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า มีธรรมะมีศาสนา พ่อแม่อายุมากพอแล้ว ก็ควรจะรู้อะไร เป็นหลักธรรมะเป็นศาสนา ที่จะให้ลูกเด็ก ๆ มีธรรม. ข้อนี้เรียกว่า เป็นคนมีธรรมะ หรือประกอบอยู่ด้วยธรรมะ; พอมีธรรมะ ก็เป็นคนบริสุทธิ์ ในความหมายหนึ่งแล้ว หรือโดยสัดส่วนหนึ่งแล้ว นี่ไปทำให้ลูกเด็ก ๆ เขามีธรรมะเป็นหลักประจำตัว.

ข้อ ๒. **ชนะเนื้อหนัง** สอนให้เด็ก ๆ เขารู้จักหักห้ามความรู้สึกที่เห็นแก่ความเอร็ดอร่อย. ธรรมะข้อนี้กำกวม กินความไปถึงหมวดอื่นได้; แต่เดี๋ยวนี้เราจะพุ่งเล็งเอาเฉพาะที่ว่า ถ้าคนมันพ่ายแพ้แก่เนื้อหนัง แล้วจะบริสุทธิ์อยู่ไม่ได้ เดียวก็ลัก เดียวก็โมย เดียวก็ประพฤตินิดอย่างอื่น; เพราะฉะนั้น ต้องให้เขายึดหลักว่า เขาจะชนะความต้องการของธรรมชาติฝ่ายต่ำ ซึ่งเขาเรียกกันมาแต่เดิม ซึ่งเราคงจะได้ยินกันมาตั้งเกือบร้อยปีแล้วที่เขาใช้ในจริยธรรมสากลว่า “ชนะตัวเองคือชนะเนื้อหนัง ชนะความรู้สึกฝ่ายต่ำ” นั่นเอง นี่เราจะเรียกว่าชนะเนื้อหนัง เขาก็บริสุทธิ์ขึ้นมาทันที เด็กคนไหนชนะความเอร็ดอร่อย ทางตา

ทางหู ฯลฯ ทางอะไรก็ได้ มันก็เป็นเด็กที่บริสุทธิ์ขึ้นมาทันที.

ข้อที่ ๓. **กตัญญู** ซึ่งรวมถึงกตเวทีด้วย ความรู้สึกกตัญญูนี้ มันแสดงความบริสุทธิ์ไม่มีบาป ไม่เห็นแก่ตัวจนลืมบุญคุณของผู้อื่น.

นี่เราก็คพอจะสบายใจได้บ้างว่าขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยเรามันก็มีมามาก เข้มงวดในข้อนี้. อย่างทำบุญตายาย พุดกันแล้วกันอีกถึงความกตัญญูกตเวที; ถ้าจิตใจยังกตัญญูอยู่ ก็รู้สึกว่ายังเป็นจิตใจที่บริสุทธิ์อยู่. ถ้าความเนรคุณเข้ามา มันก็หมดความบริสุทธิ์; ดังนั้น จึงเพิ่งเล็งเอาส่วนนี้แล้วมาจัดไว้ในศีลธรรมหมวดที่ว่ามีความบริสุทธิ์.

ข้อที่ ๔. **ซื่อสัตย์** เด็ก ๆ เกิดมาต้องซื่อสัตย์. อาตมาสังเกตเห็นด้วยตนเอง เด็กตัวเล็ก ๆ นี้ ยังพูดโกหกไม่เป็น ยังถือเอาของผู้อื่นไม่เป็น ให้ดินสอไปเขียนพอเขียนเสร็จแล้วเขาคืน; ถามว่าทำไมคืน ? เขาบอกว่าก็ของหลวงตา เขายังขโมยไม่เป็น ยังยกยกไม่เป็น เขายังซื่อสัตย์อยู่; แล้วความคิดโกงมันจะมา เมื่อรู้จักประโยชน์ รู้จักความเอร็ดอร่อยที่จะพึงได้จากประโยชน์. ความคิดมันก็น้อมเอียงไปในทางที่จะเข้าข้างตัว มันก็เลยไม่ซื่อสัตย์ โกหกก็ได้ ขโมยก็ได้ ในขณะนี้. เราก็จะต้องอุทิศสำหรับระมัดระวังลูกตัวเล็ก ๆ ให้รู้จักรักษาความซื่อสัตย์นี้ไว้ได้เรื่อย ๆ ไป มิฉะนั้นจะลำบากเมื่อโตแล้ว ถ้าเขาเคยโกหก เคยขโมยแล้ว มันก็ลำบากแน่.

ข้อที่ ๕. **ซอบสัจ** นี้ออกจะมีปัญหา : มีความหมายที่

จะให้ลูกเด็ก ๆ ชอบสงบ สงัด เพราะเขาจะเอะอะมะเทิงอยู่เรื่อยไป. เราจะบอกให้นิยมความสงบสงัด ว่าที่ไม่ชอบสงัดนั้น มันก็ไปชอบสิ่งที่มันผิดธรรมชาติ ผิดปรกติ หรือไม่บริสุทธิ์. เราไม่ควรจะกลัวความสงบเงียบ หรือว่าความสงัด; ชอบนั่งอยู่ในที่สงัด แล้วคิดนึกอะไรในที่สงัด; นี่หมายถึงชอบสถานที่สงัดไปเสียตั้งแต่เล็ก ๆ ดึกว่า จะได้เกลียดโรงหนังโรงละครได้ง่ายขึ้น จนไม่หลงเป็นคนบ้ามหรสพอันยั่วววนอย่างนี้เป็นต้น.

ข้อที่ ๖. **ให้รักสงบ** นี้เกี่ยวกับความรู้สึก ไม่ได้เกี่ยวกับสถานที่. ให้ชอบใจคอที่สงบรักความสงบสุขไม่วิวาทกับพี่ ๆ น้อง ๆ. จะยอมอดทน อย่าให้พ่อแม่ต้องลงโทษเพราะทะเลาะวิวาทกัน. ถ้ามีทะเลาะวิวาทกัน พ่อแม่จะไม่ต้องถามว่าใครผิดใครถูก, จะลงโทษทั้งสองฝ่ายเพราะทั้งสองฝ่ายนี้ไม่รักสงบ จึงทะเลาะกันได้. ถ้าฝ่ายหนึ่งรักสงบแล้ว มันทะเลาะกันไม่ได้ มันตบมือข้างเดียวไม่ดัง.

ทั้งชอบความสงัด ทั้งรักสงบ นี้เป็นความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ ผิดจากนี้แล้วมันก็ไม่บริสุทธิ์แน่.

ข้อที่ ๗. **ให้บูชาบิดามารดา** นี้อธิบายกันมานานแล้ว : บิดามารดา คืออะไร ? เป็นสัมมาทิฐิ ถือว่าบิดามารดามี. เป็นมิจจาทิฐิ ถือว่าบิดามารดาไม่มี. พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า บิดามารดาเป็นครูคนแรกของลูก เป็นพระพรหมของลูก เป็นพระอรหันต์ของลูก ไปหารายละเอียดเอาเอง จากเรื่องนั้น ๆ. นี้เราให้บูชาบิดามารดา ไปตั้งแต่จุดตั้งต้นที่สุด : ว่า

เป็นผู้ให้ชีวิตมา แล้วก็ให้ทุกอย่าง ตั้งตั้งแต่ความรู้ว่าจะกินอาหารอย่างไร จะนั่งอย่างไร จะเดินอย่างไร. ฉะนั้น การบูชาพ่อแม่นี้เป็นความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ จึงถือว่าเป็นความบริสุทธิ์ของเด็ก ๆ

ข้อที่ ๘. **มีอนุสสติ ในพระรัตนตรัย.** คำว่า “พระรัตนตรัย” ในที่นี้ ให้เอาความหมายกว้าง ๆ ว่า เป็นหัวใจหรือเป็นหลักของศาสนา. เด็กทุกคนจะต้องมีศาสนา มีความรู้สึกต่อศาสนา ยอมรับว่ามีศาสนา, อะไรเป็นหัวใจของพระศาสนา จะต้องนึกถึงสิ่งนั้นอยู่เสมอไป เรียกว่า อนุสสติ. ฉะนั้น ลูกเด็ก ๆ นี้จะต้องพูดว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้พูดเป็น, แล้วระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อยู่เสมอ; คล้าย ๆ กลับว่าเป็นอะไรมาคอยเฝ้าดูเราอยู่อย่างนั้น ไม่รู้สึกว่าเราอยู่ในที่ลับ ที่ปราศจากสิ่งนี้. ให้ถือเหมือนกับว่ามีพระเจ้า หรือมี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อะไรก็ได้ มาคอยดูเราอยู่ตลอดวันตลอดคืน แล้วเราก็นับถือ, แล้วก็กลัวเกรงบาปอะไรอยู่ แล้วก็ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เป็นประจำ ตามที่ลูกเด็ก ๆ ขนาดไหน จะระลึกได้อย่างไร.

ถ้าพ่อแม่ไม่ชี้แจง หรือไม่เฝ้าเวลา หรือไม่เห็นแก่ตัวเกินไป จะต้องใช้เวลาพูดถึงคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เหล่านี้ กับลูกเด็ก ๆ อย่างน้อยวันละครั้ง ในความหมายอะไรก็ได้; แล้วให้เป็นศีลธรรมของลูกเด็ก ๆ เกิดขึ้นว่า เขาจะต้องระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างน้อยครั้งหนึ่งในวันหนึ่ง

เช่นเวลาจะนอนเป็นต้น ก็เป็นศีลธรรมข้อหนึ่งได้เหมือนกัน; ซึ่งเรียกว่า อนุสสติในพระรัตนตรัย จะนำมาซึ่งความบริสุทธิ์ หรือเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ แห่งการคิด การพูด การทำ อะไรของเขา. เขาจะรู้สึกว่ามีผู้คุม มีผู้คอยดูแลอยู่เบื้องหลังเสมอ; เหมือนพวกที่เขาถือพระเจ้า เขาก็ถือว่า พระเจ้ามาคอยคุมหลังอยู่เสมอ ทำอะไรผิดไม่ได้, หรือว่าเขาทุกขีรอนขึ้นมา พระเจ้าจะช่วยทันทีเลย. ถ้าเด็กของเรามีความทุกข์มีปัญหาก็จะหวังและเชื่อทันทีเต็มที่เลย ว่าพระพุทธเจ้าจะช่วย; นี่เด็ก ๆ ของเราก็มีจิตใจบริสุทธิ์.

ข้อที่ ๙. จะใช้คำว่า “จิตเกลี้ยง” : ถ้าใช้คำว่าจิตว่างจะมากเกินไปสำหรับเด็ก. เด็กก็ต้องมีจิตเกลี้ยง; คือให้รู้จักว่าธรรมชาติเป็นอย่างไร, เราเป็นมาอย่างไร แม้ว่าเราจะรักบิดามารดาของเราอย่างไร, เราก็ยังรู้ว่าเป็นของที่จะต้องเป็นไปตามธรรมชาติ; จะมีความรักความอะไรก็ไม่ถึงกับว่า มันเป็นตัวกู – ของกู. ถ้าอย่างนั้นมันมากไป มันเป็นเรื่องจิตว่างมากไป ทำให้เป็นจิตเกลี้ยง; คือว่าไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด จนเกิดความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว.

ปัญหาของเด็ก ๆ นี้ ก็มีความรัก อย่างหนึ่ง ความโกรธ อย่างหนึ่ง ความกลัว อย่างหนึ่ง ความเกลียด ความอิจฉา ริษยา ต่าง ๆ นานา; เหล่านี้มันมาจากความเห็นแก่ตัว หรือจิตไม่เกลี้ยง; ก็สอนให้เขารู้จักทำจิตให้เกลี้ยง ให้มีเวลาที่จิตมันเกลี้ยงนี้มากขึ้น ๆ. พอเขาเกิดโกรธขึ้นมา ก็เตือนว่า “มัน

“ไม่เกลียดแล้ว” พอกลัวขึ้นมา เขาร้องให้เป็นต้นก็ว่า “มันไม่เกลียดแล้ว” รีบสลับออกไปเสียโดยเร็ว ความมีจิตเกลียด นั่นคือความบริสุทธิ์อันหนึ่ง.

ข้อที่ ๑๐. **ความไม่ลำเอียง** ลำเอียงเรียกว่าอคติ. นี้อ่าอคติ ไม่อคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายนั้นไม่เข้าข้างฝ่ายนี้ ไม่เข้าแม่แต่ฝ่ายตัวเอง, ถ้าผิดก็รับผิด เมื่อเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ก็ไม่ช่วยกันทำให้เกิดความลำเอียง ข้างนั้นข้างนี้. พี่น้องทะเลาะกัน ก็ไม่เป็นพยานเท็จให้กันได้, นับตั้งแต่สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เบื้องต้นนี้เรื่อยไป จนกระทั่งมันเกี่ยวกับคนอื่น เกี่ยวกับเป็นพยานเกี่ยวกับอะไรก็ตาม ต้องไม่ลำเอียง ถือว่าความลำเอียงนี้เป็นบาป เป็นของสกปรก เด็ก ๆ เขาก็ต้องกลัวความลำเอียง ว่ามันเป็นของที่ไม่ดี ไม่ควรจะมาอยู่ในเรา.

ข้อที่ ๑๑. **ไม่ดื้อ**; พุดง่ายนิดเดียว ให้เห็นว่า ความดื้อนี้สกปรก. ถ้าพาลูกเด็ก ๆ ของเราไปดูเด็กอื่น ของพ่อแม่คนอื่นที่เขากำลังเขียนกำลังตี กำลังทำอะไรกันอย่างโกลาหลุ่นวายอย่างยิ่ง เพราะว่าเด็กนั้นมันดื้อ; แล้วลูกของเราไปยืนดูกับเราก็สอนให้เห็นว่า ความดื้อนั้นมันเป็นอย่างไร; เด็กก็มีจิตใจน้อมเอียงไปในทางที่เกลียดความดื้อ.

ให้ถือว่า ความไม่ดื้อนี้เป็นความบริสุทธิ์อย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความสะอาดทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ทั้งทางใจ; ให้บูชาความไม่ดื้อ เพราะว่าพ่อแม่รักเราไม่มีอะไรเปรียบ ที่จะให้ร้ายแก่เรานั้นไม่มี. เพราะฉะนั้น จึงยอมแก่บิดามารดาทั้งหมด

กระทั่งเป็นวัยรุ่นเป็นหนุ่มเป็นสาวอะไร ก็จะไม่ดี. ยอมเสียสละทุกอย่างตามความประสงค์ของบิดามารดาได้. นี่ก็สมมติไว้ในพหุสัทธินี้คือความบริสุทธิ์ด้วยเหมือนกัน.

ข้อที่ ๑๒. **ต้องกินสะอาด** คำเหล่านี้ผู้ขึ้นใหม่ เพื่อง่ายแก่ความจดจำ. อย่างกินของสกปรกเข้าไป เช่นไปลักขโมยกินเข้าไป นี่กินของสกปรก หรือว่าหามาโดยไม่ชอบธรรมอะไรก็ตาม มันกินของสกปรก; เพราะฉะนั้นสิ่งที่กินเข้าไป จะต้องกล่าวได้ ยืนยันได้ว่า เป็นสิ่งที่ได้มาโดยถูกต้อง ถ้ามันเป็นของสกปรกแล้วจะไม่ยอมกิน. นี่คำอธิบายมันไปได้ไกล เต็มๆ ไปกระทบกระทั่งคนอื่นเขาอีก.

นี่ตัวอย่างเท่านั้นก็พอแล้ว ว่าใน ๑๒ หัวข้อของศีลธรรมสำหรับเยาวชนของเราในหมวดแรก คือหมวดที่ว่าด้วยสัทธินี้คือความบริสุทธิ์ สะอาด หรือถูกต้อง. ทีนี้มาดูหมวดที่ ๒ กันบ้าง เดี่ยวเวลาจะหมด :-

หมวดที่ ๒. คือปัญญา รู้สิ่งที่ควรจะรู้.

พูดสั้น ๆ ก็คือว่า ให้เฉลียวฉลาดในการที่จะประพฤติหรือกระทำทุกสิ่ง ให้มีผลดี ตามความมุ่งหมายของมนุษย์เราว่าเกิดมาทำไม. มีความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ แก่สถานะของตน ๆ ก็เรียกว่าปัญญาได้ แล้วก็ไม่ใช่แล้วก็ไม่ดีอะไร.

ข้อที่ ๑. ให้ลูกเด็ก ๆ ของเรามีปัญญาชนิดที่ **มีความทุกข์**

ได้โดยยาก คือจะสอนให้ลูก ๆ เด็ก ๆ ของเราเป็นทุกข์ได้ยาก ในกรณีที่เขาเป็นทุกข์กันนี้ เราจะไม่เป็นทุกข์; แล้วมันคู่กับข้อที่ ๒ ที่ว่า “เป็นสุขได้ง่าย”. เป็นทุกข์ได้ยาก นี่ต้องไปดูว่า คนธรรมดาที่เขามานั่งเป็นทุกข์ นั่งร้องไห้ร้องไห้กันด้วยเรื่องอะไร เช่นของหายก็ร้องไห้ ไม่ได้อย่างใจก็ร้องไห้ กระทั่งพ่อแม่ตายก็ร้องไห้ นี่ก็เรียกว่าเป็นทุกข์. เราจะสอนเด็ก ๆ ของเราให้เป็นทุกข์ได้โดยยาก คือมีปัญญา รู้จักคิด รู้จักนึก รู้จักปลงออกไปได้ ให้มันเป็นทุกข์ได้ยากที่สุดจนเกือบจะไม่รู้จักกับความทุกข์.

ข้อที่ ๒. **ให้เป็นสุขได้โดยง่าย** อะไรที่คนอื่นเขาทำให้มีประโยชน์ หรือให้เป็นสุขไม่ได้ ลูกเด็ก ๆ ของเราต้องทำได้; ฉะนั้นเราไม่ต้องใช้เงินให้เปลือง ไม่ต้องลำบาก ไม่ต้องมีอะไรมาก เราก็เป็นสุขได้. เราไม่มีของฟุ่มเฟือย, เราไม่ต้องหาเงินมาซื้อหาของฟุ่มเฟือย. เราอนนึ่งเออกระจุต ก็มีมีความสุขได้ เหมือนที่เขาจะไปซื้อหาพรม ซื้อหาอะไรมา. แต่เด็ก ๆ เราก็เคยอนนึ่งเออกระจุต หรือไม่มีเสื่ออะไรนอนกระดานก็ได้ เราเป็นสุขได้ เราก็เป็นสุขได้ง่าย. ฉะนั้น การกินอะไรก็ไม่ต้องแพง ไม่ต้องลำบาก ไม่ต้องยุ่งยากก็กินได้. จะเล่นอะไร ก็ไม่ต้องไปซื้อหามาด้วยของแพงมันก็เล่นได้ สบายสนุกได้. นี่ก็มากมายเหลือเกิน ที่ว่าเป็นสุขได้ง่าย; แต่ถึงที่เป็นทุกข์ เราก็เป็นทุกข์ได้ยาก.

ข้อที่ ๓. ถ้ามีปัญญาจริงจะต้อง **เป็นอยู่ต่ำ** หรือกินอยู่

ต่ำ ซึ่งคู่กับข้อที่ ๔. ที่ว่า มี **การกระทำที่สูง**. ข้อที่ ๓. กินอยู่ต่ำ ๆ ก็คล้าย ๆ กับที่ว่ามาแล้ว ว่าทุกซีได้ยาก สุขได้ง่าย ไม่ต้องกินของแพง ไม่ต้องกินอย่างวิธีการพิธีการที่หรูหราอะไร; แต่ก็ยังถูกต้องตามหลักของวิชาสุขภาพอนามัยต่าง ๆ. อย่าเข้าใจว่ากินอยู่ให้สูงแล้ว จึงจะถูกสุขภาพอนามัย; ที่จริงกินอยู่ต่ำ ๆ ง่ายตามธรรมชาติ นี่มันยังถูกกว่า, ถูกอนามัยกว่า, ถูกธรรมชาติกว่า, มีประโยชน์กว่า.

ฉะนั้น สอน เนะ ชักจูง หรือทำตัวอย่าง การกินอยู่ที่ต่ำเข้าไว้; ถ้าไม่อย่างนั้นก็เป็นพ่อแม่ที่เชือดคอลูก วันละนิด ๆ; คือ กินอยู่ต่ำนั้น มันต่ำแต่กินอยู่ พอที่การกระทำของกาย วาจา ใจ นั้นมุ่งหมายสูง. เกิดมาเป็นมนุษย์เพื่ออะไร? สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ นั่นคืออะไร? นั่นแหละมุ่งหมายสูง; เพราะฉะนั้น จึงไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่สิ่งที่สูงที่สุด แล้วก็เสียสละได้. นี้เรียกว่ามุ่งกระทำอย่างสูง ให้ตั้งปณิธานไว้ว่า เราเกิดมาที่นี่จะต้องทำให้ดีที่สุด ที่มนุษย์จะทำได้.

ข้อที่ ๕. หมายถึง **เป็นผู้ที่มีเหตุผล** อยู่ในอำนาจแห่งเหตุผล ไม่โง่ไม่มกมาย, ฉะนั้น จึงเป็นคนที่มีปัญญา ไม่โวยวายไม่อะไร. เหตุผลมันบอกอยู่ว่า เราควรจะทำอย่างไร, ควรจะได้อะไร, ควรจะมีอะไร, ควรจะเชื่ออะไร, อยู่ในอำนาจแห่งเหตุผลไว้ก่อน; ดีกว่าไม่อยู่ในอำนาจแห่งเหตุผล พุดกันไม่รู้เรื่อง. *คนเราอยู่ในอำนาจแห่งเหตุผลไปก่อน จนกว่าจะบรรลุมรรค ผล นิพพาน* จึงจะอยู่เหนือเหตุผล; แต่ในขั้นปฤชณคน

ธรรมดาสามีญ โดยเฉพาะลูกเด็ก ๆ ขอให้อยู่ในอำนาจแห่ง เหตุผล ก็จะไม่มีปัญหา หลายอย่างหลายประการ เช่นกลัว ในสิ่งที่ไม่ควรกลัว, หรือไปสร้างวิมานในอากาศเลยเถิดไป, หรือว่ากระทั่งทำอะไรที่มลายอยู่เดี๋ยวนี้; ไปดูเองก็แล้วกัน, นั้นมันไม่มีเหตุผล.

ข้อที่ ๖. ให้เขา **รู้จักบุคคล**, ให้เขามีปัญญารู้จักสังเกต บุคคล นับตั้งแต่ว่าพอดูตาก็มารู้แล้ว. เด็กบางคนฉลาด ดูตา เท่านั้นก็รู้ว่า คนนี้ชอบเรา หรือไม่ชอบเรา, จะเข้าไปหาไหม, จะพูดจาด้วยไหม. จะควรคบควรเข้าไปทำความติดต่อไหม, ให้ เขารู้จักบุคคลอย่างนี้. ที่จริงธรรมะนี้เป็นธรรมสูง ที่เรียกว่า **สัพบุริสธรรม** แต่เราลดมาให้เด็ก ๆ ก็ทำได้ แล้วก็ยิ่งดี สำหรับ จะเป็นพื้นฐานต่อไปในอนาคต สำหรับเป็นสัตบุรุษ.

ข้อที่ ๗. **รู้จักสังคม** หรือบริษัท คือหมู่แห่งบุคคล หมู่นี้ กลุ่มนี้ คณะนี้ เขาเป็นอย่างไร. เราดูอยู่ห่าง ๆ ให้เข้าใจ, แล้วจึงจะเข้าไปติดต่อด้วย; หรือจะต้องการอะไร ก็จะสำเร็จ ประโยชน์ ที่จะไปขอความช่วยเหลือจากบุคคลก็ดี จากสังคม ก็ดี, หรือว่าจะเข้าไปคบหาสมาคมร่วมเป็นร่วมตายอะไรกันก็ ดี. นี่มันต้องรู้จักบุคคล และรู้จักคณะบุคคล และสังคม.

ข้อที่ ๘. **ต้องรู้จักเวลา**. เด็ก ๆ เขาก็ไม่ค่อยจะรู้จักเวลา ว่าควรจะทำหรือยัง, ควรจะรบกวนแม่หรือยัง, ควรจะรบกวน ผู้อื่นหรือยัง, แล้วก็ไม่ค่อยรักษาเวลา. ให้เขารู้จักสิ่งทีเรียกว่า เวลา ว่ามีค่าอย่างไร, จะต้องรักษาอย่างไร, จะต้องปฏิบัติ

อย่างไร. ให้รู้ว่าสำคัญที่สุด ว่าถ้าทำผิดเวลา แล้วก็ไม่ได้ประโยชน์เลย ก็ล้มละลายหมด ต้องทำทันเวลาเสมอ. เด็กบางคนไม่ค่อยขยันเรียน ไม่รู้เรื่องค่าของเวลา; ถ้าเด็กที่รู้ค่าของเวลาจะรีบเรียน เพราะกลัวจะไม่ทันเขา หรือว่าจะหมดเวลาเรียนเสียก่อน.

ข้อที่ ๙. **ต้องรู้จักตัวเอง** กันดีกว่า; ถ้ารู้จักตัวเองแล้วมันง่าย ที่จะไปรู้จักอันอื่นอีกหลาย ๆ อย่าง นอกไปจากตัวเอง. ต้องสอนให้ลูกเด็ก ๆ เขารู้จักตัวเอง, ดูตัวเองว่าเป็นอย่างไรกันแน่. อย่าเข้าข้างตัว; ถ้าตัวผิดก็ต้องผิด ถ้าตัวถูกก็ต้องถูก, ตัวมีความสามารถเท่าไรก็ควรจะยินดี. ตัวเป็นลูกของพ่อแม่ ที่ยากจนหรือมั่งมีอย่างไร; ก็ควรจะรู้จักตัวเอง มันจะได้พอดี. เด็ก ๆ ที่ไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้จักพ่อแม่ ก็ทำผิดกันไปหมด ทั้งแก่พ่อแม่และแก่เด็ก ๆ เอง.

ข้อที่ ๑๐. **จะต้องมีไหวพริบ**; ถ้ามีไหวพริบนี่ก็คือคำว่าฉลาดเฉลียว รวดเร็ว. ปฏิภาณเป็นปัญญาที่รวดเร็ว เขาเรียกว่าปฏิภาณ เร็วกระทั่งจะทำตอบให้ถูกต้องทันควัน หรือพูดจาตอบทันควัน; อย่าเอาไปปนกันเสีย. ปัญญาเป็นความรู้; แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องทันควัน. ถ้าปฏิภาณหรือไหวพริบเขาหมายถึง ทันควัน มีแต่ปัญญาแล้วไม่มีปฏิภาณก็ลำบากเหมือนกัน : ไม่ค่อยจะสำเร็จ เพราะไม่ทันแก่เวลา หรือไม่หมดจด ไม่สิ้นเชิง ไม่เกลี้ยงเกลา; เพราะว่ามันไม่มีไหวพริบซึ่งได้แก่คนที่ปัญญามันอยู่ลึก ปัญญามาช้า มันคลานงุ่มง่าม

เหมือนกับเต่า; แต่ก็มีปัญญาเหมือนกัน มีปัญญาหนาแน่น เหมือนแผ่นดินก็ได้ แต่มันมาช้า.

ฉะนั้นต้องเอาคุณสมบัติแห่งความเร็ว ในการคิด การตัดสินใจ นี่เรียกว่าปฏิภาณ ในภาษาบาลี; ถ้าเป็นภาษาไทย ก็เรียกว่า ไหวพริบ. หัดให้ลูกเด็ก ๆ ของเรามีปฏิภาณให้ตอบ ปัญหาได้ทันควัน ทันท่วงที. ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ทายกัน เล่น ตามประสาเด็ก ๆ นี่ก็ล้วนแต่มีปฏิภาณทั้งนั้น. ธรรมนิยมโบราณของบรรพบุรุษเคยทำไว้ดี; เมื่อเด็ก ๆ เราเคยตอบปัญหา ปฏิภาณกันเล่นสนุกสนาน เป็นที่พอกพอกใจ ไม่ทำลาย ศีลธรรม. เดียวนี้มันก็ซึกจะเปลี่ยนแล้ว เป็นสมัยใหม่ ไปพูด ไปนั่นกันในเรื่องที่ไร้ศีลธรรมด้วยแล้วก็ไม่ช่วยสร้างปฏิภาณด้วย.

ข้อที่ ๑๑. **มีความเห็นชอบ** คือสัมมาทิฐิ นั่นเอง เรื่องนี้กว้าง ความหมายกว้าง แต่ว่าทุกคนก็รู้ดีอยู่แล้ว ว่าสัมมาทิฐิคืออะไร, มิจฉาทิฐิคืออะไร. เราจะต้องขยายความรู้ ที่เป็นสัมมาทิฐิ ของลูกเด็ก ๆ นี้ ให้ขยายกว้างออกไป กว้างออกไป, กว้างออกไป, แล้วก็โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและศาสนา. สัมมาทิฐิคำนี้สงวนไว้ใช้อย่างนี้; ฉะนั้นไปศึกษาคำว่าสัมมาทิฐิ แล้วไปปรับกันให้เข้ากับรูปเรื่อง.

ข้อที่ ๑๒. **อยากจะระบุไปยัง ศรัทธา.** ถ้ามีสัมมาทิฐิแล้ว มันก็แน่นอนว่าสิ่งที่เรียกว่าศรัทธาจะมีได้ โดยปลอดภัย. ถ้ามีมิจฉาทิฐิแล้วศรัทธาก็มีผิด, ผิดแล้วก็ไปกันใหญ่; ลง

ความเชื่อมั่นผิด แล้วก็เดินไปผิด. เราจะต้องมีศรัทธาคือความเชื่อที่ถูกต้อง แล้วก็ต้อง ตามหลังสัมมาทิฏฐิ หรือปัญญาที่เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ.

ที่นี้ขยายคำว่าศรัทธาออกไปให้ทุกแง่ทุกมุม : ศรัทธาในพระศาสนา, ศรัทธาในบุคคลที่ควรศรัทธา เพราะว่าเรามีปัญญา เราดูออก กระทั่งศรัทธาในตัวเอง ในความสามารถของตัวเอง เชื่อตัวเอง แน่ใจตัวเอง. นี่มันมีผลอย่างอื่น คือ ทำให้กล้าตัดสินใจ หรือว่าเป็นคนองอาจกล้าหาญ หรืออะไร นี่มันมีความเชื่อตัวเอง. เด็ก ๆ โดยมากพอเราถามเข้าแล้วก็อาย ไม่กล้าพูดแทบทั้งนั้น. เพราะขาดศรัทธาในตัวเอง. ฉะนั้น ไปอบรมให้มีศรัทธาในตัวเองบ้าง.

ข้อที่ ๑๓. จะระบุไปยัง **ความสุขุม**, ข้อ ๑๔. **รอบคอบ**, ข้อ ๑๕. **ชอบไตร่ตรอง**. สามข้อนี้คล้ายกันมากจนแทนกันได้ แต่อยากจะทำให้มันเป็นของที่มีความหมายไม่เหมือนกัน จะได้ทำให้มันครบถ้วนจริง ๆ

สุขุม นั้นหมายถึงลึกลงไป, รอบคอบ นั้นหมายถึงรอบด้านกว้างออกไป. ความที่มีความรู้ หรือสติปัญญาอะไรที่มันลึกลงไปนี้ ไม่ยอมให้ตื่น ไม่ยอมให้อยู่ผิวเผิน; อย่างนี้ เราจะเรียกว่ามีความสุขุม มีปัญญาสุขุม. ถ้าว่ารอบคอบมันกว้าง ๆ ไปรอบด้าน นี่มันขึ้นอยู่กับเด็ก ๆ ที่เขามีทุนสำรองในการศึกษา การอบรมแวดล้อมมาอย่างไร; แต่แล้วมันขยายออกได้ ไม่มีขอบเขตจำกัด. ฉะนั้น ถ้าเราสอนให้เด็ก ๆ รู้จักยินดีในที่สัจ

และรักษาความสงบมาตั้งแต่แรก ๆ แล้ว; ความสุขุมรอบคอบ
นี้มันจะมีมาง่าย, จะมีได้โดยง่าย.

ที่ว่า ชอบไปไตร่ตรอง นี่ก็คือไม่ผจญผลัน, แล้วก็ไตร่ตรอง
แล้วไตร่ตรองอีก; เพราะเด็ก ๆ เขาไม่ชอบไปไตร่ตรองมาก ไม่ทัน
แก้ไข เราจึงต้องฝึกนิสัยให้ดูให้ดี.

สุขุม รอบคอบ ชอบไปไตร่ตรอง นี้คล้ายกัน ถ้าเขาจะเอาปน
กันเสีย ก็ไม่สำเร็จประโยชน์เต็มที่ ต้องรู้จักแยกออกมา.

ข้อที่ ๑๖ - ๑๗ **รัฐประมาณในการบริโภคน;** บริโภคนี่
ไม่เล็งถึงอาหารอย่างเดียว; อะไรก็ตามให้ รัฐประมาณหรือความ
พอดี. นี่ก็เป็นปัญญาแท้ : เกินไปก็ไม่ได้ ขาดไปก็ไม่ดี; เหมือน
กับว่าอ้วนก็ไม่ดี, ผอมก็ไม่ดี อะไรทำนองนั้น. ให้เขาเป็น
ผู้รัฐประมาณในการที่จะเป็นอยู่ หรือกินอยู่หรือใช้สอยหรือ
อะไร เป็นผู้รัฐประมาณ.

ข้อที่ ๑๘. ให้เขา **หวังที่จะพึ่งตัวเอง** นี่ก็เป็นปัญญาอัน
หนึ่ง. คนหวังพึ่งวัตถุภายนอกนั้นไม่ใช่คนมีปัญญา; แม้ว่าเขา
จะต้องพึ่งบิดามารดา มักก็ในระยะแรก; ในที่สุดความหมาย
อันแท้จริงทั้งหมด ทุกคนจะต้องพึ่งตัวเอง. นี่ก็ต้องอธิบาย
ให้ดี ๆ ว่า ที่ว่า พึ่งพระพุทธเจ้า แล้วทำไมมาพึ่งตัวเอง? พึ่ง
พระพุทธเจ้า ก็คือไปรับคำสั่งสอนมา สำหรับพึ่งตนเอง; ฉะนั้น
ใจความมันก็อยู่ที่พึ่งตัวเอง. พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พึ่งตัวเอง
นั่นแหละ คือท่านเป็นที่พึ่งแก่เรา. พึ่งดูก็น่าหวั่น พระพุทธเจ้า
ทรงเป็นที่พึ่งแก่เรา โดยการที่ทรงสอนให้เรารู้จักพึ่งตัวเอง.

ฉะนั้น จึงสอนให้เด็ก ๆ เขาหวังที่จะพึ่งตัวเอง; ไม่ใช่
อวดดี ไม่ให้จองหองต่อบิดามารดาหรือใคร ๆ. แต่ให้เขารับรู้
ไว้ว่า ดูเถอะ ไม่เท่าไรหรอก ความที่ต้องพึ่งตัวเองนี้จะตาม
เข้ามา, จะตามเข้ามา, แล้วก็มากขึ้น ๆ. ฉะนั้น เตรียมเสียแต่
เดี๋ยวนี้ แล้วก็ไม่ต้องฝืน; อย่างนี้เรียกว่าไม่พึ่งภายนอก เป็น
ความหมายที่กว้าง ๆ ว่า ไม่พึ่งปัจจัยภายนอก ให้พึ่งภายใน
คือตัวเอง. ฝืนสางเทวดาอะไรต่าง ๆ มันมากมาย; คำว่าฝืน
นั้น กินความมาก. อย่าไปหวังพึ่งภายนอกนานาชนิด; เสีย
เวลาแจจแจง ไม่จำเป็น เข้าใจเอาเองก็ได้ ว่าไม่พึ่งเหตุปัจจัย
ภายนอก.

ถ้าเราต้องพึ่งเหตุปัจจัยภายนอก ก็เป็นเรื่องชั่วคราว,
หรือถ้าว่า เราต้องอาศัยสิ่งใดบ้าง นั้นมันก็เป็นอุปกรณ์สำหรับ
การพึ่งตัวเอง. เช่น เราจะขี่เรือไปนี้ ไม่ใช่เราพึ่งเรือ; แต่เราใช้
เรือเป็นอุปกรณ์ ในการที่เราจะพึ่งตัวเอง ข้ามปากไปให้ได้.
คำพูดมันลึกลับ กำกวมได้; ระวังให้ดี ๆ. เราพึ่งตัวเองนั้น
ถ้าสอนไม่ดีแล้ว เด็ก ๆ จะจองหอง; เดี่ยวจะยุ่งกันใหญ่ แล้ว
ก็เป็นคนโง่. ให้เขาเข้าใจถูกต้อง ก็ต้องเป็นเรื่องพึ่งตัวเองอย่าง
ถูกต้อง.

ข้อที่ ๑๙. **ไม่ถือโชคกลาง** คือไม่ฝากตัวไว้กับที่พึ่งพา
ภายนอก : ดวงดาว โชคกลาง อะไรแล้วแต่จะเรียก ซึ่งก็เรียกว่า
ไม่พึ่งกรรมเท่านั้นเอง. ถ้าพึ่งตัวเองก็คือพึ่งกรรม; ถ้าว่าเกิด
ไม่พึ่งตัวเอง ก็คือไม่พึ่งกรรม, แล้วก็พึ่งข้างนอก. การพึ่งอะไร

ทำนองนี้ต้องมีคำ ๆ หนึ่งซึ่งรวมความไว้หมด. ถ้าพูดให้ถูกก็เรียกว่าปัจจัยภายนอก ชนิดที่เป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก; ที่คนเขาเคยใช้กันมาแต่โบราณ. คำว่า “พรหมลิขิต” นี้ คนวัยรุ่นยังยึดมั่น ถือมั่นอยู่เลย, มั่นใจอยู่นั่น. ถ้าจะเรียกว่า พรหมลิขิต ต้องให้หมายถึงกรรม หรือว่าผลของการกระทำของตัว ที่ได้กระทำมาแล้วแต่หนหลัง.

ข้อที่ ๒๐. ให้เขา **รู้จักอุดมคติของมนุษย์** : รู้จักความเป็นมนุษย์ ว่ามนุษย์นั้นคืออะไร? เพื่ออะไร? สูงสุดอย่างไร? เรียกว่าอุดมคติของความเป็นมนุษย์; ว่าเกิดมาที่หนึ่ง ถ้าเป็นมนุษย์นั้น จะต้องเป็นอย่างไร? อย่ามานั่งร้องไห้อยู่บ่อย ๆ หรือจะมาลำบากตรากตรำอยู่ เพราะความโง่ความหลง สลัดออกไปไม่ได้. ถ้าเขารู้จักความเป็นมนุษย์ ก็ต้องรู้ว่าเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ เพื่อจะมีความสุขตลอดไป ไม่มีอะไรมาทำให้มีความทุกข์ได้; คล้าย ๆ กับที่พูดมาแล้วข้างต้นว่า มันทุกข์ได้ยาก มันเป็นสุขได้ง่าย.

เพราะฉะนั้น อุดมคตินี้ก็คือว่า เราจะไม่เป็นทุกข์เลย; พอดความทุกข์มันเยี่ยมกรายเข้ามาเท่านั้นแหละ ไม่ต้องหาเหตุผลอะไรก็ได้, ตวาดมันไปเลยว่า “กูไม่ได้เกิดมาเพื่อเป็นทุกข์” แล้วตั้งต้นคิดกันใหม่ ว่า “กูเกิดมาเพื่ออะไร” เดียวก็พบว่า : กูเกิดมาเพื่ออะไรยิ่งขึ้น ๆ; ฉะนั้นใครยอมเป็นทุกข์ตั้งแต่ที่แรก นั่งร้องไห้อยู่ นี่ก็เป็นคนที่ไม่รู้จักอุดมคติของความเป็นมนุษย์ ก็คือคนโง่นั่นเอง. คำว่า มนุษย์ แปลว่า ใจสูง อย่างที่

ว่ามาแล้ว ก็ไม่ต้องร้องไห้; ฉะนั้นเด็ก ๆ ควรจะได้รับคำแนะนำให้มีปัญญา รู้จักอุดมคติของคำว่ามนุษย์.

ข้อที่ ๒๑. **ให้รู้จักโลกในตน.** เพราะที่โรงเรียนเขาสอนแต่เรื่องโลกก่อนดินกลม ๆ นี้ แล้วก็อยู่ข้างนอกเรา สอนตามวิชาภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มนโลกก่อนดินทั้งนั้นแหละ. เราก็สอนเด็กของเรา ให้รู้จักโลกที่มีอยู่ในตน ตามความหมายของพระพุทธเจ้า; พอเราคิดว่าอะไรมันเป็นอย่างไร อันนั้นมันจะมีแก่เราขึ้นมาทันทีนั้น : จะเป็นโลกที่สวยงาม หรือเป็นโลกที่น่าเกลียด จะเป็นโลกที่ร้อนหรือโลกที่เย็น, แล้วแต่ว่าจิตมันที่สร้างขึ้นมาอย่างไร, ฉะนั้นโลกต่าง ๆ นั้น มันมีอยู่ในตน. ให้รู้จักโลกนี้แล้วก็จะได้เปรียบ จะได้อยู่ในโลกที่ดีที่สุด ที่ตนควรจะได้อยู่, โดยรู้จักโลกที่มีอยู่ในตน ตามหลักของพระพุทธเจ้า

ข้อที่ ๒๒. ให้เขารู้จัก **อบาย** และ **อบายมุข** นี้ก็เคยพูดกันมามากแล้ว. **อบาย** ที่เห็นตัวอย่างง่าย ๆ คือ นรก เดรัจฉานเปรต อสุรกาย. **พอ**ร้อนใจเป็นนรก, **พอ**โง่งเป็นเดรัจฉาน, **พอ**หิวทะเยอทะยานก็เป็นเปรต, **พอ**ซี้ซลาดก็เป็นอสุรกาย. สำหรับคนชาวบ้านทั่วไป ที่ทันตาเห็นในเรื่องของอบาย ก็คือ **อบายมุข** - **ปากทางแห่งอบาย** : ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการเล่นเล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำกรรม; ๖ อย่างนี้แหละไปศึกษาเอาเองก็แล้วกัน ว่านั่นเขาเรียกว่าอบายมุขประดุแห่งอบาย.

ถ้าเราเข้าไปในอบายมุขข้อใดข้อหนึ่ง เราก็พลัดเข้าไปใน

อบาย คือ นรก เตรีจฉาน เปรต อสุรกาย อย่างใดอย่างหนึ่ง. นี่ต้องให้ลูกเด็ก ๆ เขารู้จักอบาย และอบายมุขคู่กันไปเลย; แล้วก็ไม่ใช่สอนด้วยตัวหนังสือ จะต้องสอนที่ตัวเขา ที่เขากำลังได้รับอยู่; หรือว่าจะไปชี้ตัวอย่างที่บุคคลอื่นเป็นตัวอย่าง ที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียง ที่เขากำลังเป็นอบาย ตกอบายอยู่ก็ได้ นี่ต้องระวังให้ดี ๆ

ข้อที่ ๒๓. **ต้องรู้จักสวรรค์และบันไดของสวรรค์.**

สวรรค์คือความสบายใจอย่างบริสุทธิ์ ยกมือไหว้ตัวเองได้ นี้เรียกว่าสวรรค์; เมื่อไรก็เมื่อนั้น ถ้าขอใจตัวเองได้เมื่อไรในทางถูกต้อง ก็เรียกว่าสวรรค์. แล้วบันไดของสวรรค์ก็คือความถูกต้อง ซึ่งมีรายละเอียดมาก มีกาย วาจา ใจ อันถูกต้อง เป็นบันไดสวรรค์อยู่คู่กัน; เช่นเดียวกับอบาย ก็มีอบายมุข, สวรรค์ก็มีบันไดแห่งสวรรค์.

ข้อที่ ๒๔. **รู้จักมายา,** ข้อที่ ๒๕. **รู้จักสังขะ** นี้มันก็คู่กันอีก.

มายานั้นมันก็จริง ชั่วที่เรายังไม่ทันจะรู้ มันเป็นสังขะชั่วครว แล้วทำให้เกิดเรื่องเกิดราว เกิดผล เกิดอะไรได้มากเหมือนกัน; ก็เรียกว่า มายาคือสังขะที่ชั่วครวที่หลอกลวง. ส่วนสังขะจริง ๆ นั้นมันจริง, จริงตลอดเวลา. เราเคยถูกหลอกด้วยสังขะชั่วครวหรือมายานี้กันมาเรื่อย ๆ เรื่อย ๆ จนบัดนี้แหละ; ไปดูเถอะ ๆ เมื่อเล็ก ๆ เราไม่รู้เท่าไร เราก็เชื่อว่าจริงเท่านั้น เท่าที่เด็กเล็ก ๆ มันจะรู้, ผู้ใหญ่เขามาบอกก็ไม่ยอม

เชื่อ. พอเราโตขึ้น ๆ เราก็รู้มากขึ้น แล้วสักจะมันก็เปลี่ยนไป จนกว่าจะรู้สักจะที่แท้จริงตามหลักของพระพุทธศาสนา. นั่นแหละสิ่งที่จริงชั่วคราว นั่นเขาเรียกว่ามายา; เพราะมันเป็นจริงเหมือนกัน รู้สึกจริงเหมือนกัน แล้วก็อยู่จริงเหมือนกัน แต่เป็นมายาเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ. เมื่อไม่จริงก็หลอก. ส่วนสักจะนั้นก็เรียกว่าจริง ในลักษณะที่ว่าทำลงไปแล้วก็ได้ผลจริง, ไม่หลอก.

ทีนี้จะเขยิบสูงขึ้นไปเพื่อไว้ สำหรับเดี๋ยวนี้ว่าลูกเด็ก ๆ นั้น โตขึ้นทุกวัน, โตมากขึ้นทุกวันแล้ว โตเป็นวัยรุ่นเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็เตรียมสำหรับจะรู้เรื่องที่มีมันสูงขึ้นไป.

ข้อที่ ๒๖. ให้เขา**รู้เรื่องอริยสัจ** ในความหมายที่เป็นสากล. เรื่องอริยสัจ ก็คือรู้ว่า *คืออะไร จากอะไร เพื่ออะไร โดยวิธีใด* คือ หลักอริยสัจ เป็น logic ไปก่อน. ทุกซื่อก็คืออะไร, เหตุให้เกิดทุกซื่มาจากอะไร, ดับทุกซื่ขึ้นเพื่ออะไร, ทางดับทุกซื่ นั้นดับโดยวิธีใด, นี้ก็ได้เรื่องของหลักเกณฑ์อริยสัจมาแล้ว ต้องรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร, สิ่งนั้นมาจากอะไร, สิ่งนั้นเพื่อประโยชน์อะไร, แล้วก็สิ่งนั้นจะทำได้สำเร็จโดยวิธีใด; อย่างนี้เรียกว่าอริยสัจ เอาไปใช้กับเรื่องอะไรก็ได้; ทุกเรื่องไปเลย จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทั้ง ๔ ประการนี้. นี่ก็เป็นเรื่องของกรรมี่เหตุผล อย่างยิ่งอย่างสูงสุดแล้ว; แต่เรามายกมาเป็นเรื่องรู้อริยสัจ คือของจริงของพระอริยเจ้า ไม่ฝากไว้กับอย่างอื่น.

ต่อไปนี้ จะให้รู้จักบทหรือคำหรืออะไร ที่มีมันสูงขึ้นไปตามลำดับ.

ข้อที่ ๒๗. ให้เขารู้จักสิ่งที่เรียกว่า **สังขาร** ว่ามันไม่มีอะไรที่เป็นตัวมันเองได้ตามลำพังตัวมัน; มันต้องประกอบด้วยส่วนประกอบ เหตุปัจจัยหลายอย่าง แล้วก็เปลี่ยนไป; นั่นแหละคือสังขาร. ฉะนั้นอย่าได้ยึดมั่นถือมั่นอะไร ที่มีอยู่เฉพาะหน้า หรือกำลังเป็นเนื้อเป็นตัวอยู่ หรือว่ากำลังกินอยู่ ใช้อยู่ ให้มันเกินไถ่; ให้รู้ว่ามันเป็นสังขาร.

สังขาร นั้นเป็นสิ่งปรุงแต่ง ก็ต้องเปลี่ยนไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง. นี้อบตัวเราเต็มไปด้วยสังขาร, ข้างในเราก็คือสังขาร, ร่างกายก็สังขาร จิตใจก็สังขาร, ความคิดนึกรู้สึกของจิตใจก็คือสังขาร, รู้จักสังขาร คือรู้อย่างนี้; แต่อย่าเพิ่งเข้าใจไปว่า จะทำเด็กให้เป็นพระอรหันต์. อาตมาเคยถูกตำอย่างนี้เสมอ ที่กรุงเทพฯ เขาตำ ว่าเอาเรื่องของพระอรหันต์มาสอนชาวบ้าน.

ข้อที่ ๒๘, ๒๙, ๓๐ คือ **รู้จักของไตรลักษณ์** นี้ก็สูงสุดไปเลย อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา สามอย่างด้วยกัน. เด็กจะรู้ได้นะไม่ใช่ว่าจะรู้ไม่ได้ ว่า มันไม่เที่ยง แล้วมันน่าเกลียด, ความไม่เที่ยง สิ่งที่ไม่เที่ยง นี้มันน่าเกลียด คือทุกข์. และอนัตตานี้คือ อย่าไปเข้าใจว่าตัวหรือของตัว. รู้อย่างนี้จะเป็นเด็กที่ฉลาดจะเป็นพระอรหันต์ไปแต่อายุ ๑๕ ก็ช่างเถอะ ยอมให้เป็น ถ้าว่าเป็นได้ อย่าไปหวังไว้เลย ให้เขารู้จักอนิจจัง คือ ไหลเสียวนเป็นเกลียว เปลี่ยนแปลงไป, ให้รู้จัก ทุกขัง ว่ามันน่าเกลียดนะ อย่าไปรักมันเลย. ขึ้นไปรักเข้าจะมีความทุกข์ เพราะมันไม่

ตามใจเรา. เมื่อมันเปลี่ยน และมันน่าเกลียดอย่างนี้ มันจะมีตัวตอนที่ตรงไหน.

ข้อที่ ๓๑. ให้รู้จัก **กฎของอิทัปปัจจยตา** นี้ก็อธิบายกันมากแล้ว คือว่าสิ่งต่าง ๆ นี้ มิได้สามารถจะตั้งอยู่ได้ตามลำพังตนเอง ยกเว้นพระนิพพาน หรือความว่างอย่างเดียว. สิ่งต่าง ๆ คือกระแสแห่งการที่สิ่งนี้มีแล้วสิ่งนี้ก็พลอยมี, เพราะสิ่งนั้นมี สิ่งนั้นก็พลอยมี; อย่างนี้เรียกว่า อิทัปปัจจยตา. อย่างนี้ไม่ลำบาก เพราะว่าเขาเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นสูง ๆ กันมาแล้ว, ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ พอจะรู้ได้ง่าย ว่าเป็นอิทัปปัจจยตาอย่างไร.

ข้อที่ ๓๒. ให้เขารู้จัก **กฎแห่งกรรม**, ให้รู้จักแจ่มแจ้งในกฎแห่งกรรม คือว่า การเคลื่อนไหว ต้องมีปฏิกิริยา, เพราะมีกิริยาแล้ว ต้องมีปฏิกิริยา. ถ้ากิริยานั้นเป็นของสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ และมีเจตนา ก็เรียกว่ากรรม; ถ้าไม่มีเจตนา ก็เรียกว่ากิริยา. การเคลื่อนไหวที่ประกอบไปด้วยเจตนา ก็เรียกว่า กรรม. นี้ระวางกันไว้ ให้เป็นไปแต่ในทางที่ดี

ถ้ามันไม่ประกอบด้วยเจตนา เขาเรียกว่ากิริยา; มันจะเป็นทุกข์หรือเป็นสุข จะมาปรับโทษกันไม่ได้เพราะเราไม่ได้มีเจตนา. ยอมรับผิดชอบแต่การกระทำที่กระทำไปด้วยเจตนา. นี้เรียกว่าเรารู้จักกฎแห่งกรรม. นี้เป็นเครื่องรับประกันได้มากกว่า ลูกเด็ก ๆ คนนี้จะไม่ทำผิด หรือไปทำอะไรในสิ่งที่ไม่ควรทำ.

ข้อที่ ๓๓. รู้จัก **กฎแห่งวิญญะ** คือความหมั่นเวียน ใน

สิ่งที่หมั่นเวียนของสิ่งที่หมั่นเวียน. นี่อธิบายกันมานานแล้ว; ผู้ที่เป็นพุทธบริษัทก็เคยฟังมานานแล้ว คือ กิเลส กรรม วิบาก. ในชีวิตประจำวันของคนเราทุก ๆ คน มี **วิภูฏะ** : คือเราอยากจะทำ นี่เป็นกิเลส, เราทำ นี่เป็นกรรม, เราได้รับผลของการกระทำ ก็เป็นวิบาก; ครั้นรับวิบากแล้ว เราก็อยากอย่างอื่น ติดต่อกัน ไปอีก ก็มีกิเลสอีก, แล้วก็ทำอีก แล้วก็ได้รับผลอีก; มันมีตัว **วิภูฏะ** อยู่ที่ตัวคนนั้นแหละ ทุกวันในชีวิตประจำวัน. นี่ก็ต้องระวังให้ดี ถ้ามันหนักนักแล้ว มันก็ต้องระวังให้แน่นอน. ถ้าทำให้ถูกต้อง ก็ได้ผลตามที่ต้องการได้เหมือนกัน ก็เรียกว่ารู้จักกฎแห่งวิภูฏะ.

ข้อที่ ๓๔. **รู้จักเลือกคัด** ที่เรียกในภาษาธรรมว่า **อัมม-วิจยะ** เพราะว่าสิ่งต่าง ๆ มีมาก หรือการปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติ มันก็มีมาก; ทั้งฝ่ายวัตถุทั้งฝ่ายนามธรรม หรือพฤติกรรมของมันก็ตาม มันมีมาก. เราต้องรู้จักเลือก เช่นว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้ตั้งแต่ ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ เราก็ปฏิบัติไม่ไหวแน่, หรือความถูกต้อง ดีงาม อะไรในโลกนี้ มันก็มีมาก เราไม่อาจจะปฏิบัติทั้งหมดได้. นี่ก็ต้องเลือกเอาเฉพาะเรื่อง ที่มันเกี่ยวกับตัวเรา หรือจำเป็นแก่มนุษย์โดยแท้จริง; อย่างนี้เรียกว่าเลือกคัด, ว่าธรรมะไหนจะเหมาะแก่เรา ในเวลานี้ ในสถานการณ์อย่างนี้; นับตั้งแต่ว่ารู้จักว่าเราเป็นเด็กนี้จะเลือกเรียนอะไร.

เด็กที่โง่โดยมาก ทั้งที่ไม่ควรจะไปเรียนวิชานั้นเลย ก็ไปเรียน มันก็เหลวเป๋ว เดือดร้อนทั้งพ่อแม่ด้วย; เพราะว่าไม่รู้จัก

เลือกคัด. แต่บางอย่างจะโทษเด็กก็ได้ มันอยู่ที่พ่อแม่จะต้องร่วมมือ; แต่ถ้าเด็กโตแล้วเรียนถึงมัธยมศึกษาแล้ว จะไปเรียนชั้นอุดมนี้ก็ควรจะรู้จักเลือกด้วยตนเองแล้ว. อย่าขบถต่อพ่อแม่, อย่าหลอกพ่อแม่. นี่ถึง ทางธรรมก็เหมือนกัน แผลง : จะปฏิบัติให้หนักไปในธรรมข้อไหน อย่างไร เท่าไร; นี่ต้องรู้จักเลือกเหมือนกัน. ที่นี้ที่จิตจะรู้จักเลือก มันก็ต้องรู้จักค้นคว้า. ถ้าเราไม่รวบรวมมา เราก็ไม่รู้จักเลือกอะไร; ฉะนั้น เราต้องค้นคว้ามาดูให้หมด. เราสามารถที่จะค้นคว้าประมวลมา ในสิ่งที่ยังไม่เคยพบเคยเห็นอย่างนี้ แล้วก็เอามาเลือก.

ข้อที่ ๓๕. ก็คือ **รักการศึกษา**. คำว่า “ศึกษา” ก็อธิบายกันแล้ว ว่าหมายถึงอะไร : เรียนในโลก ๆ ก. ข. ก กา. ก็ศึกษา, เรียนวิชาอาชีพก็ศึกษา, ปฏิบัติมรรค ผล นิพพาน ก็ศึกษา. ต้องรักการศึกษา เพราะว่ามันมนุษย์นี้ก้าวหน้าไปด้วยการศึกษาที่ถูกต้อง; ฉะนั้น จึงให้สนใจกับคำว่า “ศึกษา” ในทุกระดับ; แม้แต่ให้ไปเรียน ก. ข. ก กา. นี่ก็ต้องรักที่จะเรียน จึงจะรู้หรือว่าสะดวก หรือสนุก. เดียวนี้เขาก็มีอุปบายล่อหลอกกันให้รักการศึกษา เราเกือบจะไม่ต้องพูด.

ข้อที่ ๓๖. นี่เป็นเรื่อง **ความรู้จักสิ่งที่ควรรู้จัก** สรุบบ่อยโดยรายละเอียดมีมากทีเดียว. ต่อไปนี้จะยกตัวอย่างเรื่องความรู้จัก :-

๑. เด็ก ๆ จะต้องรู้จักว่า สิ่งที่เรียกว่า บิดามารดาคืออะไร ? นี่คล้ายกับว่าจะเกณฑ์ให้เด็กเป็นนักปราชญ์ตั้งแต่อยู่

ในท้อง; ที่จริงก็ไม่ได้มากถึงอย่างนั้น เราพยายามจะให้เขา เข้าใจที่ละนิด ๆ. พ่อโตพอสมควรก็รู้จักเลยว่า พ่อแม่ นั่นคือ อะไร, ต้องรักเท่าไรต้องบูชาเท่าไร, ต้องอะไร เท่าไร อย่างไร หรือคืออะไร, คล้ายกับว่าคืออะไร, บิดามารดา นั่นคืออะไร; เด็ก ๆ เล็ก ๆ ฐู้ไม่ได้หมด มันลึกซึ้งเหลือเกิน. ลักษณะหรือคุณค่าของบิดามารดาในทางฝ่ายนามธรรมนี้ มีมากมายลึกซึ้งกว้างขวาง แต่ว่าเราก็ต้องให้เด็กเขาพยายามที่จะรู้จ้กว่า บิดามารดา นั่นคืออะไร.

๒. รู้จักครูบาอาจารย์ว่าคืออะไร; เดี่ยวนี้เด็กไม่รู้จัก ครูบาอาจารย์กันแล้ว. ดูที่เขาทำแก่ครูบาอาจารย์ เขาเรียกอ้าย เรียกอี่ก็มี แล้วถึงกับทำอันตรายครูอาจารย์ก็มี, มีการเข้าใจ ผิดด้วยเหตุพัวพันหลายอย่างหลายประการ. เช่น ครูบาอาจารย์ ก็กินเงินเดือนของรัฐบาลซึ่งเก็บภาษีไปจากเรา; อย่างนี้ความหมายของครูบาอาจารย์ก็เปลี่ยนหมด. ในสมัยโบราณเขาฐู้ว่า มันต้องมีบุคคลจำพวกนี้อยู่ในโลก เพื่อให้วิญญานของคน มันสูง จึงให้เขาทำหน้าที่นี้ไม่ต้องไปทำนากินเอง; เพราะ ฉะนั้น เราต้องให้อาหารเขา นั่นแหละคือเงินเดือน. อย่างหาเป็น เรื่องแลกเปลี่ยนอย่างการค้า; ให้ฐู้ว่าบิดามารดา คือผู้ให้กำเนิด มา, ครูบาอาจารย์คือผู้ยกวิญญานให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ.

๓. ให้รู้จ้กความหมายของคำว่าเพื่อน : ให้รู้จ้กเพื่อนว่าสิ่งที่เรียกว่าเพื่อน นั่นคืออะไร; จะอยู่โดยปราศจากเพื่อนไม่ได้ : โดยเฉพาะเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย นี่ลึก

ไม่พิน; มันเป็นเพื่อนกันอยู่โดยธรรมชาติ

คนโบราณเขาให้ความสำคัญแก่คำว่า “เพื่อน” นี้มาก ดังตัวอย่างชาดกในเรื่องลูกเศรษฐี ๔ คน ขอเนื่อจากนายพราน. คนที่ชื่อว่า “ไอ้พรานให้กูบ้าง” นี้ มันได้ฟังผิดมา; “พี่พรานให้ฉันบ้าง”, ก็ได้เนื่อมา; “พ่อพรานให้ฉันบ้าง”, ก็ได้หัวใจมา; “เพื่อนเอ๋ยให้เราบ้าง”, พรานให้หมดเลย. เขาชอบคำว่า “เพื่อน” ที่มันเล็งไปถึงความเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในสังสารวัฏฏ์นี้; ให้รู้จักเพื่อนอย่างนี้. เดียวนี้มีเพื่อน ชนิดปลอม มันไม่ใช่เพื่อน; แต่คนที่โง่ไปเห็นที่ปลอมนั้นกลายเป็นเพื่อน มันก็ได้เพื่อนแล้ว ไปทำแล้ว เลยกินรกกันไปเลย. อย่ารู้จักเพื่อนที่พาลลงไปนรกเลย; ต้องรู้จักเพื่อน ที่จะดึงขึ้นมาบนสวรรค์ดีกว่า.

๔. ควรให้รู้จักประเทศชาติคืออะไร. เดียวนี้เด็ก ๆ ก็ไม่รู้จักประเทศชาติ, คนโต ๆ ก็ไม่รู้จักประเทศชาติ; ตั้งตนเป็นคู่ศัตรูกันกับประเทศชาติอยู่หลาย ๆ กรณี. ใช้คำว่า “เขา” ใช้คำว่า “เรา” กับประเทศชาติกับรัฐบาลกับอะไรก็ตาม. นี้ควรให้ลูกเด็ก ๆ เขารู้ว่าประเทศชาตินี้คืออะไรก่อน; คือเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นหลักสำหรับยึดไว้ ไม่ให้กระจัดกระจาย ในบรรดาพวกเราทั้งหลาย ซึ่งเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน; อย่างนี้ก็ดียดี. ถ้าว่าประเทศชาติคืออย่างนี้ คนจะได้รักประเทศชาติ, ช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนประเทศชาติ, ช่วยกันป้องกันรักษา ขำระสะสาง.

๕. ต้องทำให้เขารู้จัก สิ่งที่เรียกว่า ความดี ความจริง ความ

งาม ความยุติธรรม เด็กควรจะท่องได้; แต่เขาไม่รู้จักร่ว่าอะไรดี
อย่างไร. เขาควรจะรู้จักว่าความดีนั้นคืออะไร; อย่าให้ไปเอาดี
ปลอมเข้า. แล้วความจริงนั้น คืออะไร; อย่าได้ไปเอาเท็จมา
เป็นจริง. ความงาม, งามจริง ๆ คืออะไร อย่าได้ไปหลงไปหลอก
เขา. ความยุติธรรมนั้นคืออะไร; เดี่ยวนี้เขาจะเอาแต่ได้ตามใจ
เขา นั่นคือยุติธรรม. เดี่ยวนี้โลกกำลังเป็นอย่างนี้; อย่าว่าแต่
ลูกเด็ก ๆ เลย, คนโต ๆ ที่มีอำนาจในการจัดโลกนี้ เขาก็ยังถือ
เอาการได้ตามประสงค์ของเขาว่านั่น คือความยุติธรรม; ใช้
อำนาจบาปใหญ่.

๖. เด็ก ๆ ต้องรู้จักน้ำใจนักกีฬา คือว่าให้ถ้อย รักใคร่ไมตรี.

๗. เด็ก ๆ ต้องรู้จักศาสนาว่า คืออะไร จำเป็นอย่างไร มาก
ขึ้นไปตามลำดับ ๆ ไม่ใช่เพียงแต่รู้จักวัดวาอาราม ที่เห็น
สวย ๆ งาม ๆ นี้. มันต้องเลยไปถึงความรู้ และการปฏิบัติจน
ดับทุกข์ได้.

๘. ให้เด็กรู้จักพระเจ้าคืออะไร. พระเจ้าคือสิ่งที่สูงสุดที่เรา
หลีกเลี่ยงไม่ได้, มีอยู่จริง, สร้างสิ่งต่าง ๆ มา, ควบคุมสิ่ง
ต่าง ๆ อยู่, ทำลายล้างสิ่งต่าง ๆ ได้; แต่ไม่จำเป็นจะต้องมีหนวด
ยาว ถือไม้เท้า เหมือนที่รูปเขาเขียน. ให้รู้แต่ว่าพระเจ้านั้น
เป็นสิ่งที่แสดงด้วยรูปภาพไม่ได้ เป็นนามธรรมยิ่งกว่านามธรรม
ไปเสียอีก; นั่นแหละคือพระเจ้าที่สร้างโลกมาได้ ทำลายโลกก็
ได้ ควบคุมโลกก็ได้ โดยส่วนใหญ่ก็เล็งถึง กฎของกรรม
กฎของธรรมชาติ.

๙. เมื่อรู้จักพระเจ้าแล้ว ก็ต้องรู้จักมนุษย์, รู้จักความเป็นมนุษย์ อย่างที่ว่ามาแล้ว ว่ามนุษย์คืออะไร, เกี่ยวข้องกับพระเจ้าอย่างไร, เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างไร.

๑๐. ถ้ารู้จักมนุษย์แล้ว ก็ต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่าชีวิต : ชีวิตนี้คืออะไรกันแน่ ? มันมีอยู่ที่อย่างไร ? ที่ไหน ? ชั้นไหนสำคัญที่สุด ? ชีวิตทางเนื้อหนังร่างกายก็อย่างหนึ่ง ทางจิตใจก็อย่างหนึ่ง ทางสติปัญญาก็อย่างหนึ่ง ให้รู้จักชีวิตอย่างถูกต้อง.

๑๑. ที่นี้ รู้จักสิ่งที่มันเนื่องกับชีวิต เช่นกามารมณ์นี้ ให้รู้ว่ามันเป็นอะไร, มีความหมายเท่าไร, ถ้ารู้จักก็ไม่หลงในทางกามารมณ์; แล้วก็จะเกลียดด้วยซ้ำไป. ควรจะรู้จักว่าการสืบพันธุ์นั้นมันคืออะไร; มันไม่ใช่กามารมณ์. การสืบพันธุ์นั้นมันเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งธรรมชาติต้องการให้มี; แล้วเขาเอากามารมณ์เป็นเครื่องจูง ให้มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายยอมทำหน้าที่สืบพันธุ์ ซึ่งทั้งลำบาก ทั้งสกปรก ทั้งไม่น่าดู ทั้งอะไรต่าง ๆ; แต่เขามีของดีมาล่อมาจูง คือกามารมณ์; ต้องรู้จักมันอย่างนี้.

๑๒. ในที่สุดรู้จักสิ่งที่เรียกว่าสันติภาพของส่วนรวมและสันติสุขของบุคคล โดยรู้จักคำว่านิพพานคืออะไรก็พอแล้ว; จนกระทั่งว่าเราอยู่ด้วยนิพพาน คือ ความเย็น; เพราะเรามีความรู้ต่าง ๆ อย่างที่ว่ามาแล้ว หลายสิบหัวข้อนี้ มันเย็นความเย็นเพราะเราทำถูกต้อง. ถ้าไม่เย็นก็ร้อน; ถ้าร้อนก็ไม่ใช่นิพพาน ถ้าไม่ร้อนก็เย็น เย็นก็คือนิพพาน. ถ้าเย็นจริงถึงที่สุดแน่นอนลงไป ก็เป็นนิพพานสมบูรณ์; เดียวนี้ก็นิพพานพลาง ๆ ไปก่อน

ซึ่งดีกว่าไม่รู้จัก ก็จรรู้จักดำรงตัวให้อยู่ด้วยความเย็น.

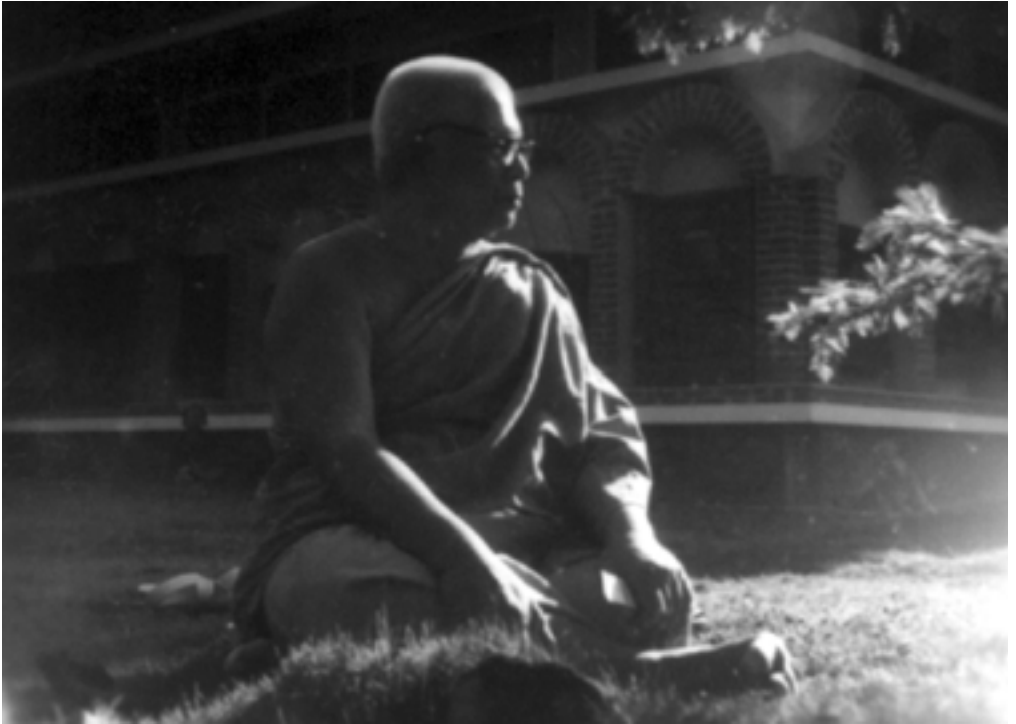
หมวดศีลธรรมที่ว่าด้วยปัญญา คือความรู้, รู้ ๆ ๑ ๑ อะไรบ้างก็ไม่ใช่หมด. อาตมายกมาเป็นตัวอย่างนี้คงจะรำคาญกันเต็มทนแล้ว มันมาก, มันยังมีอีก. แต่ว่าพอเป็นตัวอย่างนี้ก็ดีแล้ว ๓๖ หัวข้อสำหรับสิ่งที่เรียกว่าปัญญา. ข้อสุดท้ายนี้แยกออกไปได้มากมาย มีตั้ง ๑๒ อย่าง, อย่างนี้เป็นต้น.

นี้เวลาก็หมดแล้วไม่อาจจะพูดให้จบเรื่องนี้ได้ พูดได้ครึ่งเดียวก็ต้องยุติไว้ทีก่อน. แต่ถึงอย่างไรก็ดี ขอให้เขาไปคิดพิจารณากันไปพลางก่อนว่า ศีลธรรมสำหรับยุวชนนั้น มันไม่ใช่เล่นเสียแล้ว ไม่ใช่ข้อเดียวหรือสองข้อเล็ก ๆ น้อย ๆ พูดกันด้วยปากไม่กี่คำ นี่ก็พอแล้ว; มันไม่ใช่อย่างนั้น. ถ้าเราจะสร้างสรรคิยุวชนเป็นมนุษย์กันแล้ว มันก็ต้องคำนึงถึงหัวข้อศีลธรรมทั้งหมดนี้. สำหรับคำว่าสุทธิ คือ บริสุทธิ นั้น ยกตัวอย่างมาตั้ง ๑๒ หัวข้อ. สำหรับคำว่าปัญญาก็ยกตัวอย่างมาตั้ง ๓๖ หัวข้อ แล้วยังมีหัวข้อย่อยของข้อสุดท้ายอีกมากมาย.

เอาละเป็นอันว่า วันนี้พอสมควรแก่เวลาแล้ว.

ขอยุติไว้ทีก่อน ให้พระสงฆ์ท่านสวดคุณสาธยาย บทพระธรรม ที่จะเป็นการกำลังใจ ให้ทุกคนมีความกล้าหาญ พอที่จะปฏิบัติหน้าที่อันยากลำบากของการเป็นมนุษย์; ขอนิมนต์.

อริยศีลธรรม

สำหรับเยาวชน (ต่อ)

ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส “อริยศีลธรรม”
หมวดที่ ๒ ชุดปกรณ์พิเศษ อันดับที่ ๑๘.ค บนพื้นแถบสีแดง

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายเรื่องอริยศีลธรรมเป็นครั้งที่ ๑๒ ประจำวันเสาร์นี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า อริยศีลธรรมสำหรับยุวชน ต่อจากครั้งที่แล้วมาซึ่งยังไม่จบ.

ขอให้ท่านทั้งหลายทบทวนถึงข้อความที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับศีลธรรมในปัจจุบันนี้ว่าปัญหาอยู่อย่างไร; ซึ่งโดยสรุปแล้วก็พอจะเห็นได้ว่า ความเจริญมีมากในกิจการทั้งหลาย; แต่ส่วนศีลธรรมนั้นกลับเล็กลง ยิ่งจะหายไป ๆ อย่างที่เรียกว่า น่าประหลาดใจ.

แม้ว่าเราสามารถที่จะทำอะไรได้หลาย ๆ อย่าง เหมือนกับว่าเป็นของขวัญของสวรรค์ แต่มันก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุ

หรือเกี่ยวกับการเป็นอยู่; ส่วนความสงบสุขอันแท้จริงของสังคม หรือแม้แต่ของบุคคลก็ตาม นี่หาได้ยาก; เพราะว่าความก้าวหน้าทางวัตถุ นั้น ยั่วให้เกิดความสนใจไม่มีหยุด, หรือว่า ครอบงำความสนใจของผู้ที่ไม่อยากจะสนใจ อย่างนี้ก็มี.

ขอให้พิจารณาดูให้ดีว่า แม้แต่คนอายุมากเป็นต้น ไม่จำเป็นจะต้องมี จะต้องกิน จะต้องใช้ สิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ๆ เหล่านั้น ก็อดสนใจไม่ได้; มันก็ถึงเวลาไป แทนที่จะใช้กับความสงบ ก็ใช้ไปเพื่อตรงกันข้าม.

ที่นี้ สำหรับบุคคลที่กำลังอยู่ในวัยจะสนุกสนานเพลิดเพลินในโลกนี้แล้ว ก็ยิ่งจะถูกดึงไปหมด ทั้งเนื้อทั้งตัว; และยิ่งทั้งหมด สำหรับบุคคลที่ไร้การศึกษาซึ่งยิ่งจะถูกดึงไปทำให้ผิดทาง. เหมือนกับที่มีความคิดเห็นร่วมกัน ออกมาเมื่อ ๒ - ๓ วันนี้ว่า อาชญากรรมเพิ่มขึ้นมากมาย เพราะเหตุอย่างเดียวคือการแต่งตัวย้วยวนของสตรีเพศ และสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกัน; นี่เป็นปัญหาอันหนึ่งในทางศีลธรรม. เมื่อมีสิ่งที่มาทำให้คนเสื่อมทางศีลธรรม มนุษย์เราก็ไม่มีศีลธรรม ที่เรียกว่าเป็นมนุษย์น้อยลง, โลกนี้ก็เป็นโลกที่ไม่มีศีลธรรม คือไม่มีความปลอดภัยตามความหมายของคำ ๆ นี้.

....

อาจมาอยากจะทำอะไรแล้วทำอะไรอีก ใครให้ถือเอาความหมายของคำ ๆ นี้ ให้ตรงตามตัวหนังสือ คือคำว่า "ศีลธรรม"

นั่นเอง.

สี – ละ หรือ สีล แปลว่า *ปรกติ*; *ธรรม* แปลว่า *สิ่ง*, ที่เป็นเหตุก็ได้ เป็นผลก็ได้. ถ้า *ธรรม* ในที่นี้ เป็นเหตุ หมายความว่า เหตุที่ทำให้เกิดความปรกติ นี้ก็เรียกว่า *ศีลธรรม*. ถ้า *ธรรม* คำนี้เป็นผล ก็หมายถึง *ภาวะแห่งความปรกติ* ซึ่งเป็นผลของ *ความมีศีลธรรม* นั่นเอง.

ความปรกติแห่งวัตถุ จะเป็นวัตถุตามธรรมชาติ หรือวัตถุในบ้านเรือนก็ตาม; ถ้าคนนั้น มีศีลธรรมแล้ว วัตถุก็ปรกติ. ถ้าคนไร้ศีลธรรม มันก็ถูกทำลาย, หรือว่ายุ่งเหยิงสับสนกันไปหมด หากความปรกติไม่ได้.

ถ้ามองกันในส่วนร่างกาย สูงขึ้นมากกว่าวัตถุ ก็เห็นได้ว่า ถ้ามีศีลธรรม, ร่างกายก็ปรกติ; ปรกตินั้นนับตั้งแต่ว่าไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ จนกระทั่งว่าปรกติในการที่จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น.

ถ้ามองสูงขึ้นไปถึงเรื่องของจิต; ถ้ามีศีลธรรม จิตนี้ก็สงบ.

ถ้ามองสูงขึ้นไปอีกถึง เรื่องสติปัญญา; ถ้ามีศีลธรรม สติปัญญาก็ยังคงถูกต้องอยู่ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง. ถ้าปราศจากศีลธรรมแล้ว สติปัญญาไม่ประกอบไปด้วยสัมมาทิฐิ มีปัญญา ก็สำหรับจะคดโกงผู้อื่น หรือว่าทำตามกิเลส.

ถ้าสติปัญญาของคนเรากำลังไร้ศีลธรรม ก็จะมีหมุ่นไปในทางความเห็นแก่ตัว; เพราะมันมีสิ่งที่ยาวให้เห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น และอบรมสติปัญญากันในทางที่จะใช้เพื่อประโยชน์แก่คน

เห็นแก่ตัว ที่เห็นแก่การก้าวหน้าต่าง ๆ. ในโลกนี้ก้าวไปอย่าง
น่าประหลาด มหัศจรรย์, แล้วก็ก้าวไปเหมือนอย่างกับว่าวิ่งไป
ทีเดียว; แต่แล้ว โลกก็ไม่มีศีลธรรม ไม่มีความสุข มีแต่
ปัญหาเพิ่มขึ้น ๆ.

ข้อนี้ไม่ต้องอ้างอิงอะไรกันนัก ไม่ต้องมีการพิสูจน์อะไรกัน
อย่างลึกซึ้ง; เพราะว่าเป็นสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา. แม้แต่ในประเทศ
ไทยเรานี้ก็ดี มีความก้าวหน้าในทางวัตถุ; แต่ในทางศีลธรรม
นั้นก็มองเห็นอยู่แล้วว่า มันเต็มไปด้วยความระส่ำระสาย
กระทั่งการเบียดเบียนกัน อย่างที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน.

สรุปความว่า ความเจริญทางวัตถุมีขึ้นอย่างมหาดล
แต่สภาพทางศีลธรรมนั้นมีแต่ทรุดเสื่อมไปอย่างที่ไม่น่าเชื่อ;
ก็ถ้าคนมีสติปัญญาจริงแล้ว ทำไม่ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้น
ในโลกหรือในบ้านเมือง หรือแม้แต่ในครอบครัวของตน.

ในที่สุดนี้ก็เป็นอย่างนั้นว่าเรามีปัญหาทางศีลธรรม ที่จะต้อง
รีบฟื้นฟู ปรับปรุง ส่งเสริม แก้ไข หรือรักษา แล้วแต่ควรจะทำ
อย่างไร. นี่ปัญหามันก็มาเกิดขึ้น ปะทะหน้ากันกับเรื่องทางวัตถุ,
คนส่วนใหญ่ในโลกไม่สนใจเรื่องศีลธรรม. คำว่า “ศีลธรรม”
หายไปจากคำพูดของมนุษย์แม้ที่สุดแต่หน้าหนังสือพิมพ์, หรือ
จะหายไปจากปทานุกรมด้วยซ้ำไป.

ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ ปทานุกรมในโลก ที่พิมพ์ใหม่ ๆ นี้จะ
หาคำว่า “ศีลธรรม” หรือเรื่องของศีลธรรมยาก แล้วเขายกให้
เป็นเรื่องพิเศษส่วนบุคคล ไม่ใช่เรื่องที่จะเอามาพูดพร้อม ๆ กัน

เป็นเรื่องของโลกหรือของสังคม.

....

ที่นี้เมื่อโลกไร้ศีลธรรมมากขึ้น ก็มีวิกฤติการณ์ ความ
 ยุ่งยากลำบากทุกข์ร้อน ระส่ำระสายมากขึ้น; ก็ไม่รู้จะโทษใคร.
 ทางหนึ่งดึงไปสำหรับความวินาศของมนุษย์, อีกทางหนึ่งมันก็
 รั้งไว้ไม่ไหว เท่าที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้. ฉะนั้นจึงได้แต่หวังและ
 ภาวนาว่า เมื่อไรทุกคนจะหันมาหาปัญหาข้อนี้; แล้วก็ระดม
 กำลังเรี่ยวแรงทั้งหมด เพื่อจะแก้ไขปัญหาคอนี้ คือใช้ความ
 สามารถของทุกคน เพื่อทำให้เกิดมีศีลธรรมขึ้นมา เป็นความ
 สามารถที่จะต่อต้านความลุ่มหลงในทางวัตถุอย่างที่กำลัง
 เป็นอยู่.

เท่าที่มองดูก็เห็นว่า ยังมีปัญหาเหลือเกินแทบว่าจะ
 หหมดหวัง; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็ไม่มีทางอื่นจะเลือก นอกจากว่า
 จะเดินร่นต่อสู่ไปตามวิสัยของสัตว์บุรุษ คือผู้ที่ไม่ยอมทำในสิ่งที่
 ฝืนความรู้สึก หรือสิ่งที่จะเป็นโทษเป็นภัยแก่ตนเองหรือแก่
 มนุษย์. นี่จึงนับว่ายังมีส่วนต่อต้านอยู่ส่วนหนึ่ง; อย่างที่ได้กล่าว
 มาแล้วในการบรรยายหลายครั้งที่แล้วมา จนมาในครั้งสุดท้าย
 ที่แล้วมานี้. เราได้พูดถึงศีลธรรมของยุวชน ว่าจะต้องช่วยกัน
 ปรับปรุงอย่างไร ก็เลยบรรยายโดยหัวข้อว่า อริยศีลธรรมสำหรับ
 ยุวชน ในครั้งที่แล้วมานั้นไม่จบ จึงต้องบรรยายต่อในวันนี้.

....

ในการบรรยายศีลธรรมสำหรับยุวชนนี้ บางคำก็ต้องให้ความหมายพิเศษตามระดับของยุวชน.

ที่จริงชื่อของศีลธรรมแต่ละข้อ ๆ นั้น ก็ไม่ได้มุ่งหมายใช้สำหรับยุวชนโดยเฉพาะหรือผู้ใหญ่โดยเฉพาะ; ใช้รวมกันได้; แต่สำหรับยุวชน ก็ลดความหมายลงมาให้พอสมควรแก่ระดับ.

ที่นี่ได้แบ่งหัวข้อธรรมะที่เป็นศีลธรรมออกเป็น ๘ หมวดด้วยกัน ตามความสะดวก ดังที่ท่านทั้งหลายได้ฟังมาแล้ว ๒ หมวด : สองหมวดแรกคือ สุทธิ – ความบริสุทธิ์, และปัญญา – ความรอบรู้; เหลืออยู่อีก ๖ หมวด คือ เมตตา ขันติ สังวร หิริ วิริยะ และอุทฺธิ หรือพัฒนา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป.

อีกอย่างหนึ่งขอให้เข้าใจว่า การที่เราแบ่งออกเป็น ๘ หมวดนี้ ก็เพื่อความสะดวกสำหรับสั่งสอนอบรม; แต่ว่าชื่อของธรรมะข้อหนึ่ง ๆ นั้นอาจจะไปรวมอยู่ในหลายหมวดพร้อมกันก็ได้. ยกตัวอย่างเช่น คำว่า ศีลคือการบังคับตัวเอง; การบังคับตัวเองก็อยู่ในหมวดของศีลโดยตรง. แต่จะไปอยู่ในหมวด สังวร สำรวม ก็ได้, ไปอยู่ในหมวดขันติคืออดทนก็ได้, เหล่านี้มันก็โดยตรง. โดยอ้อมก็อาจจะไปอยู่หมวดพัฒนา คือว่าคนจะพัฒนาทรัพย์สมบัติหรือร่างกาย วัตถุจิตใจอะไรก็ตาม มันก็ต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่าศีล.

นี่ขอให้สังเกตดูให้ดี อย่าเข้าใจผิดในข้อนี้ เพราะมันจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าการวมกันก็มี. ถ้าว่าได้ยินชื่อของธรรมะ

ข้อหนึ่ง แล้วก็เดี๋ยวมีในหมวดนั้น เดี่ยวมีในหมวดนี้ ก็เพราะว่าธรรมชาติข้อนั้นมีความหมายหลายระดับ หรือหลายแขนงนั่นเอง.

ทีนี้ ก็จะได้กล่าวต่อจากครั้งที่แล้วมา ด้วยหมวดที่เหลืออยู่ คือหมวดที่ว่าด้วยเมตตาต่อไป. ยูวชนของเราควรจะได้รับการอบรมธรรมะหมวดที่ว่าด้วยเมตตา คือความเป็นมิตร.

....

หมวดที่ ๓. คือ เมตตา.

เดี๋ยวนี้เราจะสังเกตเห็นได้ว่า ยูวชนของเรามีความเมตตา น้อยลง หรือถึงกับสูญสิ้นไปในหลาย ๆ ความหมาย; มีแต่ความเห็นแก่ตัวเข้ามาแทน เพราะเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น. สรุปลงแล้วก็คือ เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยวนให้เกิดความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว, มาจากความสนุกสนานเริงเริงร่าของตัว. แม้ที่สุดแต่ประชาธิปไตยเพื่อฝัน นี้ก็ทำให้เด็ก ๆ เห็นแก่ตัว, เห็นแก่ความรู้สึกส่วนตัว ตามความพอใจตัว. การศึกษา การกีฬา ยิ่งทำไปยิ่งเห็นแก่ตัว : การศึกษาทำให้รู้จักเห็นแก่ปากแก้อท้องละเอียดลออยิ่งขึ้น, การกีฬาเพื่อเห็นแก่ตัวมากขึ้น; เพราะเขาเล่นเพื่อการแพ้และการชนะ ไม่ใช่เล่นเพื่ออณามัย ไม่ใช่เล่นเพื่อมีน้ำใจอย่างนักกีฬา.

ทุกอย่างที่มนุษย์เคยใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ธรรมะ ก็

เปลี่ยนไปเป็นข้าศึกแก่ธรรมะ; แม้ที่สุดแต่สิ่งๆ ที่เรียกว่าศิลปะ ก็นิยมกันแต่ศิลปะที่ทำให้เกิดความลุ่มหลง ซึ่งนำไปสู่ความเห็นแก่ตัว ไม่มีเพื่อการทำลายความเห็นแก่ตัวกันเสียเลย. สิ่งๆ ที่เรียกว่าเมตตา ความเป็นมิตร หรือความรักผู้อื่นมันก็หายไป. ทั้งนี้สำหรับหัวข้อธรรมะหมวดนี้ก็มีตามลำดับต่อไปนี้ :-

ข้อที่ ๑. ก็ะยกคำว่า เมตตา ขึ้นมาเป็นหัวข้อ คือ ความ เป็นมิตร.

ขอให้มีรากฐานมาแต่ธรรมชาติอันลึกซึ้ง ซึ่งศาสนาได้นำมาสอน ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”. สัตว์ทั้งหลาย หมายถึง สิ่งที่มีชีวิต; แม้ในระดับต่ำเตี้ย ก็ให้ถือว่าเป็นเพื่อนทุกข์ เพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. นี่คือความเป็นมิตร ในความหมายที่ศาสนาต้องการ.

ที่นี่ คนต้องการมิตรและการช่วยกันทำประโยชน์ สร้างประโยชน์ของตัวเท่านั้นเอง มันก็เลยเกิดความเป็นมิตรชนิดที่ทำลายผู้อื่นขึ้นมา; ดังนั้นจะต้องอบรมเยาวชนตั้งแต่เล็ก ๆ ให้รู้จักความเป็นมิตร แม้ที่สุดแต่สัตว์เดรัจฉานตัวเล็ก ๆ ก็ยังเป็นมิตร สูงขึ้นมาจนกระทั่งเป็นมนุษย์ด้วยกัน.

ความเห็นแก่ตัวมันตั้งต้น เมื่อไปพอใจ ในความเอร็ดอร่อย หรือความสุขส่วนตัว; จึงต้องระวังให้ดี ที่จะอบรมสั่งสอนกัน ในขณะนั้น ในเวลานั้น ให้เขารู้จักสิ่งที่สูงไปกว่าเรื่องปากเรื่อง

ท้อง.

ถ้าเราช่วยเหลือผู้อื่น เราก็จะต้องขาดส่วนที่เราจะได้รับไปบ้าง; แต่มันไปออกงามแก่ผู้อื่นมากมาย อย่างนี้ก็ควรจะให้เด็ก ๆ รู้จักตัดสินใจว่า เป็นสิ่งที่ควรกระทำ. เหมือนอย่างว่า ถ้าเรากินเองมันก็ถ่ายเป็นอุจจาระออกไปในวันรุ่งขึ้น; แต่ถ้าให้ผู้อื่น มันก็ไปฝังอยู่ในจิตใจของคน ๆ นั้น; และฝังอยู่ในจิตใจของเราผู้ให้ด้วย เป็นวันเป็นเดือนเป็นปี, หลายปีแล้วมานึกถึงก็ยังรู้สึกสบายใจ เป็นสุขใจในการที่ได้ให้อะไรแก่กันและกันกิน; อย่างนี้เป็นต้น. นั่นคือความรู้สึกที่เป็นมิตรอันแท้จริงเรียกว่า เมตตา.

ข้อที่ ๒. กรุณา คือ ความสงสาร.

ความสงสารนี้ คือเมื่อนึกถึงข้อที่ว่าทุกคนเป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นแล้ว ก็ต้องมีความสงสารซึ่งกันและกัน. เมตตา หมายถึง ความรักซึ่งกันและกัน ในแง่ที่ว่าเป็นเพื่อนกัน. กรุณา คือ สงสารซึ่งกันและกัน ในฐานะที่ว่าเป็นเพื่อนทุกข์เพื่อนยากซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะเสียสละที่จะช่วยกันและกัน.

เมตตากับกรุณา นี้มักจะพูดพร้อม ๆ กันรวมกันไป; เมื่อมีความรักก็มีความสงสาร มีความคิดที่จะช่วยเหลือ. ต้องสอนให้เด็ก ๆ รู้จักช่วย ในเมื่อมีอะไรอยู่ในสภาพที่น่าช่วย. บางคนคิดว่าปวดยการที่จะสอนลูกเด็ก ๆ ให้ช่วยมดแมลงที่มันตกน้ำ

กำลังจะตายอยู่, อย่างนี้เป็นต้น; นั่นเขามุ่งหมายจะให้มันเพาะ
นิสัย หรือปลูกเชื้อของความสงสารที่จะช่วย; ต่อไปข้างหน้า
เด็กจึงจะช่วยสิ่งที่มีค่ามากกว่านั้น.

ข้อที่ ๓. ก็จะต้องถึงสิ่งที่เรียกว่า มุทิตา.

มุทิตา นี้ก็คือ ความพลอยยินดีด้วย; โดยความมุ่งหมาย
อันแท้จริง ต้องการจะกำจัดเสียซึ่งความอิจฉา ริษยา. ถ้าพูด
เป็นภาษาไทยก็จะพูดว่าอิจฉาได้; แต่ถ้าภาษาบาลีแล้วก็ได้
เขาใช้คำว่า อิสฺสุสา แต่มาตรงกับคำไทยที่เราพูดกันอยู่ว่า ริษยา.
นี่ก็เป็นอันตรายนับตั้งแต่ว่า เด็กเล็ก ๆ จะรู้จักอิจฉาน้อง;
น้องตัวเล็ก ๆ ก็รู้จักอิจฉาพี่ แล้วเด็ก ๆ โตขึ้นมามันก็อิจฉา
เรื่อยไป จนกระทั่งเป็นการอิจฉาระหว่างประเทศ.

เดี๋ยวนี้โลกนี้มีวิกฤติการณ์อย่างใหญ่หลวง; มองดูแล้วก็
จะพบว่ามันอยู่ส่วนหนึ่งหรือทางหนึ่งด้วยเหมือนกัน ที่มีมูล
มาจากความอิจฉา ริษยาไม่ยอมให้ใครได้ดี, ไม่ยอมให้ใคร
มาครองโลก เราจะเป็นผู้ครองโลกเสียเอง. นั่นมันก็ยังเป็นความ
หมายที่สลับมาก คือตัวเองอาจจะคิดว่า เราจะทำได้ดีกว่า.
แต่ถ้าว่าโดยแท้จริงแล้วมันคือความริษยา ไม่ยอมให้ผู้อื่นได้
รับประโยชน์หรือได้ดี.

เดี๋ยวนี้คนธรรมดาสามีญก็จะต้องมีสิ่งที่เรียกว่าความอิจฉา
ริษยา; รู้จักเอาเองก็แล้วกันไม่ต้องพูดกันมาก. ต้องการจะพูด
แต่ว่าสิ่งที่เรียกว่า มุทิตา ในทางศีลธรรมนั้น ต้องการจะกำจัด

ความริษยา ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้โลกวินาศ ก็ต้องสอนลูกเล็ก ๆ ให้เขารู้จักมูทิตา. เมื่อคนอื่นได้รางวัลเราก็ควรจะยินดีด้วย อย่าอิจฉาริษยา แม้แต่อิจฉาน้องของตัวเอง ดังที่เป็นกันอยู่.

ข้อที่ ๔. อยากจะอ้างถึงคำว่า **เอื้อเฟื้อ** หรือ **ให้ทาน** เป็นการเฉลี่ยเวลาหรือกำลังหรืออะไรก็สุดแท้ เอื้อเฟื้อผู้อื่น โดยความคิดที่ว่า เราจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้.

พยายามให้ลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ เท่าไรก็ตาม ให้เขารู้ว่า เราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้, และพ่อแม่ของเราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้, ทุกคนจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้; เพราะฉะนั้น เราจึงต้องเอื้อเฟื้อกันตามที่จะทำได้ ให้ทุกคนได้อยู่พร้อม ๆ กันหลาย ๆ คน โลกนี้มันจึงเป็นโลก ก็เลยเอื้อเฟื้อเรียกว่าให้ทานก็ได้.

ถ้ามากขึ้นไปสูงขึ้นไป การให้ทานหรือการเอื้อเฟื้อนี้ควรจะมุ่งหมายเป็นการทำลายความเห็นแก่ตัวเหมือนกัน. เดี่ยวนี้จะให้ทานกันสักที ก็เพื่อประโยชน์หรือกำไรที่มากกว่า อย่างนี้ไม่เป็นการให้ทานแต่เป็นการแลกเปลี่ยนหรือเป็นการลงทุน คำกำไร. ถ้าจะสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักให้ทานที่แท้จริง ควรจะสอนกันในแง่นี้; ถ้าจะสอนว่าทำบุญสักชนิดหนึ่ง จะได้สวรรค์ ได้วิมาน อย่างนี้มีส่วนที่จะเป็นอันตราย คือว่า เพิ่มความโลภของเขาให้มีมากขึ้น, เพิ่มความเห็นแก่ตัวให้มากขึ้น นี้ไม่ใช่

ให้ท่าน มันไม่ใช่ความเอื้อเฟื้อ.

ถ้าเอื้อเฟื้อมันต้องทำลายความเห็นแก่ตัวหรือประโยชน์สุขส่วนตัว. สอนลูกเด็ก ๆ ให้เขารู้จักเสียสละของส่วนตัว เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ในฐานะที่ว่า เราจะต้องอยู่ในโลกนี้รวม ๆ กันพร้อม ๆ กัน ถ้าดีกว่านั้น ให้เขารู้ว่า ความเห็นแก่ตัวนี้ทำให้เรามีความทุกข์.

ข้อที่ ๕. อยากจะเรียกว่า การแบ่งบุญ.

เมื่อสมัยอาตมาเด็ก ๆ จะพบไปเสียแทบจะทั่วทุกแห่ง วันละหลาย ๆ หน คือคำพูดว่า “เอาบุญมาให้ณะ, เอาบุญมาให้ณะ” เดินอยู่กลางถนนก็ได้ยินคนพูดอย่างนี้; เพราะคนหนึ่งเขากลับมาจากวัดไปฝั่งเทศน์มา พอเห็นหน้าคนหนึ่งก็บอกว่าเอาบุญให้ณะ, เอาบุญมาให้. แต่เดี๋ยวนี้มันหายไปไหนหมด และถ้าใครทำอย่างนั้น มันก็กลายเป็นเครื่องหัวเราะของคนอื่น.

นี่คนดีขึ้น หรือว่าเลวลง ก็ขอให้เขาไปคิดดู. ในธรรมนิยมทำวัตรแบบโบราณ ก็มีการแบ่งบุญ, แลกส่วนบุญซึ่งกันและกัน ซึ่งภิกษุสามเณรจะต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเข้าพรรษา มีการกล่าววว่า บุญที่ท่านทำ ขอให้ข้าพเจ้ามีส่วน; บุญที่ข้าพเจ้าทำ ขอให้ท่านอนุโมทนาและมีส่วน. เดียวนี้ก็มักจะทำกันแต่ปากว่า; เพราะเป็นภาษาบาลีไม่ค่อยรู้เรื่อง.

แบ่งบุญหรือแบ่งความดี หรือแลกเปลี่ยนความดี เป็น

อย่างน้อย. การให้บุญนี้มันประหลาดที่ว่า มันไม่รู้จักหมด ยิ่งให้ก็ยิ่งมาก; ยิ่งให้ไป คนให้กลับได้รับมากขึ้นอีก. การแบ่งส่วนบุญหรือแบ่งส่วนกุศลเป็นอย่างนี้ ไม่เหมือนกับวัตถุ.

เราไปทำอะไรได้บุญมา แล้วก็แบ่งบอกให้แก่เพื่อนฝูงว่า แบ่งส่วนกุศลให้; คนนั้นเขาอนุโมทนารับเอาส่วนบุญ ก็พลอยได้ไปอีกคนหนึ่ง. ทีนี้ ผู้แบ่งกลับได้บุญใหม่เพิ่มขึ้น เพราะการแบ่งบุญนั้นอีกทีหนึ่ง มันยิ่งมากขึ้น; อย่างนี้จึงเป็นสิ่งที่ควรจะต้องว่าประหลาด : ยิ่งให้ ยิ่งแบ่ง ยิ่งแจกจ่ายกัน มันยิ่งมากขึ้น ๆ.

ควรจะให้ลูกเด็ก ๆ ของเรา ได้รู้จักสิ่ง สิ่งนี้ หรือสิ่งที่แปลกประหลาดนี้ ข้อเท็จจริงอันนี้; แลกเปลี่ยนส่วนกุศล แลกเปลี่ยนความดี แลกเปลี่ยนบุญซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ให้รู้จักทำตั้งแต่เด็ก ๆ เล็ก ๆ ไปทีเดียว.

ข้อที่ ๖. การผูกพันซึ่งกันและกัน นี้หมายความว่าไปในทางดี ไม่ใช่ให้ผูกพันกันให้ลำบาก.

ให้ผูกพันกัน คือว่าอย่าให้มันสิ้นเชื้อหรือขาดตอน. เมื่อคนนี้ให้แก่คนนี้ คนนี้ก็ให้ตอบ, แล้วคนนี้ก็อย่าคิดว่าพอแล้วเลิกกัน. มันควรจะให้กลับอีก แล้วคนนั้นก็ให้กลับอีก; กลับไปกลับมาเป็นการผูกพันอย่างนี้มันก็ไม่สิ้นสุด ยังเรียกว่าเป็นการผูกพันกันอยู่นั่นเอง, มีลักษณะแห่งความเป็นมิตรที่ผูกพันให้มันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ๆ. อุทิศสำหรับช่วยกันสอนลูกเด็ก ๆ ตาดำ ๆ

ให้มันมีความผูกพันกับเพื่อนฝูงให้มากขึ้นในลักษณะอย่างนี้ ก็จะทำให้เกิดความเมตตา แน่นแฟ้น ลึกซึ้งขึ้น ยากที่จะเลือนไปได้, มันเหมือนกับช่วยกันรักษาหรือช่วยรดน้ำพรวนดิน ให้แก่สิ่งที่เรียกว่าเมตตานั่นเอง.

ที่นี่ ก็มีข้อปลีกย่อยที่อยากจะพูด ในลักษณะที่เป็นการแนะบางสิ่งบางอย่าง.

ข้อที่ ๗. นี้อยากจะระบุสิ่งที่เรียกว่า **พยายามผลิตส่วนเกินเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น.**

เราจะไม่คิดเพียงว่า เราไม่เอาส่วนเกินก็พอแล้ว เราจะต้องคิดเลยไปถึงว่า เราจะพยายามให้มีส่วนเกินให้มาก ๆ ไว้เพื่อจะให้แก่ผู้อื่น. อย่างที่ได้ยกตัวอย่างมาว่า ถ้าเป็นเศรษฐีครั้งพุทธกาล ก็คือผู้ที่พยายามผลิตส่วนเกินให้มากขึ้นไว้ เพื่อหล่อเลี้ยงโรงงาน บำรุงโรงงาน, ผลิตส่วนเกินเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ตัวเองกินไม่หมด กินไม่ไหว ก็ไว้เพื่อบำรุงโรงงาน. แม้จะฝังไว้ ก็ฝังไว้เพื่อเป็นทุนสำรอง ในการเลี้ยงโรงงานข้างหน้า; อย่างนี้ เขาผลิตส่วนเกินเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น.

ข้อที่ ๘. อยากรจะเรียกว่า **เจียดส่วนเกินออกมาให้จนได้.**

คนเรามักจะคิดว่ายังไม่พอ ที่จะช่วยผู้อื่น; เดียวนี้เรากลับพูดว่า จะต้องมีส่วนที่เจียดออกมาได้ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพราะว่ามันเป็นการทำที่มีผลมากกว่าที่จะไม่เจียด แม้จะส่วน

เล็ก ๆ น้อย ๆ นั้น. ให้พยายามสอนลูกเด็ก ๆ ให้ตั้งจิตอธิษฐานว่าทุกวันเราจะเจียดส่วนของเราออก ให้เป็นส่วนเกิน ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ได้.

เช่นว่าแม่เขาให้สตางค์มา ๑๐ สตางค์ สำหรับมาโรงเรียน ตอนกลางวันในวันหนึ่ง ที่จริงมันก็น้อยมาก กินเองก็ไม่ค่อยจะพออยู่แล้ว; แต่ถึงอย่างนั้นเราก็จึ่ียดสัก ๑ สตางค์ ให้เพื่อนคนที่ไม่มีเลย. เรากินเราใช้ ๙ สตางค์ นี่มันก็พอจะอยู่ได้. ถ้าคิดอย่างนี้ก็มีส่วนสำหรับจะเจียด; แต่ถ้าไม่คิดอย่างนี้ แม้จะมีตั้งบาทตั้ง ๒ บาท มันก็ไม่มีความคิดที่จะเจียดอยู่นั่นเอง.

แม้ว่าผู้ใหญ่ก็เหมือนกันจะต้องถือหลักอย่างเดียวกันในการที่จะต้องมีส่วนที่จะเจียดออกมาให้เป็นส่วนเกิน ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นให้จนได้; โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า บุญนั้นมันจะกลับมาสนองเรา หรือเขาจะรักเรา. แต่เราจะแสดงความเป็นมิตร หรือเมตตาที่บริสุทธิ์ให้เจริญงอกงามขึ้นมาในนิสัยสันดานเท่านั้นเอง.

ข้อที่ ๙. อยากจะเรียกว่า การช่วยอย่างมีเหตุผล.

เมตตาก็คือรัก, กรุณาก็คือช่วย; แต่ว่าการช่วยนี้ต้องมีเหตุผล คือไม่ทำลายผู้รับนั่นเอง. การให้ไปอย่างไม่มีเหตุผลก็อาจจะเป็นโทษแก่ผู้ได้รับ; เช่น ทำให้เขากลายเป็นคนที่ไม่คิดจะช่วยตัวเองซึ่งมีอยู่มาก. แต่ถ้าช่วยกันอย่างมีเหตุผล มันก็ไม่เกิดอาการอย่างนั้นขึ้น; ฉะนั้นการที่จะออกกฎหมายห้าม

การขอทานเสียโดยส่วนเดียว นี่ก็ไม่ถูก; มันก็มีส่วนที่ควรจะช่วย ในเมื่อมันมีเหตุผล.

เหตุผล ในที่นี้ก็ไปถึง การที่ช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้; ในเมื่อเขายังช่วยตัวเองไม่ได้จริง ๆ ก็ช่วยให้เขารอดชีวิตอยู่ได้. นี่ก็มีเหตุผลเหมือนกัน, แล้วจึงช่วยต่อไปในลักษณะที่เขาช่วยตัวเองได้.

ให้ลูกเด็ก ๆ คิดได้ว่า การที่ช่วยมดแมลงที่ตกน้ำจะตาย ให้มันรอดตายนี้ มันมีเหตุผลหรือไม่ ? หรือว่าจะช่วยคนที่ไม่มีอะไรจริง ๆ กำลังจะตายอยู่จริง ๆ นี้จะมีเหตุผลหรือไม่ ? มันจึงจะสูงขึ้นไปตามลำดับ จนไปถึงเรื่องช่วยประเทศชาติ ศาสนา หรือกระทั่งช่วยมนุษยในฐานะที่เป็นมนุษย์ ไม่ต้องเป็นใครเป็นเขาเป็นเราหรือเป็นอะไร นี้เรียกว่าเมตตาหรือความเป็นมิตรเหมือนกัน. ถ้าทำผิดข้อนี้มันจะไม่เป็นเมมตาก็ได้ ก็กลายเป็นการฆ่าเขาไปเสียเลยก็ได้ จึงต้องมีหลักว่าช่วยอย่างมีเหตุผล.

สิ่งปลื้มย่อยต่อไปอีก ก็เกี่ยวกับความรู้สึกที่เป็นข้าศึกแก่เมตตา ดังนั้นจึงมี :-

ข้อที่ ๑๐. ซึ่งจะเอ่ยอ้างถึงธรรมะที่เรียกว่า**ไม่มักโกรธ**, ไม่โกรธ หรือไม่มักโกรธหรือไม่ขี้โกรธอะไรนี้ได้ทั้งนั้น อยู่ในคำ ๆ เดียวกันนี้; ในสิ่งที่คนอื่นเขาโกรธ, ในกรณีที่คนอื่นเขาโกรธเราจะไม่โกรธ.

ลูกเด็ก ๆ ควรจะได้รับบทเรียนข้อนี้ให้มาก หรือว่า หัด

ไม่โกรธในเมื่อเด็กอื่นมักโกรธในเรื่องอย่างเดียวกัน หรือว่าเขา
มาทำแก่เราด้วยความโกรธ เราก็จะไม่โกรธ. เราจะถือตาม
พระพุทธภาษิต หรือธรรมภาษิตทั่ว ๆ ไปว่า คนที่โกรธตอบ
นั้นมันเร็วกว่าคนที่โกรธทีแรก. เพราะว่าคนที่เขาจะมาทำอะไร
เราเข้านี้ ก็ต้องทำด้วยความโกรธ; ถ้าเรารับเอาความโกรธนั้น
เราก็โกรธตอบ; มันกลายเป็นโกรธด้วยกันทั้งสองฝ่าย.

นี่ก็เรียกกว่าเป็นปัญหา คือพวกหนึ่งก็เห็นว่าเป็นการ
ยุติธรรมแล้ว; เพราะว่าเขามาทำแก่เราก่อน เพราะฉะนั้นเราก็
ต้องทำตอบ. เราเป็นฝ่ายถูกไปเสียเลย ผู้โกรธตอบกลายเป็น
ฝ่ายถูกไปเสียเลย. แต่หลักในทางศาสนาไม่ได้ถืออย่างนั้น
คือไปถือตรงกันข้ามว่า คนที่โกรธตอบนั้น เร็วกว่าคนที่โกรธ
มาทีแรก.

คงจะลำบากหน่อย ที่จะอธิบายให้ลูกเด็ก ๆ เขาเข้าใจใน
ข้อนี้ ว่าเราไม่ไปโกรธเขาก่อน แม้เขาโกรธเราเราก็ไม่โกรธ
ตอบ; เป็นอันว่าเราไม่มีเรื่องที่จะต้องโกรธ. ให้นึกภาวนาใน
ข้อที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน
ทั้งหมดทั้งสิ้น” อยู่เสมอไป; ฉะนั้น ข้อที่บางคนหรือบางเวลา
ผลออกไปโกรธ นี่เป็นเรื่องธรรมดา. เราควรที่จะสงสารเขา; เพราะ
ว่าเวลานั้นเขาโง่ไป ผลออกไป, หรือมีอะไรทำให้เขาเข้าใจผิดก็
ยังมี. ฉะนั้นไม่โกรธเอาไว้ก่อนดีกว่า และถ้าเขาโกรธมาแล้ว
ก็ไม่โกรธตอบด้วย.

....

ข้อที่ ๑๑. จะไม่อาฆาต หมายความว่า ไม่ผูกโกรธ.

ความที่ อาฆาตมาดร้าย โกรธไม่รู้สิ้นสุดนี้ เกลียดไม่รู้สิ้นสุด พยาบาทไม่รู้สิ้นสุดนี้; ให้มองในดีว่ามันเป็นเรื่องทำลายตัวเรา; เหมือนเราเอาไฟมาสูมเอาไว้ตลอดเวลา ไม่ยอมขัดออกไป. พุดให้หนักลั้วก็ว่า เหมือนกับว่าเราจับตัวเราใส่ลงไปในนรก หรือพานรกมาสูมเราอยู่ตลอดเวลา. อย่าเข้าใจว่าที่ไปคิดโกรธอาฆาต พยาบาทนั้นจะมีผลดีแก่เรา หรือว่าแก่ใครก็ตาม; มันไม่มีผลดีแก่ใครเลย. ฉะนั้นเราตายเสียดีกว่า ที่จะอยู่ด้วยความอาฆาตจองเวรอย่างนั้น นี่ก็เป็นเมตตาอันหนึ่ง ชนิดหนึ่ง ลักษณะหนึ่ง.

ข้อสุดท้าย ข้อที่ ๑๒. อยากจะเอ่ยถึงคำว่า ชนะเวรด้วยความไม่มีเวร. เมื่อผู้อื่นเขาอาฆาตเรา พยาบาทเรา จองเวรเรา นี่เราก็จะเอาชนะเวรนั้นด้วยความไม่มีเวร; แม้ว่ามันจะลำบากบ้าง หรือจะยืดยาวบ้าง ก็ยังมีทางที่จะทำได้. สอนให้เขารู้จักชนะเวรด้วยความไม่มีเวร; เพราะว่าถ้าจะยิงเอาเวรมาเป็นเครื่องชนะเวร มันยิ่งมากขึ้นไปอีก ไม่มีทางที่จะชนะได้. ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าเวรนี้จะชนะได้ก็เพราะยอมระงับเวร; แม้ว่าจะต้องเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบหรืออดทนอะไรก็ตาม. นี่คือความเมตตาที่ถึงขนาดสูงสุด ยอมเป็นฝ่ายถูกกระทำ หรือเสียเปรียบหรืออะไรก็ได้ เพื่อให้เขาให้เวรมันระงับไป.

นี่ตัวอย่างเท่านั้นก็จะพอแล้ว จะพูดได้ไม่มีที่สิ้นสุด ถึงคุณธรรมในกลุ่มที่เรียกว่าเมตตา. ถ้าเด็ก ๆ ของเราได้รับการอบรมบ่มนิสัย ในเรื่องเมตตากรุณากันอย่างนี้ ก็นับว่าศีลธรรมส่วนหนึ่งได้สมบูรณ์ขึ้นในด้านนั้น คือด้านที่เรียกว่าเป็นความเมตตากรุณา. ที่นี้ก็ทำการเบียดเบียนกันไม่ได้; จะเกิดบุญเกิดกุศลชนิดที่ให้นอนตาหลับ, จะเกิดความรู้สึกเป็นสุขอย่างแท้จริง โดยที่ไม่ต้องไปแสวงหาความสุขทางเนื้อทางหนัง ทางเรื่องวัตถุ เรื่องกิเลส เรื่องกามารมณ์ เป็นต้น; นับว่าเป็นศีลธรรมหมวดหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ที่มีประโยชน์ลึกซึ้งควรจะสนใจ.

....

หมวดที่ ๔. คือขันติ.

ขอให้สังเกตดูให้ดีว่าเราจะจัดกลุ่มธรรมะตั้งหลายสิบหลายร้อยให้เหลือเพียง ๔ หมวด; มันก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องเอาพวกที่คล้าย ๆ กันหรือเนื่องกันอยู่มาใส่ไว้ในกลุ่มเดียวกันเสีย. ฉะนั้นหมวดขันตินี้ก็ต้องมีเรื่องบางเรื่องที่เพียงแต่ว่ามันเนื่องกันอยู่กับขันติ ก็เอามาไว้ในหมวดนี้.

ข้อที่ ๑. ก็จะเอ่ยถึง สิ่งที่เรียกว่า **ขันติ** ตามชื่อของหมวดนั่นเอง. **ขันติ** คำนี้แปลว่า **อดทน** หรือ **อดกลั้น**; อะไรที่ควรอดทนอดกลั้นก็ต้องอด.

อย่างที่ ๑. สิ่งแรก ก็คือความเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในโลกนี้มีอะไรมาสัมผัสมาถูกต้อง ที่ทำให้ต้องอดกลั้น เช่น ความร้อน ความหนาว เหลือบ ยุง ลม แดด อะไรก็ตาม มันก็เป็นสิ่งที่จะต้องอดกลั้น; ไม่ใช่ว่าจะปล่อยให้มันกัดหรือมันทรมานอยู่ตลอดเวลา แต่ว่าต้องอดกลั้นที่จะไม่ทำจิตใจให้มันเป็นทุกข์ขึ้นมา ในเมื่อมันหลีกเลี่ยงไม่ได้มันก็ต้องอดกลั้นแล้ว ก็แก้ไขไปตามเรื่อง.

อย่างที่ ๒. ยังมีความเจ็บไข้ได้ป่วย นี่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องรู้จักอดกลั้น; ถ้าไม่รู้จักอดกลั้นหรือเฉยได้ ก็เท่ากับกินของแสลง ทำให้สูญเสียกำลังใจ หรือทำให้เป็นความรู้สึกเป็นทุกข์ทรมานที่เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง. นี่ไม่มีประโยชน์อะไร จึงต้องอดกลั้นต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย.

อย่างที่ ๓. ที่อยู่ในโลกนี้ก็ยังมีอยู่รวมกันกับคนพาลหรือคนบ้า ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นคนพาลหรือคนบ้านั้นก็ยอมทำอะไรชนิดที่จะต้องให้เราต้องอดกลั้น; ก็ต้องอดกลั้นได้. แม้คนดี ๆ ที่เขาเรียกกันว่าดีตามธรรมดานั้นก็มีกิเลส; ถ้าเกิดมีกิเลสก็คือคนบ้านั่นเอง แต่เป็นบ้านชนิดที่ไม่มีใครเรียกว่าคนบ้า; ฉะนั้นคนมีกิเลสก็ยอมล่วงเกินผู้อื่น : บางทีก็ไปด่าผู้อื่น หรือไปดูหมิ่นดูแคลนอะไรเขา; มันก็ต้องเป็นเรื่องที่ต้องอดกลั้น. การอดกลั้นนั้นดีกว่าที่จะไปเป็นคนบ้าขึ้นมาเป็นคนดี ๒, แล้วก็ได้ทะเลาะกันได้ช้ำกันอย่างนี้.

อย่างที่ ๔. นี้อดกลั้นสูงสุดอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ อดกลั้นต่อ

การบีบคั้นแห่งกิเลสของตนเอง. ทุกคนมีกิเลส; กิเลสมันต้องการตามประสากิเลส แล้วมันผิดทั้งนั้น; เพราะฉะนั้นเราต้องอดกลั้น นับตั้งแต่ว่าอยากจะสูบบุหรี่ มันก็ต้องยอมอดกลั้น หรือว่าถ้าติดบุหรี่แล้วก็ต้องอดกลั้น เพื่อจะทิ้งมันเสีย. นี่กิเลสตัวเล็ก ๆ มันก็ยังเป็นอย่างนี้.

อยากไปดูหนัง อยากไปดูละคร อยากกินเหล้าเมายา อยากไปแสวงหากามารมณ์ ด้วยอำนาจของกิเลสนั้น ๆ; ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ต้องอดกลั้น. อย่างนี้เรียกว่าอดกลั้นต่อการบีบคั้นของสิ่งที่เรียกว่ากิเลส เป็นการอดกลั้นสูงสุด.

ทั้งหมดนี้ก็รวมเรียกว่า ชั้นดี คือ ความอดกลั้นอดทน ด้วยกันทั้งนั้น. เราจะต้องอธิบายให้ลูกเด็ก ๆ เขาเข้าใจความอดกลั้นเหล่านี้, แล้วก็สรรเสริญเขาเมื่อเขาอดกลั้นได้; ให้เขาเกิดนิสัยแห่งบุคคลผู้มีชั้นดี ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่คนทุกชนิดทุกสถานะ, จะเป็นฆราวาสหรือเป็นบรรพชิตเป็นพระ ก็รอดตัวไปได้เพราะความอดกลั้น ซึ่งจะได้พูดกันต่อไปในความหมายอื่น.

ข้อที่ ๒. อยากจะเรียกชื่อธรรมะที่มีชื่อว่า **โสรัจจะ**.

คำนี้แปลว่า **ยั้งยั้ง**. อดกลั้นได้ แต่ถ้าหน้าบึ้ง ก็ไม่ดีหรือไม่เก่ง. ถ้าอดกลั้นได้ก็ต้องยั้งยั้งได้; แม้เจ็บปวดเหลือประมาณ เลือดไหลอยู่ ก็ควรจะยั้งยั้งได้ หรือว่าถูกเขาด่า มันก็ควรจะยั้งได้. ถ้าถูกกิเลสบีบคั้น ก็ควรจะหัวเราะเยาะกิเลสได้ อย่างนี้เรียกว่า **โสรัจจะ** ความยั้งยั้ง มันเป็นชั้นดีที่แสดง

ผลสูงสุด เลยไปถึงอาการที่น่าเลื่อมใส.

ข้อที่ ๓. อยากจะระบุสิ่งที่เรียกว่า **การบังคับตัว**, ภาษาบาลี เรียกว่า **ทมะ**.

ทมะ แปลว่าบังคับตัว, **บังคับตัวคือบังคับกิเลส**; แต่เรามักจะมองกันที่การกระทำข้างนอก เช่นการบังคับการกระทำที่ไม่ควรจะทำอย่าให้มันมีขึ้นมา. ที่แท้ก็คือ การบังคับกิเลส นี่มันเป็นการตัดบทตั้งแต่ที่แรก ว่าเรามีการบังคับตัว ไม่ให้ไปกระทบกระทั่งผู้อื่น; นี่ปัญหามันก็หมดไปมากทีเดียว.

การบังคับตัว นี่มุ่งอย่าให้เกิดความรู้สึกเลวร้ายอะไรขบกัดเราอยู่ แม้ไม่เนื่องด้วยผู้อื่น; แต่ความประสงค์ส่วนใหญ่ก็หมายถึงบังคับในส่วนที่มันจะออกมาข้างนอก เป็นการกระทำ แล้วมันไปกระทบกระทั่งถึงสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่น.

การบังคับมีความหมายกว้างขวางมาก ควบคุมตัวเอง บังคับตัวเองให้อยู่ในอำนาจ; มีหลักสำหรับปฏิบัติมากมาย, กระทั่งถึงบังคับจิตตามวิธีของกรรมฐานภาวนาอีกมากมาย. นี่ก็อยู่ในพวกที่บังคับตัวทั้งนั้น ศีลธรรมสากลได้เอ่ยถึงคำนี้มาก คือการบังคับตนเอง.

ข้อที่ ๔. อยากจะเอ่ยชื่อ **ความไม่เที่ยง ความไม่เที่ยงนี้**.

ความไม่เที่ยงนี้ต้องเป็นการฝึกเฉพาะ เพราะว่าคนมันเคยดีที่เคยเที่ยงมาตั้งแต่อ่อนแต่ออก; ถ้าให้ดีละก็ต้องอบรมเด็ก ๆ

เล็ก ๆ ไม่ให้มันเสียที่จะดีหรือจะเถียง ให้ยอมฟัง.

นี่ถึงพระพุทธภาษิตที่ว่า บุตรหลาย ๆ ชนิด บุตรที่ประเสริฐที่สุด ก็คือบุตรที่ยอมเชื่อฟัง. พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสยกย่องบุตรที่เฉลียวฉลาดเก่งกล้าสามารถ แต่ท่านยกย่องบุตรที่เชื่อฟัง; เพราะบุตรที่เชื่อฟัง มันมีแต่ส่วนดีโดยส่วนเดียว. ฉะนั้น ก็ต้องอบรมลูกเด็ก ๆ ให้เป็นคนเชื่อฟัง แม้มันยังไม่มีเหตุผล ก็พูดกันได้ ไม่ต้องเถียง ไม่ต้องดี้อ.

ให้ถือว่าการเถียงหรือการดี้อนั้นเป็นเรื่องเหลว, เป็นเรื่องของภฏผีปศาจ. ให้ดูหน้าตาจิตใจของคนที่กำลังดี้อกำลังเถียง มันเหมือนกับภฏผีปศาจ มันไม่ใช่ลูกมนุษย์เสียแล้ว; ฉะนั้น ลูกมนุษย์มันก็ไม่ควรจะดี้อ จะเถียง ให้มองหน้ากันได้อย่างมนุษย์.

ข้อที่ ๕. การยอมได้ คือ สัมครเป็นผู้ยอม.

ปัญหามีอยู่ที่ไม่มีใครยอม จึงไม่ระงับเรื่องอะไรลงไปได้. การกระทบกระทั่งกันต้องมีเป็นธรรมดาในโลกนี้; แต่การที่ฝ่ายหนึ่งจะยอมเสียโดยให้เรื่องระงับไปได้ นี่หาได้ยากมาก. ฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านจึงสรรเสริญคนยอม; แล้วตัวเป็นฝ่ายถูกก็ยอมได้ เพื่อให้เรื่องมันระงับไปเสีย, ตัวเป็นฝ่ายถูก เสียหายก็นิดเดียว แต่ประโยชน์มันได้มาก ถ้าเรื่องต่าง ๆ มันระงับไปได้.

บางทีก็เป็นเรื่องวินาศของบ้านเมืองของประเทศชาติไปเลย ถ้าเกิดการไม่ยอม. ฉะนั้น ยอมเสียประโยชน์ซึ่งไม่เท่าไร, หรือว่ายอมเสียเกียรติ ยอมเสียอะไรก็ตาม ที่เรียกว่ามันเป็นเรื่อง

เสีย แล้วความมีวินาศของส่วนรวมจะหายไปได้. นี่ก็เรียกว่า มีประโยชน์ที่สุดทางศีลธรรมในระดับพื้นฐานทั่วไป; แต่ถ้าเป็นเรื่องศีลธรรมส่วนสูงทางจิตทางวิญญาณละก็ การยอมนี้ เป็นการฆ่ากิเลส, ยอมได้เท่าไรก็ฆ่ากิเลสของตัวเท่านั้น. ฉะนั้น การยอมได้นั้นช่วยให้เป็นพระอรหันต์เร็วขึ้น; แต่ไม่มันเกินขอบเขตของยุวชน เราจึงไม่พูด.

ข้อที่ ๖. จะระบุ การอดโทษและการขอโทษ.

คนทั่วไปไม่ยอมอดโทษ; ใครเป็นผู้ยอมอดโทษ คนนั้น เรียกว่าดีกว่าธรรมดา คือต้องเป็นสัตบุรุษ จึงจะยอมอดโทษ. คนธรรมดานั้นคิดจะไม่อดโทษ และคิดจะปรับเอาประโยชน์จากการที่เขามาล่วงเกินเรา; ไม่คิดจะอดโทษ มีแต่จะค้ำกำไรบนการขอโทษของผู้อื่น. ถ้าเป็นสัตบุรุษต้องอดโทษ, อีกทางหนึ่งก็ต้องขอโทษ; จะเป็นการล่วงเกินเล็กน้อยเท่าไรก็ตามจะต้องขอโทษ จะไม่ต้องรื้ออในการขอโทษถ้าเราเป็นฝ่ายผิด.

เราจะต้องสอนลูกเด็ก ๆ ให้เขารู้จักขอโทษเป็นนิสัยทีเดียว และพร้อมกันนั้นก็ต้องอดโทษด้วย ในเมื่อผู้อื่นเขาขอโทษ. สิ่งเหล่านี้ต้องทำด้วยความอดทนทั้งนั้น, เป็นการอดทนต่ออำนาจของกิเลสในภายในใจ; ไม่อดทนแล้วมันก็ไม่ยอมขอโทษ. หรือเขาขอโทษเราก็ไม่ให้อภัย และยังผูกโกรธ, หรือว่าจะถือเอาการล่วงเกินนั้นเป็นเรื่องแสวงหาประโยชน์อยู่ร่ำไป.

ข้อที่ ๗. จะเรียกว่า **ถ่อมตัว** นี้ไม่ได้มีความหมายเป็น
ชั้นดีโดยตรง. เป็นชั้นดีโดยอ้อม.

ถ้าเราถ่อมตัว เราก็ต้องมีความอดกลั้นอดทนอยู่เป็น
ธรรมดาตลอดเวลา; จะถ่อมตัวด้วยความหมายอะไรก็ตาม มัน
ก็มีลักษณะของความอดกลั้น. กีเลสมันต้องการให้ยกหูชูหาง;
ถ้าเราถ่อมตัว เราต้องอดทนต่อการบีบคั้นของกิเลส ที่มันต้อง
การให้ยกหูชูหาง. การถ่อมตัวเป็นนิสัย นั่นก็เป็นการชนะกิเลส
อยู่ตลอดเวลาด้วยเหมือนกัน; ฉะนั้น รู้จักถ่อมตัวดีกว่าที่จะ
ยกหูชูหาง เหมือนอย่างที่เขาฝึกกันอยู่ทั่ว ๆ ไป.

ข้อที่ ๘. เรียกว่า **ความรำบลงได้**.

ความรำบลงได้ นี้หมายถึงสติปัญญา ที่จัดให้เรื่องราว
รำบลงได้; เรียกอีกอย่างหนึ่งก็มาเข้ารูปเข้ารอยสำหรับที่จะ
ระบลงได้. นี้ก็ต้องอาศัยความอดทนเป็นเบื้องหน้า หรือว่าเป็น
ระยะแรก; ไม่อย่างนั้นมันไม่มีทางที่จะจัดจะปรับปรุงเราหรือ
ผู้อื่นหรืออะไรก็ตาม ที่เกี่ยวข้องกัน ให้มันเข้ารูปเข้ารอยกันได้.

โดยเฉพาะการประพฤติธรรมะในพระพุทธศาสนา ซึ่งมัน
มีลำดับข้อธรรมะหลายลำดับและหลายข้อ กว่าธรรมะเหล่านั้น
จะเป็นธัมมสังมคี คือเข้ารูปเข้ารอยกันได้ดีแล้วตัดกิเลสได้นั้น
เราต้องมีความอดทนเป็นแน่นอน; ไม่อย่างนั้นธรรมะทั้งหลาย
จะไม่เข้ารูปเข้ารอยกันได้ อย่างธรรมะหมวดโพชฌงค์ เป็นต้น.
มันต้องรอได้ คอยได้ กว่าจะเป็นอุเบกขา.

ข้อที่ ๙. ความสุภาพ, ความสุภาพนี้จะเรียกว่าเป็นความอดทนก็ได้ หรือจะเรียกเป็นสังวรระวัง สำรวมอะไรก็ได้, จะเรียกเป็นความบริสุทธิ์ก็ได้.

แต่เดี๋ยวนี้อยากจะชี้ในแง่ที่เป็นความอดทน ทนรักษาความสุภาพนั่นเอง. ใครบ้างถ้าอยากจะมีความสุภาพอยู่ตลอดวันตลอดคืนแล้วไม่ต้องอดทน ในการรักษาความสุภาพของตน.

ฉะนั้น ความสุภาพมีเนื้อแท้เป็นความอดทน จนกว่ามันจะชินเป็นนิสัย; แล้วมันก็คาบเกี่ยวกันกับที่ว่า มันมีสิ่งที่มาทำให้เราสูญเสียความสุภาพ เช่นเขาด่า เป็นต้น; มันก็ต้องอาศัยความอดทนอีก ที่จะรักษาความสุภาพไว้ได้. นี้ขอให้ช่วยกันสั่งสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักการต่อสู้ด้วยความอดทน จะรักษาความปรกติหรือความสุภาพไว้ได้.

ข้อที่ ๑๐. จะเรียกว่า **อุเบกขา;** แต่ไม่ใช่อุเบกขาชั้นสูงในพระพุทธานุศาสตร์.

อุเบกขานี้เป็นเพียงเฉยได้หรือรอได้; พยายามให้เกิดความรู้สึกที่เฉยได้ ไม่หวั่นไหวไปตามสิ่งที่มาทำให้รักหรือให้โกรธ. มันมี ๒ เรื่องเท่านั้นในโลกนี้ : อย่างหนึ่งทำให้รัก, อย่างหนึ่งทำให้โกรธ, จะทำไปในทางที่จะเฉยได้ก็ต้องอดทนเหมือนกัน.

อุเบกขาอีกความหมายหนึ่งนั่น คือรอได้ เช่นว่าปลูกดอกไม้วันนี้ จะให้มีดอกพรุ่งนี้ มันทำไม่ได้; ก็แนะนำให้ลูก

เด็ก ๆ เห็นว่า จะให้ต้นไม้มีดอกขึ้นมา ในวันพรุ่งนี้มะรืนนี้ นั้น
ทำไม่ได้. ต้องมีความปรกติของจิตรอบได้ตามลำดับของมัน; รด
น้ำพรรณดินดีแล้ว มันถึงออกงามของมันไปเอง, เราก็รอว่ามัน
จะออกดอกมา. ความรอได้นี้ก็เป็นลักษณะที่เรียกว่าอุเบกขามา
จากขันตี มีความอดทนด้วย.

เดี๋ยวนี้คนรอไม่ค่อยได้ ก็เกิดทำตามอำนาจของกิเลส
ไปลักไปขโมย เป็นต้น; หรือเมื่อไม่ทำถึงอย่างนั้น ก็เร้าร้อนอยู่
ในใจ เพราะไม่ทันอกทันใจเสียเลย. คนที่เขาพูดว่าไม่ทันอก
ทันใจเสียเลยนี้ ก็เพราะว่าเขาขาดคุณธรรมข้อนี้; เมื่อเขาทำ
ดีที่สุดในส่วนที่ควรจะทำแล้ว ก็ควรจะมีคุณธรรมข้อนี้ : ทำให้
มีความพอใจ สบายใจเพราะความรอได้, สบายว่ามันได้ทำ
ถูกต้อง. แล้ว มันต้องออกมาเป็นผลตามที่เรารู้ต้องการเป็นแน่
นอน, รออยู่ได้ด้วยใจคอบปรกติ นี้ก็เรียกว่าอุเบกขา; แล้วดู
ให้ดี ในนั้นมันมีลักษณะขันตี คือ ความอดทนรวมอยู่ด้วย
เหมือนกัน.

ข้อที่ ๑๑. อยากจะเรียกว่า **ความเป็นคนไม่เอาหน้า**.

ตามปรกติเราจะเห็นบุคคลแย่งเข้าไปเอาหน้า : ทำอะไร
ก็อยากจะได้หน้าได้เกียรติแก่ตัว, อยากเป็นหัวหน้าความดีที่คน
อื่นทำ, อยากจะให้คนทั้งหลายเขาเข้าใจว่าตัวเองทำ; นี่มัน
เป็นโรคจิตชนิดหนึ่งซึ่งมีอยู่ทั่ว ๆ ไป. ถ้าจะแก้กันในขั้นแรก
มันก็ต้องมีความอดทนไม่ต้องได้หน้า ไม่ต้องการจะเอาหน้า

ต้องการจะอยู่อย่างคนที่ไม่ได้หน้า; แล้วก็อยากจะเลยไปถึงข้อ
สุดท้ายว่า :-

ข้อที่ ๑๒. สมัครที่จะเป็นคนปิดทองหลังพระ.

นี่คนโบราณเขาเข้าใจดีแล้ว ก็ได้พูดไว้เป็นคำสุภาสิต
พังเพยอะไรมาว่า "ปิดทองหลังพระ" คนพาลไม่ยอม แต่คน
ดีสมัคร. คิดดูซิการปิดทองหลังพระนี้ คนโง่ คนพาล คนเขลา
คนโลกเขาไม่ยอม; เขาจะให้มันเด่นเพื่อให้เขามันเด่น, เขาต้อง
การแต่เพื่อจะให้มันเด่น, แต่ถ้าเป็นสัตบุรุษมีธรรมะกลับชอบ
ว่ามันเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว คือ เราไม่ต้องการจะเอาหน้า;
เราต้องการจะเอาดีจริง.

ถ้าจะเอาบุญกันจริงแล้วก็ปิดทองข้างหลังพระคงจะได้บุญ
กว่า; เพราะว่าข้างหน้านั้นใคร ๆ เขาก็ชอบจะปิด, ข้างหลัง
ไม่ค่อยมีใครอยากปิด. ถ้าไม่มีใครยอมปิดข้างหลัง มันก็ค้าง
เติงอยู่นั้น มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร; ฉะนั้น ความสำเร็จ
มันอยู่ที่คนยอมเสียสละปิดทองหลังพระ.

ดูให้ดี, มันมีเค้าเงื่อนแห่งความอดกลั้นอดทนอยู่ในนั้น
ไม่ใช่เป็นเรื่องของปัญญาล้วน ๆ; เพราะมันต้องบังคับกิเลส
ที่ยากจะไปตามร่องรอยธรรมดาสัมมัญ คือ การอยากเอาหน้า
มันต้องทนหนอย จึงจะทำหน้าที่ปิดทองหลังพระได้; แล้วก็
กินความลงไปถึงการที่ไม่ให้ใครรู้ ไม่ให้ใครเห็นว่าเราปิดทอง
หลังพระด้วยซ้ำไป. เราแอบเมื่อไม่มีใครเห็นไปปิดทองหลังพระ

ให้มันเสรี ให้มันบริบูรณ์เสียที. จะทำบุญทำความดี แม้แต่ จะรักษาศีลปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน; ถ้าจะให้ดีแล้วอย่าให้ใคร รู้จะดีกว่า คือ ไม่ต้องการให้ใครเขาสรรเสริญ.

เดี๋ยวนี้จะทำอะไรสักนิด จะต้องเหมือนกับตีห้องร้องเป่า ให้คนเขาเห็นเขารู้ว่า ฉันทำความดี, จะปฏิบัติธรรมะใน พระพุทธศาสนาก็เหมือนกัน ยังไม่วายที่จะไอ้อวดกัน; นั้นเพิ่ม กิเลส, แล้วยิ่งลำบากมากขึ้น. ตั้งใจไว้ว่าจะละกิเลส, มัน กลายเป็นเพิ่มกิเลสเสียอย่างนี้ มันก็ลำบากมากขึ้น.

นี่ตัวอย่างเท่านั้นก็พอแล้ว สำหรับเรื่องของขันตี คือความ ออดทนโดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง ที่มันสัมพันธ์กันอยู่บ้าง ขอให้ จดจำไปสำหรับอบรมลูกเด็ก ๆ ตาตา ๆ ให้มีรากฐานแห่ง ศีลธรรมหมวดนี้ คือความอดทนด้วย.

....

หมวดที่ ๕. คือ สังวร.

ที่นี้หมวดต่อไปเป็นหมวดที่ ๕. ซึ่งให้หัวข้อกลุ่มนี้ว่า สังวร - ความสำรวมระวัง ซึ่งมันจะกินความเลยไปถึง การบังคับ ควบคุม การรักษาดูแลอะไรด้วย แต่เราจะเรียกสั้น ๆ ว่า สังวร แปลว่าสำรวม. ถ้าสำรวม ไม่รู้ว่าอะไร ก็คือรู้ว่าจะระวังก็แล้วกัน; ระวังอย่าให้มันผิดพลาดได้ คือสำรวม อย่าให้มันเกิดช่องโหว่ เกิดอะไรขึ้นมาสำหรับการผิดพลาดได้, นี้เรียกว่าสำรวม. ถ้าเป็น

ภาษาบาลีก็เรียกว่าสังวร.

ข้อที่ ๑. อยากรจะเอ่ยถึงสิ่งที่เรียกว่า สติ.

สติ นี้แปลว่า *ความระลึกได้*; มันไม่ใช่เป็นตัวการสังวรโดยตรงอย่างเดียว มันเป็นโดยอ้อม. ถ้าไม่มีสติก็ไม่มีทางจะสังวร; ถ้าเราระลึกไม่ได้ หรือไม่มีสมปฤติ อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่มีทางจะสังวร. ต้องมีสติให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้องทันแก่เวลา อยู่เสมอ นี้เรียกว่าสติ. ถ้ากลัวจะพลาด ก็ต้องหัดให้มันเร็วกว่านั้นขึ้นมามาก, อย่างที่เรียกว่านับสิบก่อน.

นิทานสำหรับเด็ก ๆ เรื่องนับสิบก่อนนั้น คือ เขามุ่งจะสอนเรื่องให้โอกาสแก่สติ; ให้สติมันมีโอกาสที่จะมาทันแก่เวลา. ถ้าไม่อย่างนั้นมันมาไม่ทัน มันมีเรื่องที่ทำให้โกรธ ให้พูดอะไรไปเสียก่อนแล้ว; ฉะนั้น จึงหัดนิสัยไม่พูดหรือไม่ทำอะไรสวนออกไป; โดยที่ไม่มีระยะเวลาหรือรออยู่สักขณะหนึ่ง เพื่อให้เกิดสติโดยสมบูรณ์.

อาการที่เราว่านับสิบก่อน ก็รวมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าสตินั้น เป็นเบื้องต้น; แล้วมันก็มากขึ้นไปสูงขึ้นไป ถึงสติที่ต่อสู้กับกิเลส, ถึงสติที่มันจะทำลายกิเลสอยู่ในตัว. ที่เราเรียกว่า สติปฏิฐาน นั้นแหละคือสติที่ตั้งมั่นและสมบูรณ์. สตินี้กินความมากเหลือเกิน แล้วก็สมกับที่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า สตินี้เป็นสิ่งที่จะต้องใช้ในทุก ๆ กรณี. ใช้คำว่า “ทุกกรณี” ไม่ยกเว้นอะไร, ไม่มีอะไรที่ไม่ต้องการใช้สติ.

ข้อที่ ๒. เรียกว่า **สัมปชัญญะ** นี้เป็นเกลอกันกับสติ.

เราจะได้ยินคำพูดที่ว่า **สติสัมปชัญญะ**; **สติ**นี้ต้องทำหน้าที่ระลึกมาได้, เป็นความรู้ที่มาทันแก่เวลา พอมาแล้วก็รักษาไว้, อย่าให้หนีกลับหายไปเสียอีก ก็เรียกว่า **สัมปชัญญะ** ระดับพื้นฐานมันเป็นอย่างนี้.

ถ้าพูดให้สมบูรณ์ จะต้องพูดถึงสิ่งอีกสิ่งหนึ่งด้วย คือสิ่งที่เรียกว่า **ปัญญา**; ในโอกาสที่เรามีอยู่ สำหรับการศึกษาก็ศึกษา ๆ ๆ จนมีความรู้ถูกต้อง และเพียงพอในเรื่องนั้น ๆ; ส่วนนั้น เรียกว่า **ปัญญา**. ครั้นพอถึงคราวที่มีเรื่องเกิดขึ้นจริง ๆ เฉพาะหน้าขึ้นมาจริง ๆ **ปัญญานั้นมันอาจจะมากก็ได้, ไม่มากก็ได้**. ถ้า **ปัญญานั้นมา** นั่นจึงเรียกว่า **สติ**; ถ้ามาช้าไปก็ไม่สำเร็จประโยชน์. **สติก็ต้องมาเร็ว** จึงจะเรียกว่า **สติที่ทันแก่เวลา**, **สติคือปัญญาที่มาทันแก่เวลา**. แล้ว **สัมปชัญญะ** คือการที่รักษา **ปัญญานั้นไว้** อยู่ตลอดเวลาที่เราจะต้องใช้มันอยู่. นั่นมันจึงเป็นของที่เนื่องกันไปสำหรับ **สติปัญญา** หรือ **สติสัมปชัญญะ**.

คำว่า **สัมปชัญญะ** มีความหมายของคำว่า **ปัญญา** รวมอยู่ในนั้นแล้ว **แปลว่ารู้ลึกทั่วพร้อม** ถ้าหมายถึงกิจวัตรที่รู้ลึกลับทั่วพร้อม เรียกว่า **สติสัมปชัญญะ**; แต่ **ความรู้** นั้นเรียกว่า **ปัญญา**. เพราะฉะนั้น ใน **สัมปชัญญะนั้น** ย่อมมี **ปัญญา** ซึ่งสติเป็นผู้พามาทันท่วงที; ถ้าพามาไม่ทันท่วงที ก็เหมือนกับไม่มี **ปัญญา**. ฉะนั้น คนมี **ปัญญา** จึงได้วินาศไปแล้ว เพราะว่าเขา

ไม่มีสติ. สติ จึงได้รับเกียรติ หรือได้รับการยกย่องว่า สำคัญกว่าปัญญา, จะมีค่ายิ่งกว่าปัญญาด้วยซ้ำไป.

ข้อที่ ๓. เรียกว่า **ระวางจิต**, การสำรวมระวางนั้นคือ ระวางจิต.

สิ่งที่เรียกว่า จิต นี้ อย่าเอามาวิจารณ์กันในที่นี้เลย ไม่มีเวลาพอ; เอาตามที่อยู่ก็แล้วกัน ว่าสิ่ง ๆ หนึ่งซึ่งมันคิดนึกได้, แล้วมันก็คิดนึกไว้มากกว่าสายฟ้าแลบ, แล้วมันคิดดีก็ได้, คิดไม่ดีก็ได้, คิดอย่างถูกต้องอย่างผิดอะไรได้ทั้งนั้น. ต้องมีการระวาง ระวางจิต อย่าให้มันปรุงความคิดแล่นไปผิด.

ถ้าถือเอาตามแบบฉบับที่มีอยู่แล้วในพระบาลีนั้น :-

๑. ระวางจิตอย่าให้กำหนด ในสิ่งที่ยาวให้กำหนด คือไปในทางที่รัก.

๒. ระวางจิตอย่าให้ขัดเคือง ในสิ่งที่ยาวให้ขัดเคือง; นี้คือทางโกรธหรือเกลียด.

๓. ระวางจิตอย่าให้หลงใญ่ไป คือ เผลอไป สะเพว่่าไป,

๔. ระวางจิตอย่าให้มัวเมา คือ ไปเสพติดอะไร แล้วก็ถอนตัวออกมายาก.

ใน ๔ ประการนี้เรียกว่า ระวางจิต เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด, หรือว่าประเสริฐที่สุด วิเศษที่สุด. ควรจะให้ลูกเด็ก ๆ ได้รู้จัก ๔ อย่างนี้; เพราะมีอยู่รอบด้าน มีอยู่ตลอดเวลา. เราจะทำอย่างไรดี จึงจะรู้จักระวางจิต คงจะเป็นเรื่องสนุกเหมือนกัน

ไม่น่าเบื่อนัก.

ข้อที่ ๔. เรียกว่า **ศีล**. นี่มาอีกแล้ว.

คำนี้เป็นหัวข้อของการบรรยายชุดนี้ คือ ศีลธรรม. มีคำว่า ศีล มาแล้ว แต่แยกตัวออกมาเป็นส่วนน้อย มาอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า สังวร – สํารวม ระวัง; ถ้ายังสังวรระวังได้อยู่ ก็ยังมีศีลอยู่ คือปรกติดอยู่.

ขอเตือนเป็นร้อยครั้งพันครั้ง ว่าให้ถือเอาความหมายของคำว่า “ศีล” ให้ถูกต้อง ให้เต็มที่ ให้สมบูรณ์ คือแปลว่า ปรกติกี่แล้วกัน. พอผิดปรกติแล้ว ก็คือไม่มีศีล; ถ้ายังปรกติดอยู่ก็คือมีศีลอยู่. จะเป็นศีลชนิดไหนก็ตาม ในระดับไหนก็ตาม; ถือเอาศีลตรงที่มีความปรกติ. ถ้าเป็นเรื่องของลูกเด็ก ๆ มันก็เรื่องศีลพื้นฐานทั่วไป ที่เรียกว่าศีล ๕; แต่ว่าควรจะสอนเขาให้รู้จักให้ดีกว่า ที่สอน ๆ กันอยู่.

ศีล ๕ ข้อ ๑ ไม่ให้ฆ่าสัตว์, ข้อ ๒ ไม่ให้ลักทรัพย์, ข้อ ๓ ไม่ให้ทำชู้, ข้อ ๔ ไม่ให้พูดเท็จ, ข้อ ๕ ไม่ให้ดื่มน้ำเมา. ตามเด็ก ๆ ก็ตอบอย่างนี้ทั้งนั้น; เพราะว่าครูที่โรงเรียนสอนอย่างนั้น. ที่ถูกต้องควรจะให้เขาขยายความหมายของคำเหล่านี้ออกไป ๆ จนสมบูรณ์ เช่นว่า :-

ศีลข้อที่ ๑. คือ อย่าไปประทุษร้ายชีวิตร่างกายผู้อื่น. อย่าไปกระทบกระทั่งทำร้ายชีวิตร่างกายผู้อื่น อย่างนี้มันก็จะกินความหมด ว่า ฆ่าก็ไม่ได้ หรือทำอย่างไหน ๆ ก็ไม่ได้ทั้งนั้น

มันมีอีกมากอย่าง. เดียวจะเข้าใจแคบ ๆ ว่า เอมิดไปพันให้
เขาตาย อย่างนี้จึงจะผิดศีล; อย่างอื่นมันไม่ผิด.

ศีลข้อที่ ๒. ข้อลักทรัพย์ ก็เหมือนกัน อย่าไปประทุษร้าย
ทรัพย์สมบัติของเขา.

ศีลข้อที่ ๓. ว่ากาเมห นี้ อย่าไปประทุษร้ายของรักของเขา.
ถ้าเราให้ความหมายอย่างนี้แล้ว; เด็กอายุ ๔ - ๕ ขวบ ก็ต้อง
ถือศีลข้อนี้. เพราะว่าเด็กจะเล็กเท่าไร ก็มีของรัก เป็นตุ๊กตา
เป็นอะไรก็ตามใจ; เด็กอีกคนหนึ่งก็อย่าไปประทุษร้ายของรัก
นั้น ให้เด็กที่เป็นเจ้าของเขาเดือดร้อนใจ ซ้ำใจ; ถือศีล อย่าง
นั้น จึงจะเป็นศีล.

ที่นี้ไปสอนกันจนว่า เด็ก ๆ ก็ไม่ต้องถือศีลข้อกาเมห; ขึ้น
ครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ไม่ต้องออกชื่อว่าเป็นใคร ก็ยังสอนอย่าง
นั้น : ว่าเด็ก ๆ ไม่ต้องถือศีลข้อกาเมห จนกว่ามันจะเป็นหนุ่ม
สาวเสียก่อน; อย่างนี้ไม่ถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าท่านทรงมุ่งหมาย.
เพราะพระพุทธเจ้าท่านมุ่งหมาย จะให้ไม่ไปประพฤติดผิด ต่อสิ่ง
ที่เรียกว่ากามะ. กามะ คือของรักของใครของใครก็ได้; ไม่ใช่
จะต้องทำลายอย่างทำลายทรัพย์สมบัติ แต่มันไปทำลายน้ำใจ
สิ่งที่เป็นของรักของผู้อื่นนั้น. เราไปทำให้เขาเจ็บซ้ำ น้ำใจ ก็
เรียกว่า เราผิดศีลข้อนี้.

ศีลข้อที่ ๔. นี้ก็อย่าให้ใช้วาจาทำลายความถูกต้อง ความ
เป็นธรรม หรือสิทธิอันชอบธรรมของใคร.

ศีลข้อที่ ๕. สุรานั้น อย่าไปทำสิ่งที่มีนประทุษร้ายสติ

สัมปชัญญะของตัวเอง; จะไปพูดว่า ดื่มน้ำเมา, เพียงแต่ดื่มน้ำเมานั้นมันก็ไม่รู้ว่าจะมีความมุ่งหมายอย่างไร. แต่ความมุ่งหมายของศีลข้อนี้ ตามตัวหนังสือแท้ ๆ ก็คือว่า *อย่าไป* ทำสิ่งที่ประทุษร้ายแก่สติปัญญาของตัวเอง ก็เรียกว่าความไม่ประมาท. เมื่อไปทำสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, ก็ทำลายความไม่ประมาท; ความประมาทมันก็ทำลายสติ-สมปกติสัมปชัญญะของตนเอง. ฉะนั้น ก็ตัดบทว่า *อย่าไปทำ* สิ่งที่ทำลายความเป็นปกติของสมปกติของตนเอง ก็พอแล้ว นี่ขอให้ช่วยกันสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักศีล ๕ ให้ถูกต้องจริงเสียที แล้วก็เพียงพอด้วย.

ข้อที่ ๕. อยากจะใช้คำว่า **วัตร** ซึ่งเป็นภาษาวัด ให้คนอื่นเขาล้อบ้าง ว่าเรานี้ชอบใช้ภาษาวัดเสียเหลือเกิน.

ต้องมีวัตร, มีศีล ก็ต้องมีวัตร; ฉะนั้น คำว่า ศีล นี้อยู่ในลักษณะที่บังคับเข้มงวด, วัตร นี้มันซักจะปล่อยได้บ้าง คือว่าสมควรก็เอาไม่สมควรก็ได้. แต่ที่แท้ควรสมควรที่จะมีวัตร ซึ่งหมายถึงมารยาทหรือหน้าที่.

สิ่งที่เรียกกันว่าเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติ นี้เรียกว่า วัตร; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ มารยาทที่จะต้องประพฤติต่อผู้อื่น ต่อตัวเอง แล้วก็ต่อวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ เกี่ยวข้องอยู่. ฉะนั้น ผู้ที่มีวัตรดี ก็ต้องมีบ้านเรือนสะอาด มีวัตถุเครื่องใช้ไม้สอยเรียบร้อย มีเนื้อหนังสะอาด มีอนามัยดี กระทั่งเป็นที่เคารพนับถือพอใจ

ของผู้อื่น เพราะเราประพติดต่อเขาดี; อย่างนี้ก็เรียกว่า วัตรประพติดวัตร; บางทีก็ใช้คำว่า พรต. พรต หรือ วัตร นี้เป็นคำเดียวกัน. ถ้าไม่สำรวมระวัง แล้วก็ไม่มีวัตร หรือพรตไปได้; วัตรจึงอยู่ในพวกสำรวมระวัง จนถึงกับพูดว่า บำเพ็ญพรตเต็มไปด้วยความสำรวมระวัง.

ข้อที่ ๖. ความมีระเบียบ.

ความมีระเบียบนี้ แยกออกมาจากวัตร โดยมุ่งหมายจะให้อยู่ในระเบียบอย่างแท้จริง. บางคนรู้ระเบียบแต่ไม่ประพติด, รู้ว่าวัตรนี้เป็นอย่างไร แต่ไม่ประพติดเสียก็มี; แต่ถ้าว่าเป็นคนอยู่ในระเบียบ เป็นคนมีระเบียบตั้งอยู่ในระเบียบ แล้วมันก็ไม่เว้นที่จะต้องทำตามระเบียบ คือตามหน้าที่. นี่ก็เป็นเรื่องเดียวกันอีก ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหรือว่าต่อตนเอง หรือว่าต่อวัตถุสิ่งของ นี้ต้องมีความเฉียบขาดต่อการประพติดตามระเบียบนั้น.

ข้อที่ ๗. ใช้คำง่าย ๆ ว่า พุดดี.

เป็นคนมีคำพุดดี คือสำรวมปาก. พุดดีก็เอาตามพระบาลีที่ว่า: *ไม่พุดเท็จ, ไม่พุดคำหยาบ, ไม่พุดส่อเสียด, ไม่พุดเพ้อเจ้อ*; อย่างนี้ก็เรียกว่าพุดดี. เป็นคำพุดดีไม่ทำลายผู้ใด, ไม่กระทบกระทั่งผู้ใด.

ถ้าให้สูงขึ้นไปกว่านี้ ต้องเป็นคำพุดที่มีประโยชน์; คำพุดที่ไม่มีประโยชน์แล้ว อย่าให้เขาพุดและชักจูงให้เกิดนิสัย. ถ้าไม่

มีประโยชน์แล้วหนึ่งเสียดีกว่า, หนึ่งเป็นคนไม่รู้อะไรเสียดีกว่า คือจะพูดแต่ที่มีประโยชน์ มันก็เป็นคำพูดที่ดีมากขึ้นไปอีก. แต่โดยพื้นฐานทั่วไปแล้วต้องการแต่ว่า อย่าพูดเท็จ อย่าพูดคำหยาบ อย่าพูดสอเสียด ยุยงให้แตกกัน อย่าพูดเพื่อจ้อ เสียเวลาเปล่า ๆ; นี้ไปอยู่ในข้อที่ว่า พูดแต่ที่มีประโยชน์.

ข้อที่ ๘. เจียมตัว.

นี่คงจะสังเกตเห็นได้ว่า หัวข้อธรรมะเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ ดึงเอามาเข้าพวก เข้าหมวดหมู่กัน ในลักษณะที่เรียกว่าเป็น เพียงอุปกรณ์ก็มี, เป็นตัวการก็มี; หรือเป็นลักษณะที่แสดงออกมา เพื่อจะยึดถือเป็นเครื่องวัดเครื่องทดสอบก็มี.

เมื่อพูดถึงเจียมตัว ก็เป็นผู้ระวังตัวก่อน จึงจะเจียมตัวอยู่ได้. การไม่เจียมตัวก็เป็นกิเลส; ที่นี้ก็ยอมต่อสู้กับกิเลส ระวังไม่ให้กิเลสยกหูชูหางเกิดขึ้นมา ก็เรียกว่า “เจียมตัว”. คำพูดนี้ ดูจะไม่ค่อยมีความหมายอะไร; แต่ที่จริงมีความหมายมาก. เจียมตัวเป็นที่ตั้งแห่งความน่ารักน่าเอ็นดู ที่จะมีประโยชน์ ต่อไปอีกอย่างกว้างขวาง.

ฉะนั้น เราอุทิศสัพพะพยายามให้ลูกเด็ก ๆ เขามีความเจียมตัวดีกว่า; อย่ายั่วให้เขาจองหองพองขน แล้วตัวเองก็สั่นบสนุน. อย่างกระทำชนิดที่ทำให้ครูต้องขอโทษลูกศิษย์ : ไปหานายอำเภอกมา ไปหาผู้ว่าการมาบังคับ ให้ครูที่สอนลูกของเรา ขอโทษลูกของเรา; เหมือนที่เคยมีเรื่องจริง. นี้เพราะไม่เจียม

ตัวกันทั้งหมด, ไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมอยู่ข้างฝ่ายต่ำต้อย.

ข้อที่ ๙. อินทรีย์สังวร.

นี่เป็นธรรมะสูงสุด เป็นศีลธรรมที่สูงที่สุด แต่เราจะเอาเพียงระดับทั่วไป.

อินทรีย์สังวร ในระดับต้นสำหรับเด็ก ๆ ก็ให้ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ : อย่าทำให้เกิดเรื่องราวขึ้นมาเพราะสิ่งเหล่านั้น, อย่าให้ต้องร้องไห้ เพราะความสุขสนุกสนานทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, หรือยอมเสียหาย เสียชื่อเสียง เสียเกียรติ เสียเงินเสียของอะไร เพราะว่ามันไม่สำรวมระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. อธิบายไม่ยาก, อธิบายทีละอย่างว่า ถ้าเรามันเป็นทาส เป็นบ่าวของ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วอะไรมันจะเกิดขึ้น. อธิบายทีละอย่าง ๆ แล้วก็นะให้สำรวมอย่าให้เป็นอย่างนั้น.

อินทรีย์สังวรนี้ มีความหมายสูงขึ้นไปจนถึงว่า หมดกิลีส เป็นพระอรหันต์ ระดับสูงสุดอย่างนั้นให้ถึงกับว่า ตาเห็นรูปก็ สักว่าเห็น สักว่าดู หูได้ยินเสียง ก็สักว่าได้ยิน คือไม่เกิดกิเลส นั่นเอง; นั่นเป็นพระอรหันต์ ในระดับนั้นไม่ใช่เรื่องต่ำ ๆ. เดี่ยวนี้เอาเพียงเรื่องต่ำ ๆ ที่มีประจำวันในบ้านเรือนนี้; อย่าให้เราต้องเกิดความเสียหายเดือดร้อน เสียเงิน วุ่นวาย อะไรขึ้นมา เพราะเรื่องเกี่ยวกับตาบ้าง หูบ้าง จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง ฯลฯ; รวมความแล้วก็เรื่องปากเรื่องท้อง, เรื่องเอร็ดอร่อยทั้งนั้น.

ข้อที่ ๑๐. เรียกว่า กินโดยรู้สีกตัว.

คำพูดออกจะโสกโดกกว่า กินโดยรู้สีกตัว; จะกินทางปาก หรือทางตา ทางหู ทางจมูก ก็เรียกว่ากินได้ทั้งนั้น แล้วกินโดยรู้สีกตัว. ธรรมดา กินอาหาร ก็กินด้วยสติสัมปชัญญะ; อย่าใ้ อย่างไรก็ตามในเรื่องอร่อยหรือไม่อร่อย จนเกิดเรื่องเพราะเหตุนี้ อย่างนี้.

กินโดยรู้สีกตัวอยู่เสมอ จะดีทั้งในแง่ที่ว่า : จะหิวกของที่ไม่ควรกินได้, แล้วก็กินแต่สิ่งที่ควรกิน, แล้วมันก็จะกินอย่างที่ว่าไม่เปลือง หรือว่ามันไม่เสียหาย ไม่ผิดพลาด ไม่เกิดกิเลส ในที่สุด จะกินทางหู ทางจมูก อะไรก็เหมือนกัน.

ถ้าเราจะมีของสวยงาม เอร็ดอร่อยทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางผิวหนัง อะไรบ้าง ก็ให้รู้สีกตัวอยู่เสมอ; บางทีก็อาจจะสลัดทิ้งไปเอง ไม่อยากจะกิน, หรือไม่อยากจะเสียเวลา, ไม่อยากจะเป็นทาสของอายตนะเหล่านี้. อย่างนี้เรียกกินโดยรู้สีกตัวก็แล้วกัน ฉะนั้น จึงไม่มีเรื่องกินเลว ๆ กินผิด ๆ เช่น กินเหล้า, เช่น สูบบุหรี่, เช่น อาบยา เครื่องที่ไม่ควรจะอาบยา เพื่อความสวยงามเอร็ดอร่อย.

ข้อที่ ๑๑. เชื่อฟัง นี้จำเป็นสำหรับลูกเด็ก ๆ ต้องเชื่อฟัง.

ความเชื่อฟังนี้ตั้งอยู่บนการสำรวจ, ไม่สำรวจไม่มีทางจะเชื่อฟัง. หรือมันกลับกันได้ ถ้าเชื่อฟัง, ก็ช่วยให้สำรวจ; จะเอาเป็นเหตุก็ได้ จะเอาเป็นผลก็ได้ สำหรับความเชื่อฟังนี้. เมื่อ

ความไม่เชื่อฟังเกิดขึ้นแล้ว ก็เรียกว่า เสียหายหมดสำหรับ
ยุวชน; พุตกันไม่รู้เรื่อง ฟังกันไม่ถูก ทั้งเด็กตัวเล็ก ๆ กระทั่ง
ยุวชนคนตัวโต ๆ ที่กำลังอาละวาด.

ความเชื่อฟัง คือ ต้องเชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์
แม้ที่สุดแต่คนที่เขามีอายุมากกว่าเราก็มัแล้วกัน; เขามีอายุมาก
กว่า เขาต้องมีอะไรที่เขาได้ผ่านไปแล้วมากกว่า. ฉะนั้น เราก็ม
ฟังเขาก่อน, เราจะเชื่อหรือไม่เชื่อนั้นมันอีกเรื่องหนึ่ง; แต่ว่าเรา
จะฟังเขาก่อน. ถ้าเขาบอกว่า หยุด ก็หยุดก่อน แล้วก็
คิดว่า จะทำอย่างไรต่อไป; เพราะว่าถ้าเราไม่เชื่อฟัง นั่นคือ
ว่า ไม่มีทางที่จะไปเข้ารูปเข้ารอยของความถูกต้องได้. ฉะนั้น
การเชื่อฟังไว้ก่อน ก็ไม่มีทางผิด; เพราะเอามาคิดดูจนในที่สุด
เชื่อตัวเองนี่.

ข้อที่ ๑๒. เคารพผู้ที่เจริญกว่า.

เขามีหลักไว้ว่า เขาเจริญกว่า โดยชาติกำเนิด, เจริญกว่า
โดยอายุ, เจริญกว่าโดยความดี, เจริญกว่าโดยวิชาความรู้;
รวมความว่าเจริญกว่าโดยอะไรก็ตาม ขอให้เคารพไว้ก่อนไม่มี
ทางผิดพลาด.

ถ้าเขามีอายุมากกว่า, เขาต้องรู้อะไรมากกว่า, เขาจะบอก
อะไรได้มากกว่า. แม้ว่าเขามีชาติตระกูลสูง ก็ควรเคารพไว้ก่อน
ในฐานะเป็นสิ่งสมควรชนิดหนึ่ง ธรรมสังคม สังคมธรรมะ
เพราะว่าผู้ที่อยู่ในชาติตระกูลสูง ย่อมได้รับการศึกษาดี อบรม

ดีกว่าเป็นธรรมดา; หรือเมื่อคนทั้งเมืองเขาเคารพนับถือ เราไม่เคารพนับถือนี้ มันก็มีส่วนผิดมากกว่า ที่จะเป็นส่วนถูก. ฉะนั้น คนที่เรียกว่า ชาติสกุลสูงนี้ก็มีความหมายอยู่ในส่วนหนึ่งเหมือนกัน. เรื่องประชาธิปไตยเพื่อ ๆ ไปนี้ มันมีช่องโหว่ที่ตรงนี้เอง; ส่วนคนที่มีสติปัญญาดี มีความรู้มากกว่า มีคุณธรรมดีกว่านั้น ก็ต้องเคารพโดยประการทั้งปวงอยู่แล้ว.

ข้อที่ ๑๓. ไหว้เป็นนิสัย หรือจะเรียกว่า มืออ่อนไหว เป็นนิสัย.

นี่ดูจะมุ่งหมายเป็นเครื่องวางอะไรชนิดหนึ่งมากกว่า ที่คนโบราณ คนแก่คนเฒ่า เขาต้องการให้ลูกหลานยกมือไหว้เป็นนิสัย โดยไม่ต้องคิด; จะเรียกว่าความสำรวมระวังก็ไม่ถูก จะต้องเรียกในทางความป้องกัน. สังวรสำรวมนี้ เป็นเรื่องป้องกันอยู่มากเหมือนกัน; ฉะนั้น ถ้าคนที่ไหว้เป็นนิสัยมันเป็นเรื่องป้องกัน.

เอาตมาไปที่ประเทศอินเดีย สะดุดตาด้วยเรื่องอะไรหลาย ๆ เรื่อง; ก็มีอยู่เรื่องหนึ่ง คือเรื่องที่เขาไหว้เป็นนิสัยนี้ เป็นชนชั้นมีความรู้ด้วยเข้าไป. เขายกมือไหว้ก่อน ที่เรายังไม่ทันจะไหว้ เขาจะชิงกันไหว้เสียก่อน; เป็นพวกครูบาอาจารย์เป็นพวกสวามีนี้ เขายังชิงไหว้ก่อนที่เราไม่ทันจะไหว้. รู้สึกว่านี่ไม่ใช่จะไม่มีความหมาย; มันมีความหมาย, มันเป็นเครื่องป้องกันในทางจิตใจอย่างลึกซึ้ง.

ให้ลูกเด็ก ๆ เขามีรั้วป้องกันเขา ด้วยความเป็นผู้แสดงความเคารพตามขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เรียกว่าไหว้นี้เป็นนิสัย, พอเหลือบตาพบบก็ไหว้เสียแล้ว แล้วใครจะไปทำอะไรได้.

ข้อที่ ๑๔. ความไม่ผลุนผลัน.

นิสัยแห่งความผลุนผลันนั้น มีมากแก่บางคน. เราดูเด็ก ๆ บางคนผลุนผลันกว่าเด็กบางคน; นี้ว่าจะต้องมีด้วยกันทุกคน ไม่ผลุนผลันมากก็ผลุนผลันน้อย. ถ้าเราตั้งหลักว่าเราจะไม่ผลุนผลันอย่างเดียว ก็เกิดการสังวรขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ. ความผลุนผลัน คือความไม่มีสติ. ก็คือไม่สังวร.

เดี๋ยวนี้จะมาดูกันแค่ผลุนผลัน จะควบคุมเรื่องความผลุนผลัน, อาการแห่งความผลุนผลัน รวมทั้งสะเพร่าหรืออะไรด้วยเสร็จ. สะเพร่าเลว ๆ ก็เรียกว่าผลุนผลันมาก; สะเพร่าธรรมดา ก็เรียกว่าสะเพร่า. ถ้ามีระวังสังวร มันก็ไม่เกิดความผลุนผลัน; เมื่อประพฤตินเป็นผู้ไม่ผลุนผลัน มันก็ย่อมเป็นการสังวรอยู่ในตัว; จะเอาอย่างไรก็ได้.

ข้อที่ ๑๕. ความไม่ห้วนไหว.

ความไม่ห้วนไหวนี้ เป็นคุณธรรมสูงสุด สำหรับเป็นพระอรหันต์; นี้เราไม่ต้องการถึงนั้น ต้องการแต่เพียงให้ทำตามอย่างพระอรหันต์ คือไม่ห้วนไหว เป็นผู้ไหวยาก ห้วนไหวยาก. ความหมายอันแท้จริงก็คือ ห้วนไหวยาก; มีอะไรมาทำให้รัก

ให้โกรธ ให้เกลียด ให้กลัวนี้ ไม่ยอมเป็นอย่างนั้นง่าย ๆ เรียกว่า หวั่นไหวยาก. หวั่นไหวมากเกินไป มันก็เป็นโรคเส้นประสาท, เป็นลม; อย่างที่คนขวัญอ่อนเกินไป อย่างนี้มันผิดปกติแล้ว; เป็นคนที่หวั่นไหวง่ายจนถึงกับเป็นลม เป็นอะไรได้ง่าย ๆ. นี่เพราะหัดให้เขาชินต่ออารมณ์ที่ทำให้จิตหวั่นไหว. ไปสอนให้เขารู้จักต่อสู้ด้วยความไม่หวั่นไหว.

ข้อที่ ๑๖. เรียกว่า **ปรกติ** เรียกว่า equilibrium หรือ เรียกว่าอะไรก็ได้แล้วแต่จะเรียกไปเถอะ ชื่อมันมากมายแต่เอาเป็นความปรกติ.

นี่คือไม่หวั่นไหวโดยแท้จริง หรือเป็นปรกติอยู่ได้; แม้ว่าข้างนอกปรกติก็นิ่งดี. ถ้าข้างในหวั่นไหว จิตหวั่นไหว, แต่ร่างกายปรกติก็นิ่งดี. ร่างกายหวั่นไหว แต่จิตไม่หวั่นไหวนี้ก็ยิ่งดี; ถ้าไม่หวั่นไหวทั้งกาย ทั้งจิต นี่ก็ดีที่สุด. ความเป็นทุกขวิสัยนี้มันก็เพราะความหวั่นไหว; ถ้าไม่หวั่นไหวมันก็ไม่ทุกข์.

ข้อที่ ๑๗. ข้อสุดท้าย อยากจะเรียกว่า มี **อนุสสติ** ใน **ความ เกิด แก่ เจ็บ ตาย.**

เขามักจะคิดว่า เราสอนลูกเด็ก ๆ เลยเกิดไปเสียแล้ว. ให้ลูกเด็ก ๆ ไปสนใจเรื่องความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย. เดี่ยวนี้เราอยากจะทำผลตรงที่ว่า ถ้าเขาสนใจเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย เขาจะเป็นคนสังวรระวังได้โดยง่าย.

ถ้าเราต้องการให้เขาสังวร, สอนให้เขาเป็นคนคิดถึง ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่เสมอแล้ว จะสังวรง่ายที่สุด จะสำรวจในอะไรก็ได้ จะสังวรในอะไรก็ได้; มันง่ายกว่า. ควรจะให้นึกถึงความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในแง่ดี ในแง่ที่ถูกต้อง, คือในแง่ที่ทำให้เขาเป็นคนไม่ประมาท; เป็นคนรู้จักยับยั้งอะไรต่างๆ เหล่านี้; ไม่ใช่สอนเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้เขากลับ ให้เขาฉลาด ให้เป็นบ้าไปเลย.

....

ทั้งหมดนี้ ตัวอย่างศีลธรรมในหมวดสังวร คือรวมกลุ่มกัน แล้วก็เรียกว่า ความสังวรระวัง นี้มีตัวอย่างอย่างนี้ จะให้มันมากไปกว่านี้ได้ แต่ไม่จำเป็น. สรุปแล้วก็ให้เขาอยู่ด้วยสติ สัมปชัญญะ ระวังสิ่งต่างๆ ด้วยธรรมะเหล่านี้, แล้วธรรมะเหล่านี้ มันก็จะช่วยคุ้มครองเขา. สิ่งที่เราเรียกว่าสังวรนั่นเอง จะกลายเป็นรั้วกันภัยที่ดีที่สุดสำหรับลูกเด็ก ๆ เหล่านั้น.

หมวดที่ ๖. คือ หิริ หรือ หิริกะ :

ข้อที่ ๑. หิริ คือ ความละอาย.

หิริ แปลว่า ความละอาย ถ้าเป็นบุคคลเขาเรียกว่า หิริกะ คือบุคคลผู้ละอาย. เกือบจะไม่ต้องถามเลยว่าละอายอะไร ?

ก็ละอายสิ่งที่ควรละอาย; เช่น ถ้าไม่นุ่งผ้า มันละอายอะไร; ละอายนั้นก็เรียกว่า หิริ ได้เหมือนกัน มันเป็นหิริขั้นต้น ๆ ขั้นลูกเด็ก ๆ.

ถ้ามันมีเรื่องที่ควรละอายอย่างอื่นสูงขึ้นไป ๆ ก็ต้องรู้จัก ละอาย ๆ สูงขึ้นไป กระทั่งละอายความชั่ว ไม่มีใครเห็น ก็ละอายอยู่ได้ตามลำพังตัว; นั่นคือความละอายที่แท้จริง. ละอายที่เมื่อคนอื่นเห็น นั่นมันก็เป็นความละอายเหมือนกัน เรียกว่า หิริ เหมือนกัน; แต่ไม่ใช่สูงสุด, เป็นเพียงจุดตั้งต้นที่จะไปสู่สูงสุด, ฉะนั้น สอนให้เขารู้จักละอายไว้เถอะเป็นการดี; แม้แต่นุ่งผ้าไม่เรียบร้อย อย่างนี้ก็ควรละอาย, แล้วทำอะไร ยิ่งไปกว่านั้นอีก ก็ควรละอาย, จนกระทั่งละอายแก่ตัวเอง ในการทำความชั่ว.

ข้อที่ ๒. โอตตปปะ คือ ความกลัว.

นี้กลัวสิ่งที่ต้องกลัว จะกลัวอะไรขบกัด ก็ต้องเรียกว่ากลัว เหมือนกัน มันเป็นจุดตั้งต้นที่เราจะต้องกลัว สิ่งที่จะกลัว. นี้ก็เลยไปถึงสิ่งที่ควรกลัวอันแท้จริง คือ ความชั่ว; ไม่มีอะไร ยิ่งไปกว่าความชั่วในบรรดาสิ่งทั้งหลายที่น่ากลัว. นอกนั้นมันเป็นเรื่องน่ากลัวน้อย ๆ ทั้งหมด ก็เลยมีหิริและโอตตปปะ ๒ ชื่อ นี้; เป็นธรรมะที่เป็นเกลอกัน ไปไหนไปด้วยกัน. หิริ โอตตปปะ เรียกว่า เป็นเทวธรรม สำหรับทำบุคคลให้เป็นเทวดา, คຸ່ມครองโลกนี้ให้รอดอยู่ได้, คຸ່ມครองคนให้รอดอยู่ได้. หิริและโอตตปปะ

มีความสำคัญอย่างนั้น เามาเป็นชื่อของหมวด.

ข้อที่ ๓. ความเคารพตัวเอง.

เคารพตัวเองนี่เด็ก ๆ คงจะฟังไม่ค่อยถูก. ทำไมจะต้องมาเคารพตัว ? เราสอนกันแต่เคารพ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ เคารพพระพุทธเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย; เดียวนี้มาสอนให้เคารพตัว ก็ต้องอธิบายกันหน่อย.

เคารพตัวคืออะไร ? ถ้าเคารพตัวได้ หมายความว่าตัวมันมีความสุข มีความประเสริฐ; ถ้าตัว ๆ ไหนเคารพไม่ได้ มันเป็นตัวเลวไร้สาระ. ฉะนั้น อุตสาหกรรมทำให้เคารพตัวได้ ก็หมายความว่าในตัวนั้น มีสิ่งที่ประเสริฐ. ถ้าใครรู้สึกเคารพตัว ก็เป็นอันแน่นอนว่า เขาต้องมีความสุข. ถ้าใครไม่เคารพตัว ก็เป็นอันธพาล. ฉะนั้น ความเคารพตัวได้ ก็เป็นเครื่องรับรองว่า มีความดี.

ข้อที่ ๔. ไม่มั่งได้. นี่จะพูดแต่เพียงตัวอย่าง ไม่มั่งได้, ความโลภ เรียกว่า ความมั่งได้.

ตัวอย่างของบุคคลผู้ไม่ละอาย มั่งมั่งได้; แต่ถ้าไม่มั่งได้ มันก็ตรงกันข้าม คือเป็นบุคคลผู้มีความละอาย. เดียวนี้เราไม่พูดถึงแง่ความละอาย; เราพูดถึงแง่ของกิเลส. ความมั่งได้เป็นความโลภที่เป็นอันตราย จะต้องพยายามทุกทางที่ให้ไม่เป็นอันตราย; ก็มองดูให้ดีว่า การมั่งได้นั้น มันสนุกแต่ที่แรก

เท่านั้น เสร็จแล้วมันจะต้องมาเตือนร้อนทีหลัง.

ข้อที่ ๕. ไม่ยกยกส่วนเกิน.

ข้อนี้แกลั้งพูดให้มันแปลกออกไป คือ ไม่เอาเปรียบผู้ใด ไม่เอาเปรียบสังคม ไม่เอาเปรียบใคร ๆ. คนธรรมดา พอมีโอกาส มีช่องที่ตัวเองจะได้เปรียบก็เอาทันที นี่คนหน้าด้าน ย่อมยกยกส่วนเกิน. ส่วนเกินนั้นมันเป็นของผู้อื่น ควรจะได้แก่ผู้อื่น; ก็คอยแต่จะกอบโกยมาเป็นของตัวเอง. เพราะความไม่ละอาย จึงยกยกส่วนที่ไม่ควรจะได้ เอามาเป็นของตัวเอง. ให้ลูกเด็ก ๆ เขารู้จัก ละอายข้อนี้ให้มาก คือไปกวาดเอาส่วนที่ไม่ควรจะได้ ไม่ใช่ของตัวเอง เอามาเป็นของตัวเอง. ถ้าพูดว่ายกยกส่วนเกิน นี่มันเกินความกว้างออกไปได้ทุกแห่งทุกมุม.

ข้อที่ ๖. เกลียดสังฆเภท, นี้ภาษาวัด. เกลียดความ ร้าวฉาน เกลียดความแตกสามัคคี เกลียดความที่รวมกลุ่มกัน ไม่ได้ ด้วยอำนาจความรัก ความเมตตา; เหล่านี้เกลียด.

ที่ว่าเกลียดสังฆเภท เกลียดความแตกหมู่ เกลียดการแตกแห่งหมู่แห่งคณะ คือ เห็นว่าการแตกหมู่แตกคณะนี้เป็นเรื่องชั่วร้าย น่าละอาย. ถ้าเราอยู่ในหมู่ในฐานะเป็นคนดี มันก็แตกกันไม่ได้; เราต้องเป็นคนชั่ว มันจึงจะแตกกันได้. ฉะนั้นเราไม่อยากจะให้หมู่คณะมีคนชั่ว, หรือเป็นหมู่คณะที่สร้างสรรไม่ได้. ลูกเด็ก ๆ เขาก็รวมหมู่กันอยู่บ่อย ๆ; เดี่ยวก็ทะเลาะกัน เดี่ยว

ก็ดีกัน เดียวทะเลาะกัน. สอนให้เขาเกลียดความที่จะทำให้เกิดการแตกคือโกรธกัน ทะเลาะกันนั้นเสีย.

ข้อที่ ๗. เกลียดหิงสกธรรม.

หิงสกธรรม แปลว่า สิ่งที่เป็นความเบียดเบียน, ในความหมายที่กว้างที่สุด : เบียดเบียน โดยรู้ตัว เบียดเบียน โดยไม่รู้ตัว; อะไรก็ตาม ก็จะเรียกว่า หิงสกธรรมทั้งสิ้น, โดยเจตนาไปเบียดเบียนเขา นั้นมันเลวมาก; ถึงไม่ได้เจตนาผลออกไป, หรือว่าเพราะเห็นแก่ความสนุกสนานตัว ไม่เห็นแก่ความเดือดร้อนของผู้อื่น นี่ไปทำเข้า ก็เป็นการเบียดเบียน.

การเบียดเบียนทุกชนิด จะต้องเกลียด : เบียดเบียนตนเอง, เบียดเบียนผู้อื่น, เบียดเบียนทั้ง ๒ ฝ่าย, เบียดเบียนโดยเจตนา, เบียดเบียนโดยไม่เจตนา; ก็ดูเหมือนจะหมดกันเท่านั้นเรื่องการเบียดเบียน. ขอให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยง เป็นของผู้ที่ไม่มีศีลธรรม หรือว่าไม่มีปัญญา. ถ้าเด็กเขามีความรู้สึกอย่างนี้ ก็นับว่าประเสริฐแล้ว; ไม่มีทางที่จะโตขึ้น แล้วเบียดเบียนเหมือนอย่างที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้ทั่ว ๆ ไป.

ข้อที่ ๘. รักบุญ.

คำว่า “บุญ” นี้ ขอให้ตั้งต้นไปตั้งแต่ที่พ่อแม่เขาบอกตั้งแต่เด็ก ๆ โดยที่ไม่ต้องรู้ว่าอะไร. ถ้าพ่อแม่เขาว่าบุญละก็ รักไปก่อนเถอะ; จนกว่ามันจะค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ รู้ สูงขึ้นมาว่า บุญนี้

ถ้าเป็นผลก็เป็นชื่อของความสุข; ถ้าเป็นเหตุ ก็เป็นชื่อของการ
 ล้างบาป. ถ้าเป็นเหตุก็หมายความว่า สิ่งที่จะเป็นการล้างบาป
 หรือการล้างบาปนั่นเอง, ถ้าเป็นผลก็คือความสุขที่ได้รับ : นั่น
 แหะละคือบุญที่แท้จริง. ไม่ต้องพูดถึงสวรรค์วิมานอะไรก็ได้ เดี่ยว
 มันจะย้อนกลับไปในความเห็นแก่ตัวอีก. รักบุญคือรักสิ่งที่
 ทุกคนเขาบูชากัน ว่าจะเป็นที่พึง.

ข้อที่ ๙. ทำโลกนี้ให้สะอาด นี่ก้าวไป **รักเกียรติ**, นี่ก็อย่า
 ทำให้มันเกิดตีกันเสียระหว่างรักบุญกับรักเกียรติ.

เราต้องมีเกียรติ ว่าเราเป็นคนดีและมีบุญ; นี่รักเกียรติ
 อันนี้บางคนรักเกียรติผิด ๆ รักเกียรติเลว ๆ รักเกียรติอย่าง
 โลก ๆ; แล้วมันก็ไปทำชั่วเพื่อจะให้มันมีเกียรติ. อย่างนี้ไม่เรียก
 ว่ารักเกียรติ. ถ้ารักเกียรติก็ต้องเกียรติที่เป็นเกียรติที่ถูกต้อง หรือ
 มาจากบุญ.

ข้อที่ ๑๐. **รักธรรมะ** รักพระธรรม รักธรรมะ รักความดี
 ความจริง ความงาม ความถูกต้อง, หรือที่เรียกว่าธรรมะ กระทั่ง
 จะเรียกว่าพระเจ้าไปเสียเลยก็ได้.

ถ้าเราจะชอบคำว่าพระเจ้าแล้ว ก็ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าสิ่งที่
 เรียกว่าธรรม เป็นที่พึ่งได้จริง แล้วเป็นผู้สร้างสิ่งทั้งปวงจริง ๆ.
 พระเจ้าที่เขาถือว่าสร้างโลกนั้น เราไม่ไปรู้ของเขา; แต่ฟังดูแล้ว
 มันน่าหัวเราะอยู่ เพราะเขาเล็งถึงพระเจ้าที่เป็นบุคคล. แต่ถ้า

พูดอย่างชาวพุทธก็พูดว่า ธรรมะที่สร้างโลก นั้นแหละคือพระเจ้าจริง เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน; ไม่มีคำพูดไหนจะบรรยายลักษณะของพระเจ้านั้นได้ พระเจ้าต้องเป็นอย่างนั้น.

ถ้าพูดได้ว่าพระเจ้านั้นหน้าตาอย่างนั้น เหมือนคน ๆ นี้แล้ว ก็ไม่ใช่พระเจ้า; พระเจ้าต้องอยู่เหนือการบรรยายว่ามีลักษณะอย่างไร มีสมรรถภาพอย่างไรด้วยซ้ำไป. ฉะนั้น เราไม่อาจจะวาดภาพพระเจ้าหรือนิยามอะไรต่าง ๆ ให้แก่พระเจ้าได้; นั้นแหละเรียกพระเจ้าจริง. สิ่งสูงสุดอย่างนี้ในภาษาบาลีเขาเรียกว่า ธมฺม คือพระธรรม. นี่เรารักพระเจ้า; เรารักกันในลักษณะนี้, รักธรรมะต่ำ ๆ เรื่อยขึ้นไปจนถึงธรรมะสูงสุดในลักษณะของพระเจ้า.

ข้อที่ ๑๑. รักตัว นี่ก็อย่าเอาไปปนกับความเห็นแก่ตัว.

ถ้าสอนผิดมันก็เห็นแก่ตัว แล้วก็รักตัวด้วยความเห็นแก่ตัว มันก็วินาศ. รักตัวในที่นี้ก็หมายถึงว่า ต้องทำให้ตัวมันดีขึ้น, ต้องช่วยให้ตัวมันดีขึ้น. ถ้ามีตัวกู ก็ได้เหมือนกัน; ที่แรกก็มีตัวกู แล้วทำให้มันดีขึ้น ๆ จนกระทั่งมันไม่รู้สึกรู้ว่าตัวกู; เมื่อมีความจริงความถูกต้อง หรือพระธรรมนั้นแหละเป็นตัว ก็ดีกว่า, แล้วต่อไปอีก ก็ไม่ต้องมีตัว : มันเป็นธรรมชาติ. รักตัวของลูกเด็ก ๆ ก็คือว่า ให้ช่วยตัวขึ้นมาให้ถูกต้อง นี่เรียกว่ารักตัว.

ข้อที่ ๑๒. อยากะระบฐา รักอุตมคติ.

คืออย่าเห็นแก่ปากแก่ท้อง อย่าเห็นแก่วัตถุ. รักอุดมคติ
 ของความเป็นอะไร นับตั้งแต่ของความเป็นมนุษย์ว่าต้องเป็น
 มนุษย์ให้ได้ : ถ้าเป็นลูกก็เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่, ถ้าเป็นศิษย์ก็
 เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์, เป็นเพื่อนก็เป็นเพื่อนที่ดีของ
 เพื่อน, เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ หรือว่าเป็นสาวกที่ดี
 ของพระพุทธเจ้า. นี้ก็เรียกว่ารักอุดมคติ. รวมความแล้ว มัน
 อยู่ที่รักอุดมคติของความเป็นมนุษย์ดีกว่า มันก็กินความหมด.

เดี๋ยวนี้เขาถือว่าอุดมคตินั้นมันซื้ออะไรกินไม่ได้ สู้เงินไม่ได้
 ก็รักเงินกันเสียมากกว่ารักอุดมคติ; นี่เป็นจุดตั้งต้นของความ
 เสื่อมศีลธรรม ระบาดไปทั่วโลก. เขาเหยียดหยามอุดมคติหนัก
 ขึ้นทุกที, เห็นแก่วัตถุมากขึ้น; เอาอุดมคติไปเป็นทาสของวัตถุ;
 เมื่อก่อนนี้เขาเอาวัตถุนี้มาเป็นทาสของอุดมคติ เขาบูชาอุดม
 คติ; กลับกันอยู่.

ข้อที่ ๑๓. ไม่ดี้อ ไม่บิดพลิ้ว นี่เป็นลักษณะของหิริอย่าง
 ดี.

คนเรามันดี้อ แล้วก็เป็นอย่างมากก็คือ บิดพลิ้วและแก้ตัว.
 ถ้าไม่แก้ตัวคือไม่บิดพลิ้ว มันก็มีลักษณะเป็นไม่ดี้อ; จะใช้
 คำไหนก็ได้ทั้งนั้นเป็นลักษณะของหิริ ความละเอียดต่อบาป.
 เด็ก ๆ เริ่มปิด เท็จ แล้วก็บิดพลิ้ว แล้วก็ดี้อ จึงใช้คำว่าไม่ดี้อ
 คำเดียว; ถ้าไม่ดี้อก็โกหกไม่ได้ บิดพลิ้วไม่ได้ อะไรไม่ได้.

ข้อที่ ๑๔. เสียชีพไม่เสียสัตย์.

เด็กมักจะได้นิยามคำนี้อยู่มากแล้ว เรื่องลูกเสียอะไรต่าง ๆ เขาใช้คำนี้อยู่แล้ว “เสียชีพไม่เสียสัตย์” เสียชีพไม่ยอมเสียธรรมะ; ในทางศาสนาเขาใช้คำอย่างนี้ แปลว่าบุชชาธรรมะ รักอุดมคติอะไร ก็ตามแต่จะใช้คำไหน; แต่แล้วในที่สุดมันก็ยอมรักษาสิ่งนั้นไว้ได้ แม้แต่จะต้องแลกเอาด้วยชีวิต.

ก่อนนี้ก็พูดกันมากในฝ่ายพุทธบริษัท เดี่ยวนี้ก็ซึกจะหายไป คือ พระโพธิสัตว์เขาจะรักความจริง ความถูกต้อง ยอมเสียชีวิตได้. เดี่ยวนี้ก็เหลืออยู่มากในพวกคริสเตียนเขามี martyrdom (มาเทอดัม) คือผู้ยอมรักษาพระศาสนาหรือพระธรรมคำสอนไว้ได้ โดยยอมเสียชีวิต; เมื่อเสียชีวิตไปแล้ว เขาแต่งตั้งให้คนเหล่านี้เป็นนักบุญทั้งนั้น ให้เกียรติสูงสุด. บางทีก็เป็นเด็กผู้หญิงเขาต่อสู้จนตัวตาย ไม่ยอมให้ถูกข่มเหง หรือทำชั่วลวงละเมิด; ได้รับยกย่องเป็นมาติร์ มาเธอร์หรือมาธิร์, แล้วแต่จะใช้ภาษาไหน. นี่คือพวกที่ว่าเสียชีพไม่ยอมเสียธรรมะ.

นี่เป็นจุดสูงสุดของสิ่งที่เรียกว่าหิริและโอตตปะ โดยยอมเสียชีวิต; จะทำได้หรือไม่ได้ก็ลองไปคิดกันดู. แต่เมื่อก่อนเราสอนกันอย่างนี้ เป็นอุดมคติโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา, หรือว่าเป็นเครื่องยกย่องของศาสนาบางศาสนาในปัจจุบันนี้. ที่ลูกเสียเอามาใช้นี้เอามาใช้กันแต่ปาก นี่น่าเสียตาย.

....

หมวดที่ ๗. วิริยะ : ความเพียร :

ข้อที่ ๑. ก็คือ **วิริยะ คือพากเพียร**. เรารู้จักกันแต่ชื่อ พอถึงเอาเข้าจริงก็ไม่ค่อยจะพากเพียร เพราะมันเหน็ดเหนื่อย มันลำบาก. นี่เนื่องกันมาแต่หลักเกณฑ์อันเดียวกันว่า มันไม่มีอะไรที่จะสำเร็จได้ทันใจ; ต้องอดทนบ้าง ต้องรอได้ คอยได้บ้าง ต้องพากเพียรเรื่อยไปบ้าง. ถ้ายังเป็นเรื่องสูงสุดเท่าไร ยิ่งต้องการความพากเพียรมากเท่านั้น; ฉะนั้น ขอให้บูชาความพากเพียร ว่าสำเร็จประโยชน์ไปได้เพราะความพากเพียร ถ้าอย่างนี้ภาษา บาลี ก็ใช้คำว่า วิริยะ.

ข้อที่ ๒. นี้จะว่า บึกบึน หรือ ตั้งมั่น.

เขาใช้คำว่า ธิติ อ่านว่า ติ - ติ แปลว่าหยุด; แต่มันไม่ใช่หยุดอย่างไม่ทำอะไร. มันหยุดสู้ หยุดที่เรียกกันว่า บึกบึน ตั้งหลักสู้; ก็อยู่ในพวกวิริยะหรือความเพียร.

ข้อที่ ๓. จะเรียกว่า กล้าหาญ.

วิริยะ นี้ก็แปลว่า กล้าหาญ รวมอยู่ในเครือวิริยะ; เพราะว่าวิริยะนี้ ต้องกล้าหาญต่อความยากลำบาก หรือจะกล้าหาญชนิดไหนก็ตาม มันต้องอยู่ในอาการของความพากเพียรทั้งนั้น.

ข้อที่ ๔. เรียกว่า ต่อสู้ทำสงคราม.

ทำสงครามกับข้าศึก ข้าศึกก็คือสิ่งที่เป็นอุปสรรค; โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือความชั่วหรือกิเลส. ข้าศึกที่เป็นคน ๆ ภายนอกนั้นไม่เท่าไร; แต่ถึงอย่างนั้นก็ต่อสู้เหมือนกันแหละ แต่ว่าต่อสู้ในทางธรรมะนี้ มันต้องต่อสู้ข้าศึกคือกิเลส.

ข้อที่ ๕ มานะ มานะนี้ไม่ใช่ถือตัวที่เป็นกิเลส มานะนี้หมายถึงว่า มีกำลังใจที่จะมานะไม่ยอมแพ้.

คำว่ามานะนี้มีอยู่ ๒ คำ : มานะหนึ่งเป็นกิเลส คือความถือตัว จัดตัวเองให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อย่างนั้นเป็นกิเลสที่จะต้องละ. ส่วนมานะในที่นี้เป็นความหมายทางศีลธรรม คือมานะไม่ยอมแพ้.

ข้อที่ ๖. พยายาม เป็นภาษาบาลีก็ว่า วายามะ

เราสวดท่องอยู่แทบทุกวัน ว่า สัมมาวายาโม นั่น วายะมะ คำนั้นแหละ คือคำว่า พยายาม, ถอดมาจากสันสกฤต; พยายามเรื่อยไป, สัมมาวายาโม. ไปศึกษาดูรายละเอียด เรื่องนี้ดีมาก. บางทีก็ใช้คำว่า ปธานะ. ปธานะ ความเพียร ๔ อย่าง คือว่า จะระวังไม่ให้เกิดความชั่ว, จะละความชั่วที่เกิดแล้ว, จะทำความดีให้เกิดขึ้น, จะรักษาความดีที่เกิดแล้ว รวมอยู่ในคำเหล่านี้.

ข้อที่ ๗. เรียกว่า **ไม่ถอย**; บาลี เขาก็เรียกว่า อปปฏิวา

นี่. อัปปฏิวานี แปลว่า 'ไม่ยอมถอย.

ข้อที่ ๘. ไม่หยุด ทำเรื่อย เรียกว่าไม่หยุด.

ข้อที่ ๙. ไม่ท้อแท้ คือไม่อ่อนเพลีย คือไม่ทำไปอย่าง
ท้อแท้.

ข้อที่ ๑๐. เรียกว่า **ปรักกมะ** คือ รุดหน้าเรื่อย.

ข้อที่ ๑๑. ให้นึกถึง **อิทธิบาท ๔ ประการ** ฉันทะ วิริยะ
จิตตะ วิมังสา เอามาใช้เป็นความเพียรหมด.

ฉันทะ ก็พอใจ ก็ให้มันพากเพียรที่จะพอใจ. วิริยะ ก็ให้
พากเพียรที่จะทำ จิตตะ ก็พากเพียรที่จะเอาใจใส่ วิมังสา ก็ไป
พากเพียรที่จะสอดส่อง เอาอิทธิบาทมาเป็นความเพียรเสีย.

นี่เป็นหัวข้อเท่านั้น ไม่มีเวลาที่จะอธิบายพอ ไปดูเอาเอง
แล้วไปอธิบายให้ลูกเด็ก ๆ เขาเข้าใจโดยละเอียดด้วย.

....

หมวดที่ ๘. คือ วุฑฒิ.

หมวดสุดท้ายหมวดที่ ๘. ใช้คำว่า **วุฑฒิ** หรือพัฒนา
คำที่กำลังก้องไปหมดในประเทศเรา เดี่ยวก็พัฒนา เดี่ยวก็

พัฒนาที่นั่นที่นี้; นี้ก็ตีเหมือนกัน ถ้ามันไปถูกทาง. ศีลธรรม
หมวดสุดท้ายก็ใช้คำว่า พัฒนา หรือ วุฑฒิ คือ ทำความเจริญ.

ข้อที่ ๑. ก็โผล่มาเป็นชื่อธรรมะ ไม่เป็นคนรกโลก. นี่เป็น
หลักพื้นฐาน. อย่าให้เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วก็ไม่มี
ประโยชน์อะไร จนถูกจัดว่าเป็นคนรกโลก. นี่ก็จะเป็นรากฐาน
ของสิ่งที่เรียกว่าพัฒนา.

ข้อที่ ๒. อยู่ในประเทศที่สมควร มันจึงจะพัฒนา.

ถ้าประเทศหรือสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยแล้ว ก็พัฒนาไม่ได้.
ผู้ที่จะพัฒนา ก็จะต้องเลือกให้ถูกต้องตามหลักธรรมะ, แล้วก็
เป็นหลักธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว, เราไม่ต้องคิดมาก.

เดี๋ยวนี้เอามาลำดับข้อกันใหม่ ให้มันตรงกับความประสงค์
ของเราที่จะพูดกันในหัวข้อนี้ ว่าอยู่ในประเทศสมควร นั้นแหละ
คนเขาจึงต้องไป; บางทีไปตั้งข้ามโลก ไปอยู่คนละฝ่ายนั้นจึง
จะพบประเทศที่สมควร; นั่นเป็นเรื่องทำมาหากิน.

แต่ถ้าเป็นเรื่องทางจิตใจ ทางศาสนา ในประเทศสมควร
นั้น ก็เป็นประเทศที่มีสัตบุรุษ คือมีพระพุทธเจ้า หรือมีคำสอน
ของพระพุทธเจ้า หรือมีสาวกของพระพุทธเจ้า ที่เป็นแสงสว่าง
ในทางวิญญาน. ประเทศใดมีสิ่งเหล่านี้ ก็เรียกว่าประเทศ
สมควร. ต้องไปหรืออยู่ในประเทศสมควร. ถ้าเป็นเรื่องของวัตถุ
ก็ไปตี ดินแดนไหนมันมีบ่อเงิน บ่อเพชร บ่อพลอย บ่ออะไรก็

ไปหาไปพูดกันที่นั่น; มันคนละเรื่องไม่เกี่ยวกับเรื่องนี้.

ข้อที่ ๓. คบสัตบุรุษ เพราะว่าเราอยู่ในประเทศสมควร ก็มี สัตบุรุษ คือ ครูบาอาจารย์ที่ดี ผู้นำที่ดี, ตัวอย่างที่ดี ก็เรียกว่า สัตบุรุษ.

ข้อที่ ๔. ฟังจากสัตบุรุษ นี้เข้าใจได้แล้วว่า ต้องฟังจาก ผู้ที่มีความรู้ มีความประพฤติดี มีความเป็นสัตบุรุษ.

ข้อที่ ๕. โยนิโสมนสิการ เอามาทำในใจโดยแยบคาย คือได้ฟังมาแล้ว ก็ต้องมาทำในใจให้ถูกต้อง เข้าใจถูกต้อง แยกคายที่สุด เห็นจริงที่สุด. อย่างเดียวกับหลักกาลามสูตร; ไม่ใช่ฟังมาแล้วเชื่อ, ไม่ใช่. ฟังมาแล้วต้องมาทำในใจให้เห็น แจ่ม ว่ามันจริงอย่างนั้นแน่ โดยเชื่อตัวเอง; แม้จะเป็นการลองดู ก็ยังใช้ได้ เพราะมันไม่มีทางอื่นที่จะสงสัยแล้ว. ถ้าจะดีกว่านี้ แล้ว ก็ต้องลองดู. เมื่อมันมีโยนิโสมนสิการแล้ว ก็ต้องมีข้อต่อไป :-

ข้อที่ ๖. คือ ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมให้สมควร แก่ธรรม.

ความหมายข้อนี้มันอยู่ที่ สมควรแก่ธรรม; ไม่ใช่ว่าปฏิบัติ ลงไปอย่างหลับหูหลับตา, บากบั่นลงไปอย่างหลับหูหลับตา

ใจเขา, มันต้องถูกต้องโดยสมควรแก่กรรม. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรม นี่ฟังดูก็ฟังยากนะ แต่ก็ไม่ยากจนเกินกว่าที่จะเข้าใจได้ คือว่าทำให้มันถูกเรื่องนั้นแหละ. พูดกันธรรมดาสามัญหน่อย ใคร่ครวญดีแล้ว ก็ทำให้มันถูกเรื่อง เรียกว่า ธัมมานุ-ธัมมปฏิบัติ ถูกเรื่องนี้ มันถูกเวลา ถูกเหตุผล ถูกกาละ ถูกทุกอย่าง.

ข้อที่ ๗. ตั้งตนไว้ชอบ ดำรงตนไว้อย่างถูกต้องเสมอไป.

ข้อที่ ๘. สะสมความดี.

ข้อที่ ๙. ซึ่งมีกล่าวไว้ในหลักธรรมทั้งหลาย ต้องขอเอามาใส่ไว้ที่นี้ด้วยว่า **มีความดีที่ทำไว้แต่ปางก่อน.**

ถ้าเป็นคนเชื่อเรื่องชาติหน้า ก็หมายความว่า ชาติก่อน ๆ นั้น ชาติแล้ว ๆ มาเราได้ทำความดีไว้; เดียวนี้ก็มาส่งผลสนับสนุนส่วนหนึ่ง อย่างนี้ก็ได้. แต่ถ้าเราไม่ยอมเชื่ออย่างนั้น; เราก็ต้องถือว่า เมื่อวานเป็นต้นไป ต้องเรียกว่าชาติก่อนโน้น, กระทั่งถ้าว่าจริงกว่านั้น ก็หมายความว่าเมื่อเรื่องสุดท้ายที่มันเกิดแก่เรานี้, ความผิดหรือความถูกอะไรก็ตาม, มันเกิดแก่เราเป็นเรื่องสุดท้ายด้วยกิเลสแล้ว ก็เรียกว่าชาติหนึ่ง ๆ ทั้งนั้น.

ที่นี้ก็จัดให้ชาติของเราทุก ๆ ชาติ เป็นชาติที่ทำความดีทั้งนั้น, ไม่มีทำความชั่ว; อย่างนี้ก็เรียกว่าทุก ๆ ชาติแต่

หนหลัง ก็มีความดี นี่เป็นกำลังใจว่า เราได้ทำความดีไว้; ฉะนั้น เราอย่าหมดความหวัง.

ข้อที่ ๑๐. เว้นอบายมุข, ผู้ที่จะพัฒนาต้องเว้นอบายมุข.

เดี๋ยวนี้เขาไม่เว้นอบายมุข; เขากลับบูชาอบายมุข, ใน กรุงเทพฯ เต็มไปด้วยอบายมุขเพิ่มขึ้นเหลือประมาณทุกปี ๆ เป็น แหล่งอบายมุข; นี่มันผิดกับเรื่องของธรรมะที่จะพัฒนา. อบายมุขนับตั้งแต่ว่า ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการ์ตูน เล่น การพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำงาน; เหล่านี้ ไปหาอ่านดูจากตำรานักธรรมอะไรนั้น มีอบายมุขเป็นปากของความฉิบหาย. อบาย อย่าไปทำเข้า ถ้าไปทำเข้ามันก็วินาศ; ถ้าไม่ทำมันก็พัฒนา. อบายมุขมีดังที่เห็น ๆ อยู่.

ข้อที่ ๑๑. ถ้าจะพัฒนา ก็ต้อง มีศีลมีสัจย์ ไม่เอาเปรียบ คดโกง. ถ้าเอาเปรียบคดโกง มันเป็นการหลอกเขาได้ชั่วระยะ สั้น. ถ้ามีศีลมีสัจย์ มันก็ลงรากฐานที่ดี ที่จะทำให้คนเชื่อถือ.

ข้อที่ ๑๒. ประหยัด นี้อย่าอธิบายกันเลย รู้แต่ว่าคน เดียวนี้เขาไม่ประหยัด เขาไปใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่ต้องใช้จ่ายกัน มากขึ้น ไปดูของที่เขายขายซื้อกันอยู่ มันเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นแทบ ทั้งสิ้น นี่มันคือความไม่ประหยัด.

ข้อที่ ๑๓. ต้องฟังตัว, ต้องคิดฟังตัว. ถ้าไม่คิดฟังตัว มันไม่มีทางจะพัฒนา. เราพูดกันติดปากว่า *อตุตา* *หิ* *อตุตโน* *นาถิ* : ตนเป็นที่พึ่งแก่ตน; แต่แล้วก็ไม่ทำ.

ข้อที่ ๑๔. ต้องสะสมสิ่งที่ควรสะสม.

นี่ก็อยู่ในพวกประหยัดเหมือนกัน; แต่เขาแยกออกมาให้เห็นว่า มันต้องสะสมสิ่งที่ควรสะสม แล้วก็ไม่ต้องแหย่ว่า มันซ้ำเหลือเกิน. จะยกตัวอย่าง ปลวกสะสมจอมปลวกนั้น; ให้คนถือหลักอย่างนั้น. เดียวนี้คนไม่ถือหลักอย่างนั้น; มันก็เลยโกงคอร์รัปชั่นเขา มันไม่ทันใจเขา เขาไม่ยอมทำอย่างปลวก คือสะสม.

ข้อที่ ๑๕. อยากจะใช้คำว่า รู้จักแลแเอาสิ่งที่ดีกว่า.

ข้อนี้อย่าฟังเป็นว่า คำกำไรเกินควร; ให้เป็นการคำกำไรที่ถูกต้องก็แล้วกัน รู้จักแลแเอาสิ่งที่ดีกว่า. เพราะธรรมชาติเราจะต้องมีสิ่งที่มีค่าน้อย; แล้วเราก็รู้จักแลแให้มันได้สิ่งที่มีค่ามากขึ้นมา แต่แล้วก็ไม่โกงใคร ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน. หรือว่าจะทำให้ทุก ๆ ฝ่ายได้กำไรพร้อม ๆ กันขึ้นมาในทางที่ถูกต้อง; รู้จักแลแเอาสิ่งที่ดีกว่า เช่นว่า กำล้างแขน กำล้างขา กำล้างมือเท้าอะไรนี้ มันมีอยู่เท่านี้ เอาไปทำให้มันได้ประโยชน์ เป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่า อย่างนี้ก็ได. ที่มีทรัพย์สมบัติอย่างนี้, ก็ทำให้มันเกิดทรัพย์สมบัติอย่างอื่น ที่สูงขึ้นไป; กระทั่งว่าเป็นเรื่องมรรค

ผล นิพพาน, รู้จักทำให้มีการแลกเปลี่ยนได้มาซึ่งสิ่งที่มีค่าสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

เดี๋ยวนี้คนโง่ ไปบูชากามารมณ์ ไปบูชาเนื้อหนัง; เขาก็คิดว่านี่สิ่งที่มีค่าเหมือนกัน แล้วสูงขึ้นไปเหมือนกัน; แต่มันสูงสำหรับคนโง่. ฉะนั้น คนโง่ก็ต้องลงอบาย เพราะไปหลงเอาของไม่มีค่าเป็นของมีค่า หรือเอาของมีค่าน้อยเป็นของมีค่ามาก.

ข้อที่ ๑๖. เลี้ยงง่าย. ลูกเด็ก ๆ ทุกคน ควรจะเลี้ยงง่าย ที่จริงลูกเด็ก ๆ บ้านนอกเรานั้นก็เลี้ยงง่ายอยู่แล้ว. อย่าไปแก้ไขนิสัยนี้เสีย ไปทำให้มันต้องกินอ่อย หรือว่ากินดีอยู่ดี แบบที่เขาพูดกันบูชากัน จนต้องไปคอร์รัปชั่น.

ข้อที่ ๑๗. ว่องไว ร่างกายว่องไว จิตใจว่องไว กระปรี้กระเปร่า จึงจะพัฒนา ร่างกายว่องไวก็ทำงานได้ดี สมองว่องไว ก็คิดได้ดีทำได้ดี.

ข้อที่ ๑๘. มิเพื่อนดี นี่ย่าพูดอธิบายเลย เพราะรู้ ๆ กันอยู่แล้ว. ถ้ามีเพื่อนดี หมายความว่าเพื่อนดีก็แวดล้อมไปแต่ความดี มันง่ายขึ้นมากมายทีเดียว ที่จะทำอะไร.

ข้อที่ ๑๙. สันโดษ สันโดษชนิดแท้จริง ไม่ใช่สันโดษที่พูดผิด ๆ สอนกันผิด ๆ ว่าสันโดษนี้ทำให้บ้านเมืองไม่เจริญ

นั่นคนโง่พูด พระพุทธเจ้าไม่ได้พูด.

ถ้าสันโดษก็คือว่า สิ่งที่ทำให้เรามีกำลังอยู่เสมอ สำหรับทำการงานต่อไป. เราทำได้เท่าไรก็พอใจเป็นความอิม แล้วก็เห็นว่า เป็นทางที่ถูกต้องแล้ว ก็ทำต่อไปอีก. นี่คือสันโดษ ยินดีด้วยสิ่งที่มีอยู่; แต่มิได้ห้ามไม่ให้ทำสิ่งที่ต้องทำต่อไป.

ข้อที่ ๒๐. พากเพียร ยืมหมวดพากเพียรมาไว้ที่นี้อีกที ในหมวดพัฒนา ต้องพากเพียรทั้งในความหมายที่ว่าพากเพียร และในความหมายที่ว่ากล้าหาญ.

ข้อที่ ๒๑. ปธาน นี่ก็คือความพากเพียร ที่ลงรากมั่นคง.

ข้อที่ ๒๒. ป้องกัน : มีการป้องกัน มีการรักษาที่ทำได้ครบถ้วนทุกด้าน : รักษาทรัพย์สมบัติ ก็รักษาถูกต้อง, รักษาร่างกาย ชีวิตนี้ก็รักษาถูกต้อง, รักษาคุณความดีก็รักษาถูกต้อง, ก็เรียกว่า อารักขาป้องกันดีหมดทุกทาง จึงจะพัฒนา.

ข้อที่ ๒๓. อยากจะยืมคำโบราณมาใช้ไว้ที่นี้อีกทีหนึ่ง ว่า จุดไฟบ้านรับไฟป่า.

เดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยรู้จักใช้วิธีนี้ เราจึงฉิบหายไม่ทันรู้ตัว. คนโบราณเขาทำไร่อยู่ในกลางดง ถึงเวลาฤดูแล้งเขาจุดไฟรอบ ๆ บ้านให้หมดเสียเป็นที่เตียนเสีย; พอไฟป่าไหม้มาก็ทำ

อะไรไม่ได้. นี่การป้องกันอย่างฉลาดที่สุด สำหรับบุคคลที่มีกำลังน้อย.

เหมือนว่า ประเทศไทยเราเป็นประเทศเล็ก ๆ ถ้าว่าจะป้องกันภัยที่มาจากประเทศใหญ่ ต้องใช้อุบายนี้; “รู้จักจุดไฟบ้านให้รอบ ๆ นี้รับไฟป่า” ไฟป่ามาถึงทำอะไรไม่ได้; โดยใจความแล้ว ก็หมายถึง มีธรรมะพอที่จะป้องกันสิ่งที่เป็นอธรรม. การพัฒนาทุกอย่าง ก็ต้องมีหลักอย่างนี้.

ข้อที่ ๒๔. กำลังจิต หรือ พัฒนาจิต กำลังที่สูงที่สุดคือ กำลังจิต ฉะนั้น จึงต้องมีการพัฒนาจิตใจให้เจริญ และมีกำลังจิต จึงจะพัฒนาภายนอก หรือวัตถุอะไรได้.

ต่อไปนี้เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดที่ควรทราบ :-

ข้อที่ ๒๕. มีเสน่ห์ มีความน่ารัก. คนที่จะพัฒนาได้เร็ว; ต้องมีอะไรที่รักแก่คนทั่วไป; ถ้ามีอะไรที่วุ่นวายเกลียดแก่คนทั่วไป ก็ไม่มีใครสนับสนุน.

ข้อที่ ๒๖. น่ารักกับน่าเอ็นดู น่ารักกับน่าเอ็นดู ไม่ใช่อย่างเดียวกัน. น่ารักกับน่าเอ็นดูนี้มีกำลังมาก น่าสงสารก็ได้. เพราะว่าถ้าดีจริงแล้วก็จะมีคนสงสาร; ถ้าทำจริง มันเสียสละจริงอย่างไม่คิดแก่ความยากลำบากนี้. นี้ก็น่าเอ็นดู.

ข้อที่ ๒๗. นำไวใจ. นี่เราไม่ค่อยจะอบรมลูกเด็ก ๆ ของเรา ให้ทำตนให้เป็นที่น่าไวใจ นี่บกพร่องมาก.

บางที่มันก็เก่ง มันก็ฉลาด ทำอะไรฉลาด แต่ไม่น่าไวใจเลย; มันพร้อมที่จะคดโกง. คนบางคนที่มาเกี่ยวข้องกับเราก็เหมือนกัน เขามีอะไรดีหลาย ๆ อย่าง; แต่มันมีบกพร่องสักอย่าง คือว่าไม่น่าไวใจละก็เลิกกัน. ถ้าเรามีลักษณะที่เป็นที่ไม่น่าไวใจของผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว, มันก็ไม่พัฒนาแน่.

ข้อที่ ๒๘. นำนับถือ จะโดยอะไรก็ตาม มันมีลักษณะแสดงให้นำนับถือ เราจะบอกลูกเด็ก ๆ ของเราว่า แม้เป็นตัวเล็ก ๆ ลูกเด็ก ๆ นี้ทำให้ดีเถอะ; คนแก่ ๆ เขาก็ยังนับถือ ! คนแก่ ๆ เขานับถือลูกเด็ก ๆ ได้นะ; ขอให้ทำตัวให้นำนับถือ.

ข้อที่ ๒๙. นำเกรงขาม ถ้าลูกเด็ก ๆ เขาทำตัวดี มันก็นำเกรงขาม; แม้แต่คนแก่ ๆ หรือผู้ใหญ่.

คนที่ทำตัวให้พัฒนานั้น ถ้าสามารถทำตัวให้เป็นที่น่าเกรงขามได้ก็ยิ่งดี ไม่ใช่ที่น่าเกรงขามด้วยกำลังกาย กำลังอาวุธ มันยังมีน่าเกรงขามอย่างอื่น. ดูเถอะคนบางคน หรือเป็นพระเป็นเจ้า อะไรนี้ ไม่ได้มีกำลังอาวุธ ไม่ได้มีกำลังอะไร ที่ทำให้คนตายได้; แต่ก็มีคนเกรง มีคนกลัว มันน่าเกรงขามเพราะมีคุณความดี. ฉะนั้น เด็ก ๆ ก็ทำตัวให้เป็นที่น่าเกรงขามแก่คนแก่ได้, หรือจะพูดให้ชัดเข้ามา, บางทีลูกศิษย์นี้ทำตัวให้น่าเกรง-

ขามแก่อุปฐมาอาจารย์ก็ได้ ถ้าทำตัวดี คือเกรงใจอย่างน้อย.

ข้อที่ ๓๐. สามัคคี. นี่ย่าทำลายความสามัคคี จะไม่มีพัฒนา.

ข้อที่ ๓๑. สงเคราะห์. การสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ต้องทำ.

คำว่าสงเคราะห์นี้ ไม่ใช่หมายถึงการให้; การให้มันอยู่พวกเอื้อเพื่อ หรือให้ทานอย่างนี้. การสงเคราะห์นี้คือการผูกพัน; ตามตัวหนังสือนี้ก็แปลว่า ผูกพัน : *เคราะห์* หรือ *คะหะ* นี้แปลว่า *จับเอา* หรือ *ถือเอา*, *สง* นี้แปลว่า *หมด* หรือ *ครบถ้วน* หรือ *พร้อมเลย* จับเอาหมดเนื้อหมดตัวเลย; นี้เรียกว่าสงเคราะห์.

ฉะนั้นเราทำอะไรให้เขารักเราด้วยจิตใจเลย; นั่นแหละคือเราสงเคราะห์เขา คือเราจับตัวเขาได้; เช่นว่าเราเอาอะไรไปให้เขา^{นี้} เราชนะจิตใจเขา เขาก็ยอมทำตามความประสงค์ของเรา.

คำว่า สงเคราะห์นี้ ไม่ได้เล็งถึงเมตตากรุณาอย่างเดียว หมายถึงการผูกพันไว้ด้วยความดี เรียกว่าสงเคราะห์; ฉะนั้นจึงสงเคราะห์ได้รอบด้าน. คนที่ดีกว่าเรา ก็สงเคราะห์, คนที่เลวกว่าเราต่ำกว่าเราก็สงเคราะห์, คนที่เสมอกันก็สงเคราะห์, แล้วเป็นสงเคราะห์รอบด้าน.

ข้อที่ ๓๒. เป็นสำนวนพูดของที่นี่ : **เลี้ยงควายทั้ง ๒ ตัว.**

นี่ผู้ที่เคยฟังคำบรรยายมาแล้ว ก็เข้าใจแล้วว่าหมายความว่าอะไร; คือว่า**ต้องมีความถูกต้อง ทั้งส่วนร่างกายและส่วนวิญญาณ ส่วนจิตใจ.** คนสมัยนี้มีแต่ความถูกต้องทางกาย ทางเนื้อหนัง ทางความรู้ ความคิดที่เป็นไปเพื่อวัตถุเนื้อหนัง; ไม่มีความถูกต้องทางวิญญาณ หรือทางจิตหรือทางธรรมะ แล้วมันจึงวิทยาศาสตร์, หรือถ้าไม่วิทยาศาสตร์มันก็มีวิฤทธิการณ์ไม่สิ้นสุด เหมือนกับโลกสมัยปัจจุบัน. โลกทั้งโลก สมัยปัจจุบัน มันมีแต่ควายตัวเดียว, คือควายถึกทะเมนทีนมีแรง กำลังแรงมาก เป็นควายเปลี่ยวบ้า คือ ไม่มีศาสนานั่นเอง.

ถ้าจิตใจมีศาสนา มีธรรมะ มีเรื่องทางวิญญาณด้วย จะเป็นควายตัวที่ ๒ ที่จะดึงควายตัวที่ ๑ ให้เดินไปถูกทาง และสำเร็จประโยชน์; เหมือนไถนาด้วยควาย ๒ ตัว : ตัวหนึ่งเป็นตัวแรง, ตัวหนึ่งเป็นตัวรู้; แล้วมันก็เดินไปด้วยกัน, การไถนา นั่นก็สำเร็จประโยชน์ดี การทำนาชีวิตนี้ก็เหมือนกันให้เลี้ยงควาย ๒ ตัวให้ถูกต้อง.

ที่นี้ มาถึงการพัฒนา เราก็มีถูกต้องทั้งทางวัตถุ และทางฝ่ายจิตใจ ให้ลูกเด็ก ๆ ของเรามีความถูกต้อง ทั้งทางฝ่ายร่างกายและฝ่ายจิตใจ เรียกว่าเขา**รู้จักเลี้ยงควาย ๒ ตัว.**

ข้อที่ ๓๓. ข้อสุดท้าย **มีอนุสติในหน้าที่ของมนุษย์** นี่มันเป็นเหมือนกับหางเสือ เป็นหลักรับประกันไม่ให้ผิดได้.

อนุสสติ หรือ ระลึกถึงอยู่ตลอดเวลาอย่างยิ่ง เรียกว่า
อนุสสติ; เหมือนที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกถึงพระธรรมอะไร
เรียกว่าอนุสสติ.

เดี๋ยวนี้ ต้องการให้มีอนุสสติในหน้าที่ของมนุษย์. มนุษย์ก็
แปลว่ามีใจสูง, หรือเหล่าอกของผู้มีใจสูง; อนุสสติ อยู่ในข้อนี้
ก็ทำไม่ได้. เพราะฉะนั้นเราต้องพัฒนาเป็นแน่นอน; ถ้าใจ
ต่ำแล้วมันไม่เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ธรรมดาหรือเป็นคนธรรมดา.
ฉะนั้น เราจึงหวังพัฒนาทางจิตก่อน คือเป็นมนุษย์มีใจสูงให้ได้;
นี้ร่างกายเนื้อหนังวัตถุ ทรัพย์สมบัติ มันก็จะเดินถูกทางตาม
หลังไปเอง การพัฒนาก็สมบูรณ์.

.... ..

นี้ตัวอย่างตั้ง ๓๓ หัวข้อ สำหรับสิ่งที่เรียกว่าความเจริญ
หรือการพัฒนา สำหรับเยาวชนมีอยู่อย่างนี้.

ขอให้ทำความเข้าใจกันให้ถูกต้อง ว่าเรามีหัวข้อศีลธรรม
สำหรับเยาวชน มากมายหลายสิบหลายร้อยหัวข้อก็ได้; แต่เอา
มาแบ่งเป็น ๘ หัวข้อ หรือ ๘ หมวด :

หมวดว่าด้วย **สุทธิ** คือ ความบริสุทธิ์.

หมวดว่าด้วย **ปัญญา** คือรู้ในสิ่งที่ต้องรู้.

หมวดว่าด้วย **เมตตา** คือรักใคร่คนหรือสิ่งที่มีชีวิตด้วยกัน.

หมวดว่าด้วย **ขันติ** ต้องอดทนไม่ยกเว้นอะไรเลย ที่จะ
ไม่ต้องอดทนไม่มี; ยิ่งใจดียิ่งต้องอดทน, ยิ่งอยู่กับคนพาลใน

โลกยิ่งต้องอดทน. เดียวนี้เราต้องอยู่ร่วมโลกกับคนพาล เราต้องอดทน.

หมวดว่าด้วย **สังวร** – สังวร คือป้องกัน ไม่ให้เกิดผิดพลาดขึ้นมา.

หมวดว่าด้วย **หิริ** นี้ช่วยให้ละอาย เกือบความชั่ว มันก็ไกลความชั่วเป็นแน่นอน.

หมวดว่าด้วย **วิริยะ** ความพากเพียรก็ขาดไม่ได้ เพราะว่สิ่งต่าง ๆ มันไม่ออกงามที่เดียวสำเร็จได้.

หมวดสุดท้ายคือ พัฒนา หรือ**อุทฺติ** โดยหลักว่า จะไม่เป็นคนรกโลก.

นี้มี ๘ หมวดด้วยกัน ก็หลายสิบหัวข้อแล้ว, ก็เป็นตัวอย่างทีพอแล้ว สำหรับว่าจะอบรมยุวชนอย่างไร.

นี่ขอให้พิจารณาดู ทำไมจึงต้องใช้คำว่า อริยศีลธรรม. นี้ก็ขออย่าได้ลืม ว่าเราจะใช้**ศีลธรรม**อย่างแบบของ**พระอริยเจ้า**; ไม่ใช่คำกำกวม. ศีลธรรมของคนสมัยใหม่นี้ เขาแก้ไขเรื่อยจนไม่รู้ว่ามีมันอยู่ที่ไหน แก้ไขจนกระทั่งว่า ทีเคยลามกอนาจารนั้น ก็จะไม่ลามกอนาจารแล้ว, จึงมีศีลปะลามกอนาจารเกิดขึ้น ทีนี้การทำชนิดที่มันเคยถือกันว่าผิดนี้ มันก็กลายเป็นถูกแล้ว. ศีลธรรมของคนสมัยใหม่นี้ เขากำลังจะยกเลิกศีลข้อกาเมฯ ข้ออะไรต่าง ๆ กันแล้วอีกมากมาย; นี่มันไม่ใช่ศีลธรรม; แต่เขาก็เรียกว่า ศีลธรรม สำหรับสมัยนี้. ฉะนั้นเราไม่ขอให้ปนกัน; เราก็ต้องใช้คำว่า อริยศีลธรรม – ศีลธรรมที่แท้จริง,

สุพรรณ

ศีลธรรมที่ประเสริฐ ศีลธรรมที่พระอริยเจ้ารับรอง.

นี่พูดเฉพาะอริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน เป็นการบรรยาย ๒ ครั้ง ยืดยาวมาก นับว่าเราอดทนพูด อดทนฟังกันมาไม่น้อย; เพื่อเห็นแก่มนุษย์ซึ่งมีปัญหามากขึ้น มีวิกฤติการณ์มากขึ้น กำลังจะวินาศอยู่แล้ว, และได้หวังว่าจะได้แก้ไขได้ โดยการแก้ไขเยาวชน เป็นทางหนึ่งซึ่งสำคัญมาก. ขอให้เขาไปคิดดู ให้มีการปรับปรุงหรือฟื้นฟู ปรับปรุงส่งเสริม ศีลธรรมของเยาวชนกันเสียทุกคน ตามที่เราจะทำได้; เชื่อว่าไม่เหลือวิสัยเลย.

การบรรยายในเรื่องอริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน วันนั้นก็สมควรแก่เวลา หรือว่าเกินเวลาไปบ้างแล้ว ก็ขอภัย.

ตอนนี้ไปขอให้พระสงฆ์ทั้งหลายได้สวดคณสาธยาย ส่งเสริมกำลังใจของท่านสัตบุรุษทั้งหลาย ตามที่เคยกระทำมาแล้วต่อไป.

